

คณาจารย์ 68 คน

ศาสตราจารย์ ดร. อ. ม. ล. ด. ย. ช. ๒

คณาจารย์ 68 คน
ศาสตราจารย์ ดร. อ. ม. ล. ด. ย. ช. ๒

งานแปลของสภาวิจัยแห่งชาติ

ความจำเป็นทางเศรษฐกิจตามลำดับขั้น

แปลและเรียบเรียงจาก

CH₂ - Stages of Economic Growth

CH₂ - CH₂

by

W. W. Rostow

สภาวิจัยแห่งชาติเป็นผู้จัดแปลและจัดพิมพ์

พ. ศ. ๒๕๐๘

งานแปลของสภาวิจัยแห่งชาติ

ฉบับที่ ๑๐

ความจำเป็นทางเศรษฐกิจตามลำดับขั้น

แปลจาก

Stages of Economic Growth

by **W.W. Rostow**

Cambridge University Press, 1960.

ม.ร.ว. จันทรมม ศิริโชค จันทรทัต B.A. (Hons) Cantab. ผู้แปล

ดร. ป๋วย อึ๊งภากรณ์ B.Sc. (1st Hons), Ph.D. (London) ผู้ตรวจ

สภาวิจัยแห่งชาติจัดแปลและจัดพิมพ์

พ.ศ. ๒๕๐๘

สนับสนุนการจัดทำ E-Book โดย โครงการ Open School

ChangeFusion สสส.   เครือข่ายจิตอาสา
Volunteer Spirit Network

THE STAGES OF ECONOMIC GROWTH

**“This translation is published by
arrangement with the Cambridge
University Press, England.”**

ความจำเริญทางเศรษฐกิจตามลำดับขั้น

**“งานแปลเรื่องนี้จัดพิมพ์ขึ้นตามข้อตกลงที่มีกับ
โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ ประเทศอังกฤษ”**

สารบัญ

หน้า

คำแถลง

บทที่ ๑	อารัมภบท	๑
บทที่ ๒	ภาวะการจำเริญห้าชั้น	๖
บทที่ ๓	ภาวะสังคมขั้นเตรียมการ	๓๐
บทที่ ๔	ขั้นทะยานขึ้น	๖๒
บทที่ ๕	การมุ่งไปสู่สังคมขั้นเจริญ	๑๐๒
บทที่ ๖	ภาวะสังคมอุดมโภคา	๑๒๕
บทที่ ๗	ความเจริญก้าวหน้าของรัสเซียและสหรัฐอเมริกา	๑๕๗
บทที่ ๘	ขั้นการจำเริญเปรียบเทียบและการบูรุก	๑๗๘
บทที่ ๙	การเปรียบเทียบภาวะการจำเริญก้าวหน้า และปัญหาทางด้านสันติภาพ	๒๑๒
บทที่ ๑๐	ลัทธิมาร์กซีสต์ ลัทธิคอมมิวนิสต์ และขั้นลำดับของการจำเริญ	๒๕๑

คำแถลง

ในการจัดแปลหนังสือเรื่อง “ความจำเริญทางเศรษฐกิจตามลำดับขั้น” ซึ่งเป็นงานแปลฉบับที่ ๑๐ ของสภาวิจัยแห่งชาติ และเป็นผลงานลำดับที่สองของสาขาเศรษฐศาสตร์นั้น สภาวิจัยแห่งชาติมีวัตถุประสงค์จะช่วยให้ท่านผู้อ่านได้ประจักษ์ในวิวัฒนาการ และแนวโน้มทางเศรษฐกิจ และสามารถพยากรณ์การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ และการเมืองที่จะเกิดขึ้นในอนาคตได้ ยิ่งกว่านั้น จะทำให้ผู้อ่านเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมที่ถูกกำหนดโดยเหตุผลทางเศรษฐกิจและพฤติกรรมที่เกิดจากเหตุผลด้านอื่น ๆ ซึ่ง คาร์ล มาร์กซ์ มิได้กล่าวไว้ นอกจากนี้ ยังชี้ให้เห็นความแตกต่างทางเศรษฐกิจระหว่างสหรัฐอเมริกากับรัสเซีย ตลอดจนแสดงให้เห็นว่า การรุกรานทางทหารมีส่วนสัมพันธ์กับความเจริญทางเศรษฐกิจอย่างไรบ้าง

ศาสตราจารย์ ดับเบิลยู. ดับเบิลยู. รอสโทว์ (W.W. Rostow) ได้รับปริญญาตรีและเอกจากมหาวิทยาลัยเยล (Yale) ในสหรัฐอเมริกา และเป็นผู้ได้รับทุนโรดส์ (Rhodes Scholar) เพื่อทำการวิจัย ณ มหาวิทยาลัยออกซ์ฟอร์ด (Oxford) ในประเทศอังกฤษ ภายหลังจากได้รับประสบการณ์ที่มหาวิทยาลัยออกซ์ฟอร์ดแล้ว ได้เริ่มอาชีพเป็นผู้บรรยายวิชาเศรษฐศาสตร์ในมหาวิทยาลัยโคลัมเบีย (Columbia) สหรัฐอเมริกาเป็นเวลา ๑ ปี ถูกเรียกเข้ารับราชการเป็นผู้ช่วยหัวหน้ากองตรวจสภาพการณ์เศรษฐกิจของออสเตรเลียและเยอรมนีในกระทรวงการต่างประเทศสหรัฐอเมริกาในปี ๒๔๘๘-๒๔๘๙ เป็นศาสตราจารย์บรรยายวิชาประวัติศาสตร์อเมริกัน ณ มหาวิทยาลัยออกซ์ฟอร์ด ประเทศอังกฤษ ในปี ๒๔๘๙-๒๔๙๐ ได้

รับแต่งตั้งเป็นผู้ช่วยเลขาธิการบริหารองค์การเศรษฐกิจร่วมของยุโรป ในปี ๒๔๙๐-๒๔๙๒ ต่อมาได้เป็นศาสตราจารย์บรรยายวิชาประวัติศาสตร์อเมริกันที่มหาวิทยาลัยแคมบริดจ์ (Cambridge) ประเทศอังกฤษในปี ๒๔๙๒-๒๔๙๓ เมื่อกลับมาสหรัฐอเมริกาแล้วได้รับตำแหน่งศาสตราจารย์บรรยายวิชาประวัติศาสตร์เศรษฐกิจ ณ แมสซาชูเซต อินสติติวท์ ออฟ เทคโนโลยี (Massachusetts Institute of Technology) จนปัจจุบัน ศาสตราจารย์ รอสโทว์ ได้เขียนหนังสือวิชาการทางเศรษฐกิจไว้เป็นจำนวนมาก ตำแหน่งสูงสุดที่ท่านผู้นี้ได้รับก็คือ เคยเป็นที่ปรึกษาทางเศรษฐกิจประจำตัวอดีตนายกรัฐมนตรีเคนเนดี ในคณะรัฐบาลของท่าน

ฉะนั้นจึงหวังว่า คุณวุฒิ ประสบการณ์ และความสำเร็จอันสูงส่งของผู้เขียนย่อมนจะเป็นหลักประกันได้เป็นอย่างดีว่า เนื้อหา สาร และข้อคิดอันเป็นผลจากการค้นคว้า ความรอบรู้ และความสามารถในการวิเคราะห์อย่างถี่ถ้วน จะทำให้งานแปลของสภาวิจัยแห่งชาติเล่มนี้มีคุณค่าและเป็นประโยชน์ต่อประชาชนและท่านผู้สนใจวิชาเศรษฐศาสตร์อย่างแท้จริง.

พลเอก Wm. Rostow

(เนตร เขมะโยธิน)
เลขาธิการสภาวิจัยแห่งชาติ

บทที่หนึ่ง

อารัมภบท

เนื้อเรื่องในหนังสือเล่มนี้แสดงข้อคิดเห็นของนักประวัติศาสตร์เศรษฐกิจเพียงคนเดียว ในแง่เกี่ยวกับวิธีการสรุปตั้งหลักการเพื่อใช้ในกรณีอื่น ๆ โดยอาศัยข้อเท็จจริงจากสาเหตุและเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์สมัยปัจจุบันลักษณะของหลักการที่สรุปนั้นเป็นไปในรูปขั้นการจำเริญติดต่อกันเป็นลำดับ

ในปัจจุบันนี้ ข้าพเจ้าได้หันมาเชื่อในทัศนะที่ว่า การแบ่งแยกเรื่องราวเกี่ยวกับความเป็นมาของเศรษฐกิจ (ไม่ว่าจะเป็นของประเทศหรือ ในบางกรณี ของภูมิภาคก็ตาม) โดยจัดโยงให้เข้ารูปของขั้นการจำเริญแบบลูกโซ่นั้น พอดีจะทำได้ และถึงแม้ว่าจะเป็นการพิจารณาประวัติศาสตร์แต่เพียงเฉพาะด้านก็ตาม การแบ่งแยกในลักษณะนี้ก็อาจจะให้ความรู้ที่เป็นประโยชน์อยู่มาก หากเราต้องการความรู้เพื่อวัตถุประสงค์ในขอบเขตที่ไม่กว้างจนเกินไป ในขั้นปลายการจัดสรรระบบเศรษฐกิจของประเทศต่าง ๆ เข้าเป็นขั้นการจำเริญนั้น ได้กลายเป็นทั้งทฤษฎีว่าด้วยการจำเริญทางเศรษฐกิจและทฤษฎีเกี่ยวกับความเป็นมาในประวัติศาสตร์ในยุคปัจจุบัน ซึ่งกว้างขวางกว่าทฤษฎีแรก แม้ว่าจะพิจารณาเพียงด้านแคบ ๆ ก็ตาม

อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาถึงปัจจัยต่าง ๆ ซึ่งรวมลักษณะประการสำคัญ ๆ ของประเทศอังกฤษในตอนปลายคริสต์ศตวรรษที่ ๑๘ และรัสเซียภายใต้การของนาคาร์สซอฟ หรือของญี่ปุ่นในรัชสมัยเมจิ และแคนาดาในยุครถไฟรุ่งเรือง (ก่อน ค.ศ. ๑๙๑๔) หรือของสหรัฐอเมริกาในสมัย

อเล็กซานเดอร์ แฮมิลตัน และจินกายโต้มาเซตุง หรือของเยอรมันนี้ภายใต้บริษัทและอียิปต์ภายใต้ไนส์เซอร์ นั้น ย่อมจะมีขอบเขตกว้างมากเกินไป ดังนั้น หลักการใดๆ ที่สรุปมาจากเหตุการณ์เหล่านี้มานั้น จึงไม่พึงควรจะนำไปใช้โดยปราศจากข้อแม้

ในขั้นต้นนี้ ข้าพเจ้าขอยืนยันอย่างเต็มที่ว่า วิธีการจำแนกออกตามชั้นการจำเรือนั้นเป็นวิธีที่มองดูสาเหตุและเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์สมัยปัจจุบันอย่างไม่มีกฎเกณฑ์และวงจำกัด ตามหลักการที่ดีแล้ว เราอาจจะถือได้ว่า วิธีนี้ไม่เป็นวิธีการที่ถูกต้องอย่างแท้จริง แต่ทว่าเหตุที่ข้าพเจ้าใช้วิธีการนี้ ก็เพื่อจะให้เห็นสิ่งต่าง ๆ เด่นชัดขึ้นเป็นพิเศษ โดยหยิบยกความละม้ายคล้ายคลึงกันในประสบการณ์ของทุก ๆ ประเทศ เมื่อมีการปรับปรุงสังคมให้ทันสมัยขึ้น และพร้อม ๆ กันนั้น ก็เน้นถึงความแตกต่างในประสบการณ์ของแต่ละประเทศอีกด้วย

โครเซได้กล่าวไว้ เมื่อวิจารณ์ถึงขอบเขตอันจำกัด ซึ่งเป็นผลมาจากการพิจารณาประวัติศาสตร์เฉพาะความเจริญทางวัตถุธรรมแต่อย่างเดียวว่า “.....ถึงแม้เราอาจจะสรุปหาหลักการของปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับความเป็นจริงที่ปรากฏในประวัติศาสตร์ได้... แต่ทว่าจะนำมารวมทั้งหลักการใหญ่ ๆ เกี่ยวกับเรื่องทั้งหมด ซึ่งเป็นผลสืบเนื่องมาจากปัจจัยเหล่านั้นหาได้ไม่”^๑ ในที่นี้เราขอพิจารณาแต่เฉพาะ “ปัจจัยเกี่ยวกับความเป็นจริง” ซึ่งดูเสมือนว่า จะปรากฏอยู่ในประวัติศาสตร์สมัยปัจจุบันนับตั้งแต่ ค.ศ. ๑๗๐๐ เป็นต้นมา

^๑ B. Croce: Historical Materialism and The Economics of Karl Marx tr. C. M. Meredith (London) p.p. 3-4

หลังจากที่ได้ยอมรับและ ใ้เห็นขอบเขตอันจำกัดของวิธีการนี้แล้ว ข้าพเจ้าใคร่ขอตั้งข้อสังเกตไว้ว่า วิธีการที่จำแนกสังคมต่าง ๆ ออกเป็นชั้นการจำเริญนี้ เป็นวิธีการที่จะนำมาใช้ได้ในการพิจารณาประเด็นที่สำคัญๆ ในขอบเขตที่กว้างพอสมควร อาทิ เช่น การที่สังคมกสิกรรมแบบโบราณ เริ่มต้นปรับปรุงประเทศจนทันสมัยขึ้นนั้น เนื่องมาจากแรงผลักดันใด เมื่อใด และเหตุใดที่สังคมเกิดความจำเริญติดต่อกันเนื่องกัน จนกระทั่งกลายเป็นลักษณะประจำสังคม พลังใดที่ทั้งผลักดันให้กรรมวิธีของการจำเริญก้าวหน้าไปได้ โดยอาศัยแรงดันจากภายในระบบสังคมเอง และทั้งเป็นพลังกำหนดแนวทางก้าวหน้าของสังคมอีกด้วย ในแต่ละชั้นการจำเริญมีลักษณะในกรรมวิธีการจำเริญที่เหมือนกันโดยทั่ว ๆ ไป ทั้งทางด้านสังคมและการเมืองประการใดบ้าง และในการจำเริญแต่ละชั้นนั้น ลักษณะพิเศษประจำชาติมีอิทธิพลทำให้สังคมแสดงการก้าวหน้าออกมาในทิศทางใด พลังใดที่กำหนดความสัมพันธ์ระหว่างประเทศที่พัฒนาและประเทศที่ยังค่อยพัฒนานอกจากนี้แล้ว การจำเริญแต่ละชั้นมีความสัมพันธ์กับโอกาสที่จะเกิดสงครามหรือไม่ และประการสุดท้าย การจำเริญแบบคอกเบี้ยทบต้น^๒ จะนำไปสู่ทิศทางใด กล่าวคือ จะนำไปสู่ลัทธิคอมมิวนิสต์ หรือไปสู่การมีบ้านสวยหรูตามซานเมื่องและมีการประกันสังคมอย่างดีงาม ไปสู่การทำลายล้างซึ่งกันและกัน ไปโลกพระจันทร์ หรือไปไหนกันแน่

วิธีการที่จัดสรรสังคมต่าง ๆ ออกเป็นชั้นการจำเริญนี้ เป็นวิธีการที่ทั้งชั้นเพื่อนำมาพิจารณาเรื่องราวเหล่านี้ และเนื่องจากข้าพเจ้าถือว่า เป็น

๒ ในที่นี้การจำเริญคอกเบี้ยทบต้น เป็นวิธีอธิบายอย่างสั้น ๆ ถึงแนวความคิดที่ว่า การจำเริญนั้น โดยปกติแล้วมักจะก้าวหน้าไปในรูป Geometric Progression เช่นเดียวกับจำนวนเงินออกที่ฝากไว้ในธนาคารก็จะเพิ่มขึ้นในรูป Geometric Progression หากปล่อยให้คอกเบี้ยทบต้น อยู่ตลอดเวลา

ทฤษฎีแทนทฤษฎีของคาร์ล มาร์กซ์ สำหรับประวัติศาสตร์สมัยปัจจุบัน
ข้าพเจ้าจึงเปรียบเทียบวิธีพิจารณาสาเหตุและเหตุการณ์ต่าง ๆ ของ มาร์กซ์
กับวิธีการของข้าพเจ้าไว้ในบทสุดท้าย

ข้าพเจ้าใคร่จะชี้ให้เห็นอย่างชัดเจนเสียแต่เริ่มแรกว่า แม่วิธีการ
ของชั้นการจำเริญนี้ จะเป็นวิธีพิจารณาทางเศรษฐกิจโดยคลุมถึงสังคม
ทั้งหมดก็ตาม แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าความเป็นมาของวิถีทางของการเมือง
ของการจัดระบบสังคมและของวัฒนธรรมนั้น จะเป็นสิ่งที่สร้างขึ้นบนราก-
ฐานของเศรษฐกิจ หรือได้รับอิทธิพลมาจากการเศรษฐกิจแต่เพียงประการ
เดียว กลับตรงกันข้าม ข้าพเจ้าได้ยอมรับแต่แรกว่าสังคมนั้นเป็นสิ่งที่จำเริญ
กำหนดด้วยอิทธิพลที่มีปฏิกริยาอันเป็นผลสะท้อนซึ่งกันและกัน ซึ่งความ
จริงในข้อนี้ มาร์กซ์ ยืนกรานไม่ยอมรับ และเอ็งเกิลส์ยอมรับต่อเมื่อชวา
แล้ว การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจย่อมต้องมีผลสะท้อนทางการเมือง
และทางสังคม แต่ทว่าในที่นี้ข้าพเจ้าขอพิจารณาการเปลี่ยนแปลงทาง
เศรษฐกิจว่า เป็นผลสืบเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและทาง
สังคมรวมทั้งทางเศรษฐกิจอีกด้วย และในแง่แรงจูงใจให้มนุษย์ทำงานและ
ก้าวหน้านั้น การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจครั้งสำคัญ ๆ ที่สุดในที่นี้ขอถือ
ว่าเป็นผลของแรงจูงใจและความใฝ่ฝันของมนุษย์ทางด้านนอกการ
เศรษฐกิจ นักศึกษาในวิชาการจำเริญทางเศรษฐกิจ ไม่พึงที่จะลืมคำพูด
ของเคนส์ที่ว่า “หากนิสัยมนุษย์ไร้เสียซึ่งความใคร่ที่จะลองเสี่ยงโชค หรือ
ไร้เสียซึ่งความพอใจ (นอกเหนือไปจากผลกำไร) ในการสร้างโรงงาน
รถไฟ เหมือน หรือไร่นา และถ้าจะคิดคำนวณหาผลกำไรแต่อย่างเดียวแล้ว
ก็คงจะไม่สู้มีการลงทุนดังกล่าวมากสักเท่าใดนัก”^๓

๓ John Maynard Keynes : General Theory, p. 150

คำอธิบายเริ่มต้นด้วยการนิยามขั้นการจำเริญใหญ่ๆ โดยพิจารณาแต่เฉพาะลักษณะที่เห็นเด่นชัด และประกอบด้วยคำอธิบายอย่างสั้น ๆ เป็นทฤษฎีพลวัตว่าด้วยผลิตรกรรม (Dynamic theory of Production) ซึ่งถือว่าเป็นโครงร่างของขั้นการจำเริญเหล่านี้ อีก ๔ บทถัดไป ข้าพเจ้าจะพิจารณาอย่างวิจิตรเคราะห่มากขึ้น พร้อมทั้งแสดงตัวอย่างจากประวัติศาสตร์และประสพการณ์ในปัจจุบัน สำหรับขั้นการจำเริญต่างๆ ที่ก้าวหน้าสูงขึ้นจากขั้นสังคมโบราณ (Traditional Society) ซึ่งได้แก่ขั้นเตรียมการ (Preconditions for Take-off) ขั้นทะยานขึ้น (Take-off) ขั้นเจริญ (Maturity) และขั้นอุดมโภค (The Age of High Mass-consumption) ซึ่งเป็นระยะเวลาที่สินค้าประเภทเครื่องอุปโภคและบริการต่าง ๆ กระจายออกทั่วทั้งสังคม

ในบทที่ ๗ จะพิจารณาลักษณะการจำเริญของรัสเซีย โดยเปรียบเทียบกับสหรัฐอเมริกาในระยะเวลาร้อยปีที่ผ่านมานี้ ซึ่งควรจะถือว่าเป็นสิ่งที่น่าสนใจทั้งในแง่ประวัติศาสตร์ และในแง่เหตุการณ์ในยุคปัจจุบัน

บทที่ ๘ นำวิธีการของขั้นการจำเริญมาพิจารณาในปัญหาเรื่องการรุกรานและการสงคราม ตั้งแต่ในอดีตจนกระทั่งถึง ค.ศ. ๑๙๕๐ ขึ้นไป โดยยกปัญหานี้มาพิจารณาในรูปลัทธิจักรวรรดิคามที่มักจะนิยมกัน

บทที่ ๙ นำวิธีวิเคราะห์เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างการจำเริญและสงครามมาใช้ในกรณีอนาคต และพิจารณาถึงลักษณะของปัญหาทางด้านสันติภาพ โดยศึกษาในแง่ขั้นการจำเริญเป็นหลัก

ท้ายที่สุด ในบทที่ ๑๐ เราพิจารณาถึงความสัมพันธ์ระหว่างขั้นการจำเริญและระบบของ คาร์ล มาร์กซ์

ตอนนี้ ก็มาถึงเรื่องที่ว่า ขั้นการจำเริญเหล่านี้ คืออะไร

บทที่ ๒

ภาวะการจำเริญห้าชั้น ข้อสรุป

เราสามารถที่จะจำแนกชาติต่าง ๆ ตามภาวะของเศรษฐกิจเข้าเป็น ๕ ประเภท ดังนี้คือ สังคมโบราณ สังคมขั้นเตรียมการ สังคมขั้นทะยานขึ้น สังคมขั้นเจริญ และสังคมอุดมโภค

สังคมโบราณ (Traditional Society)

ภาวะแรก คือ ภาวะสังคมโบราณ สังคมโบราณ คือ สังคมที่เป็นรูปร่างขึ้นมาได้ภายใต้ขอบเขตการผลิต ซึ่งใช้วิทยาการและเทคนิคก่อนสมัยนิวตัน และมีความรู้สึกนึกคิดต่อปรากฏการณ์ตามธรรมชาติเพียงแต่แคบ ๆ ในที่นี้ “นิวตัน” เป็นเสมือนเส้นแบ่งแดนในประวัติศาสตร์ เมื่อมนุษย์เริ่มจะมีความเชื่อกันอย่างแพร่หลายว่า ธรรมชาตินั้นอยู่ภายใต้กฎที่พอจะค้นพบได้ และอาจจะสามารถทำให้เกิดผลมากขึ้นถ้าใช้วิทยาศาสตร์เข้าช่วย

อย่างไรก็ดี ขอบเขตความหมายของสังคมโบราณนี้มิใช่หมายความว่า เป็นสังคมประเภทสถิต และไม่ใช่ว่าจะไม่ยอมให้มีการเพิ่มผลิตผลไปเสียทีเดียว ในสังคมโบราณอาจจะมีการเพิ่มเนื้อที่เพาะปลูกกันบ้าง ในบางกรณีอาจจะนำวิธีการแบบใหม่มาใช้ในการค้าขาย กิจการอุตสาหกรรมและการเกษตร ซึ่งทำให้ผลิตผลเพิ่มขึ้นในระดับสูง นอกจากนี้แล้วประสิทธิภาพก็อาจจะเพิ่มขึ้นได้ อาทิเช่น เมื่อมีการปรับปรุงการชลประทานหรือมีการค้นพบวิธีผสมพืชพันธุ์ชนิดใหม่ เป็นต้น แต่ทั้งหมดนี้ขึ้นอยู่กับความ

จริงที่สำคัญข้อหนึ่ง คือ ในสังคมโบราณนั้นแต่ละบุคคลไม่สามารถจะผลิต 1000
 ในระดับสูงกว่าระดับชีวิตขั้นระดับหนึ่งไปได้ ทั้งนี้ อาจจะเป็นเพราะว่ายัง
 ขาดความสามารถที่จะใช้วิทยาการและเทคนิคแบบใหม่ หรือยังขาดความรู้
 หรือยังไม่ได้ใช้ความรู้นั้นอย่างเต็มที่

เนื่องจากเหตุผลดังที่ได้กล่าวมาข้างต้นนี้ สังคมโบราณทั้งในสมัย
 ก่อนและสมัยปัจจุบัน จึงมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอมีรู้จักบดิน ขอบเขต
 และปริมาณการค้าขายภายในสังคมโบราณ หรือระหว่างสังคมโบราณต่าง ๆ
 นั้นขึ้น ๆ ลง ๆ อยู่ตลอดเวลา จะเป็นเพราะมีความยุ่งยากทางด้าน การ
 เมืองและสังคม หรือจะเป็นเพราะว่ามีการเปลี่ยนแปลงสมรรถภาพของรัฐ
 บาลกลาง หรือจะเป็นเพราะสภาพการณ์ทำนุบำรุงถนนหนทางเปลี่ยนแปลง
 ไปก็ตาม จำนวนประชากรและระดับการครองชีพ (ภายในขอบเขตที่
 แคบ ๆ) จะสูงขึ้นหรือลดลงได้นั้น มิใช่จะเป็นไปเพียงแต่ปริมาณพืชผลที่
 เก็บเกี่ยวได้เท่านั้น ยังเนื่องมาจากสงครามและโรคร้ายไข้เจ็บอีกสาเหตุหนึ่ง
 ด้วย ในสังคมโบราณก็อาจจะมีการอุตสาหกรรมอยู่บ้างไม่มากนักน้อย แต่ก็ม
 ลักษณะเช่นเดียวกับการเกษตร กล่าวคือ ระดับประสิทธิภาพในการผลิต
 อยู่ในวงจำกัด เพราะยังไม่มีความรู้และความสามารถพอที่จะนำวิทยาการ
 สมัยใหม่มาใช้ในการผลิตได้ และเพราะทัศนคติและความรู้สึกนึกคิดของ
 คนยังฝังแน่นอยู่ในแนวสังคมโบราณ

กล่าวโดยทั่วไปแล้ว สังคมเหล่านี้จำเป็นต้องใช้ทรัพยากรส่วนใหญ่ไป
 ในการเกษตร ทั้งนี้ เนื่องจากประสิทธิภาพในการผลิตไม่สามารถจะเพิ่มพูน
 ขึ้นได้นั่นเอง เมื่อข้อเท็จจริงมีอยู่ว่าการเกษตรเป็นกิจกรรมอันสำคัญ
 สังคมโบราณจึงมีโครงการทางสังคมแบบมีขั้นนวรรณะเป็นขั้น ๆ ไป และ

การเปลี่ยนชั้นวรรณะย่อมเป็นไปได้ยาก ถึงแม้ว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงทางตำแหน่งอยู่บ้างก็ตาม นามสกุลและการเป็นญาติพี่น้องก็ยังคงมีบทบาทสำคัญในฐานะทางสังคม ความรู้สึกนึกคิดของปวงชนในสังคมโบราณ เป็นไปในรูปปล่อยให้วิถีการครองชีพขึ้นกับโชคชะตาชีวิต กล่าวคือ ปวงชนมักจะรู้สึกว่ อนาคตและความเจริญก้าวหน้าในชีวิตของลูกหลานก็คงจะไม่แตกต่างไปจากสมัยปู่ย่าตายายแต่อย่างใด แต่การปล่อยให้ชีวิตเป็นไปตามยถากรรมนี้มีได้หมายความว่า ภายในระยะเวลาชั่วชีวิตคน ประชาชนจะไม่ยอมปรับปรุงวิถีการครองชีพของตนให้ดีขึ้นกันเสียเลย ภายในหมู่บ้านในประเทศจีนมักมีการต่อสู้อยู่ตลอดเวลาเพื่อหาที่ดินใหม่หรือรักษาปกป้องที่ดินที่ตนมีอยู่ จนทำให้ภายในรอบร้อยปีที่ดินมักจะเปลี่ยนมือจากครอบครัวหนึ่งไปยังอีกครอบครัวหนึ่งเสมอ

แม้ว่าในสังคมโบราณนี้จะมีรัฐบาลกลางปกครองทั่วทั้งประเทศ เหนืออำนาจภายในแคว้นต่าง ๆ ที่เลี้ยงตนเองได้ โดยไม่ต้องพึ่งจากที่อื่นก็ตาม แต่อำนาจทางการเมืองมักจะยังอยู่ภายในแคว้น และมักจะอยู่ในกำมือของบุคคลที่เป็นเจ้าของที่ดินหรือผู้มีอำนาจใช้ที่ดินภายในแคว้นนั้น ๆ เจ้าของที่ดินมักจะมีอิทธิพลเหนือรัฐบาลกลางมากทีเดียว รัฐบาลกลางนี้ดำรงอำนาจอยู่ได้ (แม้จะไม่มีอำนาจสม่ำเสมอก็ตาม) เพราะมีข้าราชการพลเรือนและทหารผู้ซึ่งมีทัศนคติและความสนใจในผลประโยชน์ในระดับที่สูงกว่าอำนาจและผลประโยชน์ภายในแคว้นต่าง ๆ

ในแง่ประวัติศาสตร์แล้ว เราจึงได้ใช้ชื่อ “สังคมโบราณ” สำหรับโลกสมัยก่อนนิวตันทั้งหมด อันได้แก่ จีนในสมัยมีพระเจ้าแผ่นดินปกครองประเทศ กลุ่มประเทศภาคตะวันออกเฉียงกลางและตามชายฝั่งทะเลเมดิเตอร์

เรเนียน และ ยุโรปยุคกลาง นอกจากนี้แล้วยังรวมประเทศต่าง ๆ ในสมัย
หลังนิวตัน ที่ยังไม่ได้กระตือรือร้นหรือสนใจในความสามารถของมนุษย์
ในการที่สามารถปรับปรุงสภาพการณ์แวดล้อมเพื่อให้เกิดผลประโยชน์ทาง
เศรษฐกิจมากขึ้นอย่างสม่ำเสมอ

การที่รวมสังคมต่าง ๆ หลายแห่ง ซึ่งมีลักษณะแตกต่างกันและมีการ
เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาเข้ามาอยู่ในประเภทเดียวกัน เพราะเหตุว่า
ต่างก็มีระดับชีวิตขั้นระดับหนึ่งกดประสิทธิภาพการผลิต^{ชีวิตทาง}ให้สูงขึ้น เนื่อง
จากขาดเทคนิคสมัยใหม่ ออกจะเป็นการเกินควรไปสักหน่อย แต่ที่เรา
เพียงเริ่มบุกเบิกทางเพื่อนำไปสู่เนื้อเรื่องของหนังสือนี้ ซึ่งได้แก่ สังคมต่างๆ
ภายหลังสังคมโบราณ ที่มีการเปลี่ยนแปลงในลักษณะประการสำคัญแต่ละ
ลักษณะ อันนำไปสู่การจำเริญทางเศรษฐกิจ ลักษณะอันสำคัญเหล่านี้ได้
แก่ การเมือง โครงร่างของสังคม ความรู้สึกนึกคิด และการเศรษฐกิจ

ตั้งสมมุติฐานเตรียมการ (Preconditions for Take-off)

ภาวะที่สองนี้ รวมสังคมต่างๆที่กำลังอยู่ในสภาพเปลี่ยนแปลง กล่าว
คืออยู่ในระยะเวลาที่มีการเตรียมเพื่อก้าวไปสู่ขั้นทะยานขึ้น ทั้งนี้ เนื่อง
จากการเปลี่ยนสังคมโบราณ ในวิถีทางที่จะสามารถใช้ผลของวิทยาการ
สมัยใหม่ให้เป็นประโยชน์นั้น ย่อมกินเวลานาน และในการที่จะป้องกัน
มิให้ผลตอบแทนจากการทำงานลดลง รวมทั้งการที่จะได้รับผลประโยชน์
และการมีโอกาสเลือกวิถีการดำเนินชีพ อันสืบเนื่องมาจากการก้าวหน้า
ทางเศรษฐกิจนั้น ย่อมกินเวลานานเช่นกัน

ภาวะขั้นเตรียมการนี้ในขั้นแรกจะเห็นเป็นรูปร่างได้แจ่มชัดใน
ยุโรปตะวันตกในราวปลายคริสต์ศตวรรษที่สิบเจ็ดและต้นศตวรรษที่สิบแปด

ซึ่งเป็นระยะเวลาที่มีการตัดแปลงความรู้ในวิทยาการแผนใหม่ เพื่อนำมาใช้ในเทคนิคการผลิตทั้งทางด้านเกษตรและอุตสาหกรรม พร้อมกับเป็นระยะเวลาที่มีการไหวตัวกันอย่างมากมาย ซึ่งเป็นผลสืบเนื่องมาจากการขยายตัวและการแข่งขันระหว่างชาติในตลาดโลก บัจฉัยทั้งหมดซึ่งอยู่เบื้องหลังการทำลายยุโรปยุคกลางล้วนแล้วแต่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการสร้างภาวะเตรียมการทั้งสิ้น ในบรรดาประเทศต่าง ๆ ในยุโรปตะวันตก ประเทศอังกฤษเป็นประเทศแรกที่ก้าวขึ้นสู่ภาวะขั้นเตรียมการได้อย่างเต็มที่ ทั้งนี้เพราะได้เปรียบทางภูมิศาสตร์ ทางทรัพยากรธรรมชาติ โอกาสการค้าขาย และทางโครงร่างสังคมและการเมือง

สำหรับกรณีทั่วไปในยุคใหม่นี้ ส่วนใหญ่ภาวะขั้นเตรียมการมิได้เกิดขึ้นจากแรงผลักดันภายในประเทศ แต่ที่ว่ามาจากแรงผลักดันภายนอกประเทศซึ่งเป็นผลมาจากการรุกรานของประเทศที่เจริญกว่าอีกทีหนึ่ง การรุกราน (จะเป็นการรุกรานทางการทหารหรือทางอื่นก็ตาม) จะสร้างความสัมพันธ์อันให้แก่สังคมโบราณเป็นอย่างมาก และจะเป็นจุดเริ่มต้น หรือตัวเร่ง ให้เกิดมีการเปลี่ยนแปลงในสังคมโบราณขึ้น นอกจากนี้ยังช่วยสร้างทัศนคติและความรู้สึกนึกคิดในแนวทางที่จะเริ่มบุกเบิกให้เกิดสังคมใหม่ขึ้น โดยมีการตัดแปลง สังคมโบราณและวัฒนธรรมโบราณให้เหมาะสมกับการจำเริญทางเศรษฐกิจ

ความรู้สึกนึกคิดนี้ มิใช่จะหยุดอยู่เพียงแค่ว่า การก้าวหน้าทางเศรษฐกิจนั้นเป็นสิ่งที่เป็นไปได้เท่านั้น แต่ยังรวมความไปถึงข้อที่ว่า ศิวาก้าวหน้าทางเศรษฐกิจนั้น เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับหลักชัยที่ปวงชนถือว่า ดี

และงาม ทั้งนี้ หลักชัยนั้นอาจจะเป็นเกียรติยศของชาติ ผลประโยชน์ ส่วนตัว การประชาสัมพันธ์ หรือวิถีครองชีพที่ดีกว่าเดิมสำหรับอนุชนรุ่นหลัง ในระหว่างระยะเวลาการศึกษาสำหรับคนบางคนเริ่มมีขอบเขตกว้างขึ้น และแปรเปลี่ยนให้เหมาะต่อความต้องการของกิจกรรมทางเศรษฐกิจแบบสมัยใหม่ บุคคลที่มีความสามารถในด้านใหม่ ๆ เริ่มเกิดขึ้น (ทั้งในเศรษฐกิจภาคเอกชนและภาครัฐบาล) ผู้ซึ่งพร้อมที่จะระดมเงินออม และกล้านำเงินออมมาเสี่ยงลงทุนเพื่อกำไรส่วนตัว หรือเพื่อการปรับปรุงกิจการให้ทันสมัยขึ้น ธนาคารและสถาบันอื่นๆ ก็เริ่มก่อสร้างตัวขึ้นมา เพื่อทำการระดมทุน และปริมาณการลงทุนก็เพิ่มขึ้นด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางการขนส่ง การคมนาคมและการผลิตวัตถุดิบ ซึ่งต่างชาติอาจจะมาร่วมลงทุนด้วย ขอบเขตการค้าขายทั้งภายในและภายนอกประเทศขยายตัวมากขึ้น กิจการอุตสาหกรรมแบบทันสมัยเริ่มปรากฏตัวขึ้นในบางด้านและ ในบางสาขา ซึ่งล้วนแล้วแต่ใช้เทคนิคการผลิตแบบใหม่ แต่อย่างไรก็ดี กิจกรรมเหล่านี้ยังคงก้าวหน้าในอัตราที่จำกัด และสังคมทั่ว ๆ ไปยังคงมีลักษณะแบบสังคมโบราณ กล่าวคือยังใช้เทคนิคการผลิตแบบเก่าซึ่งให้ผลตอบแทนในระดับต่ำ และยังคงมีโครงร่างทางสังคมและทัศนคติแบบโบราณ อนึ่งสถาบันทางการเมืองก็ยังคงมีรากฐานมาจากความเห็นแก่ผลประโยชน์ภายในขอบเขตแค่วันที่แคบ ๆ เท่านั้น อันเป็นลักษณะของสังคมโบราณโดยทั่วไป

ในกรณีของสังคมที่อยู่ในช่วงระยะเวลาปัจจุบัน เราจะเห็นได้ว่า สังคมโบราณนั้นยังคงอยู่ข้างเคียงกับกิจกรรมทางเศรษฐกิจแบบสมัยใหม่ ซึ่งดำเนินงานโดยอำนาจต่างชาติที่เป็นเจ้าของอาณานิคมนั้นโดยตรง หรือ

โดยทางอ้อม และกิจกรรมเหล่านี้ดำเนินการโดยมีวัตถุประสงค์เพียง
แคบ ๆ เท่านั้น

แม้ว่าในระยะเปลี่ยนแปลง (คือเปลี่ยนจากสังคมโบราณเป็นสังคม
ชั้นทะยานขึ้น) จะได้มีการเปลี่ยนแปลงอย่างสำคัญหลายประการทั้งในตัว
เศรษฐกิจเอง และในความรู้สึกนึกคิดทางสังคมก็ตาม การเปลี่ยนแปลง
อันมีผลอย่างมหาศาลมักจะเป็นการเปลี่ยนแปลงทางด้านการเมือง ในแง่
การเมืองแล้วการสร้างประเทศที่มีการควบคุมจากรัฐบาลกลางโดยเด็ดขาด
อันสืบเนื่องมาจากการรวมอำนาจ ซึ่งก็เป็นเพราะถูกกระตุ้นด้วยความรัก
ชาติอย่างรุนแรงนั้น ถือว่าเป็นลักษณะอันสำคัญที่สุดสำหรับระยะเวลาชั้น
เตรียมการ ทั้งนี้ ไม่ว่าจะเป็นการรวมอำนาจเพื่อต่อต้านกลุ่มชนผู้เป็น
เจ้าของที่ดินผืนใหญ่ ๆ หรือต่อต้านอำนาจต่างชาติที่เข้ามาเป็นเจ้าของ
ประเทศก็ตาม และโดยทั่ว ๆ ไปแล้วการสร้างประเทศในลักษณะนี้ จัดได้
ว่าเป็นสิ่งจำเป็นที่สุดสำหรับการที่จะก้าวหน้าต่อไป

เรื่องราวที่จะกล่าวเกี่ยวกับชั้นเตรียมการนี้ยังมีอยู่อีกมาก แต่เราจะ
ละเอาไว้จนกระทั่งถึงบทที่ ๓ ซึ่งจะพิจารณาถึงลักษณะและวิถีทางของการ
เปลี่ยนแปลงจากสังคมโบราณมาเป็นสังคมสมัยใหม่

สังคมชั้นทะยานขึ้น (Take-off)

บัดนี้เราก็ได้มาถึงเส้นแบ่งเขตแดนอันยิ่งใหญ่ในวิถีชีวิตของสังคม
สมัยใหม่ ชั้นการจำเริญนี้เป็นชั้นที่สามในการลำดับชั้นของเรา นั่นคือ
สังคมชั้นทะยานขึ้น ชั้นที่สามนี้ได้แก่ระยะเวลาที่สิ่งกีดขวางเก่า ๆ และ
แรงต่อต้านกับการก้าวหน้าถูกขจัดออกหมดสิ้นแล้ว แรงค้นที่ช่วยสร้างการ
ก้าวหน้าทางเศรษฐกิจเป็นครั้งเป็นคราว และให้ผลอย่างจำกัด และซึ่งช่วย

ก่อความเจริญให้แก่เฉพาะแห่งนั้น มาบัดนี้ได้ขยายตัวออกจนกระทั่งมี
อิทธิพลแพร่หลายทั่วไปทั้งสังคม การจำเริญทางเศรษฐกิจก็ได้กลายเป็น
สภาพการณ์ตามปกติของสังคม ผลประโยชน์ทับซ้อนอันได้รับจากการจำเริญ
ก็เกิดขึ้นในระยะนี้ และประกอบเป็นส่วนหนึ่งของนิสัยใจคอของปวงชน
ในสังคมนั้น พร้อมทั้งยังช่วยตัดแปลงโครงร่างทางสังคมและสถาบันให้
เหมาะสมยิ่งขึ้นไป

ในประเทศอังกฤษและในดินแดนที่อุดมสมบูรณ์ ซึ่งประชากรส่วน
มากสืบเชื้อสายมาจากประเทศอังกฤษ (สหรัฐอเมริกา แคนาดา ฯลฯ)
แรงกระตุ้นประการสำคัญในขั้นทะยานขึ้นนั้น ส่วนใหญ่แล้ว (แต่ไม่ใช่
ทั้งหมดทีเดียว) สืบเนื่องมาจากวิธีใช้เทคนิคการผลิตแบบใหม่ แต่ทว่าใน
กรณีทั่วไป การก้าวหน้าไปสู่ขั้นทะยานขึ้นนั้นไม่ใช่จะรอคอยการสร้าง-
สรรค์สินค้าประเภททุนทางสังคม และการลงมือใช้เทคนิคการผลิตแบบใหม่
ในอุตสาหกรรมและการเกษตรเท่านั้น ยังจำต้องรอคอยการควบคุมอำนาจ
ทางการเมืองของบุคคลคณะหนึ่ง ซึ่งพร้อมที่จะยึดมั่นในหลักการที่ว่า การ
ปรับปรุงเศรษฐกิจของประเทศให้ทันสมัยขึ้นนั้น เป็นกิจกรรมที่สำคัญ
อย่างยิ่งยวด และเป็นนโยบายทางการเมืองประการแรกด้วย

ในสถานการณ์สังคมขั้นทะยานขึ้น อัตราการลงทุนและการออมที่
ยังผลจริง ๆ นั้น อาจจะมีจากร้อยละ ๕ ของรายได้ประชาชาติ มาเป็น
ร้อยละ ๑๐ หรือมากกว่านั้น แม้ว่าในขั้นเตรียมการอาจมีการลงทุนทาง
สาธารณูปโภคในระดับสูงอยู่บ้างก็ตาม กล่าวคือ อัตราการลงทุนในขั้น
เตรียมการอาจจะสูงกว่าร้อยละ ๕ ก็ได้ (ตัวอย่างได้แก่ประเทศแคนาดา
ก่อน ค.ศ. ๑๙๑๔) ในกรณีทั้งสองนี้การซื้อสินค้าประเภททุนจากต่าง
ประเทศมักจะเป็นองค์ประกอบประการสำคัญของการลงทุนในขั้นเตรียม

การและแม้กระทั่งในชั้นทะยานขึ้น ก็จะได้เห็นได้ในกรณีประเทศรัสเซียและ
แคนาดาในยุคการรถไฟรุ่งเรืองซึ่งอุบัติขึ้นก่อน ค.ศ. ๑๙๑๔

อุตสาหกรรมใหม่ๆ ขยายตัวออกอย่างรวดเร็วในระหว่างเวลาของ
ชั้นทะยานขึ้น จึงทำให้มีผลกำไรสูง และมีการนำผลกำไรส่วนใหญ่มาลง
ทุนเพื่อขยายกิจการต่อไป ด้วยเหตุนี้ จำนวนคนงานในโรงงานอุตสาหกรรม
จึงเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว และเป็นเหตุให้อุตสาหกรรมใหม่ๆ นี้จำเป็นต้องมี
บริการด้านอื่นๆ กว้างขวางยิ่งขึ้นไปอีก ความต้องการสินค้าอุตสาหกรรม
ก็มีมากขึ้นและตัวเมืองต่างๆ จำต้องขยายตัวพร้อมทั้งมีการสร้างโรงงาน
ใหม่ๆ เพิ่มขึ้น * การขยายตัวของภาคเศรษฐกิจที่ทันสมัยนี้ยังผลให้เกิดการ
เพิ่มรายได้ของบุคคล ซึ่งมีโช่แต่เพียงเป็นผู้ออมทรัพย์ในอัตราสูงเท่านั้น ยัง
ยินดีที่จะนำเงินออมของตนมาให้ผู้ประกอบการในภาคเศรษฐกิจที่ทันสมัย
อีกด้วย ผู้ประกอบการกลุ่มใหม่ปรากฏขึ้นขึ้น ทำหน้าที่ควบคุมการลงทุน
ที่เพิ่มขึ้นอยู่ตลอดเวลาให้ถ่ายเทไปสู่ภาคเศรษฐกิจเอกชน และเริ่มรู้จักใช้
ทรัพยากรธรรมชาติและวิธีการผลิตแบบใหม่ๆ มากขึ้น ซึ่งแต่ก่อนไม่เคย
นำมาใช้กันเลย

ในทำนองเดียวกันกับการอุตสาหกรรม เทคนิคการผลิตแบบใหม่
ได้แพร่หลายในภาคเกษตรด้วย เมื่อการเกษตรเริ่มเป็นการประกอบอาชีพ
เพื่อหวังผลกำไรสูงเช่นการค้าขายแบบธรรมคา จึงทำให้ชาวนา ชาวสวน
ผู้ซึ่งยอมรับวิธีการผลิตแบบใหม่และการเปลี่ยนแปลงอย่างรุนแรงในวิถีการ
ครองชีพของตน มีจำนวนมากขึ้นเป็นลำดับ การเปลี่ยนแปลงอย่างใหญ่
หลวงในประสิทธิภาพการทำงานทางเกษตรนี้ ถือว่าเป็นสภาพการณ์ที่
จำเป็นประการหนึ่งสำหรับชั้นทะยานขึ้น ทั้งนี้ เพราะเหตุว่า การเปลี่ยนแปลง
แปลงสังคมโบราณให้กลายเป็นสังคมแบบสมัยใหม่นั้น ย่อมต้องการผลิต

ผลทางเกษตรกรรมมากขึ้นทั้งในแง่ปริมาณและประเภท ภายในระยะสิบหรือยี่สิบปี โครงร่างของเศรษฐกิจ ของสังคมและการเมือง ก็จะแปรเปลี่ยนไปในทางที่สามารถรักษาอัตราการเจริญให้สูงขึ้นตลอดกาล

ดังจะเห็นได้ในบทที่ ๔ เรากำหนดให้อังกฤษอยู่ในขั้นนี้ระหว่าง ค.ศ. ๑๗๘๓ - ๑๘๐๓ ฝรั่งเศสและสหรัฐอเมริกา หลายสิบปีก่อนหน้า ค.ศ. ๑๘๖๐ เยอรมันนีในระหว่าง ค.ศ. ๑๘๕๐ - ๑๘๗๕ ญี่ปุ่นระหว่าง ค.ศ. ๑๘๗๕ - ๑๙๐๐ รัสเซียและแคนาดาในระหว่าง ค.ศ. ๑๘๗๐ - ๑๘๙๔ และอินเดียและจีนนับตั้งแต่ ค.ศ. ๑๙๕๐ จัดอยู่ในขั้นทะยานขึ้น แต่ทว่าโดยแต่ละประเทศมีวิธีปฏิบัติแตกต่างจากกันไป

สังคมขั้นเจริญ (Drive to Maturity)

หลังจากเมื่อได้ผ่านขั้นทะยานขึ้นไปแล้ว การก้าวหน้ายังคงดำเนินอยู่ต่อไปในระยะเวลาที่นานพอสมควร แต่มีอัตราที่ไม่สม่ำเสมอ ในระยะนี้ระบบเศรษฐกิจที่กำลังขยายตัวอยู่ ได้ใช้เทคนิคการผลิตแบบใหม่ตลอดทั่วไปในกิจกรรมทางเศรษฐกิจ การลงทุนยังคงอยู่ในระดับร้อยละ ๑๐-๒๐ ของรายได้ประชาชาติอยู่ตลอดเวลา ทำให้ผลผลิตเพิ่มขึ้นในอัตราที่สูงกว่าอัตราเพิ่มของประชากร ลักษณะของระบบเศรษฐกิจแปรเปลี่ยนอยู่เสมอในขณะที่เทคนิคการผลิตใหม่ขึ้นและดีขึ้นกว่าเดิม อุตสาหกรรมใหม่ๆ ขยายตัวอยู่เรื่อยๆ ภาคอุตสาหกรรมที่เก่ากว่าเริ่มลดการขยายตัวลง สินค้าซึ่งแต่เดิมต้องซื้อมาจากต่างประเทศ มาบัดนี้ก็สามารถที่จะผลิตขึ้นได้เอง ความต้องการสินค้าขาเข้าเปลี่ยนไปทั้งในปริมาณและประเภท สินค้าขาออกเพิ่มขึ้นเนื่องจากความต้องการสินค้าเปลี่ยนไปจากเดิม และเพื่อความเหมาะสมกับความต้องการอันสืบเนื่องมาจากวิธีการผลิตแบบใหม่ๆ ที่มี

ประสิทธิภาพที่ดีขึ้น สังคมจึงเริ่มตัดแปลงแก้ไขโครงร่างโดยซังใจและเปรียบเทียบระหว่างส่วนดีและส่วนเสียของสถาบันใหม่และสถาบันเก่า และจากความรู้สึกนึกคิดแบบใหม่และความรู้สึกนึกคิดแบบเก่า หรือจะเป็นในลักษณะคัดแปลง สถาบันและความรู้สึกนึกคิดแบบเก่าให้เหมาะกับการช่วยส่งเสริมการก้าวหน้า แทนที่จะไปขัดขวางวิธีการก้าวหน้าหากยังคงอยู่ในลักษณะเดิม

หลังจากระยะเวลาเริ่มต้นของขั้นทะยานขึ้นไปประมาณ ๖๐ ปี หรือหลังจากนั้นปลายของขั้นทะยานขึ้นไปประมาณ ๔๐ ปี สังคมที่เปลี่ยนแปลงนั้นนับได้ว่า อยู่ในระยะขั้นเจริญแล้ว ระบบเศรษฐกิจซึ่งในขั้นทะยานขึ้นมุ่งหน้าลงทุนแต่เฉพาะอุตสาหกรรมสองสามประเภท และใช้เทคนิคแบบใหม่แต่เฉพาะในกลุ่มอุตสาหกรรมสองสามประเภทนั้น มาบัดนี้ ได้ขยายขอบเขตกว้างขวางและละเอียดลออยิ่งขึ้นไป และใช้เทคนิคการผลิตแบบใหม่ ซึ่งก้าวหน้าและแยกแยะตลอดเวลา เช่น อาจจะเปลี่ยนจากการมุ่งลงทุนแต่เฉพาะอุตสาหกรรมถ่านหินและการถลุงเหล็ก มาครอบคลุมถึงการผลิตอุปกรณ์เครื่องจักร เคมีภัณฑ์ และอุปกรณ์ไฟฟ้า เป็นต้น ประเทศเยอรมันนี อังกฤษ ฝรั่งเศส และสหรัฐอเมริกา อย่างเข้าสู่ขั้นการจำเจริญนี้ในระยะปลายศตวรรษที่ ๑๙ หรือหลังจากนั้นเล็กน้อย แต่การเปลี่ยนแปลงทิศทางการลงทุนในอุตสาหกรรมต่าง ๆ เป็นขั้น ๆ ไปนั้น อาจจะไม่เหมือนกับตัวอย่างที่อ้างถึงมาข้างบนนี้ก็ได้ ดังจะได้พิจารณาในบทที่ ๔ ต่อไป

ในการนิยามศัพท์ เราอาจนิยามว่าขั้นเจริญ—คือระยะเวลาที่ระบบเศรษฐกิจพิสูจน์ว่า มีความสามารถที่จะก้าวหน้าออกไปจากอุตสาหกรรมเดิมที่เร่งให้ผ่านขั้นทะยานขึ้นไปได้ ทั้งนี้ โดยใช้ผลสำเร็จของการค้นคว้า

ทางด้านเทคนิคแบบสมัยใหม่มาปฏิบัติในกิจการอุตสาหกรรมต่าง ๆ และในการผลิตสินค้าและบริการที่ระบบเศรษฐกิจสมัยใหม่จะผลิต ระยะเวลาที่คือระยะเวลาที่ระบบเศรษฐกิจแสดงให้เห็นว่า มีความสามารถทางด้านเทคนิคอย่างเต็มที่ ระบบเศรษฐกิจนี้อาจจะขาดวัตถุดิบ หรือไม่มีสภาพการณ์ทางด้านการผลิตสำหรับการผลิตสินค้าประเภทที่สมัยใหม่จะผลิตนั้น ในขนาดการผลิตที่มีต้นทุนต่ำสุด ดังเช่นประเทศสวีเดนและสวิตเซอร์แลนด์ เป็นต้น แต่การต้องพึ่งตลาดต่างประเทศเช่นนี้ เป็นเรื่องของการตัดสินใจเลือกโดยพิจารณาในแง่เศรษฐกิจ หรือความสำคัญในแง่การเมืองหาซึ่งมีความจำเป็นทางด้านเทคนิคหรือสถาบันแต่ประการใดไม่

เมื่อพิจารณาจากประวัติศาสตร์แล้วเราจะเห็นว่า ก่อนที่สังคมใดสังคมหนึ่งจะก้าวหน้าจากระยะเริ่มแรก ของขั้นทะยานขึ้นไปสู่ขั้นเจริญนั้น สังคมนั้นจะต้องใช้เวลาไม่ต่ำกว่าหกสิบปี ในแง่การวิเคราะห์ทางเศรษฐศาสตร์แล้ว คำอธิบายถึงการที่ต้องใช้เวลาประมาณหกสิบปีนี้ ก็เห็นจะเป็นผลสืบเนื่องจากการคำนวณปริมาณทุนทั้งหมดที่มีอยู่ในตอนต้น โดยใช้สูตรดอกเบี้ยทบต้นเป็นหลัก ประกอบกับผลของการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสังคม อันสืบเนื่องมาจากความสามารถในการใช้แผนการผลิตแบบสมัยใหม่อยู่ตลอดสามชั่วอายุคน ภายใต้สภาพการณ์ก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ ซึ่งถือว่าเป็นสภาพการณ์ปกติสำหรับสังคมนั้น แต่เราจะวางกฎตายตัวเกี่ยวกับคาบเวลาระหว่างระยะเริ่มขั้นทะยานขึ้น และขั้นเจริญให้แน่นอนลงไปนั้น ย่อมเป็นไปได้

สังคมอุดมโภคา (The Age of High Mass - consumption)

ตอนนี้เราก็มายังถึงสังคมอุดมโภคา ซึ่งเป็นสังคมที่ประชาชนทั้งหมด (หรือส่วนใหญ่) มีการบริโภคในระดับสูง ในระยะเวลาที่หลังจากได้

ผ่านชั้นเจริญมานานพอสมควร การผลิตสินค้าและบริการทางด้านต่าง ๆ ที่สำคัญ ๆ ได้เปลี่ยนไปในรูปเพิ่มการผลิตเครื่องอุปโภคและบริการต่าง ๆ ในปัจจุบันนี้ ประชาชนอเมริกันกำลังอยู่ในขั้นนี้ ยุโรปตะวันตกและญี่ปุ่นกำลังเริ่มจะลิ้มรสผลประโยชน์ของชั้นการจำเจริญนี้ (ทั้ง ๆ ที่แม้ว่าจะให้ความสุขโดยมีข้อแม้ยุ่งบ้างก็ตาม) รัสเซียเองก็กำลังจะย่างเข้าสู่ขั้นนี้เหมือนกัน แม้ว่าจะเป็นการย่างเข้ามาอย่างไม่สบายใจเท่าใดนัก

เมื่อสังคมต่าง ๆ เริ่มบรรลุถึงชั้นเจริญในศตวรรษที่ยี่สิบนั้น เหตุการณ์สองประการได้ปรากฏขึ้น กล่าวคือ รายได้แท้จริงต่อคนเติบโตสูงขึ้น จนกระทั่งประชาชนส่วนใหญ่สามารถจะบริโภคสินค้าและบริการในระดับที่เกินกว่าความจำเป็นในการยังชีพทางด้านอาหาร ที่พักอาศัย และเครื่องนุ่งห่ม สำหรับทางด้านการประกอบของแรงงานนั้น ก็ได้มีการเปลี่ยนแปลงโดยมีอัตราส่วนของคนงานที่อาศัยในตัวเมืองสูงขึ้น และอัตราส่วนประชากรที่ทำงานในสำนักงานหรือในโรงงานในตำแหน่งที่มีฝีมือนั้นก็เพิ่มสูงขึ้นเช่นเดียวกัน บรรดาคนงานเหล่านี้ล้วนแล้วแต่รู้จักและใคร่ที่จะได้รับผลประโยชน์ของเศรษฐกิจที่ย่างเข้าสู่ชั้นเจริญทั้งนั้น

นอกเหนือไปจากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจดังที่ได้อธิบายมาแล้ว สังคมในขั้นอนุตมโภกาเริ่มบ่งชี้ความนึกคิดที่ว่า การกระจายเทคนิคการผลิตแบบใหม่เป็นเรื่องที่สำคัญเหนือสิ่งอื่นใด เมื่อได้ผ่านชั้นเจริญไปแล้ว สังคมต่าง ๆ ในโลกตะวันตก (โดยอาศัยกรรมวิธีทางการเมือง) ได้สมัครใจที่จะแบ่งทรัพยากรให้แก่สวัสดิภาพและความมั่นคงของประชาชนมากขึ้นกว่าเดิม การที่สังคมใดก็ตามมีการประชาสงเคราะห์และสวัสดิ-

ภาพทางสังคมเป็นวิธีการครองชีพที่สำคัญ ก็ย่อมแสดงว่าสังคมนั้นได้ผ่าน
 ชั้นเจริญ ไปแล้วและในชั้นนี้ทรัพยากรก็มักจะมุ่งไปในทางการผลิตเครื่อง
 อุปโภคและการกระจายบริการออกไปทั่วถึงกัน ผู้บริโภคมีอำนาจที่จะเลือก
 สินค้าและบริการได้อย่างเต็มที่/ จักรเย็บผ้า รถจักรยาน และเครื่องใช้ไม้
 สอยในบ้านที่ใช้ไฟฟ้าเป็นแรงงานแทนแรงมนุษย์ ต่างก็กระจายออกไปทั่ว
 ทุกบ้าน คามประวัติศาสตร์แล้วสิ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการบันทาลให้
 เกิดชั้นอุตสาหกรรมคือ รถยนต์ที่มีราคาถูกพอที่ประชาชนส่วนใหญ่
 สามารถซื้อได้ ซึ่งมีอิทธิพลเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตและความหวังในอนาคต
 ของปวงชนในสังคมทั้งในแง่เศรษฐกิจและในแง่สังคมอีกด้วย

สำหรับสหรัฐอเมริกา จุดที่เริ่มบันทาลขึ้นการจำเริญที่กล่าวมาข้าง
 กันนี้ อาจเป็นการผลิตรถยนต์ในปริมาณการผลิตอันยิ่งใหญ่ ซึ่งเฮนรี ฟอร์ด
 เป็นผู้ริเริ่มในระหว่าง ค.ศ. ๑๙๑๓ - ๑๙๑๔ ก็เป็นได้ แต่ทว่าชั้นการจำเริญ
 ชั้นนี้ดำเนินไปจนถึงสุดยอดจริง ๆ ในระยะ ค.ศ. ๑๙๒๐ - ๑๙๒๙ และ
 ค.ศ. ๑๙๔๖ - ๑๙๕๖ ตั้งแต่ ค.ศ. ๑๙๕๐ เป็นต้นมา ยุโรปตะวันตกและ
 ญี่ปุ่นได้ย่างเข้าสู่ชั้นการจำเริญนี้อย่างเต็มที่ และการก้าวหน้าขึ้นสู่ชั้นอุตสาหกรรม
 โลกนี้เป็นแรงผลักดันให้เศรษฐกิจในยุคหลังสงครามโลกครั้งที่สอง
 ก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็ว ในอัตราที่ไม่ได้คาดฝันมาก่อนเลย ในแง่เทคนิค
 แล้วสหภาพโซเวียตรัสเซียก็พร้อมที่จะย่างเข้าสู่ชั้นการจำเริญนี้เช่นเดียวกัน
 และประชาชนรัสเซียเองก็ควรจะปรารถนาเช่นนั้น (โดยพิจารณาจากพฤติ-
 การณ์ต่าง ๆ) แต่ผู้นำของระบบคอมมิวนิสต์คงจะต้องเผชิญกับปัญหา
 ยุ่งยากทางการเมืองและสังคมในการคัดแปลง โครงร่าง ของสังคมเป็นแน
 หากยอมให้ชั้นการจำเริญนี้เกิดขึ้นในรัสเซีย

หลังจากสังคมอุดมโกลา

การพยากรณ์เหตุการณ์ล่วงหน้าให้ไกลไปกว่านี้ ย่อมเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ ทว่าอย่างน้อยที่สุดก็พอจะสังเกตได้ว่า ในระยะสิบปีที่ผ่านมา ประชาชนชาวอเมริกันมีความรู้สึกว่า อัตถประโยชน์หน่วยสุดท้ายของสินค้าประเภทเครื่องอุปโภคเริ่มจะลดลง และในครอบครัวที่เริ่มมีความรู้สึกเช่นนี้ มักจะเลือกการมีบุตรมากขึ้น กล่าวคือ มีวิธีการครองชีพเช่นวิธีการก้าวหน้าของครอบครัวบุคเคนบรุคส์* เราอาจจะสรุปได้ว่า การที่ประชาชนอเมริกันเริ่มเลิกเห็นคุณค่าของการเพิ่มรายได้ในลักษณะสินค้าหรือบริการ แต่กลับไปเห็นคุณค่าและอรรถประโยชน์ของการมีบุตรหลายคนนั้นก็เพราะเกิดมาในยุคที่ระบบเศรษฐกิจสามารถจัดสรรให้ปวงชนส่วนใหญ่นี้มีความมั่นคงทางเศรษฐกิจและมีโอกาสบริโภคสินค้าและบริการต่าง ๆ ในระดับสูง อย่างไรก็ตามการพยากรณ์อย่างอาจอหาญ โดยใช้ข้อเท็จจริงจากประเทศเดียวเป็นหลักเช่นนี้ ก็ออกจะเร็วเกินไปสักหน่อย หากเราจะกำหนดขึ้นการจำเริญทางเศรษฐกิจขึ้นมาอีกขั้นหนึ่ง โดยใช้จำนวนทารกต่อหนึ่งครอบครัวเป็นหลักการ ภายหลังจากที่ได้ใช้จำนวนสินค้าประเภทเครื่องอุปโภคเป็นค่านิยมภาวะสังคมอุดมโกลาแล้ว นักเศรษฐศาสตร์ต่าง ๆ อาจกล่าวได้ว่า ความต้องการทารกซึ่งมาจัดให้ขึ้นอยู่กับระดับรายได้ นั้น ย่อมไม่เหมือนกันทุกสังคม แต่ถึงอย่างไรก็ตามก็ยังคงเป็นความจริง

* ในหนังสือของ โทมัส มานน์ ซึ่งเล่าถึงความเป็นไปในครอบครัวบุคเคนบรุคส์ภายในสามชั่วอายุคน ในชั่วอายุคนแรก ต่างพยายามหาทางกอบโกยเงิน ชั่วอายุคนที่สองเมื่อเกิดมามีเงินแล้วต่างพยายามหาฐานะและชื่อเสียงทางสังคมและในวงการปกครอง ชั่วอายุคนที่สามเมื่อเกิดมามีทั้งเงินและชื่อเสียงของตระกูลอยู่แล้ว ต่างก็สนใจทางด้านศิลปะและดนตรี วลีข้างบนนี้หมายถึงการเปลี่ยนแปลงทางความรู้สึกนึกคิดของแต่ละชั่วอายุคน ซึ่งมักจะตีราคาสิ่งที่ตนมีแล้วในระดับที่ต่ำและพยายามแสวงหาความพอใจในลักษณะแตกต่างกันไปตลอดเวลา

อยู่นั่นเองที่ว่า การที่ประชาชนอเมริกันมีบุตรกันเป็นอันมากและการที่สินค้าประเภททุนทางสังคมเริ่มลดปริมาณลงนั้น (ซึ่งอาจจะมีส่วนสืบเนื่องซึ่งกันและกัน) คงจะมีบทบาทที่สำคัญที่สุดในทางเศรษฐกิจของสหรัฐอเมริกาในสิบปีข้างหน้า แทนที่จะเป็นการกระจายสินค้าประเภทเครื่องอุปโภคให้กว้างขวางยิ่งขึ้นไปในครอบครัวยุโรปอเมริกันต่าง ๆ ซึ่งกำลังมีบทบาทสำคัญอยู่ในขณะนี้

ข้อความที่ได้กล่าวมาทั้งหมดนี้เป็นวิธมองการจำเริญทางเศรษฐกิจเป็นขั้นลำดับหลังจากที่สังคมใดสังคมหนึ่งเริ่มผ่านขั้นสังคมโบราณไปสู่การปรับปรุงเศรษฐกิจให้ทันสมัย แต่วิธีการนี้ก็เป็นที่วิธมองแต่เฉพาะลักษณะสำคัญ ๆ ที่เด่น ๆ เท่านั้น หาใช่เป็นแนวทางวิเคราะห์อย่างแท้จริงไม่ สรุปแล้วการที่สังคมจะผ่านจากขั้นสังคมโบราณเข้าสู่ขั้นเตรียมการนั้น มักจะเกิดขึ้นจากการรุกรานของต่างชาติ ประกอบกับมีแรงดันเกิดขึ้นภายในประเทศเองจึงก่อกำเนิดให้มีการปรับปรุงประเทศทันสมัยขึ้นมาได้ ต่อจากนั้นก็มาถึงขั้นทะยานขึ้น และแล้วก็ถึงขั้นเจริญซึ่งมักจะกินเวลาประมาณสองหรือสามชั่วอายุคน และในขั้นสุดท้ายหากรายได้เพิ่มขึ้นทัดเทียมกับการใช้เทคนิคการผลิตแบบใหม่ที่ได้กระจายไปทั่วเศรษฐกิจแล้วก็มาถึงขั้นอุดมโภค แต่ขั้นอุดมโภคอาจจะไม่เกิดขึ้นติดตามขั้นเจริญมาโดยทันทีก็ได้ทรัพยากรต่าง ๆ มักจะถูกกันไปผลิตสินค้าประเภทเครื่องอุปโภคและบริการต่าง ๆ รวมทั้งสวัสดิภาพทางสังคม ให้แก่ประชาชนที่อยู่ในตัวเมืองหรือชานเมือง ซึ่งมีจำนวนอัตราส่วนเพิ่มสูงขึ้นอยู่ตลอดเวลา ถัดจากขั้นการจำเริญขั้นนี้ไปแล้ว ก็มาถึงปัญหาที่ว่า จะมีการหยุดนิ่งทั้งในแง่รูปธรรมและนามธรรมหรือไม่ หากมีการหยุดนิ่งเช่นนี้แล้ว มนุษย์จะหาทางแก้ไขได้อย่างไร เรื่องนี้จะได้รับการพิจารณาในบทที่ ๖ ต่อไป

ในสี่บทถัดจากนี้ไป เราจะพิจารณาและวินิจฉัยวิธีการให้ละเอียด และแน่นอนยิ่งขึ้น ในเรื่องเกี่ยวกับขั้นเตรียมการ ขั้นทะยานขึ้น ขั้นเจริญ และกรรมวิธีที่นำไปสู่ขั้นอุดมโคคา แต่แม้กระทั่งในบทนำเช่นนี้ เราจำต้องเข้าใจถึงลักษณะพิเศษประการหนึ่งของระบบวิเคราะห์ที่เราใช้เป็นเครื่องมืออย่างแจ่มแจ้งเสียก่อน

ทฤษฎีพลวัตว่าด้วยผลิตรกรรม (Dynamic Theory of Production)

การลำดับขั้นการจำเจริญต่างๆ เช่นนี้ไม่ใช่เป็นการอธิบายแบบพรรณนาโวหารแต่อย่างเดียว และก็ไม่ใช่วิธีสรุปข้อเท็จจริงที่สังเกตจากการที่ระบบเศรษฐกิจเจริญก้าวหน้าเป็นขั้น ๆ ไปเท่านั้น แต่ทว่าเป็นวิธีที่มีเหตุผลในตัวเองและมีเรื่องราวประวัติประตอกันอยู่ตลอดเวลา การจำแนกสังคมต่างๆ ออกเป็นขั้นการจำเจริญต่างๆ นี้ มีการวิเคราะห์โดยใช้เหตุผลซ่อนรูปอยู่ ซึ่งมีหลักฐานมาจากทฤษฎีพลวัตว่าด้วยผลิตรกรรม

ทฤษฎีผลิตรกรรมแบบเดิมนั้นสร้างขึ้นมาจากสมมุติฐานที่ว่า ปัจจัยต่างๆ หยุคหนึ่งอยู่เฉย ๆ หรือจะเปลี่ยนได้ก็เพียงครั้งเดียวและหยุดซงก ทั้งนี้รวมทั้งปัจจัยต่างๆ ที่มีผลสะท้อนต่อการเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ นักประวัติศาสตร์เศรษฐกิจได้วิจารณ์ว่า ถึงแม้ว่านักเศรษฐศาสตร์สมัยใหม่พยายามรวมทฤษฎีผลิตรกรรมแบบเดิมนั้นเข้ากับวิธีวิเคราะห์เศรษฐกิจโดยใช้รายได้เป็นหลักตามระบบเคนส์ ซึ่งรวมปัจจัยต่างๆ ที่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ อาทิเช่น จำนวนประชากร วิทยาการทางเทคนิค ความสามารถในการประกอบการ ฯลฯ ก็ตาม แต่ก็ได้วางทฤษฎีผสมนี้ในลักษณะที่แข็งกระด้างจนเกินไป และในลักษณะที่กว้างจนเกินไป จนกระทั่งไม่สามารถจะนำมาใช้ในการวิเคราะห์การจำเจริญที่รวดเร็วเช่นที่เกิดขึ้นในยุคปัจจุบันนี้ได้ เรา

ต้องการทฤษฎีว่าด้วยผลิตรกรรมที่รวมการเคลื่อนไหวอยู่ในทฤษฎีและซึ่งแยกการกระจายรายได้ระหว่างการบริโภค การออม และการลงทุน รวมทั้งการแบ่งผลิตรกรรมสินค้าบริโภคและสินค้าประเภททุน ออกตามสัดส่วนที่เหมาะสม และสามารถพิจารณาทางทำนองประกอบของการลงทุนและการก้าวหน้าภายในกิจกรรมแต่ละภาคของสังคมอย่างละเอียดอีกด้วย คำอธิบายโดยย่อจากนี้ไปมีรากฐานมาจากทฤษฎีพลวัตว่าด้วยผลิตรกรรม และได้มีการแบ่งแยกปัจจัยที่กล่าวถึงข้างต้นออกจากกัน

เมื่อเราขยายขอบเขตของทฤษฎีผลิตรกรรมให้กว้างขึ้นแล้ว เราพอนิยามสภาพการณ์สมดุลได้ ไม่ใช่แต่เฉพาะทางด้านผลิตรกรรม การลงทุน และการบริโภคทั้งหมดเท่านั้น เรายังอาจจะกำหนดสภาพการณ์สมดุลสำหรับภาคต่าง ๆ ของเศรษฐกิจได้อีกด้วย (1)

ปัจจัยต่าง ๆ ที่กำหนดให้ระดับของผลิตรกรรมเป็นไปในระดับที่ดีที่สุดของแต่ละภาคในเศรษฐกิจนั้น ย่อมได้แก่ปัจจัยทางด้านอุปสงค์ (กล่าวคือระดับรายได้ จำนวนประชากร ลักษณะของรสนิยม) และปัจจัยทางด้านอุปทาน (กล่าวคือ ระดับความรู้ทางด้านเทคนิคและคุณภาพของผู้ประกอบการ) ผู้ประกอบการจะเป็นผู้กำหนดว่า ในการสร้างสินค้าประเภททุนนั้น จะใช้เทคนิคที่ค้นพบใหม่ และจะใช้ความสามารถในการผลิตตามความรู้เทคนิคที่มีอยู่เดิม และมีหวังทำกำไรได้อย่างงามนั้น ในสัดส่วนใด

นอกจากนี้เราจำต้องใช้สมมุติฐานที่สำคัญที่ได้ทดสอบมาบ้างแล้วข้อหนึ่ง นั่นคืออัตราก้าวหน้าของระดับการผลิตที่ดีที่สุดของภาคใดภาคหนึ่งใน

(1) ดูได้จากหนังสือของ W.W. Rostow เรื่อง The Process of Economic Growth

เศรษฐกิจมักจะลดลงเสมอ ทั้งนี้ เพราะเหตุว่า ทั้งในด้านการอุปสงค์และอุปทาน มีปัจจัยหลายประการทำให้เป็นเช่นนั้น^(๒)

สภาพการณ์สมดุลของภาคต่าง ๆ ในเศรษฐกิจ (ซึ่งกำหนดมาจากการใช้มาตรฐานวัดดังกล่าวมาแต่ต้น) จะเป็นวิถีที่ก้าวหน้าของแต่ละองค์ประกอบ ซึ่งเมื่อรวมองค์ประกอบทั้งหมดเข้าด้วยกัน ก็จะปรากฏเป็นรูปร่างของการก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ จากนั้นเราก็สามารถที่จะเลือกการลงทุนที่ให้ผลดีที่สุดในขั้น ๆ ไป ซึ่งก็อาจจะไปเปลี่ยนรูปร่างของการก้าวหน้าได้หลังจากที่ได้มีการลงทุนไปแล้ว

จากข้อเท็จจริงในประวัติศาสตร์ ลักษณะของการลงทุนไม่จำเป็นต้องเป็นไปในรูปลักษณะที่ดีที่สุดเสมอไป ในเมื่อความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ของการลงทุนโดยเอกชนเองหรือนโยบายของรัฐบาล หรือสงครามอาจจะทำให้การลงทุนตามจริงนั้นไม่เป็นไปตามหลักการได้โดยง่าย สงครามจะทำให้การลงทุนที่ทำการโรงงานเปลี่ยนวิถีไปชั่วคราว ทั้งนี้ เพราะเกิดมีอุปสงค์ที่ผิดจากกรณีธรรมดา และสภาพการณ์ทางอุปทานก็เปลี่ยนไป นอกจากนี้แล้วสงครามยังทำลายทุนอีกด้วย แต่ในบางครั้งสงครามอาจจะช่วยเร่งการคิดค้นเทคนิคใหม่ ๆ ซึ่งเหมาะกับเศรษฐกิจยามสงบ และบางขณะก็เปลี่ยนแปลงโครงร่างทางการเมืองและสังคมไปในทางที่เหมาะสมต่อการเจริญก้าวหน้าในยามสงบก็เป็นได้ อย่างไรก็ตาม สงครามทำให้มีการเปลี่ยนทิศทางการลงทุนที่ดีที่สุด วัฏจักรธุรกิจ (Business Cycle) และทิศทางเศรษฐกิจซึ่งขึ้น ๆ ลง ๆ ในระยะยาวจึงเกิดขึ้นมา การไหวตัวของเศรษฐกิจพร้อมทั้งการกระทบกระเทือนจากสงคราม ทำให้มีการเจริญก้าวหน้าในวิถี

(๒) ๑ The Process of Economic Growth

ทางที่ผิดแตกต่างจากวิธีทางที่ดีที่สุด ซึ่งเป็นวิธีทางที่อาจจะคำนวณล่วงหน้าได้จากทฤษฎีที่กล่าวมาข้างต้น

อย่างไรก็ตาม ลักษณะโดยทั่ว ๆ ไปของประวัติศาสตร์เศรษฐกิจของสังคมที่กำลังขยายตัวหรือก้าวหน้านั้น กล่าวได้ว่า มาจากวิธีทางอันคำนวณได้จากทฤษฎีพลวัตว่าด้วยผลคูณกรรม ทั้งนี้ เพราะว่าสังคมเหล่านี้ต่างก็พยายามมุ่งก้าวหน้าไปในทิศทางที่กำหนดจากทฤษฎีนี้ ให้ใกล้เคียงที่สุดเท่าที่จะใกล้เคียงได้

อัตราการจำเริญของภาคต่าง ๆ ในระบบเศรษฐกิจย่อมผิดแผกจากกันในระยะใดระยะหนึ่ง และเราสามารถที่จะแยกภาคที่สำคัญบางภาคออกมาได้ในตอนแรกที่สังคมนั้นเริ่มจำเริญ อัตราการจำเริญของภาคเศรษฐกิจต่าง ๆ ที่รุดหน้าไปอย่างรวดเร็วนี้ มีบทบาทสำคัญ (ทั้งทางตรงและทางอ้อม) ในการรักษาให้เศรษฐกิจของประเทศก้าวหน้าไปอย่างไม่หยุดยั้ง การที่เราจำแนกประเภทของระบบเศรษฐกิจที่นำหน้าเป็นหลักเช่นนี้ ก็อาจจะมีประโยชน์อยู่บ้าง ในแง่วิชาการแล้วการกำหนดขั้นการจำเริญเป็นขั้น ๆ โดยถือว่าสืบเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงของภาคเศรษฐกิจต่าง ๆ ที่นำหน้าในระบบเศรษฐกิจนับว่าเป็นประโยชน์อยู่มาก เนื่องจากสาระสำคัญและข้อเท็จจริงที่ว่า ภาคเศรษฐกิจบางภาคในตอนเริ่มต้นมักจะมีการขยายตัวอย่างรวดเร็วมากในช่วงระยะหนึ่ง จึงทำให้การที่เราจะพิจารณาประวัติศาสตร์เศรษฐกิจในรูปขั้นการจำเริญตามลำดับเช่นนี้ มีประโยชน์อยู่ แทนที่จะถือว่าการจำเริญนั้นเป็นการติดต่อกันสืบเนื่องไปเรื่อย ๆ ตามธรรมชาติ และไม่เคยกระโดดก้าวหน้าจนเป็นที่ผิดสังเกตเลย

การที่จะเข้าใจสภาพการณ์ของการจำเริญทางเศรษฐกิจนั้น เราจำต้องเข้าใจถึงเรื่องความยืดหยุ่นทางอุปสงค์อีกด้วย และทฤษฎีอันเป็นที่รู้จักกัน

แพร่หลายนี้จำเป็นจะต้องขยายขอบเขตให้กว้างออกไป ทั้งนี้เพราะว่าระยะเวลาการจำเรี่ยอันรวดเร็ว ซึ่งเกิดขึ้นในภาคต่างๆ ของระบบเศรษฐกิจ มิใช่เป็นผลสืบเนื่องมาจากการที่เทคนิคการผลิตแบบเดิมนั้นเกิดขาดตอนจากกันไปเท่านั้น แต่ทว่ายังสืบเนื่องมาจากความยืดหยุ่นของอุปสงค์อีกด้วย ซึ่งจะเกิดขึ้นเนื่องจากระดับราคาสูงเกินไป หรือระดับรายได้สูงขึ้นกว่าเดิม ภาคเศรษฐกิจที่ก้าวหน้านำความเจริญมาสู่ระบบเศรษฐกิจนั้น มิใช่จะขึ้นอยู่กับ การเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคนิคและความพร้อมใจของผู้ประกอบการที่จะนำเทคนิคแบบใหม่มาใช้แต่เพียงด้านเดียว ยังขึ้นอยู่กับอุปสงค์ประเภทที่มีความยืดหยุ่นสูงเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านราคา หรือทางด้านรายได้อีกด้วย

ความต้องการทรัพยากรนี้เป็นผลมิใช่แต่เพียงมาจากความต้องการสินค้าและบริการซึ่งเกิดขึ้นโดยรสนิยมและการเลือกของเอกชนเท่านั้น ยังเกิดมาจากการตัดสินใจของสังคมและนโยบายของรัฐบาลอีกด้วย (ทั้งนี้ไม่ได้คำนึงว่าจะอยู่ในระบอบประชาธิปไตยหรือไม่ก็ตาม) ดังนั้นจึงจำเป็นที่จะต้องพิจารณาถึงการเลือกของสังคมทางด้าน การแบ่งส่วนปันส่วนทรัพยากร ซึ่งมีอิทธิพลสูงกว่าความต้องการและการผลิตของเอกชนโดยปกติ นอกจากนี้แล้วยังจำต้องพิจารณาหน้าที่ของสังคมทางการประชาสงเคราะห์อีกด้วย ทั้งนี้ รวมถึงวิธีการและความรู้สึกนึกคิดซึ่งมิใช่เกิดขึ้นเพราะพิจารณาแต่เฉพาะในแง่เศรษฐกิจแต่อย่างเดียว เราจำต้องพิจารณาว่าสังคมจะใช้ทรัพยากรในทิศทางใดนอกเหนือไปจากผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจอีกด้วย

การเลือกของสังคมทางด้านสวัสดิการจะเกิดขึ้นเมื่อรายได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม เส้นกราฟที่แสดงอัตราเกิดที่เพิ่มขึ้นหรือลดลงของ

ประชากร รวมทั้งอัตราตายนั้น จะแสดงถึงขนาดของครอบครัวซึ่งมักจะชอบมีกันในระดับการจำเริญของเศรษฐกิจในชั้นต่าง ๆ นับตั้งแต่ระยะเวลาที่อัตราตายเริ่มลดลง ซึ่งจะเกิดขึ้นในระหว่างหรือหลังจากขั้นเตรียมการ ทั้งนี้จะเป็นเพราะเหตุว่าประชาชนมาอยู่ในเมืองหรือชุมชนหนาแน่นมากขึ้น และการก้าวหน้าทางเศรษฐกิจดีขึ้นกว่าเดิมก็เป็นได้ จนกระทั่งเมื่อมาถึงขั้นสังคมอุดมโภคอย่างเช่นสหรัฐอเมริกาเป็นต้น ขนาดของครอบครัวก็มักจะขยายตัวแทนที่จะลดลงเหมือนเช่นเดิม และมักจะเป็นขนาดใหญ่เกินกว่าขนาดครอบครัวซึ่งคาดคะเนได้จากความมั่นคงทางเศรษฐกิจและปริมาณสินค้าประเภทเครื่องอุปโภคที่มีอยู่ในสังคม

นอกจากนี้ เราจำต้องพิจารณาถึงการตัดสินใจอื่น ๆ ซึ่งสังคมเลือกในขณะที่มีโอกาสจะเลือกมากขึ้น เพราะเหตุว่าเศรษฐกิจของสังคมนั้นได้ก้าวหน้าขึ้น การตัดสินใจเพื่อประโยชน์ส่วนรวมนี้นับเนื่องมาจากปัจจัยหลาย ๆ ประการด้วยกัน และมักจะมีรากฐานมาจากประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และวิถีการเมืองอีกด้วย ทั้งหมดนี้ล้วนแล้วแต่เกิดขึ้นภายนอกอุปสงค์และอุปทานในท้องตลาด แต่ก็เข้าไปเกี่ยวข้องกับการเคลื่อนไหวของความต้องการในท้องตลาด ของการยอมเสี่ยงในการลงทุน ของการใช้เทคนิคการผลิตแบบใหม่และของความสามารถในการประกอบการ ปัจจัยเหล่านี้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกำหนดลักษณะของสังคมแต่ละสังคมในชั้นต่าง ๆ ของขั้นการจำเริญทางเศรษฐกิจ

เพียงเท่านี้ เราอาจจะตั้งปัญหาถามได้ว่า สังคมโบราณควรจะปฏิบัติวิทยาต่อการรุกรานของอำนาจต่างชาติที่เจริญกว่าในลักษณะใด กล่าวคือจะต้องต่อต้านโดยเกิดมีการรวมเป็นปึกแผ่น การก้าวหน้าอย่างรวดเร็วและการแสดงความขยันหมั่นเพียร เช่นประเทศญี่ปุ่น หรือ จะต่อต้านโดยยึด

ถือหลักในการไม่ยอมร่วมมือกับใครเลย ดังเช่นพวกไอริชในสมัย ศตวรรษ
ที่ ๑๘ หรือจะค่อย ๆ เปลี่ยนโครงร่างของสังคมโบราณอย่างเชื่องช้าและ
อย่างไม่เต็มใจ เช่น ประเทศจีน เป็นต้น

เมื่อประเทศใดประเทศหนึ่งเริ่มมีความรู้สึกว่าเป็นชาติที่ทันสมัยขึ้น
มาแล้ว ปัญหาที่เกิดขึ้นว่าจะทุ่มเทความพยายามและความสามารถของชาติ
ไปในทางไหนดี จะใช้ไปในทางบูรณนอกประเทศ หรือจะแก้ไขความ
เสียเปรียบแต่เดิม หรือจะใช้โอกาสที่มีมากขึ้นและที่พอมองเห็นได้ไปใน
ทางขยายอำนาจของชาติ หรือจะทุ่มเทความพยายามให้หนักไปในทางขยาย
ขอบเขตทางฐานะการเมืองของรัฐบาลส่วนกลาง ให้มีอำนาจเหนือกลุ่มชน
ที่กุมอำนาจแคว้นแคว้นต่าง ๆ ในประเทศ หรือปรับปรุงให้เศรษฐกิจทันสมัย
ยิ่งขึ้นไป

เมื่อร่วมกันทำการพัฒนาอย่างจริงจัง และการจำเริญเกิดขึ้นแล้ว
สังคมนั้นจะประสบปัญหาในข้อที่ว่า จะเลือกหนทางที่จะปล่อยให้อัตราการ
จำเริญเป็นไปอย่างเต็มที่เท่าที่วิธีการผลิตแบบใหม่จะอำนวยให้ หรือจะ
เลือกหนทางที่จะลดอัตราการก้าวหน้าลงเพราะใครที่จะขยายการบริโภคต่อ
คนให้สูงขึ้น พร้อมทั้งเพิ่มสวัสดิการทางสังคมอีกด้วย.

เมื่อความเจริญทางด้านเทคนิคเกิดขึ้นอย่างเต็มที่แล้ว ชาตินั้นก็มียุ
ศอุตสาหกรรมที่ทันสมัยเป็นรากฐาน และสามารถจะผลิตสินค้าได้นานา
ประเภท ปัญหาที่เกิดขึ้นมาว่าจะใช้รากฐานนี้ไปทางในวัตถุประสงค์ใดและ
ในอัตราส่วนใด กล่าวคือ จะเพิ่มความมั่นคงทางสังคมโดยขยายสวัสดิการ
หรือจะขยายปริมาณและประเภทสินค้าจำพวกเครื่องอุปโภคและทั้งบริการ
ต่าง ๆ ให้ประชาชนส่วนใหญ่อุปโภคและบริโภคกันมากขึ้น หรือจะเพิ่มพูน

ฐานะของชาติและอำนาจของชาติในโลก และประการสุดท้ายจะเลือกหนทางที่ทำให้ประชาชนส่วนใหญ่มีเวลาว่างมากขึ้นหรือไม่

ตอนนี้เราก็มາถึงปัญหาที่ไปไกลกว่านั้นอีก และประวัติศาสตร์เองก็ไม่ได้ให้ตัวอย่างที่ละเอียดละออนัก กล่าวคือ จะทำอย่างไรดี เมื่อประชาชนเริ่มไม่มีความพอใจในการที่รายได้อันแท้จริงเพิ่มขึ้นคั่งเช่นเดิม จะหันไปเลือกเอาการมีบุตรมาก หรือว่าจะเกิดความเบื่อหน่ายในการดำรงชีพกันมากขึ้น หรือว่าจะมีการหยุดงานสัปดาห์ละตั้ง ๓ วัน หรือว่าจะสนใจหาทางปรับปรุงจิตใจและศีลธรรมให้ดีขึ้น แทนที่จะต้องใช้เวลาทั้งหมดไปในการแสวงหาสินค้าและบริการมายังชีพของตน

ในการสำรวจลักษณะทั่ว ๆ ไปของภาวะการจำเริญแต่ละขั้นนี้ ไม่ใช่ที่เราพิจารณาคุณฐานะต้านโครงร่างของเศรษฐกิจแต่ละภาคเท่านั้น (กล่าวคือ ลักษณะการที่ภาคต่าง ๆ ในเศรษฐกิจเปลี่ยนแปลงไปในขณะที่ผ่านภาวะการจำเริญทางเศรษฐกิจไปเป็นระยะ ๆ) เรายังควรที่จะพิจารณาถึงการตัดสินใจอันสำคัญ ๆ ที่สังคมต่าง ๆ เลือกสำหรับการแบ่งสรรปันส่วนทรัพยากร ทั้งนี้ รวมถึงความยืดหยุ่นของอุปสงค์ซึ่งเกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงทางรายได้และราคาสินค้าอีกด้วย

บทที่ ๓

ภาวะสังคมขั้นเตรียมการ กรณีประวัติศาสตร์ ๒ ประเภท

ในบทนี้เราจะพิจารณาดังขั้นเตรียมการ ซึ่งเป็นระยะเวลาที่สังคมเริ่มมีการเปลี่ยนแปลง และเป็นระยะเวลาที่สังคมเตรียมตัวเอง (หรือถูกบังคับให้มีการเตรียมตัวโดยอำนาจภายนอก) เพื่อให้เกิดมีการเจริญก้าวหน้าในลักษณะมีรัฐบาล

เราจำต้องเริ่มต้นด้วยการแยกกรณีต่าง ๆ ออกเป็น ๒ ประเภทด้วยกัน โดยอาศัยความเป็นมาทางประวัติศาสตร์

กรณีแรกซึ่งอาจจะถือได้ว่าเป็นกรณีทั่ว ๆ ไป เพราะว่าไม่ใช่เป็นแต่เฉพาะในการเจริญของประเทศต่าง ๆ ในยุโรปเท่านั้น ยังคลุมไปถึงส่วนใหญ่ของเอเชียและภาคตะวันออกกลางรวมทั้งอาฟริกาอีกด้วย ในกรณีทั่ว ๆ ไปนี้ การที่จะสร้างขั้นเตรียมการนั้น จำจะต้องมีการเปลี่ยนแปลงอย่างลึกซึ้งภายในโครงร่างของสังคมโบราณซึ่งก็ได้ตั้งอยู่มานานแล้ว การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้จะแปลงทั้งโครงร่างทางสังคม ระบบการเมือง และเทคนิคการผลิตโดยตลอด

ในกรณีที่สองนั้นได้แก่กลุ่มประเทศกลุ่มเล็ก ๆ กลุ่มหนึ่งซึ่ง “เกิดมาอย่างมีอิสระ”* ในที่นี้ได้แก่สหรัฐอเมริกา ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ แคนาดา และอีก ๒-๓ ประเทศ เท่านั้น ชาติเหล่านี้ส่วนใหญ่แล้วสืบเชื้อสายมาจากอังกฤษ ซึ่งในขณะนั้นกำลังเข้าสู่ขั้นทะยานขึ้น ยิ่งไปกว่า

* เป็นสำนวนของ Louis Hartz ในหนังสือ *The Liberal Tradition in America*, (New York, 1955)

นี้ชาติเหล่านี้มักจะตั้งรกรากโดยกลุ่มชนกลุ่มหนึ่ง ซึ่งไม่ยอมขึ้นกับระบบในสังคมของอังกฤษ และเป็นผู้ที่ได้สังเกตเห็นการเปลี่ยนแปลงในชั้นทะยานขึ้นดังปรากฏอยู่ในประเทศอังกฤษในขณะนั้น และทำที่สุดสิ่งแวดลอมทางธรรมชาติที่อำนวยความสะดวก กล่าวคือ มีที่ดินที่ยังคงเป็นป่าดงพงพี ซึ่งมีบริเวณกว้างขวางและอุดมด้วยทรัพยากรธรรมชาติต่างๆ อย่างครบครัน ดังนั้น จึงไม่ช่วยให้สังคมแบบเดิมคงรูปอยู่ในลักษณะที่นำมาจากประเทศอังกฤษ และสิ่งแวดลอมเหล่านี้ช่วยเร่งให้ก้าวสู่ชั้นทะยานขึ้น เพราะเป็นสิ่งล่อใจอย่างสำคัญที่ดึงดูดให้ประชาชนมุ่งหน้าขยายการเศรษฐกิจประจำครอบครัว ฉะนั้น ชาติซึ่งอยู่ในกรณีที่สองนี้ จึงไม่ค่อยมีโครงร่างของสังคมการเมืองและความรู้สึกนึกคิดของสังคมโบราณเท่าใดนัก ด้วยเหตุนี้เองวิธีการก้าวหน้าไปสู่ชั้นทะยานขึ้นส่วนใหญ่แล้วจึงขึ้นอยู่กับการเศรษฐกิจและความรู้ทางเทคนิคแผนใหม่ทั้งสิ้น การสร้างขั้นเตรียมการนั้นจึงเป็นเรื่องแต่เพียงการสร้างสินค้าประเภททุนสังคมเพื่อประโยชน์ส่วนรวมเท่านั้นเอง สินค้าประเภททุนสังคมในกรณีนี้ได้แก่ รถไฟ ทำเรือ และถนนหนทาง สังคมในกรณีที่สองเพียงรอคอยสภาพการณ์ทางเศรษฐกิจ ที่ทำให้มีการเปลี่ยนอาชีพจากการเกษตรและการพาณิชย์ ไปสู่การประดิษฐ์สินค้าอุตสาหกรรม ซึ่งจะยังผลกำไรอย่างงามให้แก่ประชาชน และสภาพการณ์นี้ก็เพียงพอที่จะผลักดันให้สังคมประเภทนี้ก้าวขึ้นสู่ชั้นทะยานขึ้น ทั้งนี้ เพราะเหตุผลประโยชน์เปรียบเทียบ (Comparative Advantage) ในขั้นต้นมักจะสนับสนุนการเกษตรและการผลิตอาหารและวัตถุดิบเพื่อส่งออกไปขายนอกประเทศ

การแบ่งกรณีออกเป็น ๒ กรณีนี้ก็มิใช่เท็จจริงประกอบอยู่อย่างเพียงพอ แต่ที่ว่าเมื่อเรามองดูเส้นแบ่งแดนอย่างใกล้ชิดแล้ว จะเห็นได้ว่า

เส้นนี้ไม่สู้จะชัดเจนนัก ตัวอย่าง เช่น สหรัฐอเมริกาเองก็สร้างสังคมโบราณ (สังคมในลักษณะเดิม) ขึ้นในภาคใต้ ซึ่งเปรียบเสมือนหนึ่งเป็นส่วนประกอบของมณฑลแลงแคชเชียร์ในประเทศอังกฤษ และภายหลังก็กลายเป็นส่วนประกอบของโรงงานทอผ้าในมลรัฐในภาคนิวอิงแลนด์ การที่ภาคใต้ของสหรัฐอเมริกาเริ่มเปลี่ยนแปลงไปอย่างช้า ๆ จากสังคมเดิม ซึ่งมีลักษณะอันประหลาดนี้ ไม่ควรจัดเข้าในกรณีพิเศษ ประเทศแคนาดาก็มีปัญหาเกี่ยวกับเรื่องสังคมโบราณนี้เช่นเดียวกันในมลรัฐควิเบ็ก ภาคใต้ของอเมริกานั้นอันที่จริงแล้วได้ย่างขึ้นสู่ขั้นทะยานขึ้น เมื่อ ๒๐ ปีล่วงมาแล้วนั่นเอง และมลรัฐควิเบ็กในแคนาดาก็คงจะเพิ่งเริ่มต้นในระยะ ๔ - ๕ ปีที่แล้วมา

นอกจากประเทศทั้งสองนี้แล้วยังมีลักษณะที่คลุกเคล้ากันอีกหลายประเทศ อาทิ เช่น จะถือว่าประเทศต่าง ๆ ในอเมริกาใต้นั้นอยู่ในกรณีทั่วไป หรืออยู่ในกรณีพิเศษ (หากเราถือว่าประเทศเหล่านี้เป็นลูกหลานที่สืบสายโลหิตมาจากยุโรปขณะที่ยุโรปอยู่ในขั้นเตรียมการ) แต่ประเทศเหล่านี้ก็อยู่ในกรณีทั่วไป กล่าวคือ ประเทศต่าง ๆ ในอเมริกาใต้ เริ่มต้นด้วยการมีสังคมซึ่งคล้ายคลึงกับสังคมโบราณเหมือนกัน ซึ่งเป็นการรวมวัฒนธรรมของยุโรปภาคใต้และชนชาติอินเดียนซึ่งอยู่ในอเมริกาใต้เข้าด้วยกันและสังคมเหล่านี้จำเป็นต้องมีการเปลี่ยนแปลงประการสำคัญก่อนที่จะเริ่มได้รับผลประโยชน์ในลักษณะคอกเบี้ยทบต้นจากการจำเริญทางเศรษฐกิจ แต่ทว่าประเทศในอเมริกาใต้แต่ละประเทศก็มีความแตกต่างกันไปหลายประการ ในทำนองเดียวกันประเทศที่อยู่ในคาบสมุทรสแกนดิเนเวีย อันที่จริงก็มีลักษณะคล้ายกับประเทศอังกฤษ กล่าวคือ ในการที่จะสลัดตัวออกจากโครงร่างของสังคมโบราณนั้น ประเทศเหล่านี้ไม่ต้องพบกับปัญหา

ยุ่งยากและลึกลับซับซ้อนต้งเช่นสังคมต่าง ๆ ในทวีปยุโรป ตามความเป็นจริงแล้วประเทศสวีเต็นควรจะนับอยู่ในกรณีที่สองมากกว่ากรณีแรก

อย่างไรก็ดี การแยกประเภทออกเป็น ๒ กรณีนี้มีประโยชน์อยู่มากเหมือนกัน หากใช้อย่างถูกต้องและระมัดระวังพอ

ในบทนี้เราจะมุ่งสนใจแต่เพียงกรณีทั่ว ๆ ไปมากกว่ากรณีพิเศษ กล่าวคือ เราพิจารณาวิธีการที่สังคมโบราณสร้างปัจจัยต่าง ๆ อันนำไปสู่ขั้นเตรียมการ

ลักษณะของการเปลี่ยนแปลง

การเปลี่ยนแปลงที่เรากำลังพิจารณาอยู่นี้ย่อมมีขอบเขตและลักษณะหลายประการด้วยกัน สังคมใดสังคมหนึ่งที่มีการเกษตรเป็นอาชีพสำคัญที่สุด (โดยมีแรงงานกว่าร้อยละ ๗๕ หาเลี้ยงชีพในการเกษตรทั้งสิ้น) จะเปลี่ยนไปมีการอุตสาหกรรมเป็นอาชีพที่สำคัญนั้น ย่อมจะต้องได้รับการพิจารณาในแง่ต่าง ๆ หลายแง่ด้วยกันเป็นแน่

สังคมซึ่งดำเนินงานทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง หมุนเวียนอยู่เฉพาะภายในแคว้นเล็ก ๆ ซึ่งเป็นแคว้นที่ไม่ต้องพึ่งภายนอกเลย ย่อมจำจะต้องเปลี่ยนแนวการค้าและความรู้สึกนึกคิดของปวงชนจากแคว้นไปสู่ชาติ และจากชาติไปสู่ท้องตลาดโลกซึ่งย่อมจะใหญ่ไปกว่าตลาดภายในประเทศทั้งหมด

ความรู้สึกนึกคิดที่มีต่อการมีบุตร ซึ่งเป็นสิ่งที่ช่วยจูงใจให้ชีวิตที่ไม่มีความหวังมากนักดำเนินต่อไปนั้น จำต้องเปลี่ยนไปในทางที่จะช่วยลดอัตราเกิดลงในบั้นปลาย เนื่องจากการจำเริญทางเศรษฐกิจเกิดขึ้นและความต้องการแรงงานที่ไร้ฝีมือในท้องถิ่นลดลง สาเหตุ ๒ ประการนี้จะช่วยกำหนดขนาดของครอบครัวให้เล็กลง

บรรดารายได้ที่เกิดขึ้นกว่าระดับการบริโภคขั้นต่ำ ซึ่งส่วนใหญ่อยู่ในกำมือของบุคคลที่เป็นเจ้าของที่ดินนั้น จำต้องเปลี่ยนมือมาอยู่ในกำมือบุคคลที่จะใช้จ่ายไปในการสร้างถนน รถไฟ โรงเรียน และโรงงาน แทนที่จะใช้ไปในการสร้างคฤหาสน์หรูหรา มีคนรับใช้มากมายหรือการประดับประดาตนเอง หรือการสร้างวัดวาอารามมากเกินไป

สังคมควรจะพิจารณาคูณค่าของแต่ละบุคคล ไม่ใช่ในแง่ที่มีการเกี่ยวข้องกับชนชั้นสูง หรือมีสกุลดี หรืออยู่ในกลุ่มที่มีอำนาจเท่านั้น แต่จากความสามารถของบุคคลแต่ละคนในการที่จะปฏิบัติหน้าที่ใดหน้าที่หนึ่ง ซึ่งต้องใช้ความรู้พิเศษในการทำงานหน้าที่นั้นโดยเฉพาะ

ประการสุดท้ายและเป็นประการที่สำคัญที่สุด คือ สังคมนั้นจำจะต้องยอมรับความรู้สึกนึกคิดที่ว่า มนุษย์ไม่จำเป็นต้องถือว่าสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติเป็นปัจจัยที่ธรรมชาติกำหนดขึ้นมา มนุษย์ควรจะต้องถือว่าสิ่งแวดล้อมทั้งหมดนั้นเป็นธรรมชาติของโลกตามธรรมดา ซึ่งถ้าเข้าใจถูกต้องแล้ว ก็สามารถที่จะตัด แปลง แก้ไขเพื่อที่จะเพิ่มประโยชน์ทางด้านการผลิตและให้ความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจแก่มนุษย์ได้

สาระสำคัญทั้งหมดที่ได้กล่าวมาแล้วและที่ยังไม่ได้กล่าวอีกมากกว่านี้ ล้วนแล้วแต่มีบทบาทเกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงจากสังคมโบราณมาสู่สังคมที่ก้าวหน้าและทันสมัยยิ่งขึ้น เมื่อมาถึงตอนนี้ก็เกิดปัญหาขึ้นมาว่า เราควรจะวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงนี้ในลักษณะใด และเราควรจะวางทฤษฎีในรูปใด

ในขั้นแรกเราจะขอพิจารณาแต่เฉพาะสิ่งที่เกี่ยวข้องกับการเศรษฐกิจ แล้วจึงจะหันไปพิจารณาสิ่งที่อยู่นอกขอบเขตเนื้อหาของวิชาเศรษฐศาสตร์

ข้อวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลง

นักเศรษฐศาสตร์สมัยใหม่ (เมื่อสิบปีล่วงมาแล้ว) อาจจะบอกนักประวัติศาสตร์เศรษฐกิจว่า “ความลึกลับซับซ้อนเกี่ยวกับสังคมต่าง ๆ นั้นคงจะมีประโยชน์อยู่บ้าง และแน่ละคงจะก่อความสนใจให้แก่ท่านและพวกท่าน แต่ข้าพเจ้าไม่เห็นจะต้องยึดถือเป็นเรื่องใหญ่โตมโหฬารเกินไปนัก เรื่องราวที่พวกท่านกำลังพูดถึงนั้นอันที่จริงก็คือ การเพิ่มอัตรการลงทุนในการสร้างทุนโดยเฉลี่ยต่อคนเท่านั้นเอง หากเราสามารถทำให้อัตรการลงทุนนั้นสูงจนกระทั่งเกินอัตรารเพิ่มของประชากรไปได้แล้ว (อาจอยู่ในราวร้อยละ ๑๐ ของรายได้ประชาชาติหรือมากกว่านั้น) เรื่องการจำเรี่ยนี้ก็สำเร็จลงด้วยดี ความแตกต่างระหว่างสังคมโบราณและสังคมสมัยใหม่ อันที่จริงขึ้นอยู่กับปัญหาที่ว่าอัตรการลงทุนนั้นต่ำเกินไปหรือไม่ หากเปรียบเทียบกับอัตรารเพิ่มของประชากร (คือต่ำกว่าร้อยละ ๔ ของรายได้ประชาชาติ) หรือว่าอัตรารลงทุนนั้นสูงขึ้นถึงร้อยละ ๑๐ หรือมากกว่านั้น ถ้าอัตรารส่วนระหว่างทุนและการผลิตเท่ากับ ๓ แล้ว อัตรารลงทุนในระดับร้อยละ ๑๐ ก็หนีอัตรารเพิ่มของประชากรไปได้ ไม่ว่าจะเพิ่มในอัตรารใดก็ตาม และนั่นแหละคือภาวะการจำเรี่ยที่ต้องการ คือ มีผลิตภัณฑ์เฉลี่ยต่อคนเพิ่มขึ้นอยู่เรื่อย ๆ ตลอดเวลา”

คำอธิบายของนักเศรษฐศาสตร์สมัยใหม่ที่มีหัวเกาเหล่นี้ เป็นการอธิบายที่ถูกต้อง

แต่ปัญหาที่เผชิญหน้าอยู่ในขณะนี้ คือในการเพิ่มอัตรารลงทุนนี้ คนบางคนในสังคมนั้นจำเป็นต้องสามารถดัดแปลงวิทยาการแบบใหม่และค้นพบวิธีลดต้นทุนวิธีใหม่ และพร้อมที่จะนำมาใช้ในการผลิตสินค้าและบริการ

สำหรับเศรษฐกิจที่ไม่มีการติดต่อกับภายนอกแล้ว บุคคลเหล่านี้จำเป็นต้องคิดสร้างวิทยาการและวิธีลดต้นทุนดังกล่าวโดยตนเอง

นอกจากนี้แล้วบุคคลอื่น ๆ บางคนจำต้องยอมรับความเหน็ดเหนื่อยและการเสี่ยงต่าง ๆ ในการรับทำหน้าที่เป็นผู้นำทาง โดยนำสิ่งที่ค้นพบใหม่ ๆ อันเป็นประโยชน์ในการเพิ่มผลผลิตมาใช้ในการสร้างทุน

อีกประการหนึ่ง บุคคลอื่น ๆ บางคนจำต้องยินยอมให้ผู้ประกอบการยืมเงินของตนไปใช้ลงทุนในระยะยาวและในลักษณะที่เสี่ยงมาก เพื่อหนุนหลังผู้ประกอบการผู้จะใช้แผนการผลิตใหม่ ๆ นี้ในอุตสาหกรรม แทนที่จะใช้เงินของตนไปในทางให้กู้หนี้ยืมสินในระยะสั้น ๆ หรือใช้ไปในการซื้อและขายเงินตราต่างประเทศเพื่อเก็งผลกำไร หรือใช้ไปในการค้าขายกับต่างประเทศ หรือใช้ไปในการซื้อที่ดินเพื่อเก็งกำไร

ประการสุดท้าย ประชาชนทั่ว ๆ ไปต้องพร้อมที่จะรับการฝึกฝนและการทำงานในระบบเศรษฐกิจซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงวิธีการผลิตเสมอ ๆ และเป็นระบบที่บังคับให้แรงงานอยู่ภายใต้หน่วยงานใหญ่ ๆ ที่มีระเบียบวินัยอย่างเคร่งครัด และเป็นระบบที่บังคับให้แรงงานแต่ละคนทำงานในหน้าที่ค่อนข้างแคบและต้องใช้ความรู้พิเศษ และเป็นงานซ้ำ ๆ กันอยู่ตลอดเวลา

กล่าวสั้น ๆ แล้ว เงื่อนไขที่จะทำให้อัตราลงทุนสูงขึ้น (ซึ่งนักเศรษฐศาสตร์ถือว่าเป็นการสรุปภาวะการเปลี่ยนแปลง) คือสังคมที่เปลี่ยนแปลงความรู้สึคนักคิดที่มีต่อวิทยาศาสตร์ ซึ่งจะนำมาใช้ได้ในการผลิตแผนใหม่ และที่มีต่อการเริ่มนำเทคนิคการผลิตที่เปลี่ยนแปลงไปนั้นมาใช้ในการประกอบอาชีพของตน และที่มีต่อการยอมเสี่ยงลงทุน รวมทั้งที่มีต่อสภาพการณ์ และสิ่งแวดลอม และวิธีการทำงานอีกด้วย

ในที่นี้การเปลี่ยนแปลงท่าทีและความรู้สึกนั้น เราหมายถึงการเปลี่ยนที่มีผลต่อสังคมจริง ๆ มิใช่เป็นการเปลี่ยนอย่างเลื่อนลอยเฉพาะทางค่านิยมหรือทางต้านความสัมพันธ์ในสังคมเท่านั้น เราหมายความว่าสถาบัน วิธีการ และสิ่งแวดล้อมในการทำงานนั้นจะเปลี่ยนแปลงไปจริง ๆ เท่าที่จะตรวจสอบได้จากการปฏิบัติทางด้านการเมือง การสังคม และการเศรษฐกิจ อันมีโอกาสที่จะนำผลกำไรมาสู่ประชาชนได้

หลังจากที่ได้มองดูวิธีการลงทุนในโลกที่มีการเปลี่ยนแปลงทางด้านการผลิตแล้วเราก็สามารถจะสรุปได้โดยยอมรับว่า ในที่สุดสาระสำคัญของ การเปลี่ยนแปลงก็คือ เราสามารถจะถือหลักเกณฑ์โดยการใช้อัตราลงทุนที่เพิ่มขึ้นในระดับสูงกว่าอัตราเพิ่มของประชากรอยู่ตลอดเวลา แต่อย่างไรก็ตาม เรามีได้หมายความว่า การเพิ่มอัตราลงทุนนั้นเป็นสาเหตุที่สำคัญที่สุดแก่เพียงประการเดียว

ปัญหาเกี่ยวกับภาคเศรษฐกิจ ๒ ประการ

การเพิ่มอัตราลงทุนและการเปลี่ยนแปลงทางสังคมอย่างลึกซึ้งอันเป็นประการสำคัญนี้ ที่จริงก็เป็นผลสืบเนื่องมาจากการจำเริญในเฉพาะภาคบางภาคในเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นตัวช่วยเปลี่ยนระบบเศรษฐกิจของสังคมนั้นอย่างแท้จริง การวิเคราะห์ภาวะการจำเริญนี้จะไม่สามารถวิเคราะห์ไปได้ไกลนัก หากเราไม่แยกภาคต่าง ๆ ในเศรษฐกิจออกจากกัน

การที่จะเข้าใจการวิเคราะห์ในวิถีการเศรษฐกิจส่วนรวมให้ตลอดได้ นั้น เราจำต้องแยกภาคต่างๆในเศรษฐกิจออกจากกัน เพื่อที่จะแสดงถึงสาเหตุของความจำเป็นในการแยกภาคต่างๆ ในการที่จะมองทะลุการวิเคราะห์แบบรวมเศรษฐกิจทั้งหมด ในระยะที่เปลี่ยนแปลง เราจะขอพิจารณาอย่าง

สั้น ๆ ถึงปัญหา ๒ ประการ ซึ่งสังคมทั้งหมดที่เจริญก้าวหน้าจำต้องเผชิญเสมอ นั่นคือ ปัญหาการเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิตของการเกษตรและการเหมืองแร่ และปัญหาเรื่องทุนสังคมเพื่อประโยชน์ส่วนรวม

การเกษตรและการเหมืองแร่

ในระยะเริ่มเจริญก้าวหน้านั้น การเศรษฐกิจขึ้นอยู่กับปริมาณอาหารที่ผลิตขึ้นได้เป็นส่วนใหญ่ ปัญหาแรกของ ๒ ปัญหานี้ จึงกำหนดลงไปได้ว่า เป็นปัญหาของภาคเกษตรกรรมและการเหมืองแร่ ในระยะเวลาที่เปลี่ยนแปลงนั้น สิ่งที่ต้องการมากที่สุดก็คือการใช้แผนการผลิตแบบใหม่ที่สามารเพิ่มประสิทธิภาพได้อย่างรวดเร็ว สำหรับทรัพยากรที่นำมาใช้ได้ง่ายและเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ ซึ่งหมายความว่าต้องการจะเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิตอาหารนั่นเอง แต่ทว่าในที่นี้อาจจะมีความหมายคลุมไปถึงการผลิตขนสัตว์ ผ้าย หรือไหม ดังเช่นในกรณีประเทศออสเตรเลีย ภาคใต้ของสหรัฐอเมริกาและญี่ปุ่น เป็นต้น ในกรณีของประเทศสวีเดนก็หมายความว่าไม้ ในกรณีมลายูก็คือยาง และในกรณีตะวันออกกลางก็ได้แก่ น้ำมัน ในบางมลรัฐของสหรัฐอเมริกา (เช่นแคลิฟอร์เนียและอลาสกา) และประเทศออสเตรเลีย ทองคำ ก็มีบทบาทสำคัญแทนการเกษตรในแง่ที่เราพิจารณาอยู่นี้

ประเด็นที่สำคัญคือสังคมที่จะสร้างอุตสาหกรรมนั้น ไม่ใช่จะพึ่งอุตสาหกรรมได้แต่อย่างเดียว ในเมื่อกิจการอุตสาหกรรมเองจำต้องใช้เวลานานที่จะสร้างแรงกดดันให้ก้าวหน้าอยู่เสมอ และมีความสามารถที่จะแข่งขันซึ่งกันและกันได้ ในระยะเวลาเดียวกันนั้นสังคมจำจะต้องสร้างทุนสังคมและต้องมีประชากรเพิ่มขึ้นมากกว่าเดิม ซึ่งสังคมนั้นจำจะต้องหาอาหารมา

เลี้ยงดู เพราะฉะนั้น ในการปรับปรุงเศรษฐกิจให้ทันสมัยนี้สังคมในกรณีนี้ จำจะต้องใช้ทุนเป็นอย่างมาก และทุนส่วนใหญ่ในขั้นต้นจำจะต้องมาจากการเพิ่มผลิตรวมทางการเกษตรและการเหมืองแร่ อันเป็นผลสืบเนื่องมาจากการเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิตอย่างรวดเร็วนั่นเอง

การที่สังคมพยายามที่จะขยายสินค้าประเภททุนถาวรให้มากขึ้น (โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเภทที่ใช้เวลานานกว่าจะให้ผล) และพร้อมกันนั้น ยังต้องเลี้ยงดูประชากรที่เพิ่มขึ้นอีกด้วย จึงทำให้มีความต้องการอาหารมากขึ้น ไม่ว่าจะผลิตในประเทศเองหรือจะซื้อมาจากประเทศอื่นก็ตามจริงอยู่ สังคมนั้นอาจจะซื้อสินค้าประเภททุนจากภายนอกได้ แต่ทว่าเมื่อไม่มีการเพิ่มสินค้าออก สังคมนั้นก็จำต้องกู้เงินมาจากต่างประเทศ และเงินกู้นี้ก็ต่อต้องชำระคืนในระยะใดระยะหนึ่ง ซึ่งหมายความว่า สังคมนั้น จำต้องขยายปริมาณและประเภทสินค้าขาออกของคนเพื่อชำระหนี้ต่างประเทศ

เมื่อเป็นเช่นนี้แล้ว สภาพการณ์ที่สำคัญอย่างยิ่งสำหรับการเปลี่ยนแปลงทางภาวะเศรษฐกิจจึงจำต้องมีการลงทุนให้มาก และการใช้เทคนิคการผลิตแบบใหม่ ซึ่งรอคอยที่จะนำมาใช้ได้อยู่แล้ว มาใช้กับที่ดินและทรัพยากรธรรมชาติอื่น ๆ ของสังคม ซึ่งจะไปช่วยให้มีการเพิ่มพูนผลผลิตขึ้นได้อย่างรวดเร็ว

เมื่อได้อธิบายถึงเรื่องความต้องการทุนแล้ว จึงขอหันมาพิจารณาถึงเรื่องการผลิตโดยเฉพาะอย่างยิ่งการผลิตอาหาร อันที่จริงแล้วการผลิตนั้นนับบทบาทสำคัญถึง ๓ บทบาทด้วยกัน ในการช่วยเปลี่ยนสังคมโบราณเป็นสังคมขั้นทะยานขึ้น

บทบาทประการแรกสุด การเกษตรจำเป็นต้องจัดสรรค่าอาหารให้มากขึ้น เพื่อให้พอกับความต้องการของประชากรที่เพิ่มขึ้น ทั้งนี้ โดยไม่จำเป็นต้องมีการอดอยากหรือต้องใช้เงินตราต่างประเทศที่ได้รับจากการขายสินค้าขาออกไปในการสรรหาอาหารนี้ แต่การที่พืชผลธัญญาหารจะเพิ่มขึ้นได้และถูกกันให้ไหลมาจากชนบทเข้ามาในตัวเมืองนั้น มีสาระสำคัญประกอบอีกประการหนึ่ง คือ อัตราการขยายตัวของประชากรที่อยู่ในตัวเมืองย่อมจะสูงกว่าอัตราการเพิ่มประชากรทั้งประเทศ และมีประเทศหลายประเทศที่จำเป็นต้องส่งผลิตผลจากการเกษตรที่เพิ่มขึ้นนั้นออกขายนอกประเทศ เพื่อซื้อสินค้าประเภททุนเพิ่มขึ้นจากต่างประเทศ ในแง่การช่วยเหลือทางการเงินตราต่างประเทศนั้น การเกษตรอาจจะช่วยได้ ๒ วิธี ซึ่งได้แก่การช่วยโดยตรงคือส่งออกไปขายต่างประเทศ ดังเช่น สหรัฐอเมริกา รัสเซีย แคนาดา และประเทศอื่น ๆ ซึ่งสามารถจะขยายผลิตรกรรมทางด้านเกษตรเกินกว่าความต้องการของประชากรในประเทศ หรือการช่วยในทางอ้อม คือ ลดความต้องการอาหารจากต่างประเทศ ดังเช่นประเทศอังกฤษในระหว่าง ค.ศ. ๑๗๙๐ - ๑๘๐๐ หรือประเทศอิสราเอล เมื่อ ๔ - ๕ ปีที่ผ่านมา

ข้อเท็จจริงที่สำคัญอย่างยิ่ง ก็คือ ในระหว่างภาวะการเปลี่ยนแปลงเช่นนี้ ภาคอุตสาหกรรมคงจะไม่ใหญ่โตและมีผลผลิตพอเพียง ที่จะไปแลกอาหารมาจากต่างประเทศ เพื่อเลี้ยงดูประชากรที่เพิ่มขึ้นในขณะนั้นเป็นแน่ เมื่อประชากรเพิ่มขึ้นและมาพำนักในเมืองมากขึ้น พร้อมทั้งเกิดมีความต้องการเงินตราต่างประเทศมากขึ้น เพื่อซื้อสินค้าประเภททุนถาวร และเพื่อสร้างทุนหมุนเวียนมาทำการพัฒนาแล้ว ประเด็นทั้ง ๓ นี้ย่อมจะมีอิทธิพลอย่างแรงต่อภาคการเกษตร ในขณะที่มีการจำเริญทางเศรษฐกิจ

นั่นคือ อัตราการเพิ่มผลผลิตทางเกษตรอาจจะเป็นตัวกำหนดว่า การปรับปรุงเศรษฐกิจให้ทันสมัยขึ้นนั้นควรจะดำเนินไปได้เร็วสักเท่าใด

แต่เรื่องราวหาได้จบลงแค่นั้นไม่ เพราะเมื่อเราพิจารณาเฉพาะทางด้านอุปสงค์ การเกษตรก็อาจจะมีบทบาทที่สำคัญอีกบทบาทหนึ่ง สมมติว่าความต้องการของรัฐบาลในขณะที่เศรษฐกิจกำลังเปลี่ยนแปลงอยู่นั้น ยังไม่มากพอที่จะประสงค์สินค้าและบริการจากการอุตสาหกรรมอย่างมากมายจนกระทั่งการอุตสาหกรรมสามารถจะขยายตัวเองออกไปได้ และขอสมมติต่อไปอีกว่า อุตสาหกรรมที่สำคัญซึ่งอาจจะขยายตัวออกไปได้อย่างเร็ว นั้นเป็นอุตสาหกรรมที่ผลิตสินค้าบริโภคซึ่งในข้อเท็จจริงแล้วก็มักจะเป็นเช่นนี้เสมอ อาทิเช่น อุตสาหกรรมทอผ้าในระยะต้น ๆ ของการจำเริญของอังกฤษและสหรัฐอเมริกา หรือ สินค้าบริโภคอื่น ๆ ซึ่งเคยซื้อมาจากต่างประเทศ เช่น ในกรณีประเทศต่าง ๆ ในทวีปอเมริกาใต้ นอกจากนี้แล้วขอสมมติเพิ่มเติมอีกว่า ภาคเศรษฐกิจที่ทันสมัยยังสามารถที่จะขยายตัวด้วยการผลิตเครื่องมือทำการเกษตรเช่น รถแทรกเตอร์ ปุ๋ยวิทยาศาสตร์ บัมบ้า เป็นต้น จากสมมติฐานทั้งหมดนี้เราพอจะสรุปได้ว่า การเพิ่มรายได้อันแท้จริงในภาคการเกษตร ซึ่งสืบเนื่องมาจากการเพิ่มประสิทธิภาพของการทำงานตามท้องนา อาจจะเป็นปัจจัยสำคัญในการช่วยเร่งอุตสาหกรรมที่ทันสมัยให้ขยายตัวอย่างรวดเร็ว ซึ่งเท่ากับไปเร่งให้สังคมโบราณก้าวสู่ขั้นทะยานขึ้นได้อย่างรวดเร็ว

สำหรับทางด้านรายได้อันสืบเนื่องมาจากการเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานก็มีความสำคัญอย่างยิ่งอีกประการหนึ่ง แม้กระทั่งในกรณีที่ภาคอุตสาหกรรมนั้นจะมีโช้อุตสาหกรรมผลิตสินค้าบริโภค ทั้งนี้ เพราะเหตุว่าการที่จะเก็บภาษีเพิ่มขึ้นนั้นก็ย่อมจะได้มาจากรายได้ที่เพิ่มขึ้นในชนบท โดย

ไม่ไปก่อความออดอยากต่อชาวนาเองหรือไปเพิ่มภาวะเงินเฟ้อขึ้นให้แก่
ประชากรในตัวเมืองในกรณีที่รัฐบาลพยายามดำเนินการลงทุนโดยไม่เก็บ
ภาษีเพิ่มขึ้น

เนื่องจากการปฏิบัติในการเกษตรมีผลสะท้อนหลายด้านเช่นนี้ จึงทำ
ให้การเกษตรนั้นมีความสำคัญอย่างใหญ่หลวง ในระยะที่สังคมย่างเข้าสู่ขั้น
เตรียมการภาคการเกษตรจำต้องจัดหาอาหารเพิ่มขึ้น ขยายขอบเขตท้อง
ตลาดของประเทศมากขึ้น และขยายทุนซึ่งจะนำมาลงทุนได้ในการอุตสาหกรรม
กรรมที่ทันสมัย

ยอดทุนสังคมสำหรับส่วนรวม

วิธีพิจารณาการสะสมทุนโดยใช้ตัวเลขรวมยอดรายได้ประชาชาตินั้น
ย่อมไม่สามารถที่จะอธิบายได้โดยละเอียดถึงบทบาทอันสำคัญของการสร้าง
สินค้าทุนสังคมเพื่อส่วนรวมในระยะสังคมขั้นเตรียมการ ตัวเลขทางสถิติ
เท่าที่มีอยู่เกี่ยวกับระดับและลักษณะของการสะสมทุนในระยะเวลานั้น
เตรียมการ (รวมทั้งระยะขั้นทะยานขึ้น) จะแสดงออกอย่างแจ่มชัด
ว่า ทุนส่วนใหญ่จำจะต้องนำมาลงทุนในการขนส่งและสินค้าประเภททุน
สังคม

นอกเหนือไปจากความสำคัญทางด้านปริมาณการลงทุนแล้ว การลง
ทุนในสินค้าทุนสังคมยังมีลักษณะพิเศษ ๓ ประการด้วยกัน ซึ่งล้วนแต่แบ่ง
แยกการลงทุนประเภทนี้จากการลงทุนโดยทั่ว ๆ ไป

ประการแรก การลงทุนในประเภทนี้มักจะกินเวลานานกว่าจะเริ่ม
เห็นผลและให้กำไร ดังนั้น จึงไม่เหมือนการปลูกพืชสองครั้งในปีหนึ่ง ๆ
หรือการใช้ปุ๋ยวิทยาศาสตร์ซึ่งแทบจะให้ผลทันที การลงทุนในระบบรถไฟ

กว่าจะให้ผลตอบแทน ย่อมกินเวลานานเกินกว่าหนึ่งหรือสองปีขึ้นไป นับตั้งแต่เริ่มลงมือสร้างรถไฟฟ้าขึ้น แต่ทว่าจะให้ผลตอบแทนอย่างมากมายในระยะเวลาที่ยาวนาน

ประการที่สอง การลงทุนในสินค้าประเภททุนสังคมนี้อาจต้องลงทุนด้วยเงินเป็นก้อนใหญ่ ๆ กล่าวคือ เราจะเลือกเอาสร้างถนนจากเมืองหนึ่งไปอีกเมืองหนึ่ง หรือมิฉะนั้นก็ไม่สร้างเสียเลย จะสร้างครึ่ง ๆ กลาง ๆ นั้นย่อมมีประโยชน์น้อยมาก แต่ทว่าในการลงทุนทางด้านอื่น เช่น ในการอุตสาหกรรมและการเกษตร เป็นต้น เราสามารถที่จะใช้เงินลงทุนที่ละเล็กละน้อยได้ และได้รับประโยชน์เต็มที่ตามกำลังเงินที่ได้ลงทุนไป

ประการที่สาม ลักษณะของสินค้าทุนประเภทนี้ คือ ผลประโยชน์หรือกำไรที่ได้มาจากการลงทุนในสินค้าประเภททุนสังคม แทนที่จะยังผลตอบแทนแก่ผู้ลงทุนนั้นโดยตรงมักจะให้ผลประโยชน์แก่สังคมทั่ว ๆ ไป

เมื่อเราพิจารณาลักษณะพิเศษของสินค้าทุนสังคมทั้ง ๓ ประการนี้แล้วก็พอจะเห็นได้ว่า รัฐบาลมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการสร้างสินค้าประเภททุนสังคม และย่อมหมายความว่าในการสร้างสินค้าประเภททุนสังคม รัฐบาลจำจะต้องรับบทบาทประการสำคัญในระยะที่สังคมเริ่มก้าวขึ้นสู่ขั้นเตรียมการ หรืออีกนัยหนึ่ง ในเมื่อเงินที่จะมาลงทุนในสินค้าทุนสังคมนั้น ๆ ไม่สามารถที่จะได้รับมาจากผลกำไรที่เกิดขึ้นจากการลงทุนขั้นต้นในปริมาณเล็กน้อย เราจะไม่สามารถที่จะสร้างสินค้าทุนประเภทนี้ได้ เว้นไว้แต่ว่าจะระดมทุนมาให้มากเพื่อมาลงทุนในปริมาณมหาศาลตั้งแต่ในขั้นแรก

เรื่องราวที่กล่าวมาข้างต้นนี้ จะเห็นได้จากประสบการณ์ของสหรัฐอเมริกา ซึ่งเมื่อเศรษฐกิจเริ่มเปลี่ยนแปลงนั้นได้ใช้หลักการผลประโยชน์

ของหลักเศรษฐกิจเอกชนเป็นส่วนใหญ่ ดังนั้น รัฐบาลจึงต้องรับบทบาท
ประการสำคัญในระหว่าง ค.ศ. ๑๙๑๕ - ๑๙๔๐ ในการช่วยสร้างสินค้านำ
ส่งคมนี้ เช่น กรณีคลองอีรี รัฐนิวยอร์กถึงต้องลงมือสร้างเอง และรถไฟ
สายไกล ๆ ที่วิ่งข้ามชายฝั่งหนึ่งไปยังอีกชายฝั่งหนึ่งนั้นก็สร้างขึ้นมาได้ด้วย
การช่วยเหลือของรัฐบาล โดยที่รัฐบาลยอมยกที่ดินในขนาดกว้างใหญ่
ไพศาล ในบริเวณที่ทางรถไฟนั้นผ่าน ให้แก่บริษัทที่สร้างทางรถไฟแต่ละ
บริษัท

ข้อความอธิบายเกี่ยวกับการเกษตรและเงินทุนสังคม เพื่อประโยชน์
ส่วนรวมในระหว่างภาวะขึ้นเตรียมการและขึ้นทยานขึ้นนี้ชี้ถึงวิธีการและ
ข้อเท็จจริง ๒ ประการ ทางด้านวิธีการนั้นก็คือ เราจำต้องแยกภาคต่าง ๆ
ในเศรษฐกิจออกจากกัน เพื่อที่จะได้สามารถวิเคราะห์ภาวะการจำเรือของ
สังคมได้ ทั่วเลขยอครวมนั้นมีประโยชน์ทางด้านวิเคราะห์รายได้ในระยะ
สั้น แต่ทว่าเมื่อนำมาใช้ในการวิเคราะห์การจำเรือในระยะยาวแล้ว ก็ไม่สู้
จะให้ประโยชน์มากนัก ข้อเท็จจริงมีอยู่ว่า การที่จะสร้างรากฐานที่มั่นคง
สำหรับโครงร่างทางอุตสาหกรรมอันทันสมัยนั้น จำจะต้องประกอบ
ด้วยการเปลี่ยนแปลงอย่างพลิกหน้ามือเป็นหลังมือในภาคที่ไม่ใช่การ
อุตสาหกรรม ๒ ภาค กล่าวคือ ในภาคการเกษตรและภาคสินค้านำส่งคม
โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการขนส่ง ซึ่งจัดอยู่ในภาคสินค้านำส่งคม

การเปลี่ยนแปลงนอกเหนือของเศรษฐกิจ

เราหันมาพิจารณาคำที่อยู่นอกเหนือของเศรษฐกิจสำหรับสังคมที่
อยู่ในขั้นเตรียมการ

มาถึงตอนนี้ แทบทุกคนคงพอจะเข้าใจลักษณะอย่างกว้าง ๆ ของ
การเปลี่ยนแปลงในสังคม เพื่อเตรียมสังคมโบราณให้พร้อมที่จะกลายเป็น

สังคมที่มีการจำเริญทางเศรษฐกิจอย่างมีรู้จักจบ และคงจะยอมรับโดยทั่วหน้ากันว่า เงื่อนไขที่สำคัญคือ จะต้องมีคนชั้นนำกลุ่มใหม่อุบัติขึ้น และมีอำนาจมากพอที่จะเริ่มวางรากฐานของสังคมอุตสาหกรรมขึ้น ถึงแม้ว่าความคิดเห็นของนิยายโปรแตสแตนต์จะมีใช่เป็นความรู้สึกนึกคิดที่เหมาะสมอย่างพิเศษสำหรับการปรับปรุงให้สังคมเจริญทันสมัยขึ้นก็ตาม เราก็คงจะยอมรับว่า ความรู้สึกนึกคิดอันจะขาดเสียมิได้นั้น คือ ทุก ๆ คนในกลุ่มชนชั้นนำกลุ่มนี้ต้องยึดถือว่า การปรับปรุงสังคมให้ทันสมัยขึ้นนั้นเป็นสิ่งที่ทำได้ และเป็นการบรรลุสู่หลักชัยอันดีงามไม่ว่าจะพิจารณาในแง่ศีลธรรมหรือในแง่ประโยชน์ส่วนตัวก็ตาม

เมื่อหันมาพิจารณาในแง่หลักการของสังคมศาสตร์แล้ว ชนชั้นนำกลุ่มใหม่จำเป็นต้องมีอำนาจในทางสังคมและในทางการเมืองเหนือกว่าชนชั้นนำกลุ่มเก่าที่เคยมีอำนาจมาจากการเป็นเจ้าของที่ดินแปลงใหญ่ ๆ และรายได้ที่สูงเกินระดับชั้นเพียงแค่งชีพ ซึ่งอยู่ในกำมือของชนชั้นนำกลุ่มเก่า จำต้องเปลี่ยนมือมาให้แก่ชนชั้นนำกลุ่มใหม่ การเปลี่ยนทิศทางของรายได้แบบใช้อำนาจเช่นนี้ จะเกิดขึ้นในกรณีที่ไม่สามารถจะดึงเอารายได้ดังกล่าวนี้ มาลงทุนในภาคเศรษฐกิจที่ทันสมัยได้โดยสะดวก

กล่าวโดยทั่ว ๆ ไปแล้ว ปวงชนทั้งหมดทั้งในชนบทและในเมือง จำต้องขยายขอบเขตความมุ่งหวังในชีวิตให้กว้างขวางยิ่งขึ้น พร้อมทั้งยินยอมที่จะหันมารับวิถีชีวิตที่เต็มไปด้วยการเปลี่ยนแปลงและการงานที่ต้องการความสามารถหรือความเชี่ยวชาญเป็นพิเศษทางด้านใดด้านหนึ่ง

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและจิตใจดังกล่าวมาข้างต้นนี้ จัดได้ว่าเป็นหัวใจของการสร้างสภาพการณ์ ให้สังคมก้าวขึ้นสู่ขั้นเตรียมการ แต่ทว่าแนวความคิดเพียงแค่นี้ยังหาเพียงพอไม่ จริงอยู่การเปลี่ยนแปลงทาง

ความรู้สึกรีกคิด ทางโครงสร้างของสังคมและความใฝ่ฝันของประชาชนต่างก็มีความสำคัญมากอยู่ แต่ก็ควรจะรวมบทบาทของวิถีการเมือง และความมุ่งหวังทางการเมืองอีกโสดหนึ่งด้วย

ตามข้อเท็จจริงในประวัติศาสตร์ ความรู้สึกในทางชาตินิยมอันรุนแรง ซึ่งเกิดขึ้นจากความพยายามที่จะต่อต้านการรุกรานจากชาติที่ก้าวหน้ากว่านั้น ถือได้ว่าเป็นแรงจูงใจที่สำคัญและมีอำนาจมากที่สุดแรงหนึ่งในการแปรสภาพสังคมโบราณให้ก้าวขึ้นสู่สังคมทันสมัย อย่างน้อยที่สุดก็มีความสำคัญที่เทียบกับความมุ่งหวังที่จะทำกำไรจากกิจการใดกิจการหนึ่ง บรรดาบุคคลผู้กำอำนาจอย่างแท้จริงหรือผู้มีอิทธิพลทางการเมืองจะยินดีที่จะทำลายลบล้างรากโคนของสังคมโบราณ ทั้งนี้ไม่ใช่เพราะถือว่าการทำกำไรทางการเงินเป็นสิ่งสำคัญอย่างมหันต์ แต่หากเห็นว่าสังคมโบราณนั้นไม่สามารถ (หรือมีที่ท่าว่าจะไม่สามารถ) ปกป้องชาติให้พ้นจากการเหยียดหยามของต่างชาติได้ เมื่อเรายกเว้นอังกฤษสักประเทศหนึ่งแล้ว ลองหันมาพิจารณาสภาพการณ์และแรงผลักดันที่ทำให้สังคมโบราณในภูมิภาคต่าง ๆ เริ่มก้าวหน้าไปสู่ความก้าวหน้าและความทันสมัย

ในกรณีประเทศเยอรมันนี้ ความรู้สึกนึกคิดทางชาตินิยมอันรุนแรงซึ่งสืบรากฐานมาจากความอับอายในอดีตและความหวังที่จะแก้ไขในอนาคตเป็นแรงผลักดันที่บันดาลให้การปรับปรุงประเทศประสบความสำเร็จได้ ชัยชนะของมหาจักรพรรดินโปเลียนคือ ความอับอายในอดีตของเยอรมันนี้ และความหวังในอนาคต ไข้แก่ การที่ราชอาณาจักรปรัสเซียสังเกตเห็นโอกาสของการมีอำนาจอันกว้างขวาง ที่จะเกิดขึ้นได้จากการรวมแคว้น ต่าง ๆ ในเยอรมันนี้เป็นปึกแผ่น โดยอาศัยเลือดชาตินิยมอันรุนแรงของชาวเยอรมัน เลือดชาตินิยมอันรุนแรงล้มการปฏิวัติ ณ เมืองแฟรงเฟิร์ต

ลง เมื่อ ค.ศ. ๑๙๔๘ และช่วยสร้างสภาพการณ์ให้เยอรมันก้าวขึ้นสู่ชั้น
 ทะยานขึ้น กลุ่มขุนนางฝ่ายทหารและบุคคลชั้นนำจากตะวันออกเป็นผู้
 รับผิดชอบในความสำเร็จของการก้าวขึ้นสู่ชั้นทะยานขึ้น มากกว่าพวกนัก
 ธุรกิจและนักเสรีนิยมผู้มีรกรากอยู่ในเยอรมันนี้ตะวันตก

สำหรับกรณีรัสเซีย แรงดันอันทรงอำนาจอย่างมหันต์สำหรับการ
 เปลี่ยนแปลงและปรับปรุงนั้นได้แก่ การรุกรานทางการทหารจากต่าง
 ประเทศและความปราชัยของรัสเซียเองหลายครั้งหลายครา ซึ่งประสบใน
 ช่วงระยะเวลา ๑๐๐ ปีที่แล้วมา อาทิเช่นการโจมตีของทหารฝรั่งเศสภายใต้
 มหาจักรพรรดินโปเลียน สงครามที่คาบสมุทรไครเมีย สงครามระหว่าง
 รัสเซียและญี่ปุ่น และสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง

ในกรณีญี่ปุ่น สิ่งที่ทำให้เกิดการก้าวหน้านั้นไม่ใช่ผลของการแสดง
 กำไรอย่างสูง หรือผลประโยชน์จากการบริโภคนิยมและอุปโภคสินค้าบริโภค
 ต่าง ๆ แต่หากเป็นผลของการแสดงอำนาจทางการทหารในกรณีสงคราม
 ผืนระหว่างอังกฤษและจีน เมื่อ ค.ศ. ๑๘๔๑-๑๘๔๓ และเรือรบเหล็ก
 ๗ ลำ ของนายพลเรือจัตวาเพอร์รี่แห่งนาวิสหรัฐอเมริกา ซึ่งเป็นปัจจัยที่
 ผลักดันให้ญี่ปุ่นก้าวหน้าขึ้นสู่ชั้นทะยานขึ้น

ในกรณีจีน สังคมโบราณที่มีรากฐานอย่างแน่นหนาค่อย ๆ เปิดทาง
 อย่างเชื่องช้ายากลำบาก แต่ทว่าในบั้นปลายจีนก็จำต้องเปิดทางจนได้ หลังจาก
 ที่ได้ทนรับการดูหมิ่นดูแคลนจากต่างชาติเป็นระยะเวลาอันยาวนานกว่าปี

สำหรับในกรณีดินแดนที่เป็นอาณานิคมในภูมิภาคตอนใต้ของโลก
 ลักษณะการและปัจจัยที่ผลักดันให้เกิดความก้าวหน้า ก็มีความละม้ายคล้าย
 คลึงกับกรณีต่าง ๆ ข้างต้น แต่ทว่ามีลักษณะพิเศษอยู่ประการหนึ่ง คือ

เศรษฐกิจที่ทันสมัยในอุษาคเนย์ภายในประเทศในขณะที่ยังคงดำรงอยู่ในสภาพสังคมโบราณ

ถึงแม้ว่าประเทศที่เป็นเจ้าของอาณานิคมนั้น จะได้ใช้นโยบายซึ่งไม่ช่วยสร้างสรรค์สภาพการณ์ที่ดีที่สุดสำหรับการขยับขึ้นสู่ขั้นเตรียมการเสมอไปก็ตาม แต่ย่อมจะหลีกเลี่ยงจากการช่วยให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางความรู้ สึกนึกคิด ทางความรู้ ทางสถาบันและทางการจัดสร้างทุนสังคมไม่ได้ ซึ่งล้วนแล้วแต่ช่วยให้ประเทศที่เป็นอาณานิคมนั้นเริ่มก้าวหน้าไปสู่ภาวะสังคมที่เจริญ นโยบายของประเทศที่เป็นเจ้าของอาณานิคมนั้น มักจะรวมการปรับปรุงทางด้านเศรษฐกิจภายในอาณานิคมนั้นอยู่ด้วย ทั้งนี้ เพื่อวัตถุประสงค์บางประการของประเทศที่เป็นเจ้าของอาณานิคมเอง

อย่างไรก็ตาม ประชาชนในอาณานิคมบางคนก็เริ่มตระหนักถึงความสำคัญในข้อที่ว่า อำนาจเด็ดขาดอย่างแท้จริงนั้นเกิดขึ้นได้ เพราะมีความสามารถที่จะใช้วิทยาการแผนใหม่ และประชาชนผู้รู้จักใช้ความคิดของตนเองย่อมพอจะเข้าใจเรื่องนี้เป็นอย่างดี ในอาณานิคมเริ่มมีการสร้างท่าเรือ ท่าเทียบเรือ ถนนหนทาง และทางรถไฟขึ้น นอกจากนี้แล้วยังมีการบังคับเรียกเก็บภาษีจากรัฐบาลกลางอีกด้วย ประชาชนของอาณานิคมบางคน ก็ได้หันมา (หรือถูกดึงดูดให้มา) ประกอบอาชีพในกิจกรรมทางเศรษฐกิจแบบทันสมัยในระดับต่ำ ๆ บางท่าน เพื่อที่จะดำเนินการค้าขายหรือการผลิตสินค้าออกที่ประเทศเจ้าของอาณานิคมต้องการ และสินค้าบางอย่างเริ่มพอนำกำไรมาได้จากการผลิตเพื่อขายในท้องตลาดภายในประเทศ ทั้งนี้ เพราะมีผลสืบเนื่องมาจากการมีประชาชนในเมืองมากขึ้น และจากการที่เกษตรกรรมกลายเป็นอาชีพที่ผลิตเพื่อกำไรแบบการค้าขายขึ้นมา สินค้าบริโภคและบริการใหม่ ๆ ต่างก็กระจายออกไปทั่วประเทศหรืออย่างน้อยก็กระจาย

ออกไปพอที่จะเปลี่ยนความรู้สึกนึกคิดทางด้านระบอบการบริโภคที่ประชาชนพอจะมีเงินซื้อมาบริโภคได้ บุคคลบางคนมีโอกาที่จะศึกษาในแนวทางแบบตะวันตก และความคิดในแง่ชาตินิยม ซึ่งสูงกว่าความผูกพันที่มีต่อเผ่าพันธุ์หรือแว่นแคว้น ก็เริ่มเกิดขึ้นและเป็นตัวเป็นตนขึ้น เพราะมีความเคียดแค้นในการที่ประเทศของตนเป็นอาณานิคมของต่างชาติ

ในบั้นปลายสิ่งแวดล้อมครั้งใหม่ครั้งเก่านี้ทำให้สภาพการณ์ภายในประเทศแปรสภาพ จนกระทั่งก่อสร้างแรงกดดันทางการเมือง และในบางกรณีทางการทหารในลักษณะที่รุนแรงพอที่จะขับไล่อำนาจต่างชาติออกไปจากอาณานิคมได้ ทั้งหมดนี้เป็นการต่อสู้อิทธิพลจากภายนอก ซึ่งแสดงออกมาทั้งทางตรงและทางอ้อม

ความรู้สึกนึกคิดทางชาตินิยมที่มุ่งไปในทางเกลียดชังชาวต่างประเทศซึ่งเกิดขึ้นในประเทศต่าง ๆ และที่มีลักษณะพิเศษบางประการสำหรับอาณานิคมนั้น ไม่ใช่เป็นแรงกดดันอันพิเศษเพื่อการปรับปรุงสังคมโบราณแต่ประการเดียว บรรดาพ่อค้าก็มีบทบาทอันสำคัญอยู่เสมอ โดยต่างเห็นว่า การปรับปรุงสังคมโบราณนี้ไม่ใช่เพียงขจัดอุปสรรคต่าง ๆ ซึ่งคอยสกัดกั้นไม่ให้ขอบเขตของท้องตลาดขยายตัวออก และสร้างผลกำไรให้สูงขึ้นเท่านั้น ยังจะช่วยทำลายความรู้สึกของสังคมโบราณซึ่งไม่ยอมรับนับถือฐานะทางสังคมของตน แม้ว่าจะมีความมั่งคั่งสักเพียงใดก็ตาม ในขณะที่เดียวกันก็มักจะมีปัญญาชนกลุ่มหนึ่งที่เห็นว่า การก้าวหน้าในลักษณะนี้จะเพิ่มพูนความภาคภูมิใจหรือหรือคุณค่าของชีวิตมนุษย์ทุก ๆ คนและของชาติทั้งหมด สำหรับบุคคลอีกกลุ่มหนึ่งที่บทบาทอันสำคัญอย่างมากนั้นได้แก่พวกทหาร ผู้ซึ่งมีส่วนช่วยในการก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ นอกเหนือไปจากช่วยทวีความเกลียดชังในการ

เป็นเจ้าของอำนาจของต่างชาติ และความใฝ่ฝันที่จะเห็นเกียรติคุณของชาติ
ระบือก้องในยุทธภูมิต่างประเทศเท่านั้น

การรวมพรรครวมพวกเพื่อปรับปรุงสังคมโบราณ

ถ้าหากว่าไม่มีการเหยียดหยามทางส่วนตัวหรือทางชาติ อันสืบเนื่อง
มาจากการรุกรานของชาติที่ก้าวหน้ามากกว่าแล้ว อัตรการเปลี่ยนแปลง
สังคมโบราณให้ก้าวหน้าในระยะเวลา ๑๕๐ ปีที่ผ่านมาแล้วนี้ ก็คงจะช้ากว่า
เท่าที่เป็นจริงเป็นแน่ จากผลประโยชน์และเพื่อวัตถุประสงค์ที่แตกต่างกัน
ดังเช่นอธิบายมาแต่ข้างต้น บรรดาบุคคลจากชั้นต่าง ๆ เริ่มจับกลุ่มเป็นพรรค
เป็นพวกกันขึ้น และมีความตั้งใจที่จะสร้างรัฐบาลของชาติตนให้เข้มแข็ง
และทันสมัยกว่าชาติที่ก้าวหน้ากว่าชาติตน และรัฐบาลเองก็พร้อมที่จะต่อสู้
กับศัตรูที่ขัดขวางวัตถุประสงค์ของตนอย่างเด็ดขาด กล่าวคือ ชนชั้นผู้นำทั้ง
หมดพร้อมที่จะต่อสู้กับชนที่มีอำนาจในสังคมโบราณมาแต่เดิม และสืบอำ
นาจมาจากการเป็นเจ้าของที่ดิน และในบางกรณีกลุ่มชนที่มีอำนาจเดิมนั้นมัก
จะร่วมมือกับต่างชาติที่เป็นเจ้าของอาณานิคมประเทศตน เพื่อดำรงอำนาจ
ไว้โดยไม่ให้มีการเปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจหรือสังคมแต่ประการใด

บุคคลที่รวมกันเป็นพรรคเป็นพวกเพื่อดัดแปลงสังคมโบราณเหล่านี้
มักจะมีความเชื่อมั่นร่วมกันอยู่ประการหนึ่ง กล่าวคือ ทุก ๆ คนมีความเชื่อ
มั่นว่าตนมีบทบาทในการสร้างประเทศที่เป็นอิสระและทันสมัย ตามข้อเท็จ
จริงในประวัติศาสตร์ปรากฏว่า การรวมพรรครวมพวกเช่นนี้มักจะประกอบ
ด้วยพรรคทางการเมือง หรือทางการทหารและพรรคที่สนใจในการเศรษฐกิจ
เป็นส่วนใหญ่ แต่ทว่าแต่ละพรรคนั้นก็ยังมีวัตถุประสงค์และความรู้สึกนึก
คิดแตกต่างกันไปในการสร้างชาติใหม่ หรือชาติทันสมัย ตัวอย่างเช่น ใน

เยอรมันนี้ได้แก่การรวมพรรคระหว่างขุนนาง ทหาร และนักธุรกิจ เป็นต้น
 ในญี่ปุ่นก็ได้แก่พวกซามูไร และพ่อค้าข้าว ในรัสเซียภายหลัง ค.ศ. ๑๘๖๑
 ได้แก่กลุ่มชนชั้นกลางซึ่งทำธุรกิจทางการค้าขาย ข้าราชการพลเรือนและ
 ทหารที่มีความคิดก้าวหน้า

ในการรวมพรรครวมพวกในสมัยศตวรรษที่ ๑๙ นี้ มีลักษณะคล้าย
 คลึงกับการรวมพรรครวมพวกในยุคกลางของทวีปยุโรป ซึ่งบรรดากษัตริย์
 และพวกชนชั้นกลางช่วยกันสร้างประเทศต่าง ๆ ในทวีปยุโรปตะวันตกขึ้น
 สำหรับในศตวรรษที่ ๒๐ นี้ การรวมพรรครวมพวกนี้มักจะประกอบด้วย
 ทหาร นักธุรกิจ และปัญญาชน ดังจะเห็นได้เด่นชัดในกรณีตุรกี แต่ใน
 ประเทศจีนก่อนสมัยสงครามโลกครั้งที่ ๑ การรวมพรรคดังกล่าวมิได้
 ประสบความสำเร็จแต่อย่างใด และในขณะนี้ประเทศต่าง ๆ ในซีกโลกใต้
 ก็กำลังมีการรวมพรรครวมพวกดังได้กล่าวมาข้างต้น แต่จะประสบความสำเร็จ
 ในการคัดแปลงสังคมโบราณเพียงใดนั้น ยังเป็นปัญหาอยู่

แนวทางของสังคมที่มีความรู้สึกนึกคิดทางชาตินิยมอย่างรุนแรง

ตอนนี้เราก็มาถึงจุดสำคัญของเรื่อง ความรู้สึกนึกคิดทางชาตินิยมที่
 รุนแรงนั้นอาจจะมุ่งไปได้ในหลาย ๆ ทางด้วยกัน กล่าวคือ อาจจะหันมา
 หาทางที่จะแก้ไขความอับอายในอดีต (ไม่ว่าที่จะเป็นจริงหรือคิดว่าเป็น
 เช่นนั้น) ตามที่ชาตินั้นได้เคยประสบมาในสายตาของโลก หรืออาจจะหัน
 ไปใช้ออกาสในการทวีเกียรติคุณของชาติด้วยการรณรงค์กับต่างชาติ โดยที่
 อาจจะเป็นครั้งแรกที่เห็นว่าโอกาสนี้พอจะหยิบฉวยปฏิบัติได้ ทั้งนี้ เพราะ
 เหตุว่าได้มีการสร้างสังคมให้เป็นประเทศที่ทันสมัยขึ้น และระบบเศรษฐกิจ
 เริ่มที่จะรุดหน้าไปอย่างรวดเร็ว วิธีทางอีกทางหนึ่งได้แก่การหันไปสู่งาน

ปรับปรุงทางเศรษฐกิจ ทางสังคม และทางการเมืองให้ทันสมัยขึ้น ซึ่งแต่เดิมมีอุปสรรคจากโครงร่างของสังคมโบราณที่มีกลุ่มชนนางผู้เป็นเจ้าของที่ดินปกครองประเทศ หรือจากอำนาจของต่างชาติ หรือทั้ง ๒ ประการรวมกัน

เมื่อความเป็นชาติอันทันสมัยก่อร่างแน่นอนหนาขึ้นแล้ว บุคคลต่าง ๆ ที่ได้รวมเป็นพรรคเป็นพวกนั้น มักจะพยายามระดมความรู้สึทางชาตินิยมที่รุนแรงและที่ประสบความสำเร็จมุ่งไปในทางต่าง ๆ กัน บรรดาพวกทหารก็มุ่งไปในทางต่างประเทศ พวกนักการเมืองก็มุ่งไปในทางที่จะขยายชัยชนะของรัฐบาลกลางเหนืออำนาจในภูมิภาค พวกพ่อค้าก็หันไปในการพัฒนาเศรษฐกิจ ปัญญาชนก็หันไปในการปฏิรูปสังคม การเมือง และกฎหมาย

รูปร่างของนโยบายทั้งภายในและภายนอกประเทศของรัฐที่เพิ่งสร้างขึ้นใหม่ ๆ และที่เพิ่งปรับปรุงให้ทันสมัยขึ้นมานั้น ส่วนใหญ่ขึ้นอยู่กับน้ำหนักของแต่ละกลุ่มที่รวบรวมกันเป็นพรรคเป็นพวก และขึ้นอยู่กับน้ำหนักของวัตถุประสงค์ต่าง ๆ ซึ่งเป็นแรงช่วยทวีความรู้สึกทางชาตินิยมให้อยู่เหนือวัตถุประสงค์อื่น ๆ

นายลอเรนซ์ บาร์ช อาจารย์ในมหาวิทยาลัย เอ็ม. ไอ. ที. เชื่อว่าอันที่จริงแล้วหนทางไปสู่ความก้าวหน้านั้น มักจะมีระยะเวลาที่แบ่งออกได้อยู่ ๒ ระยะด้วยกัน ในระยะแรก การรวมพรรคเพื่อการเมืองนี้ต้องการผลประโยชน์จากการปรับปรุงชาติให้ทันสมัยขึ้น แต่ตามข้อเท็จจริงแล้วการณ์ปรากฏว่า มักจะถูกถ่วงโดยบุคคลที่มีผลประโยชน์และจิตใจที่ยังฝังรากอยู่ในสังคมโบราณมากเกินไป จนทำให้การสร้างสังคมที่ทันสมัยอย่างรวดเร็วนั้นเป็นไปได้ยาก และแล้วในช่วงระยะที่สอง จะมีกลุ่มชน

กลุ่มใหม่ขึ้นมารองอำนาจ ผู้ซึ่งไม่ใช่แต่เพียงต้องการจะประกาศความเป็นอิสระของชาติอย่างเดียวนั้น แต่ยังพร้อมที่จะสร้างสังคมที่ทันสมัยและมีรากฐานจากชนุมนุชชนในหัวเมืองต่าง ๆ เมื่อมาถึงขั้นนี้แล้วสภาพการณ์ที่ช่วยเตรียมสังคมให้ก้าวขึ้นสู่ขั้นทะยานขึ้นก็สำเร็จลงด้วยดี

การแบ่งช่วงระยะเวลาออกเป็น ๒ ระยะแบบ นายบาร์ธ นี จะเป็นจริงสักเพียงใดก็ตาม สำหรับในกรณีประเทศต่าง ๆ ซึ่งอยู่ในภาวะขั้นเตรียมการนั้นยังเป็นปัญหาอยู่ แต่ทว่าเท่าที่เห็นได้อย่างแจ่มชัดก็คือ ระยะเวลาและการเคลื่อนไหวของสภาพการณ์ในระหว่างการปรับปรุงสังคมโบราณให้ทันสมัยขึ้นนั้น จำจะต้องขึ้นอยู่กับขอบเขตและปริมาณที่จะทุ่มเทความสามารถ ความมานะพยายาม และทรัพยากรในประเทศ มาใช้ในการปรับปรุงสังคม ทั้งนี้ โดยแบ่งปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้มาจากการทุ่มเทตามวัตถุประสงค์ของชาตินิยมทางบ้านอื่น ๆ ในกรณีทั่วไป การแบ่งแยกความสามารถและปัจจัยต่าง ๆ มาเพื่อการนี้ จำจะต้องดำเนินการโดยถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของบทบาททางการเมือง

สาเหตุของคำอธิบายข้างบนนี้สืบเนื่องมาจากข้อเท็จจริงที่ว่า รัฐบาลกลางมีงานที่สำคัญและยิ่งใหญ่ ที่จำจะต้องปฏิบัติในระหว่างขั้นเตรียมการ ในที่นี้เรามีได้หมายความว่า รัฐบาลกลางจำต้องเป็นเจ้าของอุปกรณ์ในการผลิตทั้งสิ้น แต่ทว่ารัฐบาลกลางต้องมีความสามารถพอที่จะรวมชาติเป็นปึกแผ่น และเปิดโอกาสให้ตลาดการค้าซึ่งครอบคลุมอยู่ทั่วประเทศ ขยายตัวอย่างรวดเร็ว พร้อมทั้งดำเนินงานในระบบภาษีอากรและการคลัง ในทางที่จะกันทรัพยากรไปสู่ภาคเศรษฐกิจที่ทันสมัย หากจำเป็นจริง ๆ แล้วก็ต้องพร้อมที่จะบังคับให้พวกที่มีรายได้จากการเก็บค่าเช่ารับภาระภาษีอากรเหล่านี้ ยิ่งไปกว่านั้นรัฐบาลจำต้องชี้แนวทางเพื่อให้

เศรษฐกิจและสังคมก้าวไปสู่สภาพการณ์ในลักษณะก้าวหน้าและทันสมัย โดยใช้นโยบายของชาติทุก ๆ ทาง ตั้งแต่การกำหนดอัตราภาษีเข้าและขาออกไปจนถึงการศึกษาและสาธารณสุข ตามที่ได้เห็นมาแล้วนี้ หน้าที่ของรัฐบาลซึ่งจะหลีกเลี่ยงเสียมิได้ ก็คือ การสร้างสินค้านำทุนสังคมเพื่อส่วนรวมให้พอเพียงกับการดำเนินงานพัฒนาเศรษฐกิจ นอกจากนี้แล้วรัฐบาลกลางจำจะต้องแสดงความเป็นผู้นำอย่างเข้มแข็งทางด้าน การปรับปรุงประสิทธิภาพของการทำงานในการเกษตร และการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอื่น ๆ มิฉะนั้นแล้วสิ่งเหล่านี้จะเกิดขึ้นได้ยาก หากมีการบรรลุไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางเกษตร และการใช้ทรัพยากรธรรมชาติเช่นกล่าวมาแล้ว จึงควรจะต้องถือว่า การเปลี่ยนแปลงนั้น ๆ เป็นส่วนหนึ่งของขั้นเตรียมการอย่างแท้จริง

สังคมแรกที่ก้าวขึ้นสู่ขั้นทะยานขึ้น

วิธีพิจารณาปัจจัยต่าง ๆ ดังที่เราได้ดำเนินแต่ข้างต้นนี้ ก่อให้เกิดปัญหาทางประวัติศาสตร์ที่น่าสนใจอยู่ปัญหาหนึ่ง กล่าวคือ ถ้าหากการทำลายสังคมโบราณนั้นถือว่ามีสาเหตุมาจากอิทธิพลซึ่งแสดงมาจากสังคมอื่น ๆ แล้ว เราจะพิจารณาสังคมแรกในโลกที่ก้าวขึ้นสู่ขั้นทะยานขึ้น (ในกรณีประเทศอังกฤษ) ได้อย่างไร

คำตอบที่นิยมกันสำหรับปัญหาข้อนี้เป็นคำตอบที่เห็นได้ค่อนข้างง่าย ๆ และมีเหตุผลมากที่สุด และอาจจะใกล้เคียงข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ที่สุดก็เป็นได้ กล่าวคือ ในปลายศตวรรษที่ ๑๔ นั้น ประเทศต่าง ๆ หลายประเทศในยุโรปตะวันตกกำลังอยู่ในวิถีทางที่จะนำไปสู่ภาวะขั้นเตรียมการอังกฤษประเทศเดียวเท่านั้นที่มีสภาพการณ์แวดล้อมอันจำเป็นและเพียงพอ

สำหรับชั้นทะยานขึ้น สภาพการณ์เหล่านี้เกิดขึ้นในประเทศอังกฤษ เพราะเป็นผลการรวมสิ่งแวดล้อมและปัจจัยต่าง ๆ ซึ่งอันที่จริงก็ไม่เกี่ยวข้องกัน เลยแต่ที่ว่าต่างก็มุ่งเข้ามาหาจุดเดียวกัน เราอาจจะถือว่าเป็นอุบัติเหตุทางประวัติศาสตร์ก็ได้ ซึ่งเมื่อเกิดขึ้นแล้วจำจะต้องดำเนินก้าวหน้าไปตลอดเวลาโดยไม่หยุดยั้ง จะถอยหลังหาได้ไม่

คำตอบแบบที่ใช้กันทั่ว ๆ ไปนี้แสดงข้อเท็จจริงของลักษณะการในทวีปยุโรปภายหลังยุคกลาง ๒ ลักษณะด้วยกัน ประการแรก ได้มีการค้นพบภูมิภาคต่าง ๆ ในโลกซึ่งอยู่ไกลออกไป และประการที่สอง ได้มีการฟื้นฟูและค้นคว้าทางวิทยาการแบบใหม่ รวมทั้งการเปลี่ยนทัศนคติของมนุษย์ที่มีต่อวิทยาการเหล่านี้

จากการค้นพบดินแดนใหม่นี้ ก็เกิดการฟื้นฟูทางด้านต่าง ๆ ติดต่อกันเป็นลูกโซ่ และยุโรปตะวันตกแทบทั้งหมดล้วนแล้วแต่มีส่วนในการสร้าง การค้นคว้า และการฟื้นฟูเหล่านี้ เริ่มแรกได้แก่การขยาย การค้าขายรวมทั้งการขายสินค้าใหม่ ๆ อาทิเช่น อาหารและผ้าทอต่าง ๆ และแม้กระทั่งวัตถุศิลปะ เช่นสีย้อมผ้า เมื่อเริ่มมีการค้าขายกว้างขวางยิ่งขึ้น ก็ทำให้กิจการขนส่งทางเรือขยายเป็นเงาตามตัวมาด้วย และที่สำคัญไปกว่านั้นก็คือ ทำให้มีการขยายสถาบันทางเศรษฐกิจและการค้า และที่สำคัญที่สุดก็คือ การที่มีบุคคลกลุ่มใหม่ปรากฏตัวขึ้น ซึ่งมุ่งที่จะแสวงหากำไรทางการค้าขายโดยคำนวณผลกำไรและขาดทุนอย่างละเอียดลออ และโดยที่กลุ่มชนกลุ่มนี้มีความรู้สึกนึกคิดที่กว้างขวางไปกว่ากลุ่มชนทั่ว ๆ ไป ด้วยเหตุนี้ปวงชนในสังคม จึงเริ่มได้รับความรู้สึกนึกคิดแบบใหม่ติดต่อกันไป ดินแดนซึ่งเพิ่งค้นพบใหม่ และการค้าซึ่งได้ขยายติดตามมานี้เป็นสิ่งใหม่ มากและมีอิทธิพลอย่างลึกซึ้งต่อสังคมยุโรปตะวันตก

ความหมายและแรงดันของปัจจัยใหม่ ๆ เหล่านี้ทวีอำนาจยิ่งขึ้น เพราะเหตุว่าบังเอิญมาอุบัติขึ้นในขณะที่บรรดาสชาติต่างๆ ต่างก็กำลังมุ่งที่จะแข่งขันซึ่งกันและกัน การรบในยุโรปแต่เดิมนั้นมุ่งไปในทางที่จะครองที่ดิน ในทวีปยุโรปอันมีปริมาณจำกัด มาถึงในระยาะนี้เกิดผลสมกับปัญหาที่ว่า ประเทศใดจะควบคุมปริมาณการค้าซึ่งเกิดขึ้นมาจากการพบดินแดนใหม่ เหล่านี้และประเทศใดจะได้รับผลประโยชน์อย่างเต็มที่จากการกว้านซื้อ ทองคำและสินค้าเพื่อกิจการทางเรือ และสินค้าอื่น ๆ ดังเช่น นายชาร์ลส์ วิลสัน ชี้ให้เห็นความสนใจของรัฐบาลที่มีต่อการค้าขายนั้น มีความสำคัญเหนือสนใจทางการทหารและแม้กระทั่งทางการเมืองในระดับระหว่างประเทศเสียกว่าความอีก การที่อยากจะมีดุลย์การค้าที่ได้เปรียบ พร้อมทั้งการปกป้องสภาพการณ์นี้เป็นสิ่งฝังใจของบรรดารัฐบุรุษในประเทศต่างๆ อย่างยิ่ง และการบรรลุสู่ดุลย์การค้าที่ได้เปรียบนั้นเป็นวัตถุประสงค์อันสำคัญยิ่งในนโยบายของประเทศ คำอธิบายของปัญหาเรื่องนี้จะเห็นได้จากความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดระหว่างรัฐบาลและกลุ่มบุคคลที่มีอำนาจทางการเมือง และผู้ซึ่งมีผลประโยชน์ส่วนตัวทางด้านการค้าขายกับต่างประเทศ รวมทั้งผลประโยชน์ทางด้านกิจการคลังของรัฐบาลอีกด้วย ยิ่งไปกว่านั้น การหยุดชะงักทางการค้านี้อาจจะสร้างภาวะการว่างงานและอันตรายต่อความมั่นคงของประเทศในภาคบางภาค หรือยิ่งไปกว่านั้นอาจจะเป็นการบ่อนทำลายเสถียรภาพของชาติอีกด้วย ในประเทศอังกฤษ ผ้าฝ้ายจากเกาะจาไมก้าถูกนำมาใช้ในอุตสาหกรรมทอผ้าในแลงแคชเชียร์มากขึ้นเป็นลำดับ สีย้อมผ้าจากหมู่เกาะอินเดียตะวันตกเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการย้อมผ้าขนสัตว์ในยอร์กเชียร์และแคว้นต่าง ๆ ทางตะวันตกของอังกฤษ ไหมดิบจากเมือง สเมอร์น่าในประเทศ

ตุรกีและเมืองเล็กฮอร์นในประเทศอิตาลี ล้วนแล้วแต่จำเป็นในการทอด้วยใหม่และการทอผ้าไหมในประเทศอังกฤษเป็นอย่างมาก (1)

นายวิลสัน ยังอธิบายถึงการสัมพันธ์อันสำคัญต่าง ๆ อีกหลายข้อ

นอกเหนือไปจากปัญหาเรื่องแสงอำนาจแล้ว สิ่งใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้นในทวีปยุโรปนั้นช่วยขยายขอบเขตของตลาดตามความหมายของอาคิม สมิทเป็นอย่างดี และยังช่วยกระตุ้นการผลิตสินค้าแบบใหม่ ซึ่งต้องการความสามารถ หรือความเชี่ยวชาญในการทำงานเป็นพิเศษและซึ่งต้องพึ่งกิจกรรมทางเศรษฐกิจซึ่งกันและกัน รวมทั้งการพึ่งพาอาศัยระหว่างประเทศในการผลิตสินค้าอุตสาหกรรมต่าง ๆ อีกด้วย

แรงดันประการที่สอง ซึ่งมีอิทธิพลต่อทวีปยุโรปได้แก่ความคิดค้นคว้าทางวิทยาศาสตร์และการประดิษฐ์อุปกรณ์แปลก ๆ ผู้นำหน้าในเรื่องนี้ได้แก่ เบคอน นิวตัน แกลสิเลโอ คาวินชี และบรรดานักวิทยาศาสตร์ในสมัยศตวรรษที่ ๑๖ ผู้ซึ่งต่างก็มีความปรารถนาที่จะประดิษฐ์และค้นคว้ากันอย่างมากมาย บุคคลเหล่านี้ต้องทุ่มเทกำลังใจเพื่อที่จะแสวงหาวิธีดลึงเหล็กแบบใหม่โดยไม่ต้องพึ่งเชื้อเพลิงไม้ (อันมีจำนวนจำกัด) นอกจากนี้แล้วทางด้านการบินค้าขายและประสิทธิภาพของเครื่องจักรไอน้ำก็ได้รับความสนใจจากบุคคลเช่นกล่าวเหล่านี้ด้วย

การที่มีการแข่งขันทางด้านการค้าขายและการพยายามค้นคว้าประดิษฐ์กรรมใหม่ ๆ เหล่านี้ ล้วนแล้วแต่เกิดขึ้นในขณะที่รัฐบาลกลางกำลังเพิ่มอำนาจของตนให้มั่นคงยิ่งขึ้น ทั้งนี้ จะเป็นด้วยสืบเนื่องมาจากปัญหาของการแข่งขันระหว่างประเทศก็เป็นได้ อย่างไรก็ตามสภาพการณ์แวดล้อมเหล่านี้นำไปสู่ขั้นเตรียมการในยุโรปตะวันตก

(1) The New Cambridge Modern History Vol. 7 p. 45

ตอนนี้เราก็มามีปัญหาที่ว่า ทำไมจึงเป็นประเทศอังกฤษ ทำไมจึงไม่ใช่ฝรั่งเศส หรือทำไมจึงไม่ใช่ฮอลันดาซึ่งเป็นประเทศที่ก้าวหน้าที่สุดในศตวรรษที่ ๑๗ เพราะได้เสนอนวัตกรรมใหม่ๆ ต่อชาติต่างๆ ในขณะนั้นเป็นอย่างมาก

คำตอบปัญหานี้ก็คือ พวกชาวคัทซ์นั้นมุ่งแต่สนใจทางการเงินและการค้ามากเกินไป จึงไม่มีรากฐานอุตสาหกรรมพอเพียง อีกประการหนึ่งอาจจะเป็นเพราะเหตุว่า ชาวคัทซ์อยู่ในประเทศ และอีกประการหนึ่งอาจจะเป็นเพราะเหตุว่า กลุ่มพ่อค้าที่สนใจทางการเงินและการค้าขายนั้นมีอำนาจมากกว่าบรรดานักอุตสาหกรรมก็ว่าได้ และแล้วเมื่ออังกฤษและฝรั่งเศสทุ่มเทแสนยานุภาพของตนเพื่อแข่งขันในการค้าขายภายในศตวรรษที่ ๑๘ ฮอลันดาซึ่งขาดทรัพยากรทางเศรษฐกิจและทางทหาร จึงไม่สามารถจะรักษาความเป็นผู้นำทางการค้าและการอุตสาหกรรมซึ่งจะเร่งให้บรรลุสู่ขั้นทะยานขึ้นได้

ทำไมจึงไม่ใช่ประเทศฝรั่งเศสเล่า? คำตอบก็คือ ฝรั่งเศสสนับสนุนการรบกับคนที่นับถือนิกายโปรเตสแตนท์ในประเทศตนมากเกินไป และคนที่นับถือนิกายนี้ในประเทศฝรั่งเศสเผชิญเป็นพวกพ่อค้า นักอุตสาหกรรม และผู้ที่มีความคิดเห็นไกลกว่าประชาชนโดยทั่วๆ ไปเสียด้วย ในสมัยนั้นสังคมในประเทศฝรั่งเศสก็ออกจะแข็งกระด้างเกินไป ไม่ว่าจะในทางการเมืองหรือทางการติดต่อทางสังคมตามธรรมดาที่ดี สังคมฝรั่งเศสนั้นไม่ใช่แต่เป็นเพียงสังคมที่มีการแบ่งชั้นเท่านั้น ยังมีการแบ่งวรรณะออกไปอีกด้วย บรรดาปัญญาชนในประเทศฝรั่งเศสในศตวรรษที่ ๑๘ จึงจำต้องพะวงถึงปัญหาเรื่องปฏิวัติทางการเมือง ทางการสังคมและทางการศาสนา มากกว่า

ที่จะสนใจในการปฏิวัติทางเศรษฐกิจ ยิ่งกว่านั้นฝรั่งเศสยังทุ่มทรัพยากรของชาติไปในการรณรงค์ทางภาคพื้นดินในยุโรปมากกว่าการรบบทางทะเล จนกระทั่งถึงกับยอมลดแสนยานุภาพทางทะเลลง ทั้ง ๆ ที่เฟอิดูเป็นระยะเวลาที่กำลังรบบทางทะเลเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง ถ้าต้องการจะแสวงหาและควบคุมตลาดนอกประเทศให้กว้างขวางขึ้น

ด้วยเหตุดังกล่าว อังกฤษจึงกลายเป็นประเทศแรกที่ก้าวขึ้นสู่ชั้นทะเลยานขึ้นในโลก เพราะมีรากฐานทางอุตสาหกรรมแน่นหนากว่าประเทศฮอลันดา มีบุคคลที่ไม่ถูกกดหัวให้เชื่อตามสังคมโบราณมากกว่าฝรั่งเศส และยังแถมมีเรือรบมากกว่าชาติทั้ง ๒ อีกด้วย ทั้งนี้เป็นผลมาจากการปฏิวัติทางการเมือง ทางการสังคม และทางการศาสนา ซึ่งสำเร็จเป็นรูปร่างขึ้นเมื่อ ค.ศ. ๑๖๘๘ อังกฤษชาติเดียวเท่านั้นที่อยู่ในฐานะที่จะนำเอาอุตสาหกรรมทอผ้า เทคนิคทางการผลิตถ่านหินและเหล็ก เครื่องจักรไอน้ำ และการค้าขายต่างประเทศอันกว้างขวาง มารวมกันเป็นแรงดัน ผลักสังคมขึ้นสู่ชั้นทะเลยานขึ้น

ทำไมจึงไม่ใช่ประเทศอเมริกา? ก็พอจะตอบได้ว่า ทั้ง ๆ ที่สหรัฐอเมริกามีตลาดภายในประเทศที่กว้างขวาง และยินดีต้อนรับผู้ที่มีความคิดเห็นแตกต่างจากแนวความคิดของบุคคลทั่วไป ทั้งมิได้ใช้ทรัพยากรให้สิ้นเปลืองไปในการทำสงครามเท่ากับประเทศอังกฤษ เราก็คงจะอนุมานได้ว่า การที่มีดินอันอุดมสมบูรณ์และมีการค้าขายโดยผลิตพวกวัตถุดิบจากทรัพยากรธรรมชาติในขอบเขตที่ถี่เกินไป จนไม่ปล่อยให้บุคคลที่มีความมานะ มั่นสมอง รวมทั้งทรัพยากรอื่นๆ หันมาสนใจในการอุตสาหกรรมในศตวรรษที่ ๑๘ ประกอบกับนโยบายของประเทศอังกฤษในอเมริกาตอนสมัยที่อเมริกายังเป็นอาณานิคมอยู่ มักจะคอยบังคับให้อเมริกาซื้อสินค้า

อุตสาหกรรมจากประเทศอังกฤษแต่อย่างเดียว โดยนำวัตถุดิบไปแลกเปลี่ยนกับ อุตสาหกรรม ด้วยเหตุนี้นโยบายของอังกฤษคงจะชดเชยขึ้นเตรียมการลงบ้าง นอกจากนี้แล้วก็มีเหตุการณ์เช่นเดียวกับในอาณานิคมอื่นๆ กล่าวคือ พลเมืองที่คึกคักและบุคคลที่มีความ มานะและเข้มแข็งที่สุดมักหมกมุ่นอยู่แต่ ในปัญหาทางการเมืองอย่างเดียว จนกระทั่งประเทศตนได้รับอิสรภาพเรียบร้อยแล้ว สำหรับกรณีอเมริกาเหตุการณ์นี้เริ่มตั้งแต่กลางศตวรรษที่ ๑๘ เป็นต้นไป ภายหลังก.ศ. ๑๘๑๕ เมื่อได้เริ่มมีบุคคลกลุ่มใหม่ผู้ซึ่งสร้างอิสรภาพ และรัฐธรรมนูญที่ใช้ได้ผลอย่างดียิ่งแล้ว สหรัฐอเมริกาจึงได้เริ่มหันใช้ สมอที่เข้มแข็งที่สุดของประเทศ ไปในทางสร้างเศรษฐกิจแบบทันสมัยทั้ง ประเทศ

ทั้งหมดนี้เป็นคำตอบที่ใช้กันมาตลอดเวลา แต่ที่เรายังสามารถที่จะตั้งปัญหาอีกข้อหนึ่งว่า ทำไมอังกฤษในศตวรรษที่ ๑๖ จึงยอมรับบุคคลพวกที่มีความคิดเห็นแตกต่างจากแนวความคิดของบุคคลทั่วไป ในขณะที่นั้น ทำไมฝรั่งเศสจึงไม่ผู้จะยอมรับเหมือนอังกฤษ เหตุใดอังกฤษจึงผ่าน ศตวรรษที่ ๑๘ มาโดยมีการสร้างสรรค์โครงร่างทางสังคมที่ดัดแปลงได้บ้าง พอสมควร และมีความรู้สึกทางต้านชาตินิยมรุนแรงกว่าประเทศอื่น ๆ ในทวีปยุโรป การที่มีความรู้สึกทางต้านชาตินิยมนี้ ช่วยทำให้ความกดดันทางการเมืองและสังคมในอังกฤษเพลาลงไปได้บ้าง สำหรับกรณีฝรั่งเศสเนื่องจากมีโครงร่างทางสังคมแข็งกระด้างเกินไป จึงไม่ค่อยจะยอมให้ผู้ที่มีความคิดใหม่ๆ มาขยับขยายและสร้างสรรค์การปฏิวัติทางอุตสาหกรรม

คำถามที่ลึกซึ้งอย่างข้างบนนี้พอจะหาคำตอบได้ และจากคำตอบนี้ทำให้ประเทศอังกฤษแทนที่จะอยู่ในกรณีพิเศษกลับไปอยู่ในกรณีธรรมดา ในกรณีธรรมดานั้นสังคมเริ่มปรับปรุงให้ทันสมัยขึ้น ด้วยแรงดันจากความ

รู้สึกทางด้านชาตินิยมที่รุนแรง อันเป็นผลสืบเนื่องมาจากการต้านทานการ
 บุกรุกหรือการคุกคามจากชาติที่ก้าวหน้ากว่าตน อังกฤษก็ได้ผ่านประสบ
 การณ์ดังกล่าวมาเหมือนกัน กล่าวคือจำจะต้องสลัดตนเองออกจากการ
 บังคับทางแนวความคิด ซึ่งเป็นผลเนื่องมาจากการครอบงำของระบอบ
 แคนทอลิคในอังกฤษมาแต่ก่อน และจำต้องต่อต้านอำนาจจากสเปญซึ่งคุก
 คามอังกฤษทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยคุกคามโดยทางศาสนาในศตวรรษ
 ที่ ๑๖ ถัดจากนั้นก็มาถึงสมัยที่มีความรู้สึกทางชาตินิยมมากขึ้น กล่าวคือ ใน
 สมัยสมเด็จพระนางเจ้าอิลิซาเบทที่หนึ่ง สำหรับศตวรรษที่ ๑๗ นั้น เป็น
 ระยะเวลาที่ความรู้สึกทางด้านชาติและความเป็นน้ำหนึ่งอันเดียวกันในชาติ
 ก่อตัวเป็นรูปร่างขึ้น ซึ่งเมื่อถึง ค.ศ. ๑๖๘๘ ก็สำเร็จลงด้วยการเปลี่ยนองค์
 พระมหากษัตริย์ ถัดจากนั้นก็มีความพยายามอย่างรุนแรงที่จะตั้งประเทศ
 อังกฤษออกมาจากฐานะกึ่งอาณานิคมของประเทศซอลันดา ซึ่งสืบเนื่องมา
 จากข้อเท็จจริงที่ว่า กษัตริย์อังกฤษพระองค์ใหม่ทรงเป็นกษัตริย์ซอลันดา
 มาก่อน ในศตวรรษที่ ๑๘ อังกฤษได้ต่อสู้กับฝรั่งเศสซึ่งเป็นประเทศที่ใหญ่
 โดดกว่าและมีที่ท่าว่าจะมีอำนาจทางทหารมากกว่า เรื่องราวทั้งหมดเหล่านี้
 ก็เป็นเรื่องราวของการที่เกิดความรู้สึกในชาตินิยมโดยร่วมมือกันต่อต้านภัย
 จากภายนอก และทำให้เกิดสภาพการณ์ที่ช่วยกระตุ้นการเปลี่ยนแปลง
 สังคมให้ทันสมัย ซึ่งในสมัยนั้นการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวเริ่มเป็นที่ยอมรับ
 กันทั่วอังกฤษว่า เป็นเป้าหมายที่ดีและควรได้รับการส่งเสริมอย่างยิ่ง

เราอาจจะสรุปได้ว่า การมีความรู้สึกชาตินิยมในประเทศอังกฤษซึ่ง
 เหนือกว่าสายสัมพันธ์ของตระกูลและวรรณะ และซึ่งถือกำเนิดมาด้วยการ
 รุกรานและการต่อต้านจากภายนอกนั้น อาจถือได้ว่าเป็นแรงดันอันสำคัญ
 แรงหนึ่ง ในการที่ช่วยให้สังคมในประเทศอังกฤษมีโครงร่างที่พอจะจัด
 แปลงได้ และเหมาะสมกับการสร้างภาวะขั้นเตรียมการ

บทที่ ๔

ขั้นทะยานขึ้น

การสัมฤทธิ์สู่ความเจริญก้าวหน้าอันไม่หยุดยั้ง

ในบทนี้เราจะหันมาวิเคราะห์ระยะเวลาอันสำคัญยิ่งในประวัติศาสตร์ของประเทศใดประเทศหนึ่ง ซึ่งทำให้การก้าวหน้าอันไม่หยุดยั้งนั้นเป็นลักษณะประจำของประเทศ เราจะพิจารณาว่าภาวะนี้เกิดขึ้นมาได้ยังไง ตั้งแต่เมื่อเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงอย่างช้า ๆ ในภาวะขั้นเตรียมการ แล้วกลายเป็นการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญและมีอำนาจพอที่จะดึงเอาสังคมนั้นก้าวขึ้นมาสู่ภาวะการเจริญอีกขั้นหนึ่ง ในระยะที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างช้า ๆ นี้เป็นเวลาที่มีแรงผลักดันทำให้สังคมโบราณมีการปรับปรุงให้ทันสมัยขึ้น ทั้งในแง่อุปนิสัยใจคอ สถาบัน ความรู้สึกนึกคิดและผลประโยชน์ส่วนตัว ภาวะสังคมขั้นทะยานขึ้นก็ได้แก่ระยะเวลาที่เกิดผลประโยชน์แบบคอกเบี้ยทบต้น ซึ่งเกิดจากภาวะที่มีการเจริญเป็นสภาพการณ์ปกติของสังคม

ดังเช่นเสนอมมาแล้วในบทที่ ๒ ขั้นทะยานขึ้นจะเกิดขึ้นได้ในสังคม ๒ ประเภทด้วยกัน และแต่ละประเภทก็แตกต่างจากกันอย่างมาก จึงทำให้วิธีการจัดสร้างภาวะขั้นเตรียมการนั้นแตกต่างจากกันไปด้วย ในกรณีแรกซึ่งเป็นกรณีทั่ว ๆ ไปนั้น ขั้นเตรียมการจะสำเร็จลงได้ก็ต่อเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงอย่างมากภายในโครงร่างทางการเมืองและสังคม และอาจจะรวมถึงการเปลี่ยนแปลงทางความรู้สึกนึกคิด อุปนิสัยใจคอของประชาชนในสังคมนั้นด้วย สำหรับกรณีที่สอง ขั้นทะยานขึ้นนั้นอาจจะถูกขลอให้ช้าลง ทั้งนี้ มิใช่เพราะมีสิ่งกีดขวางทางค่านการเมือง สังคมและวัฒนธรรม

แต่เป็นเพราะ เป็นเครื่องล่อใจในทางที่ใช้ที่ดินและทรัพยากร ไปแลกเปลี่ยน กับสินค้าจากประเทศอื่น และการกระทำเช่นนั้นยังได้กำไรอย่างงดงาม ใน กรณีที่สองนี้ ชั้นทะยานขึ้นอาจจะเริ่มต้นขึ้นโดยวิธีการเศรษฐกิจอย่าง แยก ๆ มากกว่าในกรณีแรก ดังเช่นในกรณีภาคเหนือของสหรัฐอเมริกา ออสเตรเลีย และบางที่อาจจะรวมประเทศสวีเดนอยู่ด้วย เช่นเดียวกับทาง ชีววิทยา ประวัติศาสตร์ก็มีกรณีผสมและกรณีที่เหมาะสมกับตัวอย่างสอง ประเภทดังกล่าวแล้วมากเหมือนกัน

การเริ่มต้นของชั้นทะยานขึ้นนั้น โดยธรรมดาแล้ว เราอาจจะสืบ สาเหตุไปได้ถึงแรงดันพิเศษแรงหนึ่ง แรงดันนี้อาจจะมาจากการปฏิบัติทาง การเมือง ซึ่งยังผลให้มีการเปลี่ยนแปลงทางน้ำหนักอิทธิพลของบุคคลที่มี อำนาจทางสังคม และอุปนิสัยใจคอรวมทั้งความรู้สึกนึกคิดในสังคมนั้น นอกจากนี้แล้วอาจจะมีการเปลี่ยนรูปลักษณะสถาบันทางเศรษฐกิจ การ แบ่งส่วนปันส่วนรายได้ ลักษณะของการลงทุนและขอบเขตที่ใช้เทคนิคการ ผลิตแบบใหม่ โดยเปรียบเทียบกับขอบเขตเทคนิคการผลิตที่อาจจะนำมา ใช้ได้ทั้งหมด ลักษณะในกรณีเช่นนี้ได้แก่การปฏิบัติของเยอรมันใน ค.ศ. ๑๘๔๘ การคืนอำนาจให้แก่สมเด็จพระมหากษัตริย์ในประเทศญี่ปุ่นเมื่อ ค.ศ. ๑๘๖๘ การที่ประเทศอินเดียได้รับอิสรภาพใน ค.ศ. ๑๙๔๗ และในกรณี ประเทศจีนได้แก่การที่คอมมิวนิสต์สามารถควบคุมผืนแผ่นดินใหญ่ได้จน ตลอดลักษณะที่สอง นอกจากการปฏิบัติทางการเมืองนี้แล้ว ก็ยังมีการ เปลี่ยนแปลงทางด้านเทคนิค ซึ่งเป็นแรงดันพิเศษเหมือนกัน การเปลี่ยนแปลง ทางด้านเทคนิคแบบใหม่นี้ จะทำให้มีอุตสาหกรรมทันสมัยมากขึ้นเป็น ลำดับ ลักษณะที่สาม อาจจะเป็นเพราะมีสภาพการณ์ระหว่างประเทศดีขึ้น

กว่าเดิม ดังเช่นในกรณีประเทศสวีเดนเป็นต้น สภาพการณ์นี้เกิดขึ้นเมื่อ ตลาดภายในประเทศอังกฤษและฝรั่งเศสเปิด โอกาสให้สวีเดนส่งไม้ไปขาย ได้ตั้งแต่ ค.ศ. ๑๘๖๐ เป็นต้นไป หรือจะเป็นเพราะเหตุว่าราคาสินค้าขาออก เพิ่มขึ้นสูงเมื่อเปรียบเทียบกับราคาสินค้าขาเข้า และเกิดมีการสั่งซื้อสินค้า ประเภททุนแบบใหม่เข้ามาเป็นการใหญ่ ตัวอย่างในลักษณะนี้ได้แก่ สหรัฐอเมริกาใน ค.ศ. ๑๘๔๘ และแคนาดาและรัสเซียตั้งแต่ ค.ศ. ๑๘๘๖ เป็นต้นไป ลักษณะที่สี่ได้แก่การที่เกิดขึ้นมีสิ่งแวดล้อมระหว่างประเทศผิด แปลกไปในทางที่ไม่ดีต่อประเทศ เช่นเกิดมีการลดราคาสินค้าขาออกเมื่อ เปรียบเทียบกับราคาสินค้าขาเข้า หรือมีการสกัดกั้นการค้าระหว่างประเทศ ในระหว่างสงคราม เหตุการณ์เหล่านี้ทำให้ประเทศต้องสร้างอุตสาหกรรม ผลิตสินค้าซึ่งเคยซื้อจากต่างประเทศเป็นการใหญ่ และอย่างรวดเร็วเสีย ค่าย ดังเช่นในกรณีประเทศอาร์เจนตินาและออสเตรเลียในระหว่าง ค.ศ. ๑๘๗๐ - ๑๘๘๕ เป็นต้น

สิ่งที่สำคัญอย่างยิ่งในที่นี้ไม่ใช่อยู่ที่ลักษณะของแรงดันพิเศษนั้น แต่ อยู่ที่ข้อเท็จจริงที่ว่า เมื่อสังคมเริ่มย่างเข้าสู่ขั้นทะยานขึ้น และเริ่มมีภาค เศรษฐกิจที่ทันสมัยขึ้นแล้ว ก็สร้างแรงดันจากภายในสังคมเอง เพื่อให้ เกิดการก้าวหน้าอย่างแท้จริง และก้าวหน้าไปอย่างไม่หยุดยั้ง ผลลัพธ์นั้น ไม่ใช่มีการเปลี่ยนแปลงทางเทคนิคการผลิตและปริมาณการลงทุนเพียงครั้ง เดียวแล้วหยุดหายไปเท่านั้น แต่จะต้องเป็นการเปลี่ยนแปลงที่มีการลงทุน โดยใช้เทคนิคแบบใหม่ ๆ อยู่เป็นระยะ ๆ ไม่ขาดคราว พร้อมทั้งมีอัตราการลงทุนที่สูงขึ้นกว่าเดิมเป็นอย่างมาก

หากเราใช้ตัวเลขรายได้ประชาชาติเป็นข้อมูลสำหรับการวิเคราะห์วิธีการในขั้นทะยานขึ้นนี้แล้ว ก็คงจะไม่ได้ประโยชน์มากนัก แต่อย่างไรก็ตาม

เราอาจจะถือว่าลักษณะที่จำเป็นประการหนึ่งสำหรับขั้นทะยานขั้นนั้น คือ อัตราส่วนของการลงทุนเมื่อเปรียบเทียบกับรายได้ประชาชาติแล้วต้องเพิ่มขึ้นจากร้อยละ ๕ ไปเป็นกว่าร้อยละ ๑๐ จึงจะพอเพียงที่จะหลีกเลี่ยงผลร้ายของการขยายตัวของประชากรได้ ในระยะแรก ๆ ของขั้นทะยานขั้นนี้ อัตราส่วนระหว่างทุนและผลผลิตถือว่าอยู่ในระดับต่ำมาก อัตราส่วนระหว่างทุนและผลผลิตนี้คือ ปริมาณที่ผลผลิตเพิ่มขึ้นเมื่อมีการลงทุนหนึ่งหน่วย ซึ่งอาจถือได้ว่า เป็นวิธีวัดประสิทธิภาพของการลงทุนทางสินค้าประเภททุนอย่างเคร่ง ๆ ในระยะแรกของขั้นทะยานขั้นนั้นมีแรงซึ่งจะให้ผลตรงกันข้ามอยู่ ๒ ประการด้วยกัน ซึ่งมีอิทธิพลพอจะกำหนดอัตราส่วน กล่าวคือ ทางด้านหนึ่งก็มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะสร้างสินค้าทุนสังคม เช่น การขนส่ง การพลังงาน การอุตสาหกรรม ฯลฯ สำหรับด้านนี้เนื่องจากว่า ต้องใช้ระยะเวลาอันกว่าจะได้ผลตอบแทนจากการลงทุนนั้น จึงทำให้อัตราส่วนระหว่างทุนและผลผลิตอาจจะอยู่ในระดับสูงสำหรับในระยะสั้น ๆ สำหรับอีกด้านหนึ่งนั้น คือ การที่มีเทคนิคแผนใหม่ ๆ รอคอยที่จะนำมาใช้ได้ในการลงทุนอย่างมากมาย เมื่อนำเทคนิคการผลิตที่รอคอยอย่างมากมายนี้มาใช้กันอย่างเต็มที่แล้ว อัตราส่วนระหว่างทุนและผลผลิตย่อมจะต่ำลง แรงกันสองทางนี้จะเป็นตัวตัดสินให้อัตราส่วนอยู่ในระดับใดระดับหนึ่ง แต่ในภาวะขั้นทะยานขึ้น เราหวังใจว่าอัตราส่วนระหว่างทุนและผลผลิตนั้นอยู่ในระดับต่ำ เพราะเหตุว่า ในขั้นเตรียมการก็ได้มีการลงทุนในสินค้าทุนสังคม คงจะเริ่มให้ผลตอบแทนบ้างแล้ว จึงพอที่จะสรุปได้ว่า อัตราส่วน ๓ ต่อ ๑ หรือ ๓.๕ ต่อ ๑ สำหรับการลงทุนที่เพิ่มขึ้นทุก ๆ หน่วยนั้น ใกล้เคียงความจริงพอสมควร และเป็นเครื่องวัดประสิทธิภาพของการลงทุนอย่างเคร่ง ๆ ไปพลางก่อน จนกระทั่งเราสามารถที่

จะหาอัตราส่วนนี้สำหรับภาคเศรษฐกิจทุก ๆ ภาค สำหรับอัตราส่วน ๓ ต่อ ๑ นั้น เราหมายความว่า จำจะต้องมีการลงทุน ๓ หน่วยจึงจะได้ผลผลิตเพิ่มขึ้นมา ๑ หน่วย และหากประชากรเพิ่มในอัตราร้อยละ ๓ ต่อปี การที่จะให้ประชาชนแต่ละคนนั้นมีระดับการครองชีพเท่าเดิม เราจะต้องลงทุนไม่ต่ำกว่าร้อยละ ๔ ของรายได้ประชาชาติทุก ๆ ปีไป ปัญหาเรื่องรายได้แท้จริงต่อคนจะเพิ่มขึ้นหรือไม่ขึ้นขึ้นอยู่กับลักษณะการแบ่งปันรายได้ภายในประเทศและการขยายตัวของประชาชน รวมทั้งตัวอัตราส่วนนี้ ซึ่งอาจจะถือได้ว่าเป็นเครื่องวัดประสิทธิภาพของการลงทุนโดยทั่ว ๆ ไป ตารางที่ ๑ นี้ แสดงระยะเวลาขั้นทะยานขึ้นสำหรับประเทศบางประเทศโดยประมาณเท่าที่คิดว่าจะพอกำหนดได้

ตาราง ๑ ระยะเวลาของขั้นทะยานขึ้นโดยประมาณ

ประเทศ	ระยะเวลา ค.ศ.
อังกฤษ	๑๗๘๓ — ๑๘๐๒
ฝรั่งเศส	๑๘๓๐ — ๑๘๖๐
เบลเยียม	๑๘๓๓ — ๑๘๖๐
สหรัฐอเมริกา ^๑	๑๘๔๓ — ๑๘๖๐

- ๑ สำหรับสหรัฐอเมริกา เราถือว่าเป็นผลของระยะเวลาการขยายตัว ๒ ระยะด้วยกัน ครั้งแรก ตั้งแต่ ค.ศ. ๑๘๔๐ เป็นต้นไป ซึ่งได้แก่สมัยที่มีการสร้างทางรถไฟ และการอุตสาหกรรมอยู่แต่เฉพาะทางภาคตะวันออกเป็นส่วนใหญ่ ในขณะที่ภาคตะวันตกและภาคใต้กำลังได้รับผลประโยชน์จากการขยายตัวทางกลกรรม ซึ่งเกิดขึ้นเมื่อ ๑๐ ปีก่อนหน้านั้น ครั้งที่สอง ได้แก่สมัยที่มีการสร้างทางรถไฟสายยาว ๆ ผ่านเข้าไปทางภาคตะวันตกกลางของสหรัฐอเมริกา ตั้งแต่ ค.ศ. ๑๘๕๐ เป็นต้นไป ซึ่งในระยะนี้มีเงินทุนจากต่างประเทศไหลมาสู่การสร้างรถไฟเป็นการใหญ่ อนึ่ง เมื่อสงครามกลางเมืองเริ่มขึ้นเศรษฐกิจของภาคตะวันออกและภาคตะวันตกกลางถือได้ว่าเริ่มอย่างขึ้นสู่ขั้นทะยานขึ้นแล้ว โดยมีแรงผลักดันมาจากภาคอุตสาหกรรมหนัก

ประเทศ	ระยะเวลา ค.ศ.
เยอรมัน ^๑	๑๘๕๐ — ๑๘๗๓
สวีเดน	๑๘๖๘ — ๑๘๙๐
ญี่ปุ่น ^๒	๑๘๗๘ — ๑๙๐๐
รัสเซีย	๑๘๙๐ — ๑๙๑๔
แคนาดา	๑๘๙๖ — ๑๙๑๔
อาเณกินา ^๓	๑๙๓๕ —
ตุรกี ^๔	๑๙๓๗ —
อินเดีย ^๕	๑๙๕๒ —
จีน ^๕	๑๙๕๒ —

คำนิยามและการแบ่งภาวะสังคมชั้นทะยานขึ้น

การที่สังคมเริ่มขึ้นสู่ชั้นทะยานขึ้นนี้ ถือว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงอย่างสำคัญยิ่งในประวัติศาสตร์ของประเทศ ทั้งนี้ จึงจำเป็นที่จะต้องพิจารณาลักษณะของคำนิยามของเราและกรรมวิธีในชั้นทะยานขึ้นอย่างละเอียดและชัดเจนยิ่งขึ้น

๒ เนื่องจากข้อมูลไม่ครบถ้วน จึงมีปัญหาเกี่ยวกับการกำหนดระยะเวลาของชั้นทะยานขึ้นของประเทศญี่ปุ่นอยู่บ้าง สมัยหลัง ค.ศ. ๑๘๖๘ ไปแล้ว ก็คงจะรวมชั้นเตรียมการอยู่เหมือนกัน แต่อย่างไรก็ตามเมื่อถึง ค.ศ. ๑๙๑๔ แล้วเศรษฐกิจของญี่ปุ่นได้ผ่านชั้นทะยานขึ้นไปโดยสมบูรณ์แล้ว

ปัญหาก็มีอยู่ว่า ระยะเวลาตั้งแต่ ๑๘๗๘ จนกระทั่งถึงสงครามระหว่างจีนกับญี่ปุ่นใน ค.ศ. ๑๘๙๕ นั้น จะถือว่าเป็นเวลาที่ภาวะชั้นเตรียมการนั้นสำเร็จลงเรียบร้อยแล้ว หรือจะถือว่าเป็นชั้นทะยานขึ้น เท่าที่ข้อเท็จจริงมีอยู่ ความเห็นข้อหลังนี้อาจจะใกล้เคียงความจริงมากกว่าความเห็นข้อแรก

การนิยามชั้นทะยานขึ้นให้แน่นอน และละเอียดลออขึ้นย่อมจะมีปัญหาหลายปัญหาสำหรับการเลือกคำนิยามที่ถูกต้อง เราอาจจะเริ่มต้นด้วยคำนิยามซึ่งเราเลือกตามอำเภอใจสักอย่างหนึ่ง แล้วพิจารณาถึงคำนิยามอีก ๒ อย่าง ซึ่งอาจจะใช้แทนคำนิยามของเราได้

สำหรับวัตถุประสงค์ของหนังสือเล่มนี้ ภาวะชั้นทะยานขึ้นนั้นขอกำหนดหรือนิยามไว้ว่าจำเป็นต้องมีเงื่อนไขที่สัมพันธ์กันอยู่ ๓ ประการด้วยกัน กล่าวคือ:—

- (๑) อัตราการลงทุนที่ทำให้ผลผลิตเพิ่มขึ้นอย่างจริงจังนั้น ต้องพุ่งสูงขึ้นจากร้อยละ ๕ มาเป็นกว่าร้อยละ ๑๐ ของรายได้ประชาชาติ
- (๒) จะต้องมีการ “อุตสาหกรรม” ที่สำคัญภาคหนึ่ง หรือหลายภาค และที่กำลังมีการขยายตัวในอัตราที่สูง

ในกรณีนี้ “อุตสาหกรรม” รวมความตั้งแต่การทำให้ผลผลิตจากการเกษตรหรือวัตถุดิบสำเร็จรูปลง และพร้อมที่จะขายให้แก่ผู้ผลิตอื่น ๆ หรือผู้บริโภคได้ ตัวอย่าง เช่นไม้ในประเทศสวีเดน เนื้อสัตว์ในประเทศออสเตรเลีย และนม เนย ในกรณีประเทศเคนมาร์คเป็นต้น ภาค “อุตสาหกรรม” นี้ (ในขณะที่กำลังขยายตัว) จำจะต้องสร้างแรงกดดันแข็งแกร่งพอที่จะแผ่ออกไปในภาคเศรษฐกิจที่ทันสมัยอื่น ๆ จนกระทั่งทำให้ภาคเศรษฐกิจ

๓ อันที่จริงแล้วเราอาจจะถือว่า เศรษฐกิจของอาเจนตินาเริ่มเข้าสู่ชั้นทะยานขึ้นตั้งแต่ต้นสงครามโลกครั้งที่ ๑ ก็ได้ แต่ทว่าหลังสงครามโลกครั้งที่ ๑ จนกระทั่งถึง ค.ศ. ๑๙๓๓ ภาคเศรษฐกิจที่ทันสมัยนั้นกลับซบเซาลง แทนที่จะก้าวหน้ายิ่งขึ้นไปตลอดเวลา ฉะนั้นเราจึงกำหนดระยะเวลาชั้นทะยานขึ้นได้ก็ต่อเมื่อมาถึง ค.ศ. ๑๙๓๕ แล้ว และปัจจุบันอาจจะพิจารณาได้ว่า ชั้นทะยานขึ้นนั้นได้สำเร็จลงด้วยดี แม้ว่าจะมีการผันผวนในเศรษฐกิจของประเทศอยู่บ้างก็ตาม

กิจอื่น ๆ นั้นขยายตัวติดตามไปตลอดเวลา และการขยายตัวของภาค “อุตสาหกรรม” ภาคนี้ จะทำให้มีประโยชน์ทางลดต้นทุนการผลิตจากการที่มี “อุตสาหกรรม” ใหญ่ ๆ อีกด้วย

- (๓) จะต้องมีโครงร่างทางสถาบัน ทางการเมือง และทางสังคม ซึ่งยินยอมที่จะใช้ประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการที่มี “อุตสาหกรรม” ใหญ่ ๆ ภายในประเทศรวมทั้งพร้อมที่จะช่วยผลักดันให้การขยายตัวดำเนินต่อไปโดยไม่หยุดยั้ง

เงื่อนไขข้อที่ ๓ นี้ หมายความว่าจำจะต้องมีความสามารถมากพอที่จะระดมทุนจากแหล่งภายในประเทศมาลงทุนในภาคอุตสาหกรรมที่ทันสมัย ดังกล่าวนี้ มีหลายกรณีทีเดียวที่เกิดขึ้นทะยานขึ้นโดยไม่จำเป็นต้องอาศัยทุนจากต่างประเทศ อาทิเช่น สหรัฐอเมริกา รัสเซียและแคนาดาในขั้นแรก แต่ทว่าบางประเทศนั้นเริ่มใช้ทุนต่างประเทศในปริมาณมากและในระยะยาว ๆ สำหรับการสร้างสินค้าทุนสังคมในขั้นเตรียมการ เช่นประเทศอาร์เจนตินาก่อน ค.ศ. ๑๙๑๔ และในระยะ ๔-๕ ปีที่ผ่านมา นี้ เวเนซุเอลลา และประเทศคองโกสมัยที่เป็นของเบลเยียมก็พึ่งทุนจากต่างประเทศทั้งสิ้น

บทบาทของทุนจากต่างประเทศนั้นจะมีความสำคัญสักเพียงใดก็ตาม แต่ว่าในขั้นเตรียมการนั้น ก็จำจะต้องอาศัยความสามารถในการระดมเงินออมภายในประเทศ มาใช้ให้มีประโยชน์จริง ๆ ในทางเศรษฐกิจบ้าง รวม

๔ เศรษฐกิจของตุรกีในระยะ ๕ ปีที่ผ่านมา กำลังมีการขยายตัวก้าวหน้าอย่างมาก โดยที่รายได้และประสิทธิภาพทางการเกษตรเติบโตสูงขึ้นอยู่ตลอดเวลา ทั้ง ๆ ที่เมื่อต้นสมัย ค.ศ. ๑๙๓๖ เป็นต้นไป ตุรกีได้มีนโยบายและมาตรการที่จะมุ่งสร้างอุตสาหกรรมเป็นประการสำคัญก็ตาม ในขณะที่เราจะสามารถพิจารณาว่า ตุรกีทำได้สำเร็จสมบูรณ์หรือไม่นั้น ก็ต่อเมื่อเศรษฐกิจของตุรกีสามารถแก้ไขปัญหาทางโครงร่างของเศรษฐกิจเองสำเร็จลงได้เสียก่อน

ทั้งควรจะมีโครงร่างทางสังคมในลักษณะที่ทำให้มีการออมทรัพย์ในอัตราที่สูง ในกรณีผู้มีรายได้เพิ่มขึ้นในระยะหลัง ๆ

คำนิยามนี้กำหนดขึ้นมากก็เพื่อที่จะแยกระยะเวลาตอนต้น ๆ ในขณะที่การสร้างอุตสาหกรรมเริ่มเป็นตัวเป็นตนขึ้น ออกจากระยะเวลาภายหลังที่อุตสาหกรรมนั้นได้กลายเป็นภาคเศรษฐกิจที่สำคัญ และกำลังขยายตัวอย่างรวดเร็วจนเป็นที่ผลิตสังเกตอย่างมาก ประเทศอังกฤษในระยะเวลา ระหว่าง ค.ศ. ๑๘๑๕—๑๘๕๐ นับว่าเป็นระยะที่ภาคอุตสาหกรรมขยายตัว ออกจนเป็นภาคสำคัญภาคหนึ่งในเศรษฐกิจของประเทศ หากเราเลือกระยะเวลาที่มีการขยายตัวทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว เป็นเครื่องวัดขั้นทะยานขึ้นแล้ว เวลาของขั้นทะยานขึ้นของเราก็จำเป็นจะต้องเลื่อนเวลาออกไป ในกรณีประเทศอังกฤษนั้น ก็จำต้องเลื่อนไปถึง ค.ศ. ๑๘๑๙—๑๘๔๘ สหรัฐอเมริกากลายเป็น ๑๘๖๔—๑๘๗๓ สำหรับสวีเดนนั้นได้แก่ระยะ ๑๘๙๐—๑๙๒๐ และรัสเซีย ๑๙๒๘—๑๙๔๐ แต่ระยะเวลานี้เป็นระยะที่อุตสาหกรรมขนาดใหญ่มากำลังจำเริ่มใกล้จะเต็มที่อยู่แล้ว เราจึงได้คัดสรรเลือกระยะเวลาก่อนหน้านี้ โดยเห็นว่า เป็นระยะเวลาที่เราคิดว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งในการสะสมทุนประเภทสินค้าทุนสังคมทั้งปริมาณและชนิด รวมทั้งมีการเปลี่ยนแปลงอย่างอื่นอย่างมากมาในขั้นต้น สำหรับการที่อุตสาหกรรมย่างเข้าสู่ความเจริญเต็มที่แล้วนั้น เราพอจะสืบย้อนหลังไปถึงรากฐานของอุตสาหกรรมนั้น ๆ ได้ว่า เริ่มวางรากฐานกันจริง ๆ ในระยะต้น ๆ ดังที่เราได้กำหนดขึ้นมานี้

๕ ในขณะนั้ระยะเวลาสั้นเกินไปที่จะกำหนดลงไปว่า อินเดียและจีนคอมมิวนิสต์ จะประสบความสำเร็จหรือไม่

นอกจากนี้ คำนิยามของเรายังสามารถที่จะแยกการจำเวรุธทางเศรษฐกิจซึ่งอาจจะเกิดขึ้นในประเทศใดประเทศหนึ่งได้ ในความหมายที่ผิดแผกไปจากการจำเวรุธทางเศรษฐกิจตามความหมายของชั้นทะยานขึ้น เช่นที่เรากำหนดขึ้นมาแล้ว โดยมีได้เป็นการจำเวรุธซึ่งมีแรงผลักดันในระบบของสังคมในลักษณะที่ก่อให้เกิดการก้าวหน้ำอยู่ตลอดเวลา ตัวอย่างของกรณีดังกล่าวได้แก่ การขยายตัวทางเศรษฐกิจในประเทศอังกฤษในระหว่าง ค.ศ. ๑๗๕๐—๑๗๘๓ และรัสเซียในระหว่าง ค.ศ. ๑๘๖๑—๑๘๘๐ และแคนาดาในระหว่าง ค.ศ. ๑๘๖๗—๑๘๘๕ ระยะเวลาของการขยายตัวในลักษณะนี้ ได้เกิดขึ้นในเกือบจะทุกประเทศที่มีการขยายตัวอยู่บ้าง โดยอาจจะเป็นผลสืบเนื่องมาจากการปรับปรุงหรือการค้นคว้าที่สำคัญอย่างยิ่ง และในบางครั้งเกือบจะทำให้มีการค้าขายทั้งภายในและภายนอกประเทศขยายขอบเขตมากขึ้น การเปลี่ยนแปลงในระดับประสิทธิภาพในภาคการเกษตรอาจจะเริ่มขึ้นในระยะนี้ สถาบันใหม่ๆ สำหรับการระดมเงินออม อาจจะเริ่มเป็นรูปเป็นร่างขึ้น และก็เริ่มจะมีนักอุตสาหกรรมและนักธุรกิจหัวทันสมัยค่อยๆ ปรากฏเป็นตัวเป็นตนขึ้นมา แม้กระทั่งกิจการทางอุตสาหกรรมก็อาจจะเจริญขึ้นมาได้บ้าง แต่ทว่าก็ยังอยู่ในขอบเขตที่จำกัด อย่างไรก็ตามแม้ว่าระยะเวลาของการขยายตัวนี้ จะมีความสำคัญสำหรับการจำเวรุธในขั้นต่อไปสักเพียงใดก็ตาม ขอบเขตและแรงคั้นของการขยายตัวในระยะนี้ยังไม่มีอำนาจพอที่จะแปรสภาพเศรษฐกิจของประเทศอย่างจริงจัง และในบางกรณีก็ไม่มากพอที่จะหนี้อัตราการขยายตัวของประชาชนไปได้ จนกระทั่งประชากรในประเทศอาจจะกลับมีระดับครองชีพเลวลงกว่าเดิมเสียด้วยซ้ำ

ถึงแม้ว่าออกจะเป็นการรุนแรงต่อวิธีศึกษาประวัติศาสตร์เศรษฐกิจอยู่บ้างก็ตาม เราขออธิบายในที่นี้ว่า เราประสงค์ที่จะแยกระยะเวลาหนึ่ง

ออกมาให้เห็นเด่นชัด ระยะเวลาดังกล่าวเป็นระยะที่กิจกรรมทางเศรษฐกิจซึ่งให้ผลผลิตอย่างแท้จริง กำลังถึงระดับที่มีความสำคัญอย่างสูงและเป็นระดับที่จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญ ซึ่งจะทำให้เกิดการค้ำแปลงทางโครงสร้างทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคมอย่างมากมาย และอย่างกว้างขวาง เราพิจารณาการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ในแง่ลักษณะมากกว่าในแง่ขอบเขตของการเปลี่ยนแปลง

ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับอัตราการลงทุนในชั้นทะยานขึ้น

หลักการและค่านิยมของชั้นทะยานขึ้นตามความหมายของเรานี้ขึ้นอยู่กับข้อเท็จจริงเกี่ยวกับระดับประสิทธิภาพ และระดับปริมาณของการลงทุนโดยเปรียบเทียบกับอัตราการขยายตัวของประชากร- มาถึงขั้นนี้เราจำต้องเผชิญกับปัญหาที่ยากยิ่งปัญหาหนึ่ง กล่าวคือ ข้อมูลทางการลงทุนนั้นมักจะค้นหาได้ยากในระยะต้น ๆ ของประวัติศาสตร์เศรษฐกิจ ต่อนี้ไปเราจะอธิบายถึงกรณีที่มีข้อเท็จจริงเพียงพอที่จะถือได้ว่า ได้เกิดมีการเพิ่มอัตราการลงทุนจากร้อยละ ๕ ของรายได้ประชาชาติไปจนถึงร้อยละ ๑๐ หรือมากกว่านั้น ซึ่งขอถือว่าเป็นหัวใจของชั้นทะยานขึ้นในความหมายของเรา

๑. กรณีที่พิจารณาจากข้อเท็จจริงเท่าที่พอเห็นได้

สมมติว่าอัตราส่วนระหว่างทุนและผลผลิตสำหรับทุนที่เพิ่มขึ้นแต่ละหน่วยในขั้นต้น ๆ ของชั้นทะยานขึ้นนั้น เท่ากับ ๓.๕ ต่อ ๑. และสมมติว่าประชากรเพิ่มขึ้นในอัตราร้อยละ ๑ ถึง ร้อยละ ๑.๕ ต่อปี ก็จะได้เห็นได้อย่างแจ่มแจ้งชัดว่า ถ้าประสงค์ที่จะเห็นรายได้ประชาชาติถัวเฉลี่ยต่อคนอยู่ในระดับเดิม จำจะต้องมีการลงทุนระหว่างร้อยละ ๓.๕ ถึง ร้อยละ ๕.๒๕ ของรายได้ประชาชาติ ถ้าหากจะให้รายได้ต่อคนนั้นเพิ่มขึ้นในอัตรา

ร้อยละ ๒ ต่อปีแล้ว ก็จะต้องลงทุนประมาณร้อยละ ๑๐.๕ ถึง ๑๒.๕ ของรายได้ประชาชาติทุก ๆ ปีไป ตามค่านิยมและข้อสมมติฐาน จะเห็นได้ว่า การที่จะเปลี่ยนสังคมที่มีรายได้เฉลี่ยต่อกันอยู่ในระดับเดิมหรือเพิ่มขึ้นเพียงเล็กน้อย มาเป็นสังคมที่มีรายได้เฉลี่ยต่อกันเพิ่มขึ้นอย่างมากมานั้น จำจะต้องมีการเพิ่มอัตราส่วนของผลิตภัณฑ์มวลรวมของชาติที่ใช้ไปในการลงทุนเพื่อเพิ่มผลผลิตในอนาคต ในระดับที่ไม่ต่ำกว่าร้อยละ ๑๐ ของผลิตภัณฑ์มวลรวมนั้น (หรือของรายได้ประชาชาติ)

๒. กรณีประเทศสวีเดน

ในบทความของบทความเกี่ยวกับความแตกต่างของการสะสมทุนของนานาประเทศ ศาสตราจารย์ กุสเนท ได้ให้ตัวเลขของการสะสมทุนขั้นต้นและสถิติของหลาย ๆ ประเทศ ที่เผอิญมีข้อมูลทางสถิติที่พอจะเชื่อถือได้ ยกเว้นประเทศสวีเดนแล้ว ข้อมูลเหล่านี้มิได้ย้อนหลังไปถึงสมัยก่อนที่จะย่างเข้าสู่ขั้นทะยานขึ้น (*) โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในสมัยขั้นเตรียมการ สำหรับประเทศสวีเดนนั้น สามารถจัดเก็บข้อมูลได้ตั้งแต่ ๑๙๖๐ เป็นต้นไป และเราก็ได้กำหนดไว้แล้วว่า สวีเดนได้ย่างขึ้นสู่ขั้นทะยานขึ้นตั้งแต่ ๑๙๖๘ เป็นต้นไป ดังจะเห็นได้ในตารางที่ ๒

GCF =	การสะสมทุนขั้นต้น
GNP =	ผลิตภัณฑ์ของชาติขั้นต้น
NCF =	การสะสมทุนสุทธิ
DGCF =	การสะสมทุนขั้นต้นภายในประเทศ

(*) ข้อมูลเกี่ยวกับเดนมาร์กนั้น ก็เกือบจะย้อนหลังไปได้ไกลพอ คือ เริ่มจัดเก็บได้ตั้งแต่ ๑๙๗๐ - ๕ ซึ่งอาจจะถือได้ว่า เป็นสมัยขั้นทะยานขึ้นของเดนมาร์ก ข้อมูลที่มีนั้นแสดงให้เห็นว่า อัตราการสะสมทุนขั้นต้น และขั้นสุทธิอยู่ในระดับสูงกว่าร้อยละ ๑๐ ของรายได้ประชาชาติ

ตาราง ๒

ตัวเลขของ กุสเนท สำหรับประเทศสวีเดน

ปี ค.ศ.	อัตราส่วนภายในประเทศ ระหว่าง GCF / GNP	อัตราส่วนภายในประเทศ ระหว่าง NCF / NNP	ประมวลค่าเสื่อมราคา เปรียบเทียบกับ DGCF
	%	%	%
๑๘๖๐-๑๘๗๐	๕.๘	๓.๕	(๔๒)
๑๘๗๑-๑๘๘๐	๘.๘	๕.๓	(๔๒)
๑๘๘๑-๑๘๙๐	๑๐.๘	๖.๖	(๔๒)
๑๘๙๑-๑๙๐๐	๑๓.๗	๘.๑	๔๓.๙
๑๙๐๑-๑๙๑๐	๑๘.๐	๑๑.๖	๔๐.๐
๑๙๑๑-๑๙๒๐	๒๐	๑๓.๕	๓๘.๓
๑๙๒๑-๑๙๓๐	๑๙.๐	๑๑.๔	๔๕.๒

ข้อสังเกต

ตารางนี้รวบรวมมาจากตัวเลขประมาณของ ศาสตราจารย์ อีริก ลินคาล ตัวเลขแสดงการสะสมทุนนี้มิได้รวมถึงการเปลี่ยนแปลงทางปริมาณสินค้าที่อยู่ในสต็อก ตัวเลขรวมขั้นต้นนี้มีอยู่ในหนังสือของศาสตราจารย์ ลินคาล ทั้งสิ้น แต่ค่าเสื่อมราคาสำหรับ ๓๐ ปีแรกนั้น มิได้กำหนดเอาไว้ ดังนั้น เราจึงสมมติว่าอยู่ในปริมาณร้อยละ ๔๒ ของการสะสมทุนขั้นต้นภายในประเทศทั้งหมด

๓. กรณีประเทศแคนาดา

ข้อมูลของศาสตราจารย์ ไฟร์สโตน (*) สำหรับแคนาดาแสดงว่ามีการเปลี่ยนทำนองเดียวกันทางด้านการสะสมทุนสุทธิในระหว่างขั้นทะยาน

* O.J. Firestone, Canada's Economic Development, 1867-1952, with Special Reference to Changes in the Country's National Wealth, Paper prepared For the International Association for Research in Income and Wealth (1953)

ขึ้น (ระหว่าง ค.ศ. ๑๙๙๖-๑๙๑๔) แต่ทว่าตัวเลขของอัตราส่วนของการสะสมทุนขั้นต้นในระยะ ๑๙๗๐ ถึง ๑๙๙๕ สูงขึ้นกว่าตัวเลขในขั้นเตรียมการของประเทศอื่น ๆ ทั้งนี้ เพราะเหตุว่าได้มีการลงทุนอย่างมากมายทางกิจการรถไฟ (ซึ่งก็จัดว่าใหญ่โตมากสำหรับประเทศที่มีประชาชนเล็กน้อย เช่นแคนาดา) และทุนส่วนใหญ่ที่ลงไปในการรถไฟนี้ มาจากต่างประเทศ เป็นส่วนใหญ่ ซึ่งเกิดขึ้นในระหว่าง ค.ศ. ๑๙๐๔ - ๑๙๑๔ (ดูตาราง ๓)

ตาราง ๓

แคนาดา การลงทุนขั้นต้นและขั้นสุทธิในสินค้าประเภททุนถาวรโดยคำนวณเป็นจำนวนร้อยละของรายจ่ายของชาติทั้งในขั้นต้นและขั้นสุทธิสำหรับปีบางปี

ค.ศ.	GCF / GNP (%)	NGF / NNP (%)	การเสื่อมราคาของสินค้าทุกชนิด เป็นร้อยละของการลงทุนขั้นต้น
๑๙๗๐	๑๕.๐	๗.๑	๕๖.๒
๑๙๐๐	๑๓.๑	๔.๐	๗๒.๕
๑๙๒๐	๑๖.๖	๑๐.๖	๔๑.๓
๑๙๒๙	๒๓.๐	๑๒.๑	๕๓.๓
๑๙๕๒	๑๖.๘	๙.๓	๔๙.๗

๔. ข้อเท็จจริงสำหรับระยะเวลาในปัจจุบันโดยทั่ว ๆ ไป

หลัง ค.ศ. ๑๙๔๕ ประเทศที่ได้เริ่มเก็บข้อมูลของรายได้ประชาชาติ ที่พอจะเชื่อถือได้เริ่มมีหลายประเทศมากขึ้น จากข้อมูลเหล่านี้ก็ได้มีการประมาณเงินออมและเงินทุนสำหรับประเทศต่าง ๆ เช่นขั้นการจำเริญที่แตกต่างกัน และประเทศซึ่งจัดอยู่ในกลุ่มประเทศ "ที่ยังด้อยการพัฒนา" นั้น เราพอจะจัดออกเป็น ๔ ชนิดด้วยกัน ,

ก. เศรษฐกิจที่อยู่ในภาวะก่อนขั้นทะยานขึ้น ปริมาณเงินออมและ
อัตรารลงทุนรวมทั้งทุนสุทธิที่มาจากต่างประเทศนั้น ปรากฏว่า ต่ำกว่าร้อยละ
๕ ของผลิตผลของชาติขั้นสุทธิ แต่ทว่าข้อมูลสำหรับประเทศเหล่านี้
ไม่สู้จะน่าเชื่อถือนัก และการที่จะพิจารณาว่าประเทศเหล่านี้มีการสะสม
ทุนในระดับต่ำนั้น เราจำต้องพึงข้อมูลซึ่งไม่สู้จะสมบูรณ์นัก และจำจะ
ต้องพิจารณาจากสิ่งแวดล้อมโดยทั่ว ๆ ไปมากกว่าจากตัวเลขโดยตรง ตัวอย่าง
สำหรับประเทศที่มีเศรษฐกิจในภาวะเช่นนี้ ได้แก่ประเทศเอธิโอเปีย
ไทย เขมร ออฟกานิสถาน และอินโดนีเซีย (๑)

ข. เศรษฐกิจที่กำลังอยู่ในขั้นทะยานขึ้น ในกรณีเงินออมและอัตราร
การลงทุนซึ่งรวมทั้งทุนสุทธิที่ได้มาจากต่างประเทศกำลังเพิ่มขึ้นจากร้อยละ
๕ ของผลิตผลของชาติขั้นสุทธิ (๒) ตัวอย่างได้แก่ประเทศเม็กซิโก (ค.ศ.

(๑) จากรายงานของ The Office of Intelligence Research of the Department of State, Washington, D.C. ประมาณอัตรารส่วนระหว่างการลงทุนขั้น
ต้นและผลิตผลของชาติขั้นต้น ไว้ดังต่อไปนี้

	%		%
ออฟกานิสถาน	๕	ปากีสถาน	๕
ลังกา	๕	อินโดนีเซีย	๕

(๒) กระทรวงการต่างประเทศของสหรัฐอเมริกาประมาณไว้ในทำนองเดียวกันว่า

	%		%
อาเย็นกินา	๑๓	โคลัมเบีย	๑๔
บราซิล	๑๔	ฟิลิปปินส์	๘
ชิลี	๑๑	เวเนซุเอลลา	๒๓

สำหรับประเทศเวเนซุเอลลานั้น จัดว่ามีเศรษฐกิจในลักษณะพิเศษ คือมีภาคเศรษฐกิจที่ทันสมัยค่อนข้างมากเพียงภาคเดียว และทั้ง ๆ ที่มีการลงทุนอย่างมากภายในภาคเศรษฐกิจนี้ ก็ไม่ได้ช่วยให้ประเทศอย่างขั้นสูงขั้นทะยานขึ้นได้อย่างแท้จริง แต่ในระยะ ๒-๓ ปีที่ผ่านมา ข้อเท็จจริงแสดงว่าเวเนซุเอลลาได้ก้าวขั้นสูงขั้นทะยานขึ้นแล้ว

๑๙๕๐) NCF/NDP ๗.๒% (NDP คือผลิตภัณฑ์ของชาติขั้นสุทธิ) ชิลี (ค.ศ. ๑๙๕๐) NCF/NDP ๙.๕% ปานามา (ค.ศ. ๑๙๕๐) NCF/NDP ๗.๕% ฟิลิปปินส์ (ค.ศ. ๑๙๕๒) NCF/NDP ๖.๔% ปอร์โตริโก (ค.ศ. ๑๙๕๒) NCF (เฉพาะเอกชน) NDP ๗.๖% อินเดีย (ค.ศ. ๑๙๕๓) NCF/NDP ประมาณ ๗%

ในกลุ่มประเทศเหล่านี้ ชั้นทะยานขึ้นจะสำเร็จด้วยดีหรือไม่นั้น ส่วนมากยังเป็นปัญหาอยู่ แต่สำหรับประเทศเม็กซิโกนั้นดูเหมือนว่า จะได้ผ่านภาวะชั้นทะยานขึ้นไปแล้วด้วยดี

ก. เศรษฐกิจที่กำลังขยายตัว ในกรณีนี้เงินออมและอัตราการลงทุน รวมทั้งทุนสุทธิที่ได้มาจากต่างประเทศสูงถึงร้อยละ ๑๐ หรือเกินกว่านั้น ตัวอย่างเช่นประเทศโคลัมเบีย (๑๙๕๐) NCF/NDP ๑๖.๓%

ง. เศรษฐกิจที่มีภาคทันสมัยบางภาค แต่มีสภาพการณ์แบบสังคมโบราณโดยทั่วไป

(๑) - กรณีที่เงินออมและอัตราลงทุนทั้งปริมาณเงินทุนสุทธิอันสูงซึ่งได้มาจากต่างประเทศรวมกันแล้วเกินกว่าร้อยละ ๑๐ ขึ้นไป แต่เหตุการณ์ภายในประเทศนั้นยังไม่พร้อมที่จะให้เกิดการก้าวหน้าทางเศรษฐกิจอันมีแรงผลักดันจากในระบบเศรษฐกิจให้ก้าวหน้าขึ้นโดยไม่หยุดยั้ง ประเทศที่มีการเศรษฐกิจเช่นนี้ มักจะมีอุตสาหกรรมที่ผลิตสินค้าเพื่อส่งขายนอกประเทศ ซึ่งเป็นภาคเศรษฐกิจที่ใหญ่และสำคัญยิ่ง แต่ทว่ายังขาดเงื่อนไขที่ ๓ สำหรับชั้นทะยานขึ้น ดังได้กำหนดไว้ในคำนิยามของเราแต่ต้น ประเทศเหล่านี้ได้แก่คองโก ในสมัยที่เป็นอาณานิคมของเบลเยียม (๑๙๕๑) NCF/NDP ๒๑.๗% โรตัสเซียใต้ (๑๙๕๐) NCF/GDP ๔๕.๕% และใน ค.ศ. ๑๙๕๒ NCF/GDP ๔๕.๔%

(๒) ประเทศที่ลงทุนสุทธิออกนอกประเทศในปริมาณสูง ตัวอย่างเช่นพม่า (๑๙๓๘) NCF/NDP ๗.๑% ปริมาณทุนสุทธิที่ส่งออกนอกประเทศ /NDP ในจีเรีย (๑๙๕๐-๑๙๕๑) NCF/NDP ๕.๑% ปริมาณเงินทุนสุทธิที่ส่งออกนอกประเทศ /NDP ๕.๖%

๕. อินเดียและจีนคอมมิวนิสต์

กรณีประเทศอินเดียและจีนแดงในปัจจุบันถือว่าเป็นเศรษฐกิจที่กำลังจะพยายามขึ้นสู่ขั้นทะยานขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์อย่างแน่นอน อินเดียและจีนแดงทั้งสองประเทศนี้ล้วนแต่ได้ดำเนินการภายใต้ผังเศรษฐกิจของชาติทั้งสิ้น ผังเศรษฐกิจ ๕ ปีแรกของอินเดียกำหนดให้มีการจำเริญภายใต้สมมติฐานคงเช่นที่เราได้วิจารณ์ในข้อ ๑ คณะกรรมาธิการวางแผนเศรษฐกิจของอินเดียประมาณการลงทุนไว้ในระดับร้อยละ ๕ ของรายได้ประชาชาติสำหรับปีแรกที่เริ่มใช้ผังนี้ คือ ในระหว่าง ค.ศ. ๑๙๕๐ - ๑๙๕๑ คณะกรรมาธิการใช้อัตราส่วนระหว่างทุนกับผลผลิตในอัตรา ๓ ต่อ ๑ สำหรับหน่วยที่เพิ่มขึ้นและได้ประมาณอัตรารวมทรัพย์สินสำหรับรายได้ที่ได้เพิ่มขึ้นทุก ๆ หน่วย ในระดับร้อยละ ๒๐ สำหรับตลอด ๕ ปีของผังพัฒนา ฯ ผังแรก หลังจากนั้นอัตราออมทรัพย์สำหรับรายได้ที่เพิ่มขึ้นทุก ๆ หน่วยประมาณว่าจะเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ ๕๐ (สำหรับปีระยะเวลาตั้งแต่ ค.ศ. ๑๙๕๖ - ๑๙๖๙) ซึ่งมาถึงตอนนี้แล้วอัตราส่วนของรายได้ที่ใช้ไปในการลงทุนจะคงอยู่ในระดับร้อยละ ๒๐ ของรายได้ประชาชาติในผังเศรษฐกิจผังแรกนี้ ยังมีความสามารถที่จะแยกการลงทุนและการก้าวหน้าของแต่ละภาคเศรษฐกิจของประเทศได้ แต่ความพยายามของอินเดียในเรื่องนี้อาจจะถูกจารึกในประวัติศาสตร์เศรษฐกิจว่าเป็นการย่างเข้าสู่ภาวะขั้นทะยานขึ้นครั้งแรกในโลก ที่มีการกำหนดล่วงหน้าโดยคำนวณ

เอาผลิตภัณฑ์ของชาติเป็นหลัก หากพิจารณาทางตัวเลขยอดรวมทั้งประเทศ เราอาจจะกล่าวได้ว่า ตัวเลขที่กำหนดในผังของอินเดียอยู่ภายในขอบเขตของสมมติฐานในข้อ ๑ และไม่เกินเลยไปนัก โดยพิจารณาจากประสิทธิภาพในประวัติศาสตร์ของชาติอื่น ๆ ทั้งนี้ หากอินเดียสามารถดำเนินการสอดคล้องกับเงื่อนไขต่าง ๆ ที่จำเป็นสำหรับขั้นทะยานขึ้นอย่างเต็มที่ ตัวเลขของจีนคอมมิวนิสต์ออกจะทะเยอทะยานเกินความสามารถไปสักหน่อย ทั้งในภาคเกษตรกรรมและภาคอุตสาหกรรม

หากเราพิจารณา ค.ศ. ๑๙๕๙ เป็นหลัก จีนแดงดูเหมือนจะมีแรงผลักดันทางเศรษฐกิจที่รุนแรงกว่าอินเดียในระยะ ๖ ปีที่ผ่านมา แต่อย่างไรก็ตาม เราจะต้องคอยเวลาอีกหลายปีที่เดียว กว่าเราจะเปรียบเทียบการก้าวหน้าของสองประเทศนี้ได้อย่างมั่นใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การก้าวหน้าทางการเกษตรซึ่งมีความสำคัญและมีบทบาทอย่างใหญ่หลวงในการพัฒนาเศรษฐกิจของแต่ละประเทศ เท่าที่เราพอจะกล่าวได้หรือพอจะสรุปได้ขณะนี้ คือ ผังเศรษฐกิจของทั้งสองประเทศ ในแง่เป้าหมายของการลงทุนทั่วทั้งประเทศ และการลงทุนในแต่ละภาคเศรษฐกิจ ล้วนแล้วแต่รับกับเงื่อนไขที่เราวางไว้สำหรับขั้นทะยานขึ้น และที่สำคัญยิ่งกว่านั้น ทั้งสองประเทศได้ยึดถือการปรับปรุงให้ประเทศทันสมัย เป็นหลักการและนโยบายประการแรกอย่างแน่นอน จนกระทั่งแม้ว่าจะมีการผิดพลาดและความล่าช้าบางเกิดขึ้นชั่วคราว ก็คงจะมีแรงกดดันภายในระบบเศรษฐกิจรุนแรงพอที่จะผลักดันเศรษฐกิจของทั้งสองประเทศนี้ให้ก้าวหน้าไปจนได้

โครงร่างภายในของขั้นทะยานขึ้น

ในการพิจารณาขั้นทะยานขึ้นโดยใช้ตัวเลขยอดรวม แม้ว่าจะมีความสำคัญและประโยชน์มากมายแก่ไหนก็ตาม ตัวเลขยอดรวมในที่นี้หมายความว่า

ถึงตัวเลขทางด้านการผลิตกรรมของชาติทั้งหมด หรืออัตราส่วนของผลิตกรรม
ที่ใช้ไปในการลงทุนทั้งประเทศ และรวมทั้งอัตราส่วนระหว่างทุนและผล
ผลิตเฉพาะส่วนที่เพิ่มขึ้น เรายังรู้สึก่วิธีพิจารณาวิธีนี้มีได้อธิบายถึงสิ่งที่
เกิดขึ้นจริงๆ และกรรมวิธีซึ่งมีสาเหตุและผลสืบเนื่องเป็นลูกโซ่ในชั้นทะยาน
ขึ้นมากสักเท่าใดนัก และตัวเลขที่ถือว่าเป็นหลักในการพิจารณาอัตราการลง
ทุนในชั้นทะยานขึ้น ก็ไม่ใช่ว่าจะแสดงถึงเหตุการณ์อย่างแม่นยำเท่าใดนัก

ตามคำนิยามของชั้นทะยานขึ้น ดังที่เรากำหนดไว้แต่ตอนต้น ๆ เรา
จำเป็นต้องพิจารณามิใช่แต่เพียงว่า ทำไมหรือเหตุใดจึงได้มีอัตราการลงทุน
สูงขึ้นเท่านั้น เรายังต้องพิจารณาถึงวิธีการที่ภาคอุตสาหกรรมต่าง ๆ ใน
เศรษฐกิจขยายตัวแต่ในขั้นแรกโดยรวดเร็ว และแผ่แรงดันไปกระตุ้นให้
เกิดการขยายตัวขั้นที่สองไปยังภาคอื่น ๆ ในเศรษฐกิจต่อไปอีกด้วย

สำหรับประเทศที่ได้ผ่านชั้นทะยานขึ้นไปแล้ว สิ่งที่น่าสังเกตมาก
ที่สุดเกี่ยวกับลักษณะการเปลี่ยนแปลงของตัวเลขที่กล่าวมาข้างต้นนั้น ก็คือ
ลักษณะการเปลี่ยนแปลงไม่เป็นแบบที่แน่นอนกล่าวคืออัตราและประสิทธิ
ภาพของการลงทุนอาจจะเพิ่มสูงขึ้นได้ และผลของการเพิ่มครั้งนี้อาจจะ
แผ่กระจายไปเป็นแรงดันให้เกิดการจำเริญทางเศรษฐกิจอย่างไม่หยุดยั้ง โดย
วิธีการปรับปรุงทางด้านเทคนิค และทางด้านเศรษฐกิจหลายวิธีด้วยกัน ซึ่ง
ล้วนแล้วแต่เกิดขึ้นได้ภายใต้สภาพการณ์ด้านการเมือง สังคม และวัฒนธรรม
ที่แตกต่างจากกันไป และการจำเริญทางเศรษฐกิจเป็นผลสืบเนื่องมาจาก
ความต้องการของประชาชนแต่ละประเทศซึ่งไม่เหมือนกัน

วัตถุประสงค์ของข้อความที่จะกล่าวต่อไปก็คือ จะอธิบายอย่างสั้นๆ
พร้อมทั้งยกตัวอย่าง ประกอบ ถึงลักษณะที่เหมือนและแตกต่างกันของการ
เปลี่ยนแปลง ซึ่งเป็นปัจจัยกำหนดเค้าโครงภายในของชั้นทะยานขึ้น

ปริมาณเงินที่ให้อืมในการลงทุน

เงินที่ให้อืมในการลงทุนซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการทะยานขึ้น มักจะมาจากสองแหล่งใหญ่ด้วยกัน ^๑ แหล่งแรกได้แก่การเปลี่ยนมือที่ควบคุมรายได้ ซึ่งรวมทั้งการเปลี่ยนแปลงทางการแบ่งรายได้และการนำทุนจากต่างประเทศ และแหล่งที่สองได้แก่การนำกำไรที่เกิดขึ้นในภาคเศรษฐกิจที่กำลังขยายตัวอย่างรวดเร็วมาใช้ในทางการลงทุน

แนวความคิดที่เก่าที่สุดและสำคัญมากที่สุดแนวหนึ่ง ในวิชาเศรษฐศาสตร์ คือ การทะยานขึ้นเกิดจากผลของการเปลี่ยนแปลงทางรายได้จากบุคคลผู้ซึ่งจะใช้รายได้ไปในทางที่ไม่ช่วยเพิ่มผลิตรกรรมมาสู่บุคคลผู้ซึ่งจะใช้หรือให้อืมรายได้ของตนไปในทางที่ได้ผลผลิตมากขึ้น ในหนังสือของอาดัม สมิทท์ เรื่อง *Wealth of the Nations* ก็อาศัยแนวความคิดดังกล่าวเป็นหลักสำคัญ

ในแง่ประวัติศาสตร์ การเปลี่ยนแปลงรายได้โดยหันมาสู่ทางที่ช่วยให้เกิดการทะยานขึ้นนั้นมีหลายแบบด้วยกัน ในสมัยจักรพรรดิ มัสสุฮิโตของประเทศญี่ปุ่น และในสมัยที่รัสเซียมีพระมหากษัตริย์ปกครองประเทศอยู่นั้น ก็ได้มีการแลกเปลี่ยนพันธบัตรรัฐบาลกับรายได้ของผู้เป็นเจ้าของที่ดินผืนใหญ่ ๆ ซึ่งเป็นรายได้ลักษณะค่าเช่า จึงทำให้เกิดมีการแบ่งส่นปันส่วนรายได้กันใหม่ ตามความหมายของอาดัม สมิทท์ และทำให้รายได้นี้เปลี่ยนไปอยู่ในกำมือของบุคคลที่จะนำไปลงทุนในภาคเศรษฐกิจที่ทันสมัย สำหรับทั้งสองประเทศนี้ มูลค่าอันแท้จริงของพันธบัตรรัฐบาล ซึ่งใช้ไปในการแลกเปลี่ยนที่ดินนั้น เสมอค่าลงเป็นลำดับ และโดยทั่ว ๆ ไปแล้วเจ้าของที่ดินเดิมกลับได้รับผลประโยชน์น้อยกว่าที่ตน

คิดในตอนทีเริ่มมีการแลกเปลี่ยนพันธบัตรกับที่ดิน การปฏิรูปเรื่องการเป็นเจ้าของที่ดินนี้ นอกจากจะมีผลในทางเวนคืนที่ดินแล้ว ยังทำให้เกิดแรงกดดันให้ก้าวหน้าขึ้นอีกสองแรงด้วยกัน กล่าวคือ รัฐบาลได้นำค่าเช่า ซึ่งชาวนาเคยชำระให้แก่เจ้าของที่ดินไปใช้ในทางที่ช่วยให้เกิดการทะยานขึ้นและประการที่สอง เจ้าของที่ดินเดิมที่มีความคิดก้าวหน้ามักจะนำรายได้ซึ่งเกิดจากพันธบัตร หรือจากการขายพันธบัตร มาลงทุนทางการค้าและการอุตสาหกรรม สำหรับในกรณีอินเดียและจีนแดงในยุคปัจจุบัน การเปลี่ยนแปลงรายได้ด้วยวิธีปฏิรูปการเป็นเจ้าของที่ดินนั้นเป็นแบบเดียวกับของญี่ปุ่นและรัสเซีย แต่ทว่าใช้วิธีการเปลี่ยนแปลงรายได้กันคนละแบบ อินเดียใช้วิธีบังคับโดยทางอ้อม โดยพยายามสกัดทอนเงินที่เจ้าของที่ดินผืนใหญ่ๆ เคยใช้ไปในทางสุรุ่ยสุร่าย และไม่ให้ผลตอบแทนทางด้านการเพิ่มผลิตรกรรมของชาติ แต่วิธีนี้ไม่มีใครได้ผล อย่างไรก็ตาม ความสำคัญของเรื่องนี้ก็เข้าร่วมอยู่ในการวางแผนเศรษฐกิจของอินเดียเหมือนกัน สำหรับจีนแดงนั้นใช้ระบบเผด็จการ ออกอำนาจบังคับโอนเงินทุนของเอกชนทั้งหมดไปเป็นของรัฐ โดยตรากฎหมายเก็บภาษีเงินทุนหลายทบบัญญัติด้วยกัน และนอกจากนี้ยังออกกฎหมายเรื่องภาษีอากรให้หนักไปในทางที่จะบีบบังคับเอาเงินทุนของชนชั้นกลางและชาวนาไปเป็นของรัฐอีกด้วย

นอกจากวิธีการเก็บภาษีหรือการเวนคืน ซึ่งเป็นวิธีการที่ได้ผลอย่างดียิ่ง ในกรณีที่รัฐสามารถ ใช้เงินทุนที่ได้มาไปในทางเพิ่มผลผลิตได้ดีกว่าเอกชน ยังมีอีกวิธีหนึ่งที่มีความสำคัญและใช้กันอยู่ในประเทศหลายประเทศที่อยู่ในขั้นทะยานขึ้น ซึ่งได้แก่การสร้างภาวะเงินเฟ้อ ในประเทศอังกฤษก่อนปลายศตวรรษที่ ๑๘ และสหรัฐอเมริกาในระหว่าง ค.ศ. ๑๘๕๐ - ๑๘๖๐ ญี่ปุ่นระหว่าง ๑๘๗๐ - ๑๘๘๐ เราจะเห็นได้ว่า การสะสมทุนใน

ประเทศทั้งสาม ในระยะเวลาดังกล่าวนั้น ได้รับการช่วยเหลืออย่างมากจาก
ภาวะเงินเฟ้อ ซึ่งผลักดันให้ระดับราคาสินค้าสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว และมีผล
ให้นำทรัพยากรซึ่งเคยใช้ในการบริโภคให้กลับกลายเป็นกำไรของนักธุรกิจ
และนักอุตสาหกรรม

ตามประวัติศาสตร์ ไม่ใช่แต่เพียงมาตรการทางการคลังของรัฐเท่านั้น
ที่ช่วยเปลี่ยนแปลงให้กระแสรายได้หัน ไปสู่บุคคลที่ใช้จ่ายได้ไปในทางที่
เพิ่มทุนผลผลิต แต่ยังมีธนาคารและตลาดเงินทุนซึ่งทำหน้าที่เช่นเดียวกัน
อีกด้วย เกือบจะทุกกรณีปรากฏว่า ระยะทะยานขึ้นนั้น สถาบันธนาคารได้
ขยายตัวขึ้น ซึ่งช่วยขยายปริมาณเงินทุนทำการและยังมีการเพิ่มขอบเขต
การลงทุนในระยะยาว โดยตลาดเงินกลางซึ่งมีการจัดตั้งอย่างเป็น
ระเบียบเรียบร้อย

การจัดสรรเงินทุนของรัฐและสถาบันเอกชน มีความสำคัญต่อการ
ทะยานขึ้นอย่างมาก แต่หากพิจารณากันอย่างลึกซึ้งแล้วจะเห็นได้ว่าเงื่อนไข
ที่จำเป็นต่อขั้นทะยานขึ้น คือ จำต้องมีภาคเศรษฐกิจที่กำลังขยายตัว
อย่างรวดเร็วเสียก่อน และต้องเป็นภาคเศรษฐกิจที่ผู้ประกอบการ (ทั้ง
เอกชนและรัฐ) นำกำไรส่วนใหญ่มาลงทุนในกิจการของตนเพื่อเพิ่มกำลัง
ผลิตให้สูงขึ้น หรือจะกล่าวอีกนัยหนึ่ง ก็คือ ด้านความต้องการเงินทุนของ
กรรมวิธีลงทุนนั้น อาจจะเป็นสิ่งที่ช่วยขั้นทะยานขึ้นมากกว่าด้านการจัด
สรรเงินทุน ซึ่งทั้งนี้ ตรงข้ามกับขั้นเตรียมการหรือภาวะที่มีการจำเริญทาง
เศรษฐกิจภายหลังที่ได้ผ่านขั้นทะยานขึ้นไปแล้ว การแยกค้ำทั้งสองออก
จากกันอาจจะเป็นการยากอยู่สักหน่อย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในกรณีที่รัฐ
ดำเนินงานพร้อมกันทั้งสองด้าน คือ ทั้งระดมเงินทุนและทำหน้าที่เป็นผู้
ประกอบการในกิจการที่สำคัญโดยตนเอง อย่างไรก็ตาม ในประวัติศาสตร์

เศรษฐกิจปรากฏว่ามีหลายกรณีที่ได้มีการปรับปรุงกลไกสำหรับการจัดสรร
เงินทุนอย่างใหญ่หลวง แต่ไม่ได้ก่อให้เกิดการทะยานขึ้นโดยแรงดันจาก
การขยายตัวทางสถาบันการเงินแต่ประการเดียว กรณีเหล่านี้เกิดขึ้นในชั้น
เตรียมการ ตัวอย่างเช่น การปรับปรุงระบบธนาคารในประเทศอังกฤษ ซึ่ง
วิวัฒนาการในรอบร้อยปีก่อน ค.ศ. ๑๗๘๓ และในรัสเซียก่อน ค.ศ. ๑๘๙๐
เป็นต้น

• สำหรับการนำกำไรส่วนใหญ่มาลงทุนขยายกิจการต่อไปนั้น การค้า
ขายกับต่างประเทศจัดว่าเป็นด้านที่สำคัญมาก ประเทศที่กำลังพัฒนาส่วน
ใหญ่แล้วมักจะมีภาคเศรษฐกิจที่สำคัญที่ใช้ทรัพยากรธรรมชาติเป็นสินค้า
ขายออก และการขยายปริมาณและชนิดสินค้าขายออกอย่างรวดเร็วนั้น ทำ
ให้สามารถสั่งซื้อสินค้าประเภททุนจากต่างประเทศได้มากขึ้น และยังทำให้
การชำระหนี้ต่างประเทศที่เกิดขึ้นระหว่างขั้นทะยานขึ้นเป็นไปโดยสะดวก
เช่น สหรัฐอเมริกา รัสเซีย และแคนาดา อาศัยข้าว สวีเดนอาศัยไม้และ
เปลือกไม้ และญี่ปุ่นอาศัยไหม เป็นต้น ปัจจุบันนี้เงินแดงได้บีบบังคับ
สินค้าขายออกจากภาคเกษตรกรรม โดยมีได้ค่านึงถึงต้นทุนอันสูง ซึ่งประ-
ชากรต้องรับภาระ หรือความยากลำบากในการบริหารงาน ทั้งนี้ ก็เพื่อ
ประโยชน์ดังกล่าว • เราควรตั้งข้อสังเกตไว้ข้อหนึ่งว่า การขยายกิจการผลิต
สินค้าขายออกนั้น ไม่ได้ประกันว่า จะเกิดการเร่งอัตราการสะสมทุนเสมอ
ไปเพราะมีอยู่บ่อยครั้งที่ใช้จ่ายได้จากต่างประเทศที่เพิ่มขึ้นนี้ไปในทางกัก
ตุน (เช่น อินเดียซื้อทองคำแห่งจากต่างประเทศ) หรือในการบริโภคอย่าง
สุรุ่ยสุร่าย ซึ่งไม่ช่วยให้เกิดการขยายกำลังผลิตแต่ประการใด •

• องค์ประกอบที่ช่วยให้เกิดการใช้จ่ายใดในการขยายกิจการในอัตรา
สูงอีกประการหนึ่ง ได้แก่ การขยายความต้องการสินค้าบริโภคซึ่งผลิตขึ้น

เองได้ภายในประเทศ ซึ่งจะช่วยเพิ่มอัตราส่วนของกระแสรายได้ที่ไหลไปสู่ผู้มีผู้ประกอบการ ผู้ซึ่งมีความต้องการวัตถุดิบ วัตถุดิบสำเร็จรูป และส่วนประกอบของสินค้าสำเร็จรูปมากขึ้น

ปัจจัยข้อหนึ่งในการจัดสรรเงินทุนได้แก่เงินทุนต่างประเทศ ปรากฏว่า ในสหรัฐอเมริกา รัสเซีย สวีเดน และแคนาดา นั้น เงินทุนจากต่างประเทศมีบทบาทอันสำคัญยิ่ง ในขั้นทะยานขึ้น แต่กรณีอังกฤษและญี่ปุ่นนั้น กลับปรากฏว่า เงินทุนจากต่างประเทศมักจะมีประโยชน์เป็นพิเศษในการสร้างระบบรถไฟหรือสินค้าทุนสังคมที่กินเวลานานกว่าจะเริ่มให้ผลตอบแทน แต่มีบทบาทสำคัญสำหรับขั้นเตรียมการหรือขั้นทะยานขึ้น การลงทุนในอุตสาหกรรมต่าง ๆ นั้น แม้ว่าจะมีบทบาทสำคัญเพียงใด ปรากฏว่ามีปริมาณไม่มากนัก เมื่อเปรียบเทียบกับการลงทุนทางสาธารณูปโภค การขนส่ง และการสร้างอาคารในชุมชนที่กำลังขยายตัว เงินทุนต่างประเทศมีประโยชน์อย่างมากในการแบ่งเบาภาระการลงทุนในประเทศ ดังกล่าวทั้งโดยทางตรงและทางอ้อม

โดยทั่วไปแล้ว เราจะอธิบายเรื่องการจัดสรรเงินทุนในขั้นทะยานขึ้นได้อย่างไรบ้าง? ประการแรกซึ่งเป็นเงื่อนไขที่สำคัญ เราอาจจะสรุปได้ว่า จำต้องเปลี่ยนมีทิศทางของกระแสสินค้าและบริการที่เหลือจากการบริโภคของประชาชนส่วนใหญ่ ซึ่งแต่เดิมอยู่ในมือของบุคคลผู้ซึ่งนิยมการกักตุนหรือการบริโภคอย่างสุรุ่ยสุร่าย หรือการลงทุนในกิจการที่มีประสิทธิภาพการผลิตในระดับต่ำไปในทางที่เป็นประโยชน์มากขึ้น ประการที่สองซึ่งเป็นเงื่อนไขเช่นประการแรก คือ จำต้องขยายและปรับปรุงสถาบันต่าง ๆ ที่จัดสรรเงินทุนในอัตราดอกเบี้ยต่ำและมีปริมาณมากเพียงพอกับความต้องการ ประการที่สาม ซึ่งเป็นกรณีจำเป็นเช่นกัน จำต้องมีภาคเศรษฐกิจภาค

หนึ่งหรือหลายภาคที่กำลังขยายตัวอย่างรวดเร็ว ช่วยเร่งให้มีการจัดตั้ง
อุตสาหกรรมอื่น ๆ ต่อไป และทั้งนี้ ผู้ประกอบการต่าง ๆ จำต้องใช้กำไรส่วน
ใหญ่ไปในทางขยายกิจการผลิตสืบทอดไปวิธีการที่เกิดขึ้นในหลายประเทศ
ได้แก่ การใช้ผลกำไรไปในทางลงทุนในภาคเศรษฐกิจที่ผลิตสินค้าขาออก
ซึ่งกำลังขยายตัวอย่างเร็ว

กลไกในการสร้างเงื่อนไขประการแรกและประการที่สองนั้นแตกต่างกัน
ในแต่ละประเทศ และประเภทของภาคอุตสาหกรรมที่นำหน้าในชั้น
ทะยานขึ้นนี้ก็ไม่ใช่เหมือนกัน ดังจะได้อธิบายต่อไป เงินทุนต่างประเทศมี
บทบาทสำคัญอย่างมากในชั้นทะยานขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในกรณีที่มีการ
สร้างสินค้าทุนสังคมนิยมที่กินเวลานานกว่าจะให้ผลตอบแทนและจำต้องใช้เงิน
ทุนเป็นจำนวนมาก แม้ว่าจะมีบางประเทศใช้เงินทุนจากแหล่งภายใน
ประเทศเกือบทั้งหมดในการพัฒนาก็ตาม

แหล่งของความสามารถในการประกอบการ

• สิ่งที่เป็นที่เห็นได้ชัดแจ้ง คือ การพัฒนาจะสำเร็จได้ก็ต่อเมื่อมี
บุคคลกลุ่มหนึ่งพร้อมที่จะรับความคิดแผนใหม่ และประสบความสำเร็จ
ในการดำเนินกิจการแบบใหม่ ปัญหาเรื่องการขาดแคลนความสามารถใน
การประกอบการไม่สู้จะมีความสำคัญเท่าใดนักสำหรับประเทศสังคมนิยมที่
ร่ำรวยสามสี่ประเทศ ซึ่งมีประชากรส่วนใหญ่สืบเชื้อชาติมาจากยุโรปตะวัน
ตกเฉียงเหนือ สำหรับประเทศเหล่านี้ ปัญหาของชั้นทะยานขึ้นนั้นเป็น
ปัญหาทางเศรษฐกิจ และเมื่อมีสภาพการส่งเสริมให้เกิดการจัดสร้างอุตสาหกรรม
ขึ้น พวกนักธุรกิจและนายธนาคารสามารถทำหน้าที่เป็นผู้ประกอบการ
ในภาคอุตสาหกรรมได้อย่างรวดเร็ว แต่สำหรับกรณีส่วนใหญ่แล้วการ
สร้างสรรค์ความสามารถในการประกอบการนั้น เป็นวิธีการทางสังคมนิยมที่ยุ่ง
ยากมากกว่าในกรณีพิเศษที่กล่าวถึงในข้างต้น

เนื่องจากมนุษย์มีความมุ่งหวังในชีวิตบางประการ จึงเกิดมีบุคคลกลุ่มหนึ่งซึ่งคิดว่าการลงทุนเป็นสิ่งที่ดีและเป็นสิ่งดี และเพื่อให้ความพยายามของตนประสบความสำเร็จ บุคคลเหล่านี้จำเป็นต้องทำการลงทุนโดยอาศัยเหตุผล และข้อเท็จจริงพอสมควรว่าจะเลือกลงทุนในกิจการใด และนอกจากนี้ ไม่เพียงแต่จะพยายามบันดาลให้เกิดความก้าวหน้าทางภาคเศรษฐกิจเท่านั้น ยังจะต้องบันดาลให้เกิดการจำเวียนที่มีภาคเศรษฐกิจต่าง ๆ ก้าวหน้าอย่างพอเหมาะอีกด้วย ในที่นี้เราไม่จำเป็นจะต้องกำหนดแน่นอนลงไปว่าบุคคลเหล่านี้จำเป็นต้องดำเนินงานโดยมุ่งหวังจะพยายามทำกำไรให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ ทั้งนี้ เพราะเหตุว่าหากพิจารณาจากภาคเศรษฐกิจต่าง ๆ แต่ละภาคแล้ว มาตรฐานในการวัดกำไรของเอกชนที่สูงที่สุดนั้น อาจจะแตกต่างกัน มาตรฐานของกำไรที่ช่วยสร้างอัตราและลักษณะของการจำเวียนที่ดีที่สุดก็ได้ แต่ในประเทศที่มีการขยายตัวทางเศรษฐกิจในระยะเวลายาวกว่าวงจรของธุรกิจวัฏจักร (Business Cycle) ความผิดแผกจากแนวทางการคำนวณผลกำไรสูงที่สุดนั้น จะไม่ก่อความยุ่งยากให้แก่ประเทศเท่าใดนัก เพราะเมื่อนานออกไป กำลังผลิตที่เกินความต้องการในขั้นต้น คงจะได้ใช้ประโยชน์อย่างเต็มที่ในภายหลัง ในขั้นนี้จะข้ามปัญหาเรื่องความมุ่งหวังของมนุษย์ไปก่อน และสมมติว่ารัฐกระตุ้นให้เกิดสินค้านำทุนสังคมขึ้น (อาจจะลงทุนโดยตรงหรือให้เงินกู้ยืมก็ได้) เราอาจจะกล่าวได้ว่าในขั้นแรก จำจะต้องมีบุคคลกลุ่มหนึ่งดำเนินกิจการในทางที่มุ่งหวังจะทำกำไรอย่างเต็มที่ภายในสังคมที่กำลังเปลี่ยนแปลงและที่มีเทคนิคการผลิตแบบใหม่อยู่ตลอดเวลา

ในเรื่องนี้มีนักเศรษฐศาสตร์หลายคนยกประโยชน์ให้แก่ศีลธรรมตามนิกายโปรเตสแตนท์* นักประวัติศาสตร์เศรษฐกิจยอมยินดีที่ได้เห็น

* N. Kaldor, "Economic Growth and Cyclical Functions," *Economic Journal* (March 1954) p. 67

แสงสว่างในเรื่องทฤษฎีของการจำเริญ แต่ทว่าทฤษฎีนี้จำจะต้องอธิบายถึง การจำเริญทางเศรษฐกิจของประเทศต่าง ๆ ซึ่งอยู่นอกนิกายโปรเตสแตนท์ เป็นต้นว่า พวก ซามูไร พาชีร์ ยิว อิตาลีเยน เทอร์ค รัสเซีย และ ข้าราชการพลเรือนของจีน (รวมทั้งพวกฝรั่งเศสที่นับถือนิกายโปรเตสแตนท์ สก็อต และชาวอังกฤษภาคเหนือ) ซึ่งล้วนแล้วแต่มีบทบาทเป็น ชนชั้นนำอย่างสำคัญในการกระตุ้นให้เกิดการจำเริญ เราจึงไม่ควรจะกำหนด ให้ จอห์น แคลวิน เป็นผู้มีความสำคัญแต่ผู้เดียว ถ้าจะพิจารณาให้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น การอ้างถึงความรู้สึกนึกคิดทางด้านศาสนาและอื่น ๆ นั้นไม่เป็นรากฐาน ทางสังคมที่มั่นคงพอสำหรับการจำเริญทางเศรษฐกิจ นอกเหนือไปจาก ความรู้สึกนึกคิดทางด้านศาสนา วัฒนธรรม และศีลธรรมแล้ว สิ่งจำเป็น สำหรับการเกิดมีกลุ่มชนชั้นผู้นำ มีอยู่ ๒ ประการด้วยกัน ประการแรกคือ ชนชั้นนำกลุ่มใหม่นี้จำจะต้องรู้สึก ว่า ตนไม่สามารถที่จะก้าวไปสู่ความมี ชื่อเสียงและดำรงอำนาจตามวิถีทางปกติในสังคมโบราณ ประการที่สอง สังคมโบราณจำจะต้อง มีความยืดหยุ่นพอ (หรืออ่อนพอ) ที่จะยอมให้ ประชาชนสามารถแสวงหาความก้าวหน้าทางด้านวัตถุ (หรืออำนาจทางการเมือง) โดยวิถีทางที่แตกต่างไปกับวิถีทางเดิม

แม้ว่ากลุ่มชนผู้ประกอบการจะเป็นปัจจัยสำคัญยิ่งสำหรับชั้นทะยาน ขึ้น และมีอำนาจควบคุมกระแสนายได้ส่วนใหญ่ รวมทั้งในการตัดสินใจ ทางด้านการลงทุนในอุตสาหกรรมก็ตาม แต่สังคมที่ย่างสู่ชั้นทะยานขึ้น มัก จะมีการปรับปรุงทางด้านเทคนิคการผลิตและการขายสินค้าในภาคเกษตร เป็นสำคัญ ผู้ที่มีบทบาทในการปรับปรุงในการเกษตรมักจะเป็นชาวนาผู้เป็น เจ้าของที่ดินเพาะปลูกของตนเอง ดังนั้นเงื่อนไขที่จำเป็นสำหรับชั้นทะยาน ขึ้นอีกประการหนึ่ง คือ จะต้องมียุคกลุ่มชาวนาผู้ซึ่งพร้อมที่จะดำเนินกิจการ

ปรับปรุงเมื่อมีโอกาสดีขึ้น อันเป็นผลสืบเนื่องมาจากเทคนิคการผลิตแบบใหม่ การแบ่งอำนาจของการถือครองที่ดิน การขนส่งที่ดีขึ้น และสถาบันที่ให้เครดิตรวมทั้งการจัดตั้งตลาดที่ดีขึ้นกว่าเดิม อันที่จริงแล้ว กลุ่มชนชั้นนำไม่จำเป็นต้องมีจำนวนมากนัก หากมีความตั้งใจแน่วแน่จริง ๆ แล้ว ก็จะสามารถกระตุ้นให้เกิดการจำเวียนทางเศรษฐกิจได้ แต่โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการเกษตร (และในบรรดาคนงานอุตสาหกรรมเหมือนกัน) จำจะต้องมีการเปลี่ยนแปลงในทัศนคติที่กระจายออกไปอย่างกว้างขวางจริง ๆ

การค้นคว้าอย่างลึกซึ้งทางด้านความมุ่งหวังในชีวิต คงจะทำให้เราทราบข้อเท็จจริงเพิ่มขึ้น แต่ในขั้นนี้เราอาจสรุปได้ว่า ความมุ่งหวังของมนุษย์ที่ทำให้ตนเริ่มทำหน้าที่เป็นผู้ประกอบการในชั้นทะยานขึ้นของแต่ละสังคมนั้นแตกต่างกัน และน้อยครั้งนักที่จะเป็นความมุ่งหวังทางด้านผลประโยชน์ของวัตถุธรรมแต่เพียงอย่างเดียว

ภาคเศรษฐกิจที่นำหน้าในชั้นทะยานขึ้น

ดังเช่นที่ได้อธิบายไว้ตอนปลายบทที่ ๒ แล้วว่า อัตราการจำเวียนของเศรษฐกิจทั่วทั้งประเทศนั้น ควรพิจารณาว่า เป็นผลลัพธ์ของอัตราการจำเวียนที่แตกต่างกันในภาคเศรษฐกิจแต่ละภาค และอัตราการจำเวียนของภาคเศรษฐกิจแต่ละภาคนั้น ก็เป็นผลสืบเนื่องมาจากปัจจัยทางด้านอุปทานซึ่งได้เปลี่ยนแปลง ทั้งในขั้นแรกและในขั้นต่อไป ทั้งนี้ ปัจจัยดังกล่าวจำจะต้องช่วยทางด้านเศรษฐกิจจริง ๆ

สำหรับทรศนะข้างบนนี้ ภาคเศรษฐกิจต่าง ๆ อาจจะรวมได้เป็น ๓ ประเภทด้วยกัน

(๑) ภาคเศรษฐกิจขั้นประถม ซึ่งเจริญก้าวหน้าก่อนใครอื่น และเป็นภาคซึ่งเมื่อใช้เทคนิคแผนใหม่ หรือใช้ทรัพยากรซึ่งยังไม่เคยใช้มาก่อน จะยังผลให้เกิดกำไรและทำให้เกิดอัตราการจำเริญทางเศรษฐกิจในระดับสูง นอกจากนี้ การขยายตัวของภาคเศรษฐกิจขั้นประถมจะช่วยกระตุ้นให้เกิดการขยายตัวของภาคเศรษฐกิจอื่น ๆ อีกต่อไป

(๒) ภาคเศรษฐกิจองค์ประกอบ ซึ่งจะขยายตัวต่อเนื่องจากการขยายตัวของภาคเศรษฐกิจขั้นประถม เพราะเป็นสิ่งจำเป็นหรือผลสะท้อนโดยตรงของการขยายตัวของภาคเศรษฐกิจประเภทแรก

(๓) ภาคเศรษฐกิจผลพลอยได้ ซึ่งจะขยายตัวตามรายได้ประชาชาติอันแท้จริง หรือตามการขยายตัวของประชากร หรือ ตามปริมาณผลิตรกรรมทางอุตสาหกรรม หรือตามตัวแปรเปลี่ยนอื่น ๆ ซึ่งขยายตัวขึ้นอย่างช้า ๆ ตัวอย่างที่ดีที่สุดได้แก่การขยายตัวของการผลิตอาหารตามการเพิ่มจำนวนประชากร หรือการขยายตัวของที่พักอาศัยตามการเพิ่มจำนวนครอบครัวเป็นต้น

ในระยะแรก ๆ ของการจำเริญ การขยายตัวของภาคเศรษฐกิจประเภทแรกและประเภทที่สองมักจะได้รับแรงดันจากการริเริ่ม หรือการกระจายผลลัพธ์ของการเปลี่ยนแปลงในสภาพการณ์ต้นทุนและอุปทาน (ซึ่งบางส่วนเป็นผลสืบเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงทางเทคนิคการผลิตอยู่บ้าง) ในขั้นอุดมโภกา ภาคเศรษฐกิจที่นำหน้ามักจะขึ้นอยู่กับอิทธิพลของปัจจัยทางอุปสงค์เป็นประการสำคัญ มากกว่าในขั้นแรก ๆ ของการจำเริญทางเศรษฐกิจทั้งจะได้อธิบายต่อไปในบทที่ ๖

ตามความจริงแล้ว แม้กระทั่งในภาคเศรษฐกิจที่จำเริญในขั้นสูงแรงผลักดันให้ยิ่งก้าวหน้าขึ้นไปนั้น ก็ได้รับพลังมาจากผลของการขยาย

ตัวอย่างรวดเร็วของภาคเศรษฐกิจชั้นประถม ซึ่งมักจะมีจำนวนเพียง ๓-๔ ภาคเท่านั้น และการขยายตัวของภาคเศรษฐกิจประเภทแรกนี้จะช่วยตัดทอนราคาค่าต้นทุนของอุตสาหกรรมในภาคเศรษฐกิจภายในประเภทเดียวกัน และในประเภทอื่นๆ อีกด้วย ในทฤษฎีนี้เราอาจจะกล่าวได้ว่า อันที่จริงวิถีทางก้าวหน้าของภาคเศรษฐกิจในชั้นทะยานขั้นนั้น เป็นลักษณะพิเศษลักษณะหนึ่งในกรรมวิธีการจำเริญทางเศรษฐกิจโดยทั่วไป หรืออีกนัยหนึ่ง การจำเริญทางเศรษฐกิจดำเนินก้าวหน้าโดยมีลักษณะทั่วไปแบบเดียวกันกับขั้นทะยานขั้น เพียงแต่สภาพการณ์ผิดแผกจากกันไปบ้าง และมีภาคเศรษฐกิจที่นำหน้าสลับเปลี่ยนกัน เช่นเดียวกันกับขั้นทะยานขั้น การจำเริญในระยะยาวต้องการสังคมที่สามารถสร้างสรรค์สินค้าทุนในปริมาณมหาศาล เพื่อทดแทนสินค้าทุนที่สึกหรอไปและบำรุงรักษาทุนที่มีอยู่ พร้อมทั้งจัดสรรที่พักอาศัยและสินค้าทุนที่สำคัญ ซึ่งจำเป็นต่อการจำเริญ นอกจากนี้สังคมยังต้องมีภาคเศรษฐกิจชั้นประถมสลับเปลี่ยนทำหน้าที่เป็นภาคเศรษฐกิจที่นำหน้าสลับเนื่องกันไป โดยภาคเศรษฐกิจแต่ละภาคสามารถให้ผลิตผลในระดับสูงเมื่อมีการใช้เทคนิคการผลิตแบบใหม่ หากขาดลักษณะที่สองนี้แล้ว ก็สุควิสัยที่จะรังเหี่ยวให้อัตราส่วนระหว่างทุนและผลิตผลอยู่ในระดับต่ำได้

ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจเต็มไปด้วยลักษณะการที่แตกต่างกันอย่างมากมาย และภาคเศรษฐกิจที่รับบทบาทอันสำคัญในการจำเริญทางเศรษฐกิจก็แตกต่างกัน

การส่งเสริมอุตสาหกรรมทอผ้าฝ้ายให้ผลิตเพียงแต่ความต้องการภายในประเทศเท่านั้น มักจะไม่มีพลังพอที่จะไปกระตุ้นให้เกิดการจำเริญสลับเนื่องกันไปโดยไม่หยุดยั้ง การส่งเสริมอุตสาหกรรมทอผ้าฝ้ายอย่าง

ทันสมัยเพื่อจะได้ไม่ต้องพึ่งผ้าจากต่างประเทศ มักจะเกิดขึ้นในขั้นเตรียมการ เช่นในกรณี อินเดีย จีน และเม็กซิโก

แต่ทว่ามีกรณีพิเศษอยู่กรณีหนึ่ง คือ การปฏิวัติทางอุตสาหกรรมของประเทศอังกฤษ เราควรจะนำตารางและคำอธิบายของ เบนส์ (*) ซึ่งแสดงถึงปริมาณผ้าฝ้ายดิบที่สั่งซื้อเข้ามาในประเทศอังกฤษ มาแสดงไว้ในที่นี้ด้วย ทั้งนี้เพราะเหตุว่า ตารางนี้แสดงถึงการขยายตัวของภาคเศรษฐกิจที่นำหน้าภาคแรกในโลก และแสดงถึงอิทธิพลของภาคเศรษฐกิจขั้นประถมในขั้นทะยานขึ้นของประเทศแรกในโลก

ตาราง ๔

อัตราการขยายตัวของผ้าฝ้ายดิบที่เข้าประเทศอังกฤษ
ตั้งแต่ ค.ศ. ๑๗๔๑ - ๑๘๓๑

ปี ค.ศ.	%	ปี ค.ศ.	%
๑๗๔๑ - ๕๑	๘๑	๑๗๗๑ - ๑๘๐๑	๖๗.๕
๑๗๕๑ - ๖๑	๒๑.๕	๑๘๐๑ - ๑๑	๓๙.๕
๑๗๖๑ - ๗๑	๒๕.๕	๑๘๑๑ - ๒๑	๙๓
๑๗๗๑ - ๘๑	๗๕.๗๕	๑๘๒๑ - ๓๑	๘๕
๑๗๘๑ - ๙๑	๓๑๙.๕		

(*) E. Baines, History of the Cotton Manufacture, (London, 1835), p. 348

ข้อสรุปของ นายเบนส์ คือตั้งแต่ ค.ศ. ๑๖๕๗ — ๑๗๔๑ อังกฤษสั่ง
 ให้อังกฤษเพิ่มขึ้นเพียงเล็กน้อย แต่ภายใน ค.ศ. ๑๗๔๑ — ๑๗๕๑ นั้น การ
 ทอผ้าฝ้ายได้เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว แม้จะยังไม่มีความสำคัญในทางเศรษฐกิจ
 ของอังกฤษมากนัก ระยะเวลา ๒๐ ปีจากนั้นเพิ่มขึ้นพอประมาณ แต่พอ
 มาถึง ค.ศ. ๑๗๗๑ — ๑๗๘๑ มีการขยายตัวอย่างรวดเร็ว ทั้งนี้ เพราะมี
 การประดิษฐ์เครื่องปั่นและเครื่องทอผ้าที่ใช้กำลังน้ำ ระยะเวลาระหว่าง
 ค.ศ. ๑๗๘๑ — ๑๗๙๑ เนื่องจากมีการค้นพบเครื่องจักรทอผ้าที่ดีขึ้น และ
 นิมิตรสิทธิ์ (Patent) ของนายอาร์คไรท์ ผู้ซึ่งประดิษฐ์เครื่องทอผ้าด้วย
 กำลังน้ำหมดอายุบังคับตามกฎหมาย จึงได้มีการเพิ่มฝ้ายดิบที่เข้ามาใน
 ประเทศอย่างมากมาย เกือบถึง ๓๒๐ % ใน ค.ศ. ๑๘๓๑ และโดยเฉพาะ
 อย่างยิ่งเมื่อสงครามกับพระเจ้าแผ่นดินสเปนสิ้นสุดลง อัตราการขยายตัวแม้
 จะลดลงบ้างก็ยังคงเพิ่มขึ้นอยู่เรื่อย ๆ และเป็นอัตราการขยายตัวที่สูงและ
 ยืนนานอย่างไม่เคยปรากฏมาก่อนในการผลิตใด ๆ ทั้งสิ้น

เหตุใดการจัดสร้างโรงงานแบบทันสมัยสำหรับการอุตสาหกรรมทอ
 ผ้าฝ้าย จึงทำให้อังกฤษบรรลุความเจริญก้าวหน้า อันมีแรงดันจากเศรษฐกิจ
 มากพอที่จะทำให้ความก้าวหน้านั้นดำเนินไปอย่างไม่หยุดยั้ง แต่กลับไม่
 เกิดผลในกรณีประเทศอื่น ๆ คำตอบประการหนึ่งขึ้นอยู่กับข้อเท็จจริงที่
 ว่า เมื่อปลายศตวรรษที่ ๑๘ นั้น ประเทศอังกฤษได้บรรลุถึงขั้นเตรียมการ
 อย่างเต็มที่แล้ว การก้าวหน้าในอุตสาหกรรมทอผ้า ถ่านหิน เหล็ก และ
 แม้กระทั่งเครื่องจักรไอน้ำ จัดได้ว่าอยู่ในระดับสูงตลอดศตวรรษที่ ๑๘
 และสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ทางด้านสังคมและสถาบันก็เหมาะสม นอกจากนี้
 แล้วยังมีเรื่องทางด้านเทคนิคอีก ๒ ประการด้วยกัน ประการแรก อุตสาหกรรม
 ทอผ้าฝ้ายในประเทศอังกฤษนั้นนับว่าใหญ่โต เมื่อเปรียบเทียบกับ

ภาคอื่น ๆ ทั้งหมดในเศรษฐกิจ และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ตั้งแต่ ค.ศ. ๑๗๘๐ เป็นต้นมา ปริมาณผ้าฝ้ายที่ส่งไปขายนอกประเทศนั้นอยู่ในอัตราส่วนที่สูงมาก เมื่อเปรียบเทียบกับปริมาณผ้าฝ้ายที่ผลิตขึ้นได้ทั้งหมด และใน ค.ศ. ๑๘๒๒ เป็นต้นไปเคยขึ้นถึงร้อยละ ๖๐^(๑) การวิวัฒนาการของอุตสาหกรรมนี้ เป็นสิ่งที่ยิ่งใหญ่และมีน้ำหนักมากต่อเศรษฐกิจ โดยสามารถที่จะไปกระตุ้นการขยายตัวของภาคเศรษฐกิจอื่น ๆ ต่อไป ฉะนั้น จึงมีความสำคัญ และสามารถสร้างแรงต้านต่อเศรษฐกิจ มากกว่าในกรณีที่อุตสาหกรรมผ้าฝ้ายผลิตแต่พอเพียงกับความต้องการภายในประเทศเท่านั้น กิจกรรมอุตสาหกรรมที่มีขนาดมหึมาเช่นนี้ ย่อมมีปฏิกริยาต่อภาคเศรษฐกิจอื่น ๆ จนกระทั่งทำให้เกิดมีการตั้งคูดประชากรเข้ามาอยู่ในตัวเมืองมากขึ้น พร้อมทั้งขยายอุปสงค์สำหรับผลิตภัณฑ์จากอุตสาหกรรมถ่านหิน เหล็ก และเครื่องจักรต่าง ๆ นอกจากนี้แล้วยังทำให้เกิดมีความต้องการเงินทุนกำเนิ การรวมทั้งการขนส่งที่มีอัตราค่าขนส่งในระดับต่ำอีกด้วย การปรับปรุงทางด้านคมนาคมเช่นนี้ ย่อมจะไปกระตุ้นให้เกิดการก้าวหน้าทางอุตสาหกรรมอื่น ๆ ยิ่งขึ้นไป^(๒)

ประการที่สอง ราคาฝ้ายดิบลดลง ซึ่งเป็นผลมาจากการประดิษฐ์เครื่องจักรแยกปุยฝ้ายออกจากเมล็ด และค่าขนส่งที่ถูกมาก ในเรื่องนี้

(๑) มูลค่าของผ้าฝ้ายที่ส่งออกเพิ่มขึ้นจาก ๓๕๕,๐๐๐ ปอนด์ ใน ค.ศ. ๑๗๘๐ เป็น ๗,๖๒๔,๕๐๔ ปอนด์ ใน ค.ศ. ๑๘๐๒ (Baines, op. cit. p. 350) และ R.C.O. Mathews, A Study in Trade Cycle History (Cambridge, 1954) p.p. 127 - 9

(๒) หากเราถือว่า มลรัฐทั้ง ๕ ในภาค New England ของสหรัฐอเมริกาในครั้งแรกของศตวรรษที่ ๑๙ เป็นเอกเทศจากระบบเศรษฐกิจของสหรัฐอเมริกา การทะยานขึ้นของเศรษฐกิจก็จะเกิดขึ้นในระหว่าง ค.ศ. ๑๘๒๐ - ๑๘๕๐ และอุตสาหกรรมชั้นนำของมลรัฐทั้ง ๕ ที่ทำให้เกิดการทะยานขึ้น ก็คือ อุตสาหกรรมทอผ้าฝ้าย ซึ่งส่งออกไปให้แก่มลรัฐอื่น ๆ ในสหรัฐ ฯ

อังกฤษเผชิญได้เปรียบกว่าประเทศอื่น ๆ ซึ่งเจริญตามมาทีหลัง . เพราะเหตุ
ว่าในปัจจุบัน ตลาดต่างประเทศไม่ใหญ่โตพอเสียแล้ว จึงจำต้องพึ่งตลาด
ภายในประเทศเป็นส่วนใหญ่ จริงอยู่ การที่ผลิตผ้าภายในประเทศขึ้นแทน
ผ้าที่เคยซื้อจากต่างประเทศย่อมมีผลสะท้อนต่อเศรษฐกิจทั่วไปเหมือนกัน
โดยที่เกืดมีภาคเศรษฐกิจอันทันสมัยขึ้น และยังประหยัดเงินตราต่างประเทศ
ซึ่งอาจจะนำไปใช้จ่ายทางด้านอื่นต่อไปได้ แต่เนื่องจากการไม่มีการลด
ต้นทุนอย่างแท้จริงสำหรับการสร้างอุตสาหกรรมทอผ้า ฉะนั้น จึงไม่มีการ
เพิ่มรายได้อันแท้จริงมากมายเท่าใดนัก

ในแง่ประวัติศาสตร์ ถือว่าการสร้างระบบรถไฟเป็นกิจกรรมที่มีความ
สามารถในการสร้างแรงดันมากพอที่จะช่วยให้เกิดการทะยานขึ้นได้ การ
สร้างรถไฟนี้เป็นสิ่งสำคัญที่สุดสำหรับสหรัฐอเมริกา ฝรั่งเศส แคนาดา
เยอรมันนี และรัสเซีย สำหรับกรณีสวีเดน และ ญี่ปุ่น ก็มีบทบาทสำคัญยิ่ง
อยู่เหมือนกัน

ระบบรถไฟนี้มีแรงผลักดันต่อการจำเริญทางเศรษฐกิจอยู่ ๓ ประการ
ด้วยกัน ประการแรก สามารถลดค่าขนส่งภายใน และนำพื้นดินภาคใหม่ ๆ
และผลิตกรรมประเภทใหม่สู่ตลาดการค้าของประเทศ และโดยทั่วไป
แล้วทำหน้าที่ขยายขอบเขตท้องตลาดตามหลักการของอาดัม สมิท ประการ
ที่สอง ระบบรถไฟเป็นสิ่งจำเป็นซึ่งจะต้องสร้างขึ้นมาก่อน เพื่อที่จะได้
ขยายภาคเศรษฐกิจภาคใหม่ ซึ่งส่งผลิตผลออกไปขายนอกประเทศ และ
เมื่อภาคเศรษฐกิจดังกล่าวขยายตัว ออกแล้ว ทำให้เกิดมีเงินทุนสำหรับ
พัฒนาประเทศมากขึ้น ตัวอย่างที่ดีในเรื่องนี้ ได้แก่การสร้างรถไฟระยะ
ยาวในสหรัฐอเมริกา ก่อน ค.ศ. ๑๙๑๔ ประการที่สาม ซึ่งอาจจะนับได้ว่า
มีความสำคัญมากที่สุดสำหรับการทะยานขึ้น เมื่อกิจการรถไฟขยายตัวออก

อย่างมากมาแล้ว มักจะมีแรงดันให้เกิดการขยายตัวในกิจการอุตสาหกรรม
ถ่านหิน เหล็ก และวิศวกรรมอันทันสมัยเรา อาจจะมีย้อนหลังไปโดยตรง
ได้ว่า ความเจริญก้าวหน้าของภาคเศรษฐกิจที่ทันสมัยและแรงผลักดันอันสูง
ของหลายๆ ประเทศเกิดจากความต้องการในกิจการรถไฟ เฉพาะอย่างยิ่ง
ในการสร้างและบำรุงรักษาระบบรถไฟ เมื่อสังคมใดสังคมหนึ่งจัดสร้าง
สภาพการณ์ทางด้านสังคม สถาปน และการเมือง อันเป็นสิ่งที่ขาดเสียมิได้
ในขั้นเตรียมการ และมีการขยายตัวอย่างรวดเร็วในระบบรถไฟ พร้อมทั้งมี
แรงดันทั้ง ๓ ประการ ก็มักจะเปลี่ยนฐานะและภาวะของสังคมไปสู่ภาวะที่
มีการจำเริญโดยอาศัยแรงดันจากภายในระบบเศรษฐกิจของตนเอง สำหรับ
ในกรณีที่ไม่มีการปรับปรุงทางด้านสังคม สถาปน และการเมือง เช่น ในกรณี
ที่กล่าวมาข้างต้น แม้ว่าจะมีการก่อสร้างรถไฟอย่างมากมายก็ตาม ก็ยังไม่
สามารถผลักดันให้สังคมไปสู่ขั้นทะยานขึ้น ตัวอย่าง เช่น อินเดียน จีน
แคนาดา ก่อน ค.ศ. ๑๘๘๕ และอาเณตินา ก่อน ค.ศ. ๑๘๑๔ เป็นต้น

ในบางกรณี การขยายอัตรากำลังและการปรับปรุงกองทัพต่างๆ ให้
ทันสมัย ก็ทำหน้าที่เป็นภาคเศรษฐกิจที่นำหน้าในการทะยานขึ้นเหมือนกัน
อาทิ เช่น ในกรณี รัสเซีย ญี่ปุ่น และเยอรมันนี่ เป็นต้น ในปัจจุบันค่าใช้จ่าย
จ่ายในกิจการทหาร ก็ทำหน้าที่เช่นกล่าวนี้ในจีนแดง แต่โดยทั่วไปแล้ว
เมื่อพิจารณากันอย่างลึกซึ้งจริงๆ จะเห็นว่ารายจ่ายในกิจการผลิตอาวุธยุทโธ-
ปกรณ์แบบทันสมัยนั้นเป็นส่วนช่วยมากกว่าเป็นหัวใจของการทะยานขึ้น

นอกจากบทบาทที่ช่วยจัดสรรเงินตราต่างประเทศ สำหรับการสร้าง
สินค้าประเภททุนภายในประเทศแล้ว บรรดาวัตถุดิบและพืชผลก็สามารถ
จะมีบทบาทนำในการทะยานขึ้น หากมีการใช้เทคนิคแบบใหม่ อุตสาหกรรม
เลื่อยไม้ซึ่งใช้เลื่อยไอน้ำและอุตสาหกรรมผลิตเยื่อไม้ ซึ่งติดคามมาภายหลัง
ทำหน้าที่ดังกล่าวมาข้างต้นเป็นอย่างดี สำหรับขั้นแรกในการทะยานขึ้นของ

สวีเดน ในทำนองเดียวกัน ตั้งแต่ ค.ศ. ๑๙๗๓ เป็นต้นมา การขยายตัวของผลิตภัณฑ์เนื้อสัตว์และนมในประเทศเคนมาร์คก็ช่วยสนับสนุนการขยายตัวของภาคอุตสาหกรรม และยังเป็นตัวนำเงินตราต่างประเทศแหล่งใหญ่อีกด้วย ศาสตราจารย์ลือควูด ได้ตั้งข้อสังเกตไว้ในหนังสือเรื่อง “The Economic Development of Japan” ว่าค่ายไทม์ก็ทำหน้าที่ดังกล่าวในประเทศญี่ปุ่นเหมือนกัน โดยที่ไปช่วยกระตุ้นภาคเศรษฐกิจอื่น ๆ ให้ใช้เทคนิคการผลิตแบบใหม่

“เพื่อที่จะให้พบกับความพึงพอใจของโรงงานทอผ้าไหมและถุงไหมในสหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่นจึงจำเป็นต้องปรับปรุงคุณภาพของค่ายไทม์ให้ดีและมีคุณภาพสม่ำเสมออยู่ตลอดเวลา ตั้งแต่เริ่มเป็นตัวอย่างจนกระทั่งถึงค่าย สำหรับการเลี้ยงไหมนั้น จะต้องใช้วิธีควบคุมพันธุ์และโรคภัยไข้เจ็บของตัวหนอนให้ทันสมัยยิ่งขึ้น สำหรับทางค้ำนม้วนเส้นไหมนั้นจะต้องใช้เครื่องมือที่ทันสมัยพอที่จะปั่นเส้นไหมให้เท่ากันโดยตลอด และให้มีคุณภาพสูง สำหรับทางค้ำนตาลานั้นก็ต้องมีการจัดการให้กว้างขวางและมีระเบียบเรียบร้อย ทั้งในด้านการจัดเก็บไหมดิบตามบ้านและในด้านการขายตัวหนอนและไหมดิบ ฉะนั้น จึงทำให้เกิดความพยายามที่จะใช้วิทยาการแผนใหม่ เครื่องจักร และกิจการค้ำธุรกิจแบบทันสมัย”

บทบาทของภาคเศรษฐกิจที่นำหน้านี้อาจจะตกเป็นหน้าที่ของภาคเศรษฐกิจที่ผลิตสินค้าบริโภคโดยทั่ว ๆ ไป เมื่อมีการขยายกิจการการผลิตสินค้าบริโภคอย่างรวดเร็ว และมีปริมาณมาก พอที่จะทดแทนสินค้าที่เคยซื้อจากต่างประเทศ แต่สินค้าที่ผลิตนั้นจะต้องมีหลายประเภท และขนาดการผลิตแต่ละประเภทจะต้องกว้างขวางจริง ๆ จึงจะทำให้เกิดการ

ทะยานขึ้น ตัวอย่างที่ดีที่สุดได้แก่ออสเตรเลีย อาร์เจนตินา และบางที่รวมทั้งตุรกีในปัจจุบันอีกด้วย

มาถึงตอนนี้ก็เกิดปัญหาขึ้นว่าเราควรจะอธิบายเกี่ยวกับภาคเศรษฐกิจที่น่าหน้าเหล่านี้โดยทั่ว ๆ ไปได้อย่างไร ตามประวัติศาสตร์แล้ว ชนิดของภาคเศรษฐกิจที่น่าหน้านั้นมีตั้งแต่อุตสาหกรรมทอผ้าฝ้ายไปจนถึงอุตสาหกรรมหนัก ซึ่งสืบเนื่องมาจากความต้องการทางคมนาคมไฟและทางการทหาร นอกจากนี้ยังมีอุตสาหกรรมเลื่อยไม้ เยื่อไม้ ผลิตภัณฑ์ รวมทั้งอุตสาหกรรมที่ผลิตสินค้าบริโภคหลาย ๆ ประเภทในขนาดการผลิตที่กว้างขวาง ทั้งนี้จึงไม่มีระดับของการขยายตัวของภาคเศรษฐกิจระดับใดโดยเฉพาะและไม่มีภาคเศรษฐกิจใดโดยเฉพาะที่จะจัดว่า เป็นกุญแจสำคัญในการก้าวหน้าไปสู่ขั้นทะยานขึ้น สำหรับสังคมที่กำลังเจริญก้าวหน้านั้นไม่จำเป็นต้องก้าวไปในแบบเดียวกันและตามลำดับภาคเศรษฐกิจเช่นเดียวกันกับ อังกฤษ สหรัฐอเมริกาหรือรัสเซีย ขอแค่เพียงให้มีปัจจัย ๔ ประการที่มีความสำคัญยิ่งเกิดขึ้นก่อนก็พอแล้ว กล่าวคือ

(๑) จำจะต้องมีความต้องการผลิตกรรมจากภาคเศรษฐกิจต่าง ๆ มากขึ้น ซึ่งทำหน้าที่เป็นรากฐานสำหรับการขยายตัวอย่างรวดเร็วทางด้านผลิตผลพิจารณาจากประวัติศาสตร์เศรษฐกิจแล้ว การเพิ่มความต้องการเป็นผลสืบเนื่องมาจากการเปลี่ยนมือที่กำรายได้ส่วนใหญ่ของประเทศ โดยเปลี่ยนการบริโภคหรือกักตุนไปเป็นการลงทุนที่ช่วยเพิ่มผลผลิตอย่างจริง ๆ นอกจากนั้น ยังเกิดขึ้นได้ด้วยการสั่งซื้อสินค้าประเภททุนจากต่างประเทศ และโดยการเพิ่มประสิทธิภาพของการลงทุนอย่างมากมายอีกด้วย ทั้งหมดนี้จะไปช่วยเพิ่มรายได้อันแท้จริงของผู้บริโภคอันจะนำไปใช้จ่ายกับสินค้าที่ผลิตขึ้นภายในประเทศ

(๒) จำจะต้องมีการใช้เทคนิคการผลิตแบบใหม่ รวมทั้งการขยายกำลังผลิตในภาคเศรษฐกิจ ดังที่กล่าวมาในกรณีแรก

(๓) สังคมจำจะต้องสามารถพอที่จะจัดสรรทุนในขั้นแรก อันจำเป็นต่อการผลักดันให้เกิดการขยายตัวในภาคเศรษฐกิจที่น่าหน้าเหล่านี้ เฉพาะอย่างยิ่งผู้ประกอบการที่ควบคุมการผลิตและเทคนิคการผลิตในภาคเศรษฐกิจเหล่านี้ จะต้องนำกำไรมาลงทุนขยายกำลังผลิตให้มีอัตราสูง และให้เกิดการขยายตัวในภาคเศรษฐกิจซึ่งผลิตสินค้าเป็นส่วนประกอบของอุตสาหกรรมในกรณีแรก

(๔) เมื่อเกิดการขยายตัวและการใช้เทคนิคการผลิตแบบใหม่อย่างกว้างขวางแล้ว ภาคเศรษฐกิจที่น่าหน้านั้นจะไปดึงดูดหรือกระตุ้นให้เกิดความต้องการกำลังผลิตและโอกาสที่จะใช้เทคนิคการผลิตแบบใหม่ในภาคเศรษฐกิจอื่น ๆ อีกต่อไปด้วย

ขั้นทะยานขึ้นในทรศนะทั่ว ๆ ไป

วิธีการทะยานขึ้นที่อธิบายตอนต้นนี้ อันที่จริงก็เป็นการพุ่งเล็งดูการพัฒนาเศรษฐกิจก่อนช่วงล่าสมัย นิยามเอาไว้เสมือนหนึ่งการปฏิวัติทางค้ำอุตสาหกรรม ซึ่งเชื่อมโยงโดยตรงกับการเปลี่ยนแปลงในเทคนิคการผลิตที่เปลี่ยนแปลงอย่างมากมาย และจากการเปลี่ยนแปลงอย่างมากมายนี้ ยังผลกระทบกระเทือนอย่างสำคัญภายในระยะเวลาที่ค่อนข้างสั้น

วิธีพิจารณาวิธีนี้ มิได้มองข้ามบทบาทของการเปลี่ยนแปลงอย่างช้า ๆ ซึ่งกินเวลานานกว่าการเปลี่ยนแปลงที่ได้อธิบายแล้วข้างต้น วิธีการเปลี่ยนแปลงอย่างช้า ๆ ย่อมเกิดขึ้นในกรรมวิธีทั้งหมดของการก้าวหน้า

ทางเศรษฐกิจ ในแง่สาระสำคัญแล้ว การทะยานขึ้นจำเป็นจะต้องมีสภาพการณ์
เกิดขึ้นหลายสภาพเสียก่อน และการเปลี่ยนแปลงในสภาพการณ์เหล่านี้
กินความถึงใจกลางของการดำเนินงานทางเศรษฐกิจของสังคม รวมทั้งทาง
ด้านการเมืองและด้านความรู้สึกนึกคิดอีกด้วย ดังที่ได้อธิบายมาแล้วใน
บทที่ ๓

คำอธิบายนี้ เพียงแต่อ้างว่า การเจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว
ของภาคเศรษฐกิจที่ผลิตสินค้าใหม่หรือที่ใช้เทคนิคใหม่ เป็นตัวจักรกล
ที่มีอำนาจมากมายและมีความจำเป็นต่อการเปลี่ยนแปลงภาวะเศรษฐกิจ
อำนาจของภาคเศรษฐกิจเหล่านี้เกิดขึ้นมาจากผลของแรงคันทานาชนิดที่
สังคมต้องประสบ และในกรณีที่สังคมยอมที่จะใช้ประโยชน์จากแรงคันทัน
ในวิถีที่เพิ่มผลผลิต การเจริญก้าวหน้าในภาคเศรษฐกิจ ซึ่งมีเทคนิคการ
ผลิตอันเพิ่มพูนประสิทธิภาพอย่างมากขึ้นโดยตัวของมันเองแล้ว มักจะ
เพิ่มผลิตผลต่อคนหรือต่อ ๑ หน่วยแรงงานตลอดเวลา นอกจากนี้แล้วยัง
สร้างรายได้ให้ไปอยู่ในกำมือของบุคคลผู้ซึ่งไม่เพียงแต่พร้อมที่จะออกราย
ได้ในอัตราสูงเท่านั้น ยังมุ่งที่จะนำรายได้จากกิจการของตนกลับไปลงทุน
ในกิจการเดิมหรือกิจการใหม่ที่ให้ประสิทธิภาพมากขึ้น นอกจากนี้ การ
เจริญก้าวหน้าในภาคเศรษฐกิจที่นำหน้า ยังทำให้เกิดความต้องการต่อ
เนื่องกันไปโนสินค้าบริโภคอื่น ๆ และยังทำให้เกิดความต้องการที่จะสร้าง
อาคารบ้านเรือนในกลุ่มชุมชนมากขึ้น ถึงแม้ว่าต้นทุนในการสร้างอาคาร
บ้านเรือนนี้จะสูงก็ตาม แต่เมื่อสร้างเสร็จเรียบร้อยแล้ว และมีประชากร
หลังไหลมาสู่ตัวเมืองมากขึ้นแล้ว จะทำให้การสร้างกิจการทางอุตสาหกรรม
ก้าวหน้าตลอดเวลาโดยไม่หยุดยั้ง และประการสุดท้าย ภาคเศรษฐกิจที่
นำหน้านั้นบันดาลให้เกิดผลประโยชน์ทางด้านการลดต้นทุนการผลิตใน

อุตสาหกรรมตนเองและอุตสาหกรรมอื่นๆ เพราะเหตุว่า มีการจับกลุ่มอุตสาหกรรมใหญ่ๆ กันขึ้น ซึ่งในบั้นปลายแล้ว ก็จะช่วยให้เกิดภาคเศรษฐกิจใหม่ๆ ที่นำหน้าต่อไปหลังจากที่อัตราการขยายตัวในภาคเศรษฐกิจนั้นเริ่มลดลง

สำหรับทางค้ำอื่นนอกเหนือไปจากเศรษฐศาสตร์แล้ว การทะยานขึ้นมักจะเป็นผลของชัยชนะทางค้ำสังคม การเมือง และวัฒนธรรม ของบุคคลกลุ่มใหม่ ผู้ซึ่งพร้อมที่จะปรับปรุงเศรษฐกิจของประเทศให้ทันสมัยยิ่งขึ้น และเป็นชัยชนะเหนือบุคคลที่ยังคงยึดมั่นอยู่กับสังคมโบราณ หรือแสวงหาวัตถุประสงค์อื่น ๆ ที่มีใช้การปรับปรุงเศรษฐกิจของประเทศ แต่เพราะเหตุว่า ความรู้สึกนึกคิดทางค้ำชาตินิยมรุนแรง อันเป็นได้ทั้งแรงค้ำที่จะขจัดความรู้สึกนึกคิดของสังคมโบราณออกไป และเป็นแรงค้ำที่จะผลักดันให้เศรษฐกิจของประเทศหันไปสู่ทิศทางอื่น แทนที่จะมุ่งหน้าทำการพัฒนาอย่างแท้จริง ชัยชนะดังกล่าว จึงกลายเป็นผลของการประนีประนอมในระหว่างบุคคลต่างความคิดเห็น แทนที่จะเป็นการทำลายบุคคลกลุ่มที่ยังไม่ยอมเลิกภาวะสังคมโบราณ โดยที่มีบุคคลกลุ่มใหม่ขึ้นมาแทนตัวอย่างทางค้ำนี้ ได้แก้บทบาทของขุนนางทหาร ในการสร้างประเทศเยอรมันนี้ให้เป็นประเทศอุตสาหกรรม และการที่ญี่ปุ่นยังคงรักษาความรู้สึกนึกคิดในสังคมโบราณไว้เป็นเวลานาน แม้จะผ่านขั้นทะยานขึ้นตั้งแต่ ค.ศ. ๑๘๘๐ ไปแล้วก็ตาม โดยทั่ว ๆ ไป การที่จะรักษาให้มีแรงค้ำก้าวหน้าตลอดไปแทบชั่วอายุคนนั้น จะเป็นจักรกลที่ทำให้สังคมพร้อมที่จะมุ่งหน้าและระดมทรัพย์ และกำลังงาน มาทางขยายการใช้แผนผลิตแบบใหม่ในภาคเศรษฐกิจต่างๆ นอกเหนือไปจากภาคเศรษฐกิจอันทันสมัยเดิม ที่เป็นจักรกลให้เกิดการทะยานขึ้นในขั้นแรก

บทที่ ๕

การมุ่งไปสู่สังคมขั้นเจริญ

คำนิยามและการกำหนดเวลา

ภายหลังที่ได้ผ่านขั้นทะยานขึ้นไปแล้ว ก็ถึงสังคมขั้นเจริญ สำหรับความหมายของขั้นเจริญทางเศรษฐกิจนั้นอาจจะนิยามได้หลายอย่างด้วยกัน แต่เราจะนิยามว่าเป็นระยะเวลาที่สังคมสามารถที่จะใช้เทคนิคการผลิตแบบใหม่ในขอบเขตที่กว้างขวางยิ่งขึ้น โดยใช้ทรัพยากรส่วนใหญ่ไปในการผลิตกรรมที่ใช้เทคนิคแบบใหม่เหล่านี้

ในแง่การเจริญก้าวหน้าของแต่ละภาคเศรษฐกิจแล้ว การมุ่งไปสู่การเจริญก้าวหน้าเต็มขั้นนั้น จะเป็นตอนที่กรรมวิธีของการจัดสร้างอุตสาหกรรมเริ่มแผ่ออกไปทั่ว ๆ กัน และเริ่มแยกชนิดของอุตสาหกรรมออกละเอียดลออยิ่งขึ้น และในขั้นนี้เริ่มเกิดภาคเศรษฐกิจที่นำหน้าขึ้นมาในอุตสาหกรรมใหม่ ๆ โดยมีแรงดันภายในภาคเศรษฐกิจนั้นพอที่จะก้าวหน้าขึ้นกว่าภาคเศรษฐกิจที่นำหน้าแต่เดิมในขั้นทะยานขึ้น หลังจากที่ได้มีการสร้างระบบรถไฟกันอย่างมากมาย ซึ่งเป็นภาคเศรษฐกิจที่ทำให้เกิดการทะยานขึ้นอย่างจริงจังภายใน ๒๕ ปีก่อนศตวรรษที่ ๒๐ ก็ได้มีอุตสาหกรรมด้านหิน เหล็กและเครื่องจักรหนัก ๆ อันเป็นหัวใจของวิถีทางการเจริญก้าวหน้า แต่เมื่อผ่านขั้นนี้ไปแล้ว ภาคเศรษฐกิจที่นำหน้ากลายเป็นอุตสาหกรรมเหล็กกล้า อุตสาหกรรมท่อเรือแบบใหม่ อุตสาหกรรมผลิตเคมีภัณฑ์ การไฟฟ้า และผลิตผลของเครื่องจักรแบบใหม่ ๆ ส่วนมากที่กล่าวมานี้กลายเป็นตัวจักรกลที่สำคัญในการที่จะผลักดันให้เศรษฐกิจของประเทศมี

อัตราการค้าหน้าสูงอยู่ตลอดเวลา • ตัวอย่างทางค้านี้ได้แก่ประเทศรัสเซีย
 ภายหลัง ค.ศ. ๑๙๒๙ ที่มุ่งไปสู่สังคมชั้นเจริญ สำหรับประเทศสวีเดนภาย
 หลัง ค.ศ. ๑๙๕๐ ลักษณะของการเปลี่ยนแปลงภาคเศรษฐกิจที่นำหน้าก็คือ
 เปลี่ยนจากอุตสาหกรรมเลื่อยไม้มาเป็นอุตสาหกรรมผลิตเปลือกไม้และ
 อุตสาหกรรมทำกระดาษ และจากการขุดหินแร่เหล็กมาสู่อุตสาหกรรมที่
 ผลิตเหล็กกล้าที่มีคุณภาพสูง และเครื่องจักรอันจำเป็นจะต้องใช้เทคนิคการ
 ผลิตแบบทันสมัยยิ่ง • เมื่อเป็นเช่นนี้แล้วภาคเศรษฐกิจที่นำหน้าสำหรับการ
 มุ่งไปสู่สังคมชั้นเจริญนั้นมิใช่แต่เพียงจะกำหนดขึ้นมาโดยความรู้ทางแผน
 การผลิตแต่อย่างเดียวนั้น ยังขึ้นอยู่กับประเภทและปริมาณทรัพยากร
 ธรรมชาติของแต่ละประเทศด้วย รวมทั้งลักษณะของการทะยานขึ้น และ
 แรงดันที่ทำให้เกิดการทะยานขึ้นนั้น นอกจากนี้แล้วก็ยังมีอาจจะเป็นผลมา
 จากนโยบายรัฐบาลอีกด้วย •

เราสามารถที่จะใช้คำนิยามนี้ได้เต็มที่ ก็ต่อเมื่อมีการวิเคราะห์
 กันให้ละเอียดยิ่งขึ้นไปกว่าในปัจจุบัน เราอาจจะเสนอกรณีของประเทศบาง
 ประเทศได้โดยถือว่าข้อมูลเท่าที่จะหาได้นั้น พอที่จะจัดอยู่ในภาวะที่มี
 ความรู้ความสามารถที่จะใช้เทคนิคการผลิตอย่างกว้างขวางและอย่าง
 ละเอียดลออ

ประเทศ	ค.ศ.	ประเทศ	ค.ศ.
อังกฤษ	๑๘๕๐	สวีเดน	๑๙๓๐
สหรัฐอเมริกา	๑๙๐๐	ญี่ปุ่น	๑๙๔๐
เยอรมันนี	๑๙๑๐	รัสเซีย	๑๙๕๐
ฝรั่งเศส	๑๙๑๐	แคนาดา	๑๙๕๐

ระยะเวลาเหล่านี้เมื่อเทียบกับที่ได้เคยกล่าวไว้แล้วในบทที่ ๒ เห็นได้ว่า ภาวะที่สังคมเข้าใกล้สังคมชั้นเจริญนั้น มักจะเกิดภายหลังการเริ่มต้นของขั้นการทะยานขึ้นประมาณ ๖๐ ปี และปีที่กำหนดภาวะทั้งสองนี้ล้วนแล้วแต่ใช้วิธีและข้อมูลแตกต่างจากกันทั้งนั้น ในขณะที่เรายังไม่มีคำอธิบายที่มีน้ำหนักหรือข้อเท็จจริงที่แน่นอนที่จะวินิจฉัยว่า ทำไมจึงมีระยะเวลาเช่นกล่าวมานี้ แต่ดังที่ได้แนะนำไว้แต่ต้น ๆ นั้น อาจจะเป็นเพราะว่าเมื่อเราได้เริ่มศึกษาเรื่องการก้าวหน้าอย่างไม่หยุดยั้งเป็นเวลา ๖๐ ปีก็คงจะเห็นว่ปริมาณสินค้าทั้งประเภทและชนิดเปลี่ยนแปลงไปอย่างมากและรวมทั้งเมื่อมีประชากรตั้งแต่สามชั่วอายุคน ซึ่งทำงานภายใต้สิ่งแวดล้อมของสังคมที่ช่วยให้เกิดการเจริญก้าวหน้าตลอดเวลา ถ้าเราพิจารณาสิ่งเหล่านี้โดยละเอียดแล้วเราอาจจะพหาคำอธิบายได้บ้าง

ลักษณะขั้นเจริญ ของภาคเศรษฐกิจ

รถไฟและผลภายหลัง

ในประเทศอังกฤษการทะยานขึ้นนั้นเกิดขึ้นมาจากการขยายตัวอย่างรวดเร็วในอุตสาหกรรมทอผ้าฝ้าย ทั้งนี้ รวมทั้งการค้นพบเครื่องจักรที่แยกเมล็ดฝ้ายออกจากปุยฝ้ายและการปรับปรุงเครื่องจักรไอน้ำให้มีประสิทธิภาพดีขึ้น และรวมทั้งวิทยาการแผนใหม่ที่สามารรถดลึงเหล็กได้โดยใช้ถ่านหิน หนทาไปสู่ขั้นเจริญของประเทศอังกฤษนั้นมิใช่เป็นเพราะมีการขยายกิจการอย่างใหญ่โตอันเป็นผลสืบเนื่องมาจากการที่ใช้สิ่งประดิษฐ์ใหม่ ๆ ของอาร์คไรท์ วัต และวัตินี่ เท่านั้น แต่ยังเป็นเพราะมีการขยายกิจการรถไฟอย่างมากมายตั้งแต่ ค.ศ. ๑๘๓๕ - ๑๘๔๕ เป็นต้นไป การเจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็วเหล่านี้ทำให้อุตสาหกรรมถ่านหิน เหล็กและวิศวกรรม

หนักของอังกฤษ อย่างเข้าไปสู่ชั้นเจริญก้าวหน้าทางค้ำเทคนิค เมื่อ
ค.ศ. ๑๘๕๐

จากการแสดงสินค้าในปี ค.ศ. ๑๘๕๑ จะเห็นได้ว่า อังกฤษสามารถ
ที่จะใช้ทรัพยากรของตนเกือบทั้งหมดที่มีอยู่ในขณะนั้นไปในทางการผลิตที่
ใช้เทคนิคการผลิตแบบใหม่ แต่ในระยะเวลาเดียวกันนี้ บางชาตินำหน้า
อังกฤษไปเสียด้วยซ้ำ ตัวอย่าง เช่น สหรัฐอเมริกาในสมัยนั้นเริ่มแสดง
ความสามารถเป็นพิเศษในการผลิตเครื่องผ่อนแรงขึ้นบ้างแล้ว โดยเฉพาะ
อย่างยิ่ง เครื่องจักรทำงานในการเกษตร และเยอรมันนี้ในระยะเดียวกัน
นั้นก็แสดงว่านำหน้าอังกฤษในอุตสาหกรรมเคมีภัณฑ์ แต่อย่างไรก็ตามใน
การแสดงสินค้าอุตสาหกรรมเมื่อ ค.ศ. ๑๘๕๑ ประเทศอังกฤษเป็นประเทศ
เดียวในโลกในขณะนั้นที่แสดงความสามารถในการผลิตสินค้าได้หลาย ๆ
ชนิดและนำหน้าชาติอื่น ๆ ทั้งหมดในขณะนั้น

๗๐ ปีหลังจากที่ได้มีการสร้าง ระบบคลองและมีการเจริญก้าวหน้า
ทางอุตสาหกรรมทอผ้าฝ้าย ซึ่งในระยะเวลานี้ตามความหมายที่นิยามไว้
อย่างแคบ ๆ เราถือว่าการปฏิวัติอุตสาหกรรมได้เริ่มเกิดขึ้นในประเทศ
อังกฤษ สังคมของประเทศอังกฤษได้พร้อมใจกันเปลี่ยนแปลงตนเองเป็น
ชาติอุตสาหกรรมไปแล้วภายใน ๗๐ ปีเท่านั้นเอง และมีการยกเลิกพระราช
บัญญัติห้ามส่งซื้อข้าวสาลีโดยเสรี มีการอนุญาตให้ส่งเข้ามาได้ในปริมาณที่
ต้องการ ซึ่งทำให้อังกฤษหันไปหากิจการอุตสาหกรรมมากขึ้นจนนำหน้า
ทุก ๆ ชาติ ในแทบจะทุกภาคเศรษฐกิจทีเดียว อังกฤษเริ่มมีสภาพการณ์และ
ความรู้ทางค้ำเทคนิคซึ่งได้รับมาจากนานาชาติรวมทั้งจากประชาชนเอง
ในทางอุตสาหกรรมถลุงเหล็ก เครื่องจักรชิ้นใหญ่ ๆ และเทคนิคทางการ
ก่อสร้างแบบใหม่ ๆ ซึ่งล้วนแล้วแต่กิจการรถไฟจำจะต้องพึ่งอาศัยทั้งนั้น

ดังเช่นได้กล่าวไว้ในบทที่ ๔ ว่า การทะยานขึ้นของสหรัฐอเมริกา ฝรั่งเศสและเยอรมันนี้ ซึ่งสำเร็จอย่างเรียบร้อยเมื่อ ค.ศ.๑๘๗๓ ล้วนแล้วแต่สืบเนื่องจากระบบรถไฟทั้งสิ้น แทนที่จะพึ่งอุตสาหกรรมทอผ้าฝ้ายเช่นอังกฤษ สำหรับชาติเหล่านี้วิถีทางไปสู่ขั้นเจริญขึ้นอยู่กับอุตสาหกรรมต่าง ๆ ที่มีโอกาสจะทำกำไรและสร้างขึ้นมาได้ก็เพราะมีกิจการรถไฟเป็นตัวจักรอันสำคัญในการทะยานขึ้น ในประเทศอังกฤษได้มีการสร้างทางรถไฟเป็นการใหญ่ เพราะเหตุว่าเส้นทางรถไฟสายใหม่ระหว่างแมนเชสเตอร์และลิเวอร์พูล ประสบความสำเร็จงดงาม กิจการรถไฟย่อมมีความต้องการเหล็กและเหล็กกล้าที่มีราคาถูกและคุณภาพดี และอยู่ในปริมาณที่มากพอที่จะรักษาทางรถไฟให้คงทนอยู่ต่อไป เนื่องจากความต้องการเช่นกล่าวนี้อุตสาหกรรมเหล็กกล้าอันทันสมัยจึงได้อุบัติขึ้น เราอาจจะเห็นได้ว่าเหล็กกล้าเกิดขึ้นได้ ก็เพราะมีการสร้างระบบรถไฟ และระบบรถไฟนั้นมีการสร้างขึ้นมาได้ ก็เพราะว่ามีอุตสาหกรรมการทอผ้าฝ้ายอย่างทันสมัยนั่นเอง แต่เมื่อมีเหล็กกล้าดี ๆ และราคาถูกก็ทำให้เกิดมีเทคนิคแผนใหม่ใช้เหล็กกล้าในผลิตภัณฑ์อื่น ๆ ต่อไป ตั้งแต่การสร้างหม้อน้ำที่มีประสิทธิภาพสูงและการต่อเรือที่ใช้เหล็กกล้าอย่างดี ตลอดจนเครื่องจักรอีกด้วย ทางด้านอุตสาหกรรมเคมีภัณฑ์หนักก็จำเป็นต้องใช้เครื่องจักรที่ทำด้วยเหล็กกล้าเป็นอย่างมาก นอกจากนี้แล้วอาคารบ้านเรือนก็อาจจะสร้างด้วยการใช้เหล็กกล้ามากยิ่งขึ้น

ประวัติศาสตร์ของอาชีพทางวิศวกรรมทำให้เราทราบเรื่องราวของภาคเศรษฐกิจที่นำหน้าต่าง ๆ ได้อย่างสังเขป (สำหรับกรณีที่ไม่ได้สืบเนื่องมาจากความต้องการอาวุธยุทโธปกรณ์แบบใหม่) อาชีพวิศวกรรมแบบทันสมัยนี้เริ่มต้นมาจากการสร้างถนนและคลอง การประดิษฐ์ค้นคว้าเครื่อง

สูบน้ำตามเหมืองถ่านหิน และการสร้างเครื่องจักรสำหรับทอผ้าฝ้ายรวมทั้งเครื่องจักรไอน้ำที่ทำให้เครื่องจักรทอผ้าเหล่านั้นดำเนินงานได้ โดยที่ที่มีความชำนาญมาจากกิจการต่างๆ ที่กล่าวมาแล้วข้างต้น บรรดาวิศวกรก็หันไปหาการสร้างรถไฟและแล้วก็เริ่มกระจายออกเป็นวิศวกรรมประเภทต่างๆ ด้วยกัน เช่น วิศวกรรมโยธา วิศวกรรมเคมี วิศวกรรมไฟฟ้า และยิ่งกว่านั้นยังอาจจะมุ่งในขอบเขตที่แคบกว่านี้ก็ได้ อาทิเช่น วิศวกรรมท่อเรือ วิศวกรรมสร้างสะพาน เป็นต้น อย่างไรก็ตามในบรรดาชั้นของการก้าวหน้าในอาชีพวิศวกรรมนี้ เราจะเห็นได้ว่ารถไฟนั้นเกือบจะเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุด กิจการรถไฟนั้นนอกจากจะจัดสรรเงินและวิธีอำนวยความสะดวกแบบใหม่ ซึ่งเป็นลักษณะแรกของการจัดการและการลงทุนในกิจการอุตสาหกรรมที่กว้างขวางแล้ว ยังช่วยสร้างความชำนาญทางด้านเทคนิคในการสร้างและดำเนินการกิจการรถไฟ ซึ่งเป็นรากฐานสำหรับการก้าวไปสู่ขั้นเจริญก้าวหน้าของโลกตะวันตก

สำหรับสหรัฐอเมริกา เยอรมันนี และฝรั่งเศส ภาวะซึ่งเกิดขึ้นหลังจากการทะยานขึ้นแล้วนั้น มุ่งอยู่แต่จะขยายและค้นคว้าทางเทคนิคซึ่งสืบเนื่องมาจากกิจการรถไฟ และส่วนใหญ่แล้วก็อาศัยข้อเท็จจริงและความชำนาญจากการดำเนินการทางรถไฟนั่นเอง . การเจริญเติบโตของอุตสาหกรรมเหล็กกล้า ถือได้ว่าเป็นสัญลักษณ์ที่เด่นที่สุดในการก้าวไปสู่ภาวะการจำเริญอย่างเต็มที่ในโลกตะวันตก . รวมทั้งสหรัฐอเมริกา อังกฤษ และเยอรมันมีบทบาทอย่างมากมาในการขยายขอบเขตความรู้ และในการใช้ความรู้ต่างๆ ซึ่งเป็นผลสืบมาจากกิจการรถไฟ

แต่สำหรับประเทศที่เจริญภายหลังศตวรรษที่ ๑๙ นั้น เราจะต้องพิจารณาให้ลึกซึ้งกว่านี้ ประเทศดังกล่าว ได้แก่ สวีเดน ญี่ปุ่น และรัสเซีย ซึ่งเริ่มการทะยานขึ้น ตั้งแต่ ค.ศ. ๑๘๗๐ - ๑๘๙๐

สวีเดน

สำหรับสวีเดน การทะยานขึ้นตั้งแต่ ค.ศ. ๑๘๖๕ เป็นต้นไปนั้น สืบเนื่องมาจากอุตสาหกรรมไม้ที่ส่งเป็นผลิตภัณฑ์ออกไปขายนอกประเทศ และการสร้างทางรถไฟ ตั้งแต่ ค.ศ. ๑๘๘๒ เป็นต้นไป สวีเดนอย่างเข้าสู่ขั้นเจริญอย่างเต็มที่ อันเกิดจากการลดปริมาณสินค้าขาออกของประเทศ สินค้าขาออกดังกล่าวนี้เป็นรากฐานส่วนใหญ่ของการทะยานขึ้น อันที่จริงแล้วประสิทธิภาพดังกล่าวเป็นของธรรมดา ซึ่งเกิดขึ้นบ่อยๆ ทั้งนี้เพราะเหตุว่าในแง่โครงสร้างของเศรษฐกิจแล้ว การทะยานขึ้นนั้นหมายถึงการเพิ่มผลิตรวมอย่างรวดเร็วในภาคเศรษฐกิจเพียงไม่กี่ด้าน และตามวิถีการลงทุนนั้น การขยายตัวอย่างรวดเร็วในภาคเศรษฐกิจ ๒-๓ ด้านนั้นมักจะทำให้มีการลงทุนเกินกว่าความต้องการไป ซึ่งในแง่สาระสำคัญแล้วก็เป็นตัวจักรกลตัวหนึ่งที่ทำให้เกิดวัฏจักรธุรกิจขึ้น เมื่อภาคเศรษฐกิจ ๒-๓ ด้านขยายตัวเกินกว่าความต้องการ ก็ย่อมต้องมีการยับขยายและเปลี่ยนแปลงการลงทุนไปในทางอื่นบ้าง อย่างไรก็ตาม หลังจากมีการยับขยายการลงทุนแล้ว ก็จะเริ่มมีการใช้ทรัพยากรหนักไปในภาคเศรษฐกิจภาคใหม่ ที่จะช่วยให้การก้าวหน้าดำเนินต่อไป ในแง่สาระสำคัญ ลักษณะและหน้าที่ของภาวะเศรษฐกิจที่ฝืดเคือง มีบทบาทในการเปลี่ยนทิศทางการลงทุนจากภาคเศรษฐกิจหนึ่งไปยังภาคเศรษฐกิจอื่น ๆ ดังนั้นจึงเป็นของธรรมดาทีเดียว ที่การทะยานขึ้นนั้นจะเสร็จสิ้นลงด้วยการมีภาวะเศรษฐกิจฝืดเคือง และเครื่องวัดว่าประเทศใดประเทศหนึ่งได้ผ่านขั้นการทะยานขึ้นไปแล้วหรือไม่ ก็คือความสามารถของประเทศนั้นที่จะจัดสรรทรัพยากรของตนใหม่ และเมื่อจัดสรรแล้วสามารถที่จะเร่งให้เกิดการขยายกิจกรรมในภาคเศรษฐกิจใหม่ที่กลายเป็นภาคเศรษฐกิจที่นำหน้าต่อไป

สวีเดนในระหว่าง ค.ศ. ๑๘๕๐ ถึง ๑๙๐๐ ก็มีปฏิริยาต่อการเปลี่ยนแปลงทางโครงร่างนี้อย่างถูกต้องตามหลักที่อธิบายมาข้างต้น กล่าวคือ ได้มีการเปลี่ยนแปลงจากอุตสาหกรรมเลื่อยไม้ เป็นอุตสาหกรรมแยกเปลือกไม้ และจากการส่งไม้ซุง เป็นการส่งไม้ที่เลื่อยเรียบร้อยแล้วและไม้ขีดไฟ เป็นต้น เหมือนแร่เหล็กของสวีเดนก็เริ่มที่จะมีการขุดกันอย่างถูกต้องตามแผนเทคนิคแบบใหม่ จากอุตสาหกรรมถลุงเหล็กกลายเป็นอุตสาหกรรมที่ผลิตเหล็กกล้าอันมีคุณภาพสูงยิ่งและอุตสาหกรรมผลิตเครื่องจักรวิศวกรรมต่างๆ หลายประเภท กำลังน้ำก็ได้นำมาใช้ในการผลิตไฟฟ้าอย่างครบครัน จึงช่วยสร้างรากฐานสำหรับอุตสาหกรรมเครื่องจักรไฟฟ้าต่อไป และจากอุตสาหกรรมเครื่องจักรไฟฟ้าอันมีฝีมืออย่างสูงยิ่งนี้ ก็ได้ไปช่วยระบบรถไฟ ให้เปลี่ยนไปสู่การใช้ไฟฟ้าแทนถ่านหิน และแม้กระทั่งในการเกษตรเองก็ได้มีการเปลี่ยนเช่นเดียวกันกับกรณีประเทศเดนมาร์ค จากข้าวสาลีและข้าวบาร์เลย์ ไปสู่การเกษตรเนื้อสัตว์และนมเนยอันมีประสิทธิภาพผลิตสูงกว่า และสวีเดนก็เริ่มต้นผลิตสินค้าบริโภคหลายชนิดด้วยกัน ซึ่งแต่ก่อนต้องสั่งซื้อจากต่างประเทศ และตามคำของศาสตราจารย์ดินตาลแล้ว ปี ค.ศ. ๑๘๕๐ นั้น เป็นการเริ่มต้นของคำที่ว่า “การผลิตที่เริ่มแยกแขนงออกไป” และสวีเดนยิ่งขยายผลิตรวมกว้างขวางออกไปยิ่งขึ้นเพราะเหตุว่า ในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ ๑ สวีเดนไม่สามารถที่จะสั่งซื้อสินค้ามาจากต่างประเทศได้

ทางด้านสาระสำคัญแล้ว การเปลี่ยนแปลงเช่นกล่าวมานี้ หมายถึงการใช้ทรัพยากรธรรมชาติของสวีเดนที่มีอยู่ไม่กี่ประเภท (แต่ทว่าแต่ละประเภทนั้น มีปริมาณอย่างมากมาย) ไปในทางที่ถูกต้องที่สุดเท่าที่เทคนิคการผลิตแบบใหม่จะอำนวย และตั้งแต่ ค.ศ. ๑๘๕๐ เป็นต้นไป

สังคมสวีเดนได้เปลี่ยนแปลงจากชั่วอายุคน มาอยู่ในลักษณะใหม่ที่สามารรถจะจัดสรรผู้ประกอบการและนายช่างมากพอที่จะทำให้การก้าวหน้าในการผลิตสินค้าประเภทและขนาดต่างๆ กันดำเนินไปได้โดยสะดวก และเมื่อถึง ค.ศ. ๑๙๓๐ สวีเดนได้ก้าวไปสู่สังคมชั้นเจริญ โดยพิจารณาจากแห่งทรัพยากรธรรมชาติของตน และแง่เทคนิคการผลิตแบบใหม่ที่สูง ทั้งหมดนี้ทำให้สวีเดนพร้อมที่จะย่างเข้าไปสู่การขยายสวัสดิการให้แก่ประชาชนโดยทั่วๆ ไป และการที่มีสินค้าบริโภคแบบถาวรนานาชนิด.

ญี่ปุ่น

ตามวิธีพิจารณาข้างต้นนี้ เรื่องราวของญี่ปุ่นในขอบเขตที่กว้าง ๆ นั้น (แม้ว่าเกิดขึ้นมา ๑๐ ปีให้หลัง) คล้ายคลึงกับกรณีสวีเดนเป็นอย่างมาก ทั้ง ๆ ที่แรงดันจากประชากรนั้นไม่สู้จะได้เปรียบเท่ากรณีประเทศสวีเดน และทั้ง ๆ ที่เมื่อพิจารณาในครั้งแรกอาจจะเห็นว่า สภาพการณ์และสิ่งแวดล้อมทางด้านสังคมและการเมืองนั้นแตกต่างกับประเทศสวีเดนอย่างมาก แต่ในทำนองเดียวกัน ญี่ปุ่นก้าวหน้าอย่างรวดเร็วมาก และมุ่งหน้าเต็มที่จะไปสู่ความเจริญ ทั้งที่ญี่ปุ่นก็มีทรัพยากรธรรมชาติเพียงเล็กน้อย หากถูกนำมาใช้โดยประชาชนที่ขยันขันแข็ง และโดยวิธีที่ดีที่สุดเท่าที่เทคนิคการผลิตแบบใหม่จะช่วยให้ แต่ในระยะเวลาการก้าวหน้าตั้งแต่ ค.ศ. ๑๘๘๐ ถึง ๑๙๔๐ บรรดาภาคเศรษฐกิจที่นำหน้าและที่เป็นจักรกลอันสำคัญในการทะยานขึ้นของประเทศญี่ปุ่นแตกต่างกับกรณีประเทศสวีเดนและอุตสาหกรรมต่าง ๆ ซึ่งช่วยให้ญี่ปุ่นอย่างเข้าสู่ภาวะการเจริญเต็มที่ใน ค.ศ. ๑๙๔๐ นั้น ก็ผิดแผกจากกรณีสวีเดนเช่นกัน

การทะยานขึ้นของประเทศญี่ปุ่นเกิดขึ้นได้ ก็เพราะได้มีการปรับปรุง
 ทางการเกษตรมาก่อน การปรับปรุงเทคนิคทางการเกษตรนั้นมีบทบาท
 ๓ ประการ ดังที่นิยามไว้ในบท ๓ ซึ่งถือว่าเป็นหัวใจของการเกษตรที่มี
 ต่อการพัฒนาการทางอุตสาหกรรม กล่าวคือทางด้านอุปทานนั้น การเกษตร
 จัดสรรให้มีอาหารและพืชเส้นใยเพิ่มขึ้นสำหรับประชากรที่เพิ่มขึ้น และ
 สำหรับการช่วยให้มีการอยู่ในชุมชนมากขึ้น รวมทั้งช่วยนำเงินตราต่างประเทศ
 เข้ามาสู่ประเทศ สำหรับทางด้านอุปสงค์นั้น เมื่อประสิทธิภาพทางการ
 ผลิตในชนบทเพิ่มขึ้น ก็ทำให้ขอบเขตของตลาดสำหรับสินค้าอุตสาหกรรม
 ญี่ปุ่นเองกว้างขวางยิ่งขึ้น จึงไปช่วยให้มีการขยายกิจการทางอุตสาหกรรม
 ภายในประเทศเป็นการใหญ่ และประการสุดท้าย ทางด้านการจัดสรรเงินทุน
 เมื่อมีการดึงเอาค่าเช่าและการผลัดกันให้กระแสนายได้เหล่านี้ไปสู่กำมือ
 รัฐบาล ทำให้ภาคเศรษฐกิจที่ทันสมัยของญี่ปุ่นมีทุนพอที่จะเริ่มการทะยาน
 ขึ้นในขั้นแรกตราบจนกระทั่งมีกำไรมากพอที่จะนำมาใช้ในการลงทุนต่อไป

แม้ว่าจะมีความสามารถทางด้านเทคนิค และในด้านการจัดการตลาด
 ซึ่งเป็นผลสืบเนื่องมาจากการปรับปรุงและวิวัฒนาการทางการเกษตร แต่
 ก็ไม่สามารถที่จะผลัดกันให้ญี่ปุ่นก้าวหน้าพ้นขั้นทะยานขึ้นไปได้ ใน
 ระหว่าง ค.ศ. ๑๘๘๐ ถึง ๑๘๙๐ หรือเกินไปกว่านั้น ได้เริ่มมีการอุตสาหกรรม
 ใหม่เกิดขึ้นและเป็นตัวเป็นตนขึ้นมาได้ ซึ่งในขั้นแรกแล้วเป็นเพราะรัฐ
 เป็นผู้เริ่มต้นกิจการเหล่านั้น แต่เมื่อกิจการได้ดำเนินไปดียิ่งขึ้นแล้ว ก็
 ปลดปล่อยให้เอกชนเข้ามาดำเนินการต่อไป โดยมีผู้ประกอบการกลุ่มใหม่เกิดขึ้น
 ในประเทศ ซึ่งเป็นเจ้าของกิจการดังกล่าวและพร้อมที่จะรับภาระความรับผิดชอบ
 และการเสี่ยงต่อการดำเนินงาน การทะยานขึ้นนี้ สืบรากฐานมาจากการ
 การสร้างรถไฟ เรือ และอุตสาหกรรมทอผ้าฝ้าย รวมทั้งการขยายผลิตรกรรม

ค้าใหม่ และยังมี การจัดตั้งอุตสาหกรรมถ่านหินและเหล็กอีกด้วย และจาก ค.ศ. ๑๙๐๐ เป็นต้นไป รัฐบาลทางด้านการทหารของประเทศญี่ปุ่น ก็ได้ ช่วยให้อุตสาหกรรมผลิตเครื่องจักร และวิศวกรรมอื่น ๆ ขยายขอบเขต ออกไป

ตั้งแต่ ค.ศ. ๑๗๙๐ เป็นต้นไป อุตสาหกรรมเคมีภัณฑ์แบบทันสมัยได้ เริ่มต้นขึ้น แต่ว่าการขยายอุตสาหกรรมเคมีภัณฑ์ซึ่งมีบทบาทอย่างสำคัญ ในการเกษตรของญี่ปุ่นนั้น อันที่จริงแล้ว ได้มีการขยายแขนงผลิตรวม ออกไปอย่างกว้างขวาง ตั้งแต่ ๔๐ ปีแรกของศตวรรษที่ ๒๐ ถึงแม้ว่าจะมีการกำหนดในอัตราที่รวดเร็วเพียงในระยะ ๒๐ ปีก่อนหน้า ค.ศ. ๑๙๒๐ ซึ่ง ได้รับแรงกระตุ้นมาจากสงครามโลกครั้งที่ ๑ อุตสาหกรรมของญี่ปุ่นได้ กระจายแขนงกิจการผลิตออกไปคลุมถึงการผลิตเหล็กกล้า และอุปกรณ์ ไฟฟ้า ศาสตราจารย์ ลอควูด ได้สรุปประสพการณ์ประเทศญี่ปุ่น ซึ่งก็ใกล้เคียงกับคำนิยามขั้นการเจริญของเราไว้ว่า “เมื่อมาถึง ค.ศ. ๑๙๓๐ การปรับปรุงและการเจริญก้าวหน้าได้กระจายออกไปแทบทุก ๆ ภาคเศรษฐกิจ ทั้งหมดในระดับที่แตกต่างกันไป”

เมื่อถึง ค.ศ. ๑๙๓๐ อุตสาหกรรมผลิตเครื่องจักรและวิศวกรรมต่างๆ จึงได้เจริญขึ้นมาภายใต้การเตรียม เพื่อการสงครามและการลงทุนใน แมนจูเรีย ในระหว่าง ค.ศ. ๑๙๓๐—๑๙๔๐ นี้เอง ที่มูลค่าของผลิตรวม ทางโลหะ เครื่องจักรและเคมีภัณฑ์ มีมูลค่าสูงกว่าผ้า จากตัวเลขแสดง ผลิตรวมของชาติในขั้นแรกของญี่ปุ่น*

ดังนั้นญี่ปุ่นจึงได้มีการทะยานขึ้นหลังชาติใหญ่ ๆ ในยุโรป ๓๐ ปี และหลังสวีเดน ๑๐ ปี และญี่ปุ่นก็ย่างเข้ามาสู่ขั้นเจริญ

* (K. Ohkawa. The Growth of the Japanese Economy Since 1878)

ภายในระยะเวลาที่เท่า ๆ กัน กล่าวคือ ประมาณ ๓๐ ปีหลังฝรั่งเศส และเยอรมันนี้ และ ๑๐ ปีหลังสวีเดน

รัสเซีย

ในชั้นนี้ขอกกล่าวถึงกรณีรัสเซียแต่เพียงเล็กน้อย เพราะจะพิจารณาให้ละเอียดกว่านี้ในบทที่ ๖ ซึ่งเป็นตอนที่เรารเปรียบเทียบกับการณ์ของสหรัฐอเมริกา

สภาพเตรียมการของรัสเซียนั้น อย่างน้อยที่สุด จะต้องย้อนหลังไปถึงเวลาที่สมเด็จพระเจ้าปีเตอร์มหาราชเสด็จกลับจากยุโรป และทรงเชื่อมั่นว่าจะต้องปรับปรุงรัสเซียให้ทันสมัย แต่ทว่าสังคมโบราณในรัสเซียยอมรับการเปลี่ยนแปลงอย่างเชื่องช้า ต่อเมื่อสมเด็จพระเจ้านโปเลียนทรงยกทัพบุกโจมตี จึงได้กระตุ้นให้เปลี่ยนแปลงเร็วขึ้นและเมื่อถูกซ้ำเติมโดยสงครามไครเมียอีก รากฐานของสังคมโบราณจึงค่อย ๆ ถูกทำลายลง มีการแผ่กระจายวิทยาการทางภาคตะวันตกในระหว่าง ๕๐ ปีแรกของศตวรรษที่ ๑๙ เมื่อมาถึง ค.ศ. ๑๘๖๑ มีการเลิกทาส และการสร้างสภาพการณ์เตรียมการนั้นยิ่งเร่งเร็วยิ่งขึ้นทั้งในแง่เทคนิค (ทางด้านการจัดสร้างสินค้านำทุนสังคมและรากฐานของอุตสาหกรรมสมัยใหม่) และในแง่ความคิด ทำที่และความมุ่งหวังในชีวิตของประชาชนรัสเซียโดยทั่วไป และเมื่อมาถึง ค.ศ. ๑๘๙๐ หรือใกล้ ๆ กันนั้น รัสเซียก็ได้เริ่มต้นเข้าขั้นทะยานขึ้น

เช่นเดียวกับการทะยานขึ้นในแคนาดาซึ่งเกิดขึ้นพร้อม ๆ กัน รัสเซียได้รับการช่วยเหลือจากพืชพันธุ์ธัญญาหารซึ่งมีราคาสูงขึ้นและจากความต้องการข้าวสาลีและข้าวประเภทอื่นๆ ในตลาดต่างประเทศซึ่งเพิ่มขึ้นมากในระยะนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งตั้งแต่ ค.ศ. 1895 เป็นต้นไป ด้วยเหตุ

ที่มีราคาผลิตผลทางเกษตรสูงขึ้น ทำให้การสร้างระบบรถไฟอันมหิমানี้ดูเป็นสิ่งที่น่ากระทำอย่างยิ่ง เช่นเดียวกับกรณีประเทศไอร์แลนด์ที่ประสบกับความหายนะทางด้านกิจการผลิตมันฝรั่ง ใน ค.ศ. ๑๘๔๓ และการที่อเมริกาเริ่มสร้างระบบรถไฟทางไกลไปสู่ภาคตะวันตกของสหรัฐอเมริกาในราว ค.ศ. ๑๘๕๐ เป็นต้นไป ทั้งนี้ สืบเนื่องมาจากแรงกดดันของการขยายตัวของประชากรที่มีต่อเนื้อที่ที่จะเพาะปลูกได้ในทวีปยุโรป กิจการรถไฟนั่นเองมีแรงกดดันหลาย ๆ ประเภท ต่อการเจริญก้าวหน้า ทำให้รัสเซียสามารถก้าวเข้าสู่ขั้นการทะยานขึ้นเมื่อสงครามโลกครั้งที่ ๑ อุบัติขึ้น อุตสาหกรรมถ่านหิน เหล็ก และวิศวกรรมขยายตัวออกอย่างรวดเร็ว และพร้อมกันนั้น อุตสาหกรรมทอผ้าฝ้ายแบบทันสมัยก็ขยายตัวตามไปด้วย เพื่อให้พอกับความต้องการที่เพิ่มขึ้นภายในประเทศ นอกจากนี้แล้ว อุตสาหกรรมน้ำมันที่แหลมบาร์คูตอนใต้ของรัสเซีย ก็ขยายตัวออกจนกระทั่งถึงจุดสูงสุดเท่าที่จะผลิตได้ กลุ่มอุตสาหกรรมเหล็กและถ่านหินในมลรัฐยูเครนก็ก่อร่างสร้างตัวขึ้นในทำนองเดียวกันกับกลุ่มอุตสาหกรรมดังกล่าว ในลุ่มแม่น้ำรูห์ในประเทศเยอรมันนี้ และมลรัฐเพนซิลวาเนีย ในสหรัฐอเมริกา เมื่อประมาณ ๕๐ ปีก่อนหน้านี้

เมื่อถึง ค.ศ. ๑๙๑๔ รัสเซียสามารถที่จะผลิตเหล็กประมาณ ๕ ล้านตันต่อปี เหล็กกล้าประมาณ ๔ ล้านตัน และปริมาณข้าวที่ส่งออกไปขายต่างประเทศประมาณ ๑๒ ล้านตัน ต่อปี แม้ว่าจะต้องประสบกับความหายนะภายในประเทศ และความพ่ายแพ้ในสงครามโลกครั้งที่ ๑ รัสเซียก็ยังสามรถที่จะจัดสรรกองทหารขนาดมหึมาให้ทำการรบพุ่งได้เป็นเวลาถึง ๓ ปีเต็ม ๆ โดยที่กองทหารเหล่านี้ล้วนแล้วแต่มีอาวุธยุทโธปกรณ์แบบทันสมัยพอสมควร โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางด้านปืนใหญ่และเครื่องบิน

พวกคอมมิวนิสต์ได้รับระบบเศรษฐกิจซึ่งได้ผ่านขั้นทะยานขึ้นไปแล้ว และเป็นระบบเศรษฐกิจที่สามารถจะผลิตพืชผลทางเกษตรมากพอที่จะส่งออกไปขายนอกประเทศในปริมาณสูง

เลนินและพรรคพวกใช้เวลาประมาณ ๑๐ ปีไปในการจัดระบบเศรษฐกิจในรูปแบบใหม่ เพื่อให้เหมาะกับรสนิยมของพวกตน แล้วจึงจะสามารถทำให้ระดับเศรษฐกิจคืนสู่ระดับเดิม หลังจากนั้น พวกคอมมิวนิสต์เริ่มวางแผนพัฒนาระยะ ๕ ปีติดต่อกันไปเป็นลำดับ ผังพัฒนาห้าปีเหล่านี้ควรจะถือว่า เป็นเครื่องมือช่วยให้ระบบเศรษฐกิจเคลื่อนไปสู่สภาพการณ์ขั้นเจริญมากกว่าขั้นทะยานขึ้น เพราะในระยษนี้กิจการอุตสาหกรรมเริ่มแตกแขนงออกไปกว้างขวางยิ่งขึ้น และแรงผลักดันเศรษฐกิจไปสู่ขั้นสังคมเจริญก็แผ่ไปทั่ว อันที่จริงแล้ว สตาลินไม่ได้สร้างการปรับปรุงระบบเศรษฐกิจที่ล่าหลังให้เจริญรุ่งเรืองขึ้น แต่ทว่า เป็นผู้ดำเนินการให้การปรับปรุง (ซึ่งเกิดขึ้นแล้ว) บรรลุความสำเร็จยิ่งขึ้นไป

แม้ว่าจะมีความแตกต่างบางประการ อันเป็นผลสืบเนื่องมาจากวัตถุประสงค์ของกลุ่มผู้นำคอมมิวนิสต์ก็ตาม ลักษณะอย่างกว้างๆ ของการจำเริญทางเศรษฐกิจของโซเวียตรัสเซียนั้น ก็คล้ายคลึงกับยุโรปตะวันตกสมัยก่อน ค.ศ. ๑๘๑๔ ตั้งแต่ ค.ศ. ๑๘๒๒ จนถึงมรณกรรมของสตาลิน รัสเซียอยู่ในยุคเศรษฐกิจภายหลังการสร้างรถไฟ กล่าวคือ เป็นยุคของอุตสาหกรรมเหล็กกล้า อุตสาหกรรมผลิตเครื่องจักรและเครื่องมือ อุตสาหกรรมเคมีภัณฑ์ อุตสาหกรรมไฟฟ้า แต่ทว่าการก้าวหน้าของรัสเซียไปสู่ความเจริญเต็มทีนั้น เกิดขึ้นในสมัยที่มีโอกาสใช้ความรู้เทคนิคแผนใหม่ รวมทั้งมีการวิวัฒนาการอย่างมากมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางด้านอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ อุตสาหกรรมเครื่องบิน และกำลังงานจาก

อะตอม ซึ่งล้วนแล้วแต่เพียงจะเกิดขึ้นในระยะนี้ ฉะนั้น รัสเซียจึงสามารถ
ใช้เทคนิคในระดับที่ไม่เคยปรากฏมาก่อน และไม่เป็นที่รู้จักเสียด้วยซ้ำใน
สองชั่วอายุคน ระดับวิทยาการจึงได้แตกต่างกับบรรดาประเทศต่าง ๆ ซึ่ง
บรรลุสู่ความเจริญก่อน ค.ศ. ๑๙๑๔

เราจึงสรุปได้ว่าลักษณะโดยทั่วไปของการเจริญก้าวหน้าของประเทศ
รัสเซียเป็นขั้น ๆ ไปนั้น ไม่แตกต่างกันเลย กล่าวคือ เริ่มต้นด้วยภาวะ
ขั้นเตรียมการ แล้วก็ถึงขั้นทะยานขึ้น แล้วก็ย่างเข้าสู่ภาวะการมุ่งไปสู่
ขั้นเจริญทางด้านเทคนิคและเศรษฐกิจ รัสเซียก็เหมือนกับประเทศอื่น ๆ
ย่อมจะมีลักษณะพิเศษเฉพาะตน ซึ่งเราจะหยิบยกมาพิจารณาในบท
ต่อ ๆ ไป

ปัญหาบางประการทางด้านกรนิยามสังคมขั้นเจริญ

ความหมายของความเจริญทางด้านเทคนิค อาจจะได้ง่ายขั้น
ถ้าเราพิจารณาเฉพาะปัญหา ๒-๓ ข้ออย่างสั้น ๆ ซึ่งเกิดขึ้นจากการกำหนด
ระยะเวลาของความเจริญในประเทศต่าง ๆ

เมื่อใกล้จะเกิดสงครามโลกครั้งที่ ๑ เราจะถือว่า ฝรั่งเศสเป็น
ประเทศที่มีความเจริญในด้านเทคนิคได้ใหม่ ๆ ทั้ง ๆ ที่ฝรั่งเศสเองก็มีชวานา
เป็นจำนวนมากที่ยังล้าหลังทางด้านเทคนิคอยู่ และในขณะเดียวกันนั้น
ฝรั่งเศสก็มักจะส่งสินค้าประเภททุนเป็นสินค้าขาออก ทั้ง ๆ ที่ภาคเศรษฐกิจ
บางด้านภายในประเทศยังขาดสินค้าทุนและเทคนิคที่ดี สำหรับกรณีฝรั่งเศส
นี้ เราย่อมจะได้เพียงได้อย่างสบายว่า เป็นประเทศที่ไม่ได้อยู่ในขั้นเจริญ
และในทำนองเดียวกัน ด้วยข้อเท็จจริงเดียวกันนี้ เราก็จะได้ถือว่า
ฝรั่งเศสเป็นประเทศที่เจริญต่างหาก นี่แหละคือปัญหาที่จำจะต้องวางคำ

นิยามไว้ให้แน่นอน โดยยอมรับว่า แม้บางภาคเศรษฐกิจในประเทศเดียวกัน อาจจะไม่ยอมรับการใช้เทคนิคแบบใหม่ แต่เราควรจะต้องว่าประเทศนั้น ใกล้สู่ความเจริญแล้ว เหตุการณ์เช่นนี้ มักจะเป็นจริงสำหรับทุก ๆ ชาติที่เราถือว่าเจริญแล้ว เช่นสหรัฐอเมริกาสมัย ค.ศ. ๑๙๐๐ เป็นต้น ก็ยังคงมีภาคใต้ซึ่งล้าหลังอยู่มาก และซึ่งเพิ่งจะย่างเข้าสู่ภาวะทะยานขึ้นเมื่อ ค.ศ. ๑๙๓๐ แคนาดาก็เช่นเดียวกัน แม้ว่าจะเจริญก้าวหน้าไปสักเพียงใด ก็ยังคงมีมลรัฐควิเบคซึ่งยังล้าหลังกว่ามลรัฐอื่น ๆ ดังนั้น คำนิยามของความเจริญทางเทคนิค จำจะต้องเป็นคำนิยามที่กำหนดความใกล้เคียงมากกว่าที่จะกำหนดให้ทุก ๆ ภาคของเศรษฐกิจของชาติอยู่ในชั้นเจริญ

สำหรับญี่ปุ่นสมัย ค.ศ. ๑๙๔๑ ก็เสนอปัญหาที่แตกต่างไปกว่านั้นอีก กล่าวคือ เราจะถือระบบเศรษฐกิจที่มีภาคการเกษตร อันใช้แรงงานมากกว่า เครื่องจักรว่าเป็นระบบเศรษฐกิจที่เจริญได้หรือยัง? หากคำตอบเป็นไปในทำนองยอมรับ เราจำต้องยึดถือเอาการตัดสินใจของสังคมที่กำหนดขนาดของประชากรภายในประเทศ ซึ่งอยู่นอกคำนิยามของเราเป็นหลัก จากขนาดระหว่างประชากรกับทรัพยากรที่มีอยู่ในประเทศญี่ปุ่น เราจะเห็นได้ว่าการเกษตรของญี่ปุ่นนั้นอันที่จริงก็จัดว่าเป็นแผนเทคนิคแบบใหม่ที่อยู่ในระดับสูงเหมือนกัน เพราะมีการใช้ประโยชน์จากน้ำและปุ๋ยวิทยาศาสตร์อันถูกต้องตามหลักวิชาการที่ทันสมัย แม้ว่าการเกษตรของญี่ปุ่นนั้นเครื่องจักรทุ่นแรงอาจจะใช้ได้แต่เพียงภายในขอบเขตที่จำกัด

กรณีรัสเซียในปัจจุบันก็ทำนองเดียวกับกรณีญี่ปุ่น กล่าวคือ มีแรงงานกว่าร้อยละ ๔๐ ของแรงงานทั้งหมด ประกอบอาชีพในการเกษตรและการอุตสาหกรรมทอผ้าฝ้าย และในการผลิตสินค้าบริโภคอื่น ๆ รัสเซียก็ได้ใช้เทคนิคการผลิตแบบใหม่เท่าใดนัก ในที่นี้เช่นเดียวกับคำนิยามของสังคม

นั้นมิได้กำหนดล่วงหน้าเอาไว้ว่า สังคมจะเลือกใช้ความสามารถทางเทคนิค
 ในภาคเศรษฐกิจใด และในระดับใด โดยทั่วไปแล้วรัสเซียในปัจจุบันควร
 จะถือได้ว่าเป็นประเทศที่อยู่ในขั้นเจริญ แม้ว่าผู้นำของรัสเซียจะเลือก
 ภาคเศรษฐกิจทางด้านสินค้าประเภททุนหรืออาวุธยุทโธปกรณ์มากกว่าทาง
 ด้านผลิตสินค้าบริโภค โดยทุ่มเททุนและเทคนิคไปในภาคเศรษฐกิจเหล่านี้
 และยอมรับภาวะทางเศรษฐกิจอันเกิดขึ้นจากการมีเกษตรกรรมที่มีประสิทธิ
 ภาพต่ำ เราจะกล่าวได้อีกอย่างหนึ่งว่า สิ่งกีดกั้นการปรับปรุงเศรษฐกิจ
 รัสเซียให้ทันสมัยนั้น มิได้ขึ้นอยู่กับ การขาดแคลนทางด้านทุน ความ
 สามารถ การประกอบการ หรือผู้เชี่ยวชาญแม้แต่ประการใด

นอกจากกรณีที่กำลังกล่าวมาข้างต้นนี้แล้ว ยังมีกรณีอังกฤษซึ่งตามค่านิ
 ยามของเราถือว่าตั้งแต่ ค.ศ. ๑๘๕๑ เป็นต้นไปนั้น จัดว่าเป็นประเทศที่
 เจริญทางเศรษฐกิจ ปัญหาที่เผชิญหน้า คือ เราจะพิจารณาประการใดดี
 สำหรับระยะเวลาอันยาวนานระหว่างภาวะการเจริญกับภาวะอุดมโภคา ใน
 เมื่อระยะเวลาความเจริญของอังกฤษนั้นเราพิจารณาในแง่การใช้เทคนิคแผนใหม่
 สำหรับศตวรรษที่ ๑๙ มิใช่สำหรับศตวรรษที่ ๒๐ และในภาวะอุดมโภคา
 ภาคเศรษฐกิจที่นำหน้ากลายเป็นการสร้างอาคารบ้านเรือน การผลิตสินค้า
 อุตสาหกรรมประเภทอุปโภคและการจัดสรรบริการ แทนที่จะเป็นอุตสาหกรรม
 หนัก

เหตุผลประกอบการพิจารณาระยะเวลาตามขั้นภาวะการจำเริญของ
 อังกฤษนั้นขึ้นอยู่กับลักษณะการก้าวหน้า (หลังจากที่ได้บรรลุไปสู่ความ
 เจริญทางด้านเทคนิค) และการมีระดับรายได้แท้จริงต่อคนในระดับสูง
 แม้ในระยะที่มุ่งสู่ขั้นเจริญนั้น รายได้ต่อคนรวมทั้งการบริโภคเฉลี่ยต่อ

คนเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ก็ตาม เราจะเห็นได้ว่าไม่มีความสัมพันธ์ที่กำหนดแน่นอนได้เลย ระหว่างความเจริญทางด้านเทคนิคและระดับการบริโภคต่อคน ระดับใดระดับหนึ่งโดยเฉพาะ - ความแตกต่างเหล่านั้นและวิถีทางก้าวหน้าที่แตกต่างกันในภายหลังการทะยานขึ้นนั้น ส่วนใหญ่จะขึ้นอยู่กับจำนวนประชากรเมื่อเทียบกับทรัพยากร และขึ้นอยู่กับนโยบายการแบ่งสรรปันส่วนรายได้ โดยคำนียาม กรรมวิธีของการเจริญก้าวหน้าจะเพิ่มรายได้เฉลี่ยต่อคน แต่นี่มิได้หมายความว่าชาติต่าง ๆ ที่ก้าวหน้าไปสู่ความเจริญจะมีระดับรายได้ต่อคนทัดเทียมกัน และแม้กระทั่งภายในภูมิภาคในประเทศเดียวกันรายได้ต่อคนนี้มีระดับแตกต่างกันไป สำหรับกรณีแคนาดาและประเทศอื่น ๆ บางประเทศแล้วปรากฏว่า เป็นสังคมที่อย่างสู่ภาวะอุดมโภกา ก่อนที่จะบรรลุสู่ความเจริญทางด้านเทคนิคเสียด้วยซ้ำ

ในปัจจุบันนี้ อาจจะมีสังคมที่มีความเจริญก้าวหน้าทางด้านเทคนิคอยู่หลายสังคมด้วยกัน แต่บางสังคมก็ร่ำรวย บางสังคมก็ยากจน เมื่อตัวเลขทางด้านรายได้ประชาชาติมีมากพอที่จะนำมาเปรียบเทียบกันได้อย่างถูกต้องเราอาจจะพบว่าในระดับความเจริญนั้นรายได้ต่อคนเปลี่ยนแปลงผิดแผกจากกันไปอย่างมากมาย อาทิเช่น - อังกฤษ ใน ค.ศ. ๑๙๕๑ นั้น ย่อมจะอยู่ในระดับที่ต่ำมากที่สุด เมื่อพิจารณาจากรายได้และการบริโภคแท้จริงต่อคน การก้าวหน้าภายหลัง ค.ศ. ๑๙๕๑ มักจะเป็นการปรับปรุงทางด้านคุณภาพอาหาร ที่พักอาศัย สินค้าประเภททุนสังคม และการเพิ่มสวัสดิการในลักษณะต่าง ๆ ซึ่งมีได้ช่วยสร้างอุตสาหกรรมใหม่ ๆ ที่นำหน้าในเศรษฐกิจเลย - จนกระทั่งถึง ค.ศ. ๑๙๖๖ อุตสาหกรรมผลิตรถจักรยานจึงได้ขยายตัวขึ้น

อังกฤษในคริสต์ศตวรรษที่ ๑๙ ก็เจริญก้าวหน้าไปในอัตราที่ไม่รวดเร็วเท่าไรนัก การใช้ทุนและความสามารถทางด้านประกอบการหนักไปในทางแสวงหาทรัพยากรซึ่งอังกฤษเองไม่สู้จะมี และหนักไปในทางด้านสร้างขั้นเตรียมการ พร้อมทั้งช่วยเหลือการทะยานขึ้นของประเทศอื่น ๆ รวมทั้งต้องรับภาระการค้นคว้าเทคนิคแบบใหม่ในฐานะที่เป็นประเทศนำหน้าทางด้านการจัดสร้างอุตสาหกรรม เมื่อมาถึงศตวรรษที่ ๒๐ อังกฤษเริ่มจะสูญเสียการเป็นผู้นำเช่นกล่าวไป ในระหว่างที่ยุโรปตะวันตกและสหรัฐอเมริกาบรรลุสู่ความเจริญ ต้นศตวรรษที่ ๒๐ นั้น ปรากฏว่า อังกฤษเองก็อยู่ในฐานะเดียวกับประเทศเหล่านี้ ไม่เจริญก้าวหน้ามากกว่ากันเท่าใดนัก ทั้ง ๆ ที่ยุโรปตะวันตก และสหรัฐอเมริกานั้น ก้าวสู่ขั้นเจริญภายหลังอังกฤษหลายสิบปี ในระยะเวลาเดียวกันนี้เอง อังกฤษเลื่อนฐานะจากสังคมชั้นเจริญ แต่ทว่าก่อนข้างจะยากจน ไปสู่สังคมที่เจริญและค่อนข้างร่ำรวย โดยพิจารณาจากระดับรายได้ของประชากรเป็นเกณฑ์

● ความเจริญในทรศณะย้อนหลัง

มาถึงตอนนี้จะขอกกล่าวถึงการมุ่ง ไปสู่ความเจริญในด้านที่ไม่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจ โดยมองย้อนไปสู่ระยะเริ่มต้น

ระยะเวลาของขั้นเตรียมการนั้น เป็นระยะที่สังคมโบราณเริ่มทำลายโครงสร้างและรากฐานลงที่ละน้อย ในขณะที่ภาคเศรษฐกิจส่วนใหญ่ นั้นยังคงถูกรอบงำโดยความรู้สึกรีกคิดแบบเก่า วัตถุประสงค์ของการปรับปรุ้งให้ทันสมัย สามารถที่จะทะลุผ่านรากฐานสังคมโบราณไปได้ และความรู้สึกรีกแบบสมัยใหม่ ได้กลายเป็นแรงก่อสร้างและควบคุมรูปร่างสถาบันของสังคมในระยะเวลาเดียวกันนั้น หลังจากที่ได้เป็นที่ยอม

รั้งกันอย่างแพร่หลายแล้ว การปรับปรุงเศรษฐกิจให้ทันสมัยก็ก้าวหน้าไป
 ในทิศทางที่จะให้ระบบเศรษฐกิจนั้นบรรลุสู่จุดประสงค์ที่วางไว้แต่ตอนต้น
 ตัวอย่างเช่น อังกฤษในระยะหลัง ค.ศ. ๑๘๑๕ สหรัฐอเมริกาในระยะหลัง
 สงครามกลางเมือง เยอรมันนีในสมัยบิสมาร์ค (หลัง ค.ศ. ๑๘๗๐) และ ▲
 ฝรั่งเศส ซึ่งก้าวข้ามกว่า แต่ก็ก้าวหน้าในระยะเวลาเดียวกันนี้ และรัสเซีย
 สมัยสตาลิน ตอนที่เริ่มมีผังเศรษฐกิจ ๕ ปี ประเทศต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนแต่
 เป็นสังคมที่นำโดยบุคคลผู้รู้ทิศทางที่ตนประสงค์จะไป สังคมเหล่านี้อยู่
 ในภาวะการณ์ที่เจริญก้าวหน้าชนิดดอกเบี๋ยทบตัน และได้รับโอกาสที่จะ
 เปลี่ยนภาคเศรษฐกิจต่าง ๆ ในสังคมให้ทันสมัยยิ่งขึ้น โดยขยายขอบเขต
 ของการใช้เทคนิคแผนใหม่ ระยะเวลาเหล่านี้เป็นระยะที่สังคมมีความ
 เชื่อมมั่นในอนาคตอย่างเต็มที่ และมีกิจการงานแผนใหม่และชิ้นใหญ่ที่จะ
 ต้องปฏิบัติให้สำเร็จลงโดยที่สามารถมองเห็นผลงานได้อย่างรวดเร็ว และ
 เป็นระยะที่สังคมยอมให้ผู้นำทางอุตสาหกรรม ผู้ซึ่งในบางกรณีเป็นผู้นำทาง
 การเมือง มีอำนาจทุกอย่างเต็มที่ (แม้ว่าไม่สู้จะเต็มใจหรือเต็มใจก็ตาม)
 การเพิ่มรายได้อันแท้จริงของแรงงานในครัวเมืองและในการเกษตรรวมทั้ง
 อนาคตของพวกเขาเหล่านี้ล้วนแล้วแต่แปรเปลี่ยนไปในระหว่างสังคมต่าง ๆ
 ที่กำลังมุ่งสู่ความเจริญ เริ่มตั้งแต่สวีเดน ซึ่งมีความสะดวกสบายไปจน
 ถึงรัสเซียภายใต้การบังคับแรงงานในระบบสตาลิน แต่โดยทั่ว ๆ ไปแล้ว
 อำนาจของบุคคลผู้ซึ่งควบคุมการใช้เทคนิคมิได้รับการต่อต้านแต่ประการ
 ใดใน สังคมโบราณ รวมทั้งบรรดาบุคคลผู้นำต่าง ๆ ซึ่งมีความรู้สึกนึกคิด
 อันเป็นปฏิปักษ์ต่อการผลิตแบบใหม่ ต้องประสบกับความพ่ายแพ้และ
 มิสามารถจะจับกลุ่มแสดงอำนาจขึ้นมาได้อีก

หนทางที่ไปสู่สภาพความเจริญ จะดัดแปลงแก้ไขระบบเศรษฐกิจให้ดียิ่งขึ้นไป มิใช่จะสร้างรากฐานที่จะนำไปสู่ความหายนะดังวิเคราะห์โดยนักปรัชญาเอ็งเกิลส์และคาร์ล มาร์คซ์

ในระหว่างที่ชั้นเจริญกำลังก้าว ไปสู่หลักชัยนั้น มีเหตุการณ์เกิดขึ้น ๓ ประการด้วยกัน

ประการแรกแรงงานเปลี่ยนไป กล่าวคือ ระดับความรู้ของแรงงานและอัตราค่าจ้างที่แท้จริงเปลี่ยนแปลงไป พร้อมทั้งความรู้สึกนึกคิดและฝีมือก็เปลี่ยนไปด้วย ก่อนหน้าการทะยานขึ้นประมาณร้อยละ ๗๕ ของบรรดาแรงงานทั้งหมดจะประกอบอาชีพในการเกษตร และได้รับอัตราค่าจ้างที่ต่ำมาก คือพอจะยังชีพอยู่ได้เท่านั้น เมื่อมาถึงตอนปลายของขั้นทะยานขึ้น อัตราส่วนดังกล่าวอาจจะเปลี่ยนเป็นร้อยละ ๔๐ และจะลดลงเป็นร้อยละ ๒๐ เมื่อมาถึงชั้นเจริญแล้ว ในหลายๆ ประเทศทีเดียว แต่ความเจริญเต็มที่นี้ มิใช่หมายความว่า จำนวนประชากรในชุมชนชุมชนขยายตัวขึ้นเท่านั้น แต่ทว่าจำนวนคนงานที่ทำงานประจำสถานที่พร้อมทั้งคนงานที่จัดว่ามีฝีมือพอสมควรนั้นเพิ่มขึ้นด้วย และจำนวนผู้เชี่ยวชาญในแขนงต่างๆ ซึ่งได้รับการฝึกฝนมาอย่างสูงก็เพิ่มขึ้นเช่นกัน ในที่นี้ไม่ใช่เป็นการเปลี่ยนจากแรงงานที่ไร้ฝีมือไปเป็นแรงงานที่มีฝีมือเท่านั้น (เพราะในบางกรณีเกิดมีเหตุการณ์ตรงกันข้าม) แต่เป็นการเปลี่ยนไปเป็นแรงงานซึ่งสามารถสร้างและดำเนินเครื่องจักรที่ซับซ้อนและยุ่งยาก สามารถที่จะจัดเก็บเอกสารในสำนักงานให้เป็นระเบียบเรียบร้อย และสามารถที่จะอำนวยการในหน่วยใหญ่ๆ แทนที่จะมีแรงงานที่ไร้ฝีมือเป็นอย่างมากทำหน้าที่วางรางรถไฟหรือที่เหล็กกล้า บุคคลที่เปลี่ยนไปเหล่านี้ มิใช่เพียงละกมลำนามาจากชนบทใหม่ๆ จำจะต้องเป็นลูกหลานของผู้ที่อยู่ในตัวเมือง ซึ่งได้รับความรู้มากขึ้น

เป็นลำดับ และมีชีวิตอยู่ในวงการเทคนิคการผลิตแบบใหม่ ยิ่งไปกว่านั้น อัตราค่าจ้างอันแท้จริงของแรงงาน ไม่ใช่แต่เพียงเพิ่มขึ้นเท่านั้น แต่บรรดาคนงานอาจจะเห็นว่าหากตนจัดสหบาลขึ้น และสามารถที่จะให้ความสำคัญของตนเป็นที่รู้จักกันในสังคมแล้ว ตนอาจจะได้รับอัตราค่าจ้างที่สูงมากกว่าที่เป็นอยู่ และได้รับความมั่นคงทางด้านการว่าจ้างและสวัสดิการมากขึ้น อีกด้วย

กรรมวิธีของการก้าวหน้าไปสู่ความเจริญนั้น ย่อมวางรากฐานสำหรับแรงดันด้านการเมืองและสังคมให้นำไปสู่การคัดแปลงสภาพการณ์ทางสังคมในลักษณะที่มีมนุษยธรรมมากขึ้น เริ่มต้นแต่ในประเทศอังกฤษตั้งแต่ ค.ศ. ๑๘๔๐ เป็นต้นไป อังกฤษได้เริ่มตราพระราชบัญญัติควบคุมแรงงานต่าง ๆ ขึ้น และแม้กระทั่งในสมัยบิสมาร์ค เยอรมันก็จำเป็นต้องปรับปรุงทางด้านนี้เช่นกัน และแม้กระทั่งรัฐบาลโซเวียตก็ต้องอ่อนข้อต่อผู้บริโภคน ผู้เชี่ยวชาญและข้าราชการของตนเองตั้งแต่ ค.ศ. ๑๙๕๓

ประการที่สอง ลักษณะของความเป็นผู้นำเปลี่ยนแปลงไป กล่าวคือ เปลี่ยนจากบุคคลที่สร้างกิจการทอผ้า รถไฟ เหล็กกล้า และน้ำมัน ซึ่งมีนิสัยไปในทางโกงได้โกงเอามา เป็นผู้จัดการประเภทที่ได้รับการฝึกฝนมาอย่างเชี่ยวชาญทำหน้าที่ควบคุมกลไกในหน่วยธุรกิจที่ใหญ่ ๆ และที่มีกิจการหลายแขนงด้วยกัน

ประการที่สาม ซึ่งสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลง ๒ ประการแรก แต่ทว่ามีความสำคัญมากกว่า กล่าวคือ โดยทั่วไปแล้วสังคมเริ่มหมดความตื่นตัวกับการสร้างอุตสาหกรรม เช่นเดียวกับในกรณีสังคมโซเวียตซึ่งเคยมีการควบคุมให้นักเขียนนวนิยายแสดงความรักของพระเอกที่มีต่อรถแทรกเตอร์ของตน หรือเครื่องมือปฏิบัติงานของตน ในวิถีเดียวกันนั้น แต่ทว่า

แบบค่ายกว่าทางภาคตะวันตกในศตวรรษที่ ๑๙ เริ่มมีการแสดงความคิดเห็นว่าการสร้างอุตสาหกรรมนั้นมิใช่เป็นวัตถุประสงค์ที่พิเศษเหนือกว่าวัตถุประสงค์อื่นๆ เสียแล้ว โดยกลุ่มนักสังคมนิยมซึ่งใช้ชื่อว่า “เฟเบียน” และบรรดานักประชาธิปไตยต่าง ๆ รวมทั้งการแสดงความคิดเห็นของอิบเซนซอร์ และโครเซอร์ ซึ่งเป็นนักประพันธ์ชั้นนำ และรวมทั้งนักเศรษฐศาสตร์เช่น มิลล์และมาร์แชล เป็นต้น อิทธิพลของบุคคลเหล่านี้เริ่มกระจายออกไปในสมัยดังกล่าวและในเวลาเดียวกัน มาร์ชได้เริ่มสร้างทฤษฎีของตนขึ้นเพื่อประท้วงสภาพการณ์ที่แรงงานในโรงงานต้องเผชิญในระยะเวลาที่มุ่งไปสู่ความเจริญคงจะเห็นได้ในบทที่ ๑๐ ต่อไป

การเปลี่ยนแปลงรายได้อันแท้จริง โครงร่างของสังคม ความรู้สึกนึกคิดและความทะเยอทะยานของสังคมเช่นที่กล่าวมาข้างต้นนั้น ทำให้เกิดปัญหาของการสมมูลย์และโอกาสที่จะเลือกบรรลุความเจริญ กล่าวคือ จะใช้โครงร่างทางเศรษฐกิจอันเจริญเหล่านี้ (ซึ่งมีการกำหนดแบบคอกเบี้ยทบต้นอยู่ในตัวแล้วนั้น) ไปในทิศทางใด ควรจะมุ่งไปในทางที่เพิ่มความมั่นคงของสวัสดิการและเวลาว่างให้แก่ประชากรทั่ว ๆ ไป หรือว่าควรจะเพิ่มรายได้อันแท้จริงมากขึ้น รวมทั้งเพิ่มการบริโภคทางด้านสินค้าบริโภคถาวร หรือว่าจะแสดงอำนาจและฐานะของสังคมที่บรรลุสู่ความเจริญมาใหม่ ๆ นี้ต่อนานาชาติ ดังเราจะเห็นได้ต่อไปในบทที่ ๘ ชั้นความเจริญนี้เป็นระยะเวลาที่เต็มไปด้วยภัยอันตราย และก็เป็นระยะเวลาที่เสนอโอกาสอันแจ่มใสต่ออนาคตของประชากรของตนเช่นเดียวกัน

บทที่ ๖

ภาวะสังคมอุดมโลก

ทางเลือก ๓ ทาง

ในบทที่ ๕ เราได้กล่าวไว้ว่า เมื่อสังคมใดสังคมหนึ่งเจริญแล้ว ประชาชนก็เริ่มจะถือว่า สังคมที่ก้าวหน้าทางอุตสาหกรรมแต่ประการเดียวนั้น (ซึ่งเป็นสังคมที่คนใช้ชีวิตมาตั้งแต่เกิด) เป็นสิ่งที่ไม่น่ายินดีแต่ประการใดเลย เพราะเป็นเรื่องที่เคยชินเสียแล้ว สิ่งที่ดึงดูดความสนใจคือ วัตถุ ประสงค์หรือทิศทางที่ตนประสงค์จะให้สังคมของตนมุ่งหน้าไป

ตามหลักวิชาแล้ว เรากล่าวได้ว่า . เมื่อสังคมย่างเข้าสู่ขั้นเจริญและก้าวผ่านภาวะนี้ไป ความสนใจส่วนใหญ่ของประชาชนเปลี่ยนจากด้านอุปทานไปสู่ด้านอุปสงค์ จากปัญหาทางด้านการผลิตไปสู่ปัญหาทางด้าน การบริโภค รวมทั้งหุ้มเทคความสนใจทางด้านสวัสดิการประชาชนในความหมายที่กว้างที่สุด

ในภาวะเศรษฐกิจที่ต่อเนื่องไปจากขั้นเจริญนั้น มีวัตถุประสงค์ อยู่ ๓ ประการที่ต่างก็แข่งขันแย่งทรัพยากรและการสนับสนุนทางการเมือง หนทาง ๓ แพร่งนี้ ล้วนแต่จะช่วยเพิ่มพูนสวัสดิการของประชาชาติได้ใน ความหมายที่กว้างที่สุด

หนทางแรก การสร้างอำนาจและอิทธิพลของประเทศให้ต่างชาติ เกรงกลัวหรือเคารพ นี่ย่อมหมายความว่า จำต้องมีการแบ่งทรัพยากรให้ ทางการทหารและนโยบายต่างประเทศมากขึ้น . ประวัติศาสตร์สมัยใหม่ แสดงให้เห็นว่า มักจะมีบุคคลบางคณะที่แสวงหาดินแดนต่างชาติ เพื่อ

ครอบครองหรือใช้เป็นประโยชน์สำหรับตน เมื่อสังคมของตนอย่างเข้าสู่
ความเจริญทางเทคนิคแล้ว ในหลาย ๆ กรณีที่เดียวที่คณะบุคคลดังกล่าว
สามารถควบคุมอำนาจทางการเมืองและนโยบายของประเทศได้อย่างเต็มที่
โดยวิธีใดวิธีหนึ่ง

หนทางที่สอง ได้แก่การใช้ทรัพยากรของสังคม ไปในการสร้าง
สวัสดิการ (ในความหมายที่แคบ ๆ) ให้แก่ประชากร กล่าวคือ ใช้อำนาจ
รัฐบาลรวมทั้งอำนาจทางจัดสรรปันส่วนรายได้เสียใหม่ โดยผ่านการจัดภาษี
อากรในระบบก้าวหน้า ให้บรรลุสู่วัตถุประสงค์ที่ถึงงามในแง่มนุษยธรรม
และสังคม (ในที่นี้รวมถึงเวลาว่าง) ซึ่งระบบการแข่งขันในตลาดการค้า
อย่างเสรีอาจจะไม่สามารถบันดาลวัตถุประสงค์ดังกล่าวนี้ขึ้นมาได้ ใน
ระหว่างการทะยานขึ้นและการมุ่งไปสู่ขั้นเจริญ วัตถุประสงค์ซึ่งไม่ได้
ช่วยการเพิ่ม ผลิตรกรรมให้สูงสุดโดยตรงเหล่านี้ อาจจะถูกเพิกเฉยไปบ้าง
ระดับการเพิกเฉยย่อมแตกต่างกันไปในสังคม หนึ่ง ๆ เมื่อสังคมเจริญ
มากขึ้นเป็นลำดับ และปวงชนยอมที่จะรับการสูญเสียไปบ้างทางด้านระดับ
การผลิตและทางด้านกำไรใจให้เอกชนผู้มานะขยายการผลิตของตน
(เพราะเมื่อเก็บภาษีเงินได้ตามระบบก้าวหน้ามากขึ้น พวกที่มีรายได้สูง
อาจจะท้อใจไม่ยอมขยายการผลิตและรายได้ของตน) ทั้งนี้ เพราะอยากจะ
บรรเทาความรุนแรงของวัฏจักรธุรกิจ และอยากที่จะเพิ่มความมั่นคงทาง
สังคม อยากจะแบ่งสรรปันส่วนรายได้เสียใหม่ให้ยุติธรรมขึ้น อยากจะ
ลดจำนวนวันทำงานลง และโดยทั่ว ๆ ไปแล้ว อยากจะบรรเทาทรน
กรรมของสังคมที่เดิมที่มุ่งแต่ที่จะขยายผลิตรกรรมทางอุตสาหกรรมให้มากที่สุด
เท่าที่จะทำได้ โดยมุ่งแต่จะกระจายเทคนิคแบบใหม่ให้กว้างขวางไป
แต่เพียงอย่างเดียว

หนทางที่สาม ได้แก่การเพิ่มระดับบริโภคให้สูงกว่าระดับความจำเป็นของมนุษย์ (ซึ่งได้แก่อาหาร ที่พักอาศัยและเครื่องนุ่งห่ม) ทั้งนี้ ไม่ใช่เป็นไปในทางที่ช่วยให้ปวงชนมีอาหารดีขึ้น ที่พักอาศัยสะอาดและสบายขึ้น รวมทั้งมีเครื่องนุ่งห่มมากขึ้นแต่เพียงอย่างเดียว แต่ยังเป็นไปในทางที่เปิดโอกาสให้ปวงชนสามารถบริโภคและอุปโภคสินค้าประเภทถาวรรวมทั้งสามารถบริการนานาประเภทมากที่สุดเท่าที่สังคมที่เจริญในศตวรรษที่ ๒๐ จะจัดสรรให้ได้

เมื่อบรรลุสู่ภาวะความเจริญทางเทคนิคแล้ว ทุกสังคมจำเป็นที่จะต้องเลือกหนทางสามแพร่งนี้ และย่อมเลือกความสมคูลย์ที่แตกต่างจากกันไป และพิเศษแต่เฉพาะตน ความแตกต่างอย่างพิเศษแต่เฉพาะกรณีนี้สืบเนื่องมาจากผลของภูมิศาสตร์ วัฒนธรรมเดิม ทรัพยากร ความรู้สึกนึกคิด และประเภทของผู้นำทางการเมืองต่าง ๆ ตั้งแต่เริ่มทะยานขึ้นจนผ่านขั้นเจริญไปแล้ว ประวัติศาสตร์สหรัฐอเมริกาและยุโรปตะวันตกตั้งแต่ ค.ศ. ๑๕๐๐ ประวัติศาสตร์ญี่ปุ่น ตั้งแต่ ค.ศ. ๑๘๓๐ และแม้กระทั่งประวัติศาสตร์ไซเวียตส์เซีย ตั้งแต่มรณภาพของสตาลิน ล้วนแล้วแต่สามารถที่จะอธิบายในแง่ปัญหาและการตัดสินใจอันเกิดจากการบรรลุสู่ความเจริญทางเทคนิคนี้ได้ รวมทั้งในแง่การกำหนดสมคูลย์ที่แต่ละสังคมเลือกกระหว่างวัตถุประสงค์สามประการ

เนื่องจากสหรัฐอเมริกา เป็นชาติแรกในโลกที่เลื่อนฐานะจากสังคมขั้นเจริญไปสู่ภาวะสังคมอุดมโภคา เราจึงเริ่มต้นพิจารณาภาวะสังคมด้วยการสืบและค้นคว้าถึงวิถีทางที่สหรัฐอเมริกากำหนดความสมคูลย์ระหว่างวัตถุประสงค์ ๓ ประการ ตามขั้นลำดับความจำเป็นในระยะ ๕๐ ปีที่ผ่านมา เราจะแบ่งระยะเวลาออกเป็น ๔ ตอนด้วยกัน กล่าวคือ สมัย

ก้าวหน้า สมัย ค.ศ. ๑๙๒๐—๑๙๓๐ สมัยเศรษฐกิจตกต่ำ (ค.ศ. ๑๙๓๑—๑๙๓๔) และสมัยเศรษฐกิจรุ่งเรือง เมื่อหลังสงคราม (ค.ศ. ๑๙๔๖—๑๙๕๖)

กรณีสหรัฐอเมริกา

ตอนแรก สมัยก้าวหน้า ค.ศ. ๑๙๐๑ — ๑๙๑๖

ก่อนอื่น ขออธิบายสมัยก้าวหน้าอย่างสังเขปเสียก่อน สมัยนี้เริ่มตั้งแต่เชอร์วอดคอร์ท รูสเวลท์ ได้รับเลือกเป็นประธานาธิบดี เมื่อปี ค.ศ. ๑๙๐๑ จนถึงตอนที่ประธานาธิบดี วูดโรว์ วิลสัน หมกมุ่นอยู่กับปัญหาของสงครามโลกครั้งที่ ๑

โดยอาศัยการปฏิบัติงานของพรรครีพับลิกัน ซึ่งได้รับเลือกตั้งเป็นรัฐบาลหรือมีเสียงค่อนข้างมากมาตั้งแต่สงครามกลางเมือง และเป็นสมัยที่เศรษฐกิจสหรัฐามุ่งไปสู่ความเจริญ ประธานาธิบดีแมคคินลีย์ สามารถชนะการเลือกตั้งในปี ค.ศ. ๑๙๐๐ อย่างง่ายดาย กระนั้นก็ดี วิถีทางการครองชีพของประชาชนอเมริกันได้ตระเตรียมที่จะเปลี่ยนน้ำหนักของความสมดุลระหว่างวัตถุประสงค์ ๓ ประการ เช่นที่กล่าวมาข้างต้น ข้อเท็จจริงนี้จะเห็นได้จากความนิยมในตัวประธานาธิบดีเชอร์วอดคอร์ท รูสเวลท์ วิธีการพูดของรูสเวลท์ และจากการพ่ายแพ้ในการเลือกตั้งของประธานาธิบดีทาฟท์ ในปี ค.ศ. ๑๙๑๒ ทั้งนี้ คะแนนเสียงที่ทำให้ทาฟท์พ่ายแพ้นั้น มาจากพรรคการเมืองทั้งสองพรรค

วัตถุประสงค์ในสมัยก้าวหน้านั้น มีน้ำหนักมากขึ้นเป็นลำดับในนโยบายภายในประเทศ ในระยะเวลาประมาณ ๑๕ ปี และได้ทิ้งรอยจารึกไว้ในนโยบายของประเทศ เมื่อมาถึง ค.ศ. ๑๙๑๖ สหรัฐอเมริกายินยอมรับนโยบายเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมอย่างมากมาย เช่นยอมมีภาษีเงิน

ได้แบบก้าวหน้า นอกจากนี้ยังสร้างบรรยากาศที่กิจการใหญ่ ๆ จำต้องระงับอำนาจของตนลง หรือถูกบังคับให้ปันทอนอำนาจลง อนุญาตให้ตั้งสหภาพกรรมกรโดยถือว่าอยู่นอกรัฐบัญญัติ ควบคุมการมีสิทธิผูกขาด และจัดตั้งระบบธนาคารกลาง (Federal Reserve System) ซึ่งช่วยให้รัฐบาลสามารถบรรเทาความรุนแรงของวัฏจักรธุรกิจลงไปได้บ้าง บางมลรัฐได้ตรากฎหมายควบคุมเพื่อสวัสดิการทางสังคม อย่างไรก็ตาม สมัยก้าวหน้านี้เป็นเรื่องทางความรู้สึกนึกคิดและทิศทางของนโยบาย มากกว่าการจัดสรรทรัพยากรให้ผิดแผกไปจากเดิม ในระหว่างระยะเวลานี้ประชาชนอเมริกันได้มีการตัดสินใจเกี่ยวกับกิจการในบ้านเมืองของตนอันสำคัญยิ่งอีกประการหนึ่งด้วย ระหว่าง ค.ศ. ๑๘๙๐ - ๑๙๑๘ สหรัฐอเมริกามีความรู้สึกรู้สึกว่า ตนได้กลายเป็นมหาอำนาจที่ยิ่งใหญ่ประเทศหนึ่งของโลก และถึงเวลาแล้วที่จะแสดงบทบาทอันสำคัญระหว่างนานาประเทศ กล่าวคือ ก้าวออกจากฉากรักษาประเทศซึ่งลัทธิมอนโรจัดสร้างเอาไว้ รวมทั้งยกเลิกการตกลงกันอย่างไม่เป็นทางการกับประเทศอังกฤษ ที่ให้กองทัพเรืออังกฤษเป็นโล่กำบังสหรัฐอเมริกา จากการแย่งชิงอำนาจในระหว่างกลุ่มประเทศยุโรปรวมทั้งการแสวงหาอาณานิคมในทวีปอเมริกาอีกด้วย ประธานาธิบดีธีเยร์ฮอดดอร์ รุสเวลท์ ซึ่งเป็นผู้ริเริ่มให้มีการยึดครองเกาะฟิลิปปินส์ และเป็นวีรบุรุษในสงครามระหว่างสเปนและสหรัฐอเมริกา ได้พยายามดึงสหรัฐอเมริกาออกจากโล่กำบังดังกล่าว โดยมีนโยบายทางการต่างประเทศที่มุ่งไปในทางแสดงอำนาจของประเทศตน ในระหว่างที่ดำรงตำแหน่งประธานาธิบดี

แต่ทว่าพรรคคนที่ธีเยร์ฮอดดอร์ รุสเวลท์ ยึดถืออยู่ในขณะนั้น มิได้ฝังรากฐานลงไปในความรู้สึกนึกคิดของประชาชนอเมริกันเท่าใดนัก จริงอยู่หมู่เกาะฟิลิปปินส์ ยังคงอยู่ในความครอบครองของสหรัฐอเมริกา แต่ทว่า

หลังจากที่ได้ทดลองเปลี่ยนนโยบายจากการอยู่โดดเดี่ยว หันไปหานโยบาย
 ชิมลากับนานาประเทศแล้ว ประชาชนอเมริกันก็เกิดมีความรู้สึกว่าเป็น
 นโยบายที่ไม่ชอบธรรมเสียแล้ว จึงหันหลังให้กับการที่จะแสวงหาดินแดน
 มาเป็นอาณานิคมต่อไป สำหรับนโยบายต่างประเทศนั้นประชาชนอเมริกัน
 เลือคนโยบายพรรคเสรีนิยมตามความหมายของอังกฤษ มากกว่าพรรค
 อนุรักษนิยม โดยที่จะเห็นอย่างแจ่มชัดจากการเลือกประธานาธิบดีวูดโรว์
 วิลสัน ผู้ซึ่งมีความรู้สึกนึกคิดแน่นแฟ้นในระบบเสรีนิยมเป็นอย่างมาก

ทรัพยากรของสหรัฐ ฯ มิได้ไหลไปสู่บริการสังคมหรือกิจการทหาร
 มากเท่าใดนัก แม้ว่าจะมีการตรารัฐบัญญัติควบคุมการเศรษฐกิจมากขึ้น มี
 การสร้างกองทัพเรือที่มีอำนาจมากขึ้น และรวมทั้งการเพิ่มบทบาทของ
 รัฐบาลในกิจการของประเทศมากขึ้นกว่าเดิม

อย่างไรก็ตาม ทรัพยากรของสหรัฐ ฯ ได้ไหลไปสู่วัตถุประสงค์
 ประการที่ ๓ กล่าวคือ ไปเพิ่มระดับการบริโภคของประชากร การเพิ่ม
 ระดับการบริโภคนั้นลดลงบ้าง ในตอนที่ค่าครองชีพในชุมชนได้เพิ่มขึ้น ซึ่ง
 มายติเมื่อ ค.ศ. ๑๙๒๐ แต่หลังจาก ค.ศ. ๑๙๒๐ ไปแล้ว ระดับการบริโภค
 ได้เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว เพราะเป็นสมัยที่เศรษฐกิจรุ่งเรือง

ตอนที่สอง ปี ค.ศ. ๑๙๒๐ - ๑๙๓๐

ระหว่าง ค.ศ. ๑๙๒๐ - ๑๙๓๐ เป็นระยะเวลาที่ประชาชนอเมริกัน
 ชอบนโยบายอยู่โดดเดี่ยว (Isolationism) และเป็นตอนเริ่มต้นที่จะนำไปสู่
 ภาวะเศรษฐกิจฝืดเคืองอย่างมากมาย สมัยนี้เป็นสมัยที่สังคมอเมริกันมี
 ลักษณะพิจารณาว่าสมัยอื่นเริ่มต้นด้วยการมีการต้มเหล้าเถื่อนในอ่างอาบน้ำ

การกระจายเพลงแจ๊ส การเล่นมาจอง มีนักกีฬาที่เด่นและเป็นเสน่ห์ต่อสังคม มีนักประพันธ์เยี่ยมและมีการเต้นรำแบบซาลสตัน เป็นต้น

ในแง่ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจแล้ว ในระยะ ๑๐ ปี ระหว่าง ค.ศ. ๑๙๒๐—๑๙๓๐ นั้น ควรจะถือว่าเป็นระยะที่สังคมย่อยผลประโยชน์ สืบเนื่องมาจากยุคที่มีสินค้าบริโภค ประเภทถาวร และมีบริการสังคมต่าง ๆ อยู่อย่างพร้อมมูล

เราขอพิจารณาตัวเลขบางประการ ซึ่งแสดงถึงลักษณะของการเปลี่ยนแปลงในสมัยนี้ ทั้งในแง่สังคมและการเศรษฐกิจ ซึ่งอยู่ในยุคสังคมอุตสาหกรรม

ประการแรก ชนชั้นกลาง ได้เลื่อนฐานะและเพิ่มจำนวนขึ้นมาก ระหว่าง ค.ศ. ๑๙๐๐—๑๙๔๐ จำนวนชาวนาในสหรัฐอเมริกาได้ลดลง ส่วนบุคคลที่อยู่ในอุตสาหกรรมการก่อสร้าง และการขนส่ง รวมทั้งแรงงานที่มีฝีมือได้เพิ่มขึ้นในอัตราส่วนเดียวกันกับการเพิ่มแรงงานทั้งหมด แต่ทว่าคนงานที่มีฝีมือพอสมควรเพิ่มในอัตรา ๒ เท่าของอัตราการเพิ่มแรงงานทั้งหมด สำหรับบุคคลที่ประกอบอาชีพทางด้านบริการรวมทั้งคนงานประจำสำนักงาน ได้เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วถึง ๓ เท่าของอัตราการดังกล่าว ยุคนี้เป็นยุคที่มีผู้เชี่ยวชาญทางเทคนิคและเป็นยุคของแรงงานที่มีฝีมือสูง และที่มีฝีมือพอสมควรทั้งสองประเภท แนวทางการเปลี่ยนในองค์ประกอบของแรงงานทั้งหมดดังกล่าวมาข้างต้นนี้ ล้วนแล้วแต่จะเห็นได้ในทุก ๆ สังคมที่ได้ผ่านขั้นเจริญไปแล้ว ปัญหาที่เราควรจะถามก็คือ ประชากรของประเทศที่มุ่งไปในทางจัดสรรและใช้ประโยชน์จากสินค้าบริโภค และบริการสังคมเหล่านั้นนั้น ฟานักอาศัยอยู่ที่ใด คำตอบมีอยู่ว่า จำนวนประชากรไม่ใช่แต่จะเพิ่มขึ้นในตัวเมืองเท่านั้น แถวชานเมืองก็เพิ่มขึ้นเป็น

ลำดับอีกด้วย ในระหว่าง ค.ศ. ๑๙๒๐—๑๙๓๐ นั้น ประชากรอเมริกันได้เพิ่มขึ้นร้อยละ ๑๖ สำหรับบุคคลที่พำนักอาศัยอยู่ในตัวเมืองเพิ่มขึ้นประมาณร้อยละ ๒๒ และบุคคลที่พำนักอาศัยอยู่ตามชานเมืองเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ ๔๔

ปัญหาข้อต่อไปก็คือ ผลิตผลจากอุตสาหกรรมนั้นเปลี่ยนแปลงไปอย่างไรบ้าง ในหนังสือเรื่อง *The Output of Manufacturing Industries 1899—1937* (New York 1940) หน้า ๘๙ ศาสตราจารย์ เอส. เฟบบริเคนท์ ได้จัดอันดับการเพิ่มของผลิตรกรรมในสหรัฐฯ ตามอัตราที่มากที่สุดลงมาหาที่ต่ำที่สุด ในระหว่างปี ค.ศ. ๑๙๑๙—๑๙๓๗ ปรากฏว่าอุตสาหกรรมรถยนต์นำหน้า โดยเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ ๑๘๐, ๑๐๐ บุหรี่ น้ำมัน น้ำตาล เพิ่มขึ้นกว่าร้อยละ ๑๐๐๐ ซีเมนต์ ผลไม้กระป๋องและผัก เพิ่มขึ้นเกือบถึงร้อยละ ๑๐๐๐

ตัวเลขที่กล่าวมาข้างบนนี้ หมายความว่า สหรัฐอเมริกาหันไปหายานพาหนะอย่างเต็มที่ ยุคนี้เป็นยุคของรถยนต์ และเมื่อประชาชนอเมริกันส่วนใหญ่มีรถยนต์เป็นของตนเองแล้ว จึงเริ่มมีการเคลื่อนไหวหาที่พำนักตามชานเมือง ซึ่งสร้างขึ้นมาโดยเฉพาะ คือ ครอบครัวยุคหนึ่ง ๆ มีบ้านเป็นเอกสิทธิ์ของตนเอง และในบรรดาบ้านเหล่านี้ก็เริ่มเต็มไปด้วยวิทยุ ตู้เย็น และเครื่องมือ อุปกรณ์ไฟฟ้า รวมทั้งเครื่องช่วยผ่อนแรงงานในบ้านอีกด้วย สหรัฐอเมริกาจัดได้ว่าเป็นสังคมที่มีการเคลื่อนไหวในทางสังคมรวมทั้งมีประสิทธิภาพในการทำงานอย่างมากมาย จนกระทั่งแรงงานที่ทำงานในหน้าที่คนใช้หรือจัดสรรค่าบริการส่วนตัวแทบจะหมดไปจากประเทศทีเดียว ส่วนทางด้านอาหาร ประชาชนอเมริกันก็หันไปบริโภคอาหารที่มีราคาและคุณภาพสูงขึ้นกว่าเดิม และหันไปซื้ออาหารกระป๋องหรือแช่เย็น รถยนต์บ้านสำหรับแต่ละครอบครัว มีถนนหนทางสินค้าประจำบ้านประเภทถาวร

ตลาดขนาดใหญ่สำหรับอาหารที่มีคุณภาพสูง สิ่งเหล่านี้ล้วนแล้วแต่แสดง การเปลี่ยนสังคมนอเมริกัน ในสมัย ค.ศ. ๑๙๒๐ - ๑๙๓๐ เป็นอย่างดี การ เปลี่ยนแปลงนี้สนับสนุนภาวะเศรษฐกิจรุ่งเรือง ในระยะ ๑๐ ปี นี้ และซึ่ง เปลี่ยนวิธีการครองชีพของสหรัฐฯ อย่างมากมาย ตลอดจนวิธีเกี่ยวพาราตี ก็แตกต่างไปจากเดิมมาก

ตอนที่สาม เศรษฐกิจตกต่ำครั้งใหญ่

หลัง ค.ศ. ๑๙๓๐ เป็นระยะที่ภาวะเศรษฐกิจตกต่ำอย่างรุนแรง และ ยาวนานถึง ๑๐ ปี ในขั้นนี้เราจะไม่พิจารณาถึงสาเหตุและเหตุผลในความ รุนแรงเป็นพิเศษของการเริ่มภาวะเศรษฐกิจตกต่ำนี้ นอกจากจะกล่าวว่ การเริ่มต้นภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ ของ ค.ศ. ๑๙๒๙ นั้น เป็นการลดระดับ การผลิตตามวัฏจักรธุรกิจธรรมดา ภาคเศรษฐกิจที่นำหน้าในระยะเศรษฐกิจ รุ่งเรือง เริ่มชงักอัตรการขยายตัวลง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการสร้างบ้าน เรือนและอาคาร ซึ่งได้ขยายผลิตรกรรมไปอย่างมาก เพราะเหตุว่า ความ ต้องการบ้านและอาคารมีมาตั้งแต่สงครามโลกครั้งที่ ๑ แต่มาระยะนี้ อัตร่า การขยายตัวของประชากรลดลง และอัตร่าเพิ่มของจำนวนครอบครัวก็ลดลง ้วย จึงทำให้ความต้องการบ้านช่องและอาคารลดน้อยลง ภาวะเศรษฐกิจตกต่ำนั้น เผอิญมาเกิดในขณะที่สถาบันการเงินทั้งภายในและภายนอก ประเทศเกิดล้มจมลงพร้อม ๆ กัน คล้าย ๆ กับว่า เพดานชั้นสูงสุดพังทลาย เพดานชั้นถัดไปเรื่อย ๆ จนกระทั่งถึงพื้นถนน เป็นต้น ดังเช่นการสมมุติ ข้างต้นนี้ ระดับผลิตรกรรมลดในอัตร่าที่รวดเร็วขึ้นเป็นลำดับ จนกระทั่ง ทำให้ความรู้สึกนึกคิดทางค่านายได้ ความเชื่อมั่นในอนาคต และความ มุ่งหวังในชีวิตเสื่อมลงเป็นลำดับ

ระยะเวลาของภาวะเศรษฐกิจตกต่ำในสหรัฐอเมริกา ควรจะได้รับความอธิบายจากเรามากขึ้น เพราะเหตุว่าระยะเวลานี้น่าจะมีความสัมพันธ์โดยตรงกับภาวะการจำเริญของประเทศ และมีความสัมพันธ์โดยตรงกับชั้นอุดมโยคะ เพราะสหรัฐ ฯ เป็นประเทศแรกที่ได้บรรลุสู่ขั้นนี้

แม้จะมีแรงดันเพิ่มเติมจากปัจจัยต่าง ๆ หลายด้านก็ตาม เหตุผลที่สำคัญที่สุดที่ภาวะเศรษฐกิจตกต่ำในสหรัฐอเมริกาไม่ยอมกลับคืนมาสู่ระดับเดิม ก็คือ ภาคเศรษฐกิจนำหน้าในการเจริญก้าวหน้าของสหรัฐอเมริกาในสมัยนี้ ต้องการให้มีการว่างงานอย่างเต็มที่ (ไม่มีใครว่างงานเลย) และต้องการให้มีบรรยากาศที่เต็มไปด้วยความเชื่อมั่นในเศรษฐกิจ และในอนาคต ก่อนที่ภาคเศรษฐกิจดังกล่าวจะสามารถกลับเข้าสู่ภาวะคึกคักเช่นเดิม ในภาวะเศรษฐกิจตกต่ำคราวหลังนี้ สหรัฐอเมริกามีแรงงานว่างงานถึงร้อยละ ๖๗ ทราบจนกระทั่งถึงสมัยที่เริ่มสงครามโลกครั้งที่ ๒

ภาคเศรษฐกิจที่นำหน้าในยุคนี้ ได้แก่ อุตสาหกรรมด้านใด คำตอบก็คือ อุตสาหกรรมผลิตรถยนต์ กิจการสร้างบ้านตามชนเมือง การสร้างถนน และกิจการที่ช่วยกระจายรถยนต์และสินค้าบริโภคประเภทถาวรไปในบ้านและครอบครัวต่าง ๆ มากขึ้นเป็นลำดับ ในสมัยภาวะการจำเริญขั้นแรก ๆ นั้น แรงดันของความเจริญก้าวหน้าขึ้นอยู่กับ การขยายการสร้างรถไฟ หรือการใช้กรรมวิธีทางการผลิตในอุตสาหกรรม ซึ่งจะนำไปสู่การลดต้นทุนในกิจการต่าง ๆ การลงทุนเหล่านี้อาจจะพิจารณาว่าพอจะทำกำไรได้ แม้ว่าระดับความต้องการของผู้บริโภคในขณะนั้นจะค่อนข้างต่ำก็ตาม แต่มาถึงสมัยที่การลงทุนมุ่งไปในทางอุตสาหกรรมและบริการที่ขึ้นอยู่กับการขยายระดับบริโภค ทุก ๆ คนจำจะต้องมีงานทำ จึงจะสามารถรักษาระดับการผลิตในอัตราสูงได้ เพราะเหตุว่า ถ้าระดับการ

ผลิตไม่ยอมที่จะขยายสูงขึ้นไปเป็นลำดับ กำลังการผลิตในอุตสาหกรรมสินค้าบริโภค รวมทั้งอุตสาหกรรมที่จัดสรรค่าวัตถุดิบสำหรับอุตสาหกรรมที่กล่าวมาข้างต้น ย่อมไม่สามารถที่จะใช้กำลังของตนได้อย่างเต็มที่ และเมื่อเป็นเช่นนี้แล้ว แรงกดดันทางด้านการลงทุนย่อมจะอ่อนลงมาก ขอบเขตของอุตสาหกรรมในสหรัฐอเมริกาตกลงอย่างมากมายและรวดเร็ว ในระหว่าง ค.ศ. ๑๙๓๐—๑๙๔๐ และระดับการผลิตนั้นคงตัวอยู่ในระดับที่ต่ำมาก

ในศตวรรษที่ ๑๙ เหล็กกล้าส่วนใหญ่ถูกใช้ไปในการสร้างรถไฟหรือการต่อเรือ ฉะนั้น ความต้องการเหล็กกล้าจึงเป็นผลของการลงทุนที่นักเศรษฐศาสตร์บางคนเรียกว่ามาจาก “แหล่งภายนอกภาวะเศรษฐกิจ” (exogeneous) แต่ในยุคอุตสาหกรรมโลกนั้น ความต้องการเหล็กกล้า เช่น จากบริษัทผลิตรถยนต์ หรืออุตสาหกรรมทำเครื่องกระป๋อง กลายเป็นผลสืบเนื่องมาจากการลงทุน “ประเภทภายใน” (endogeneous) ของระบบเศรษฐกิจเอง” กล่าวคือ เป็นผลมาจากการเพิ่มรายได้และการทวีอัตราเพิ่มรายได้นั้น

ตามทรรศนะเช่นนี้ อาจจะได้ถือว่าสงครามโลกครั้งที่ ๒ ทำให้สังคมกลับคืนมาอยู่ในสภาพการณ์ที่จ้างแรงงานอย่างเต็มที่ และสมัยหลังสงครามโลกครั้งนี้ สหรัฐอเมริกาได้มีการเปลี่ยนแปลงทางด้านสถาบันไปอย่างมาก โดยเริ่มแต่สมัย “นิวดีล” (New Deal) ซึ่งตราว่าบัญญัติเพิ่มบริการสำหรับสังคมประชารอเมริกาเพิ่มขึ้น สมัยนี้เราอาจจะถือได้ว่าสหรัฐ ฯ ใต้บรรลุไปสู่จุดจบของการปฏิวัติทางด้านการบริโภค โดยมีการว่าจ้างแรงงานอย่างเต็มที่ ระหว่าง ค.ศ. ๑๙๔๖—๑๙๕๖

ในระหว่างภาวะเศรษฐกิจตกต่ำนั้น สังคมอเมริกันมิใช่แค่จะประสบกับความฝืดเคืองแต่อย่างเดียวนั้น เพราะเหตุว่า เมื่อตัวจักรกลที่ผลักดันให้เกิดการก้าวหน้า ซึ่งมีรากฐานมาจากรถยนต์ บ้านส่วนตัวตามชน

เมือง และสินค้าบริโภคประเภทถาวรเกิดสลายตัวลง สหรัฐอเมริกาจึงแบ่ง
ทรัพยากรสำหรับวัตถุประสงค์ที่สามให้มากขึ้น กล่าวคือ เพิ่มทรัพยากรใน
ทางสวัสดิการของสังคม ลักษณะของสวัสดิการทางสังคมซึ่งประธานาธิบดี
แฟรงคลิน ดี รูสเวลท์ ได้เริ่มดำเนินการมาจนกระทั่งถึงจุดจบนั้น ยังคงดำรง
อยู่เป็นรากฐานอันแน่นแฟ้นในสังคมสหรัฐอเมริกาตราบเท่าทุกวันนี้
ตอนที่สี่ สมัยเศรษฐกิจรุ่งเรืองหลังสงคราม

ตอนที่สี่นี้ เป็นตอนที่เศรษฐกิจรุ่งเรืองอย่างมาก ตั้งแต่ ค.ศ.
๑๙๔๖—๑๙๕๖ เราอาจจะถือได้ว่าเป็นระยะที่เศรษฐกิจอเมริกันกลับไปสู่
ความรุ่งเรืองติดต่อกันมาจากภาวะเศรษฐกิจรุ่งเรืองเมื่อสมัย ค.ศ. ๑๙๒๐—
๑๙๓๐ การขยายตัวของชุมชนตามชนเมืองใหญ่ ๆ ยังคงก้าวหน้าต่อไป
ภายหลังจากที่ได้ลดลงในระหว่าง ค.ศ. ๑๙๓๐—๑๙๔๐ ใน ค.ศ. ๑๙๔๘ ร้อย
ละ ๕๔ ของครอบครัวอเมริกันทั้งหมด มีรถยนต์เป็นของตน สิบบีให้หลัง
ตัวเลขเปลี่ยนเป็นร้อยละ ๗๓ ใน ค.ศ. ๑๙๔๑ ร้อยละ ๖๕ ของบ้านทั้งหมด
ในสหรัฐอเมริกามีกระแสไฟฟ้าใช้ในบ้านและมีตู้เย็นอย่างครบถ้วน สิบบี
ต่อมา ตัวเลขกลายเป็นร้อยละ ๙๖ ในทำนองเดียวกัน ตัวเลขทางด้าน
อุปกรณ์ไฟฟ้าในบ้าน อาทิเช่น เครื่องดูดฝุ่น เครื่องซักผ้าด้วยไฟฟ้า เป็น
ต้น ก็แสดงอัตราเพิ่มทัดเทียมกัน ในปี ค.ศ. ๑๙๕๕ ร้อยละ ๘๖ ของบรรดา
บ้านทั้งหมด มีเครื่องรับโทรทัศน์ประจำบ้าน

ถึงแม้ว่าเครื่องแช่เย็นและเครื่องปรับอากาศ จะเริ่มมีใช้ในบ้านมาก
ขึ้นเป็นลำดับก็ตาม เราพอจะเห็นได้ว่า การเจริญก้าวหน้าของเศรษฐกิจ
อเมริกันนั้น ไม่สามารถที่จะสืบรากฐานส่วนใหญ่มาจากแค่การเพิ่มชุมชน
ตามชนเมือง และการเพิ่มรถยนต์และการเพิ่มอุปกรณ์ไฟฟ้าในบ้าน มาก
ไปกว่าเท่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน สินค้าบางประเภทปรากฏว่าผลิตน้อยลงก่อน

หน้าภาวะเศรษฐกิจซบเซาเมื่อเร็ว ๆ นี้ ซึ่งเป็นสมัยที่อุตสาหกรรมรถยนต์ขยายตัวมากเกินไป และได้รับบทเรียนว่า ทิศทางของการจำเริญของภาคเศรษฐกิจทั้งหมดนั้น ในระยะยาวแล้ว ไม่สามารถที่จะขยายในอัตราเดิมได้ จำจะต้องลดอัตรการขยายลง การเปลี่ยนแปลงซึ่งพอจะมองเห็นในระยะนี้ เป็นปัญหาที่น่าสนใจปัญหาหนึ่งสำหรับสหรัฐอเมริกา เพราะเผชิญมาเกิดขึ้นระยะเวลาที่ยุโรปตะวันตก ญี่ปุ่น และรัสเซีย กำลังย่างเข้าสู่ ภาวะซันเจริญอย่างรวดเร็วในการผลิตสินค้าบริโภคประเภทถาวรสำหรับความ ได้เปรียบของสหรัฐอเมริกาในการส่งสินค้าขายออกนั้น ปัจจัยที่สำคัญปัจจัยหนึ่งได้แก่ฐานะ เป็นผู้นำทางด้านการผลิตอุปกรณ์ประเภทเหล่านี้ มาถึงในปัจจุบันนี้ ประเทศหลายประเทศสามารถจะผลิตสินค้าบริโภคประเภทถาวร (รถยนต์ อุปกรณ์ไฟฟ้า ฯลฯ) ในระดับการผลิตที่ยิ่งใหญ่และในอัตราต้นทุนที่ต่ำ และมีอัตราค่าจ้างต่ำกว่าอัตราค่าจ้างในสหรัฐอเมริกาเสียอีกด้วย ปัญหาที่สหรัฐอเมริกาควรจะต้องถามตัวเองก็คือ อุตสาหกรรมหนักผลิตรถยนต์ รวมทั้งอุตสาหกรรมที่ผลิตอุปกรณ์ไฟฟ้าต่าง ๆ เหล่านี้ จะประสบเหตุการณ์ดังเช่นผู้ผลิตผ้าฝ้ายและอุตสาหกรรมรถไฟในประเทศอังกฤษได้เคยเผชิญมาในกาลก่อนหรือไม่

ตอนที่ห้า อนาคตจะเป็นอย่างไร

ปัญหาที่เผชิญหน้าอยู่ในปัจจุบันคือ ระบบเศรษฐกิจอเมริกันในอนาคตจะเป็นอย่างไร หลังจากสร้างอารยธรรมแบบหรรษาอยู่กับรถยนต์และบ้านส่วนตัวตามชานเมืองแล้วประชาชนอเมริกันจะทำงานช้าลงบ้าง และรับผลประโยชน์จากความมั่งคั่งของประเทศหรือไม่ หรือจะเลือกเอาการทำงานอาทิตย์ละ ๔ วัน และมีเวลาหยุดงานอาทิตย์ละ ๓ วัน บางคนก็คิด

ว่าควรจะเป็นเช่นนั้น แต่อย่างไรก็ตาม ระยะเวลาที่ยังสั้นเกินไปที่จะปฏิเสธหรือยอมรับความคิดเห็นเช่นกล่าวเหล่านี้

อย่างไรก็ตาม เป็นที่ประจักษ์กันอยู่ว่า มีเหตุการณ์ใหม่และสำคัญได้เกิดขึ้นในสหรัฐอเมริกา ซึ่งสืบเนื่องมาจากข้อเท็จจริงที่ว่า ยุคของสินค้าบริโภคประเภทถาวร ใกล้จะสู่จุดจบอย่างเต็มที่แล้ว การเปลี่ยนแปลงเช่นนี้ ก็เป็นทำนองเดียวกันกับการเคลื่อนไหวของครอบครัวบุคคลเต็มบรมค ดังที่กล่าวมาแต่ตอนต้น เมื่อการกระจายสินค้าบริโภคประเภทถาวรใกล้สู่จุดที่อัตราการกระจายจะต้องลดลง เกิดมีแนวความคิดที่ประหลาดและไม่เคยคาดฝันมาก่อนในสังคมอเมริกันกล่าวคือ ประชาชนอเมริกันเริ่มจะดำเนินวิถีชีวิตไปในทำนองที่ว่า มีความประสงค์ที่จะเพิ่มทารกขึ้นมากกว่าที่จะให้มีการบริโภคเพิ่มขึ้น

ระหว่างสงคราม อัตราการเกิดเพิ่มจาก ๑๘ ต่อ ๑,๐๐๐ คน เป็น ๒๒ ต่อ ๑,๐๐๐ คน อัตราเพิ่มขึ้นในตอนนั้นถือว่าเป็นปรากฏการณ์พิเศษของการที่มีแรงงานทำงานอย่างเต็มที่ และเป็นผลจากการแต่งงานของบรรดาทหารที่ออกสู่สนามรบ ซึ่งส่วนมากยังมีอายุไม่เกินวัยรุ่นเท่าไรนัก อย่างไรก็ตาม ในสมัยหลังสงคราม รัศบ้อัตราการเกิดเพิ่มขึ้นและทรงตัวอยู่ในอัตรา ๒๕ ต่อ ๑,๐๐๐ คน ทำให้การขยายตัวของประชากรเพิ่มขึ้น รวมทั้งมีการเปลี่ยนแปลงในโครงสร้างทางด้านเศรษฐกิจ เมื่อปี ค.ศ. ๑๙๔๖ ตัวเลขแสดงจำนวนประชากรอเมริกันของหน่วยราชการประมาณว่า จำนวนประชากรนั้นจะถึง ๑๖๕ ล้านคนในปี ค.ศ. ๑๙๕๐ แต่ปรากฏว่าในเวลา ๑๐ ปี ต่อมา จำนวนประชากรได้เพิ่มขึ้นกว่าเดิม ในปีปัจจุบันประชากรอเมริกันเพิ่มในอัตราที่สูงกว่าร้อยละ ๑.๕ ต่อปี และคาดกันว่า จะถึงระดับ ๒๔๐ ล้านคนในปี ค.ศ. ๑๙๕๐

การเพิ่มประชากรของสังคมนอเมริกัน อันจะนำไปสู่สภาพการณ์ที่
มัลธัส คาดล่วงหน้า และรวมทั้งการจัดสร้างอาวุธยุทโธปกรณ์มากขึ้น และ
ประกอบด้วยการขาดแคลนสินค้าประเภททุนสังคมนมากขึ้น ล้วนแล้วแต่
จะทำให้ในระยะ ๑๐ ปีข้างหน้าในประวัติศาสตร์อเมริกัน เป็นระยะเวลาที่
มีการขยายตัวทางการผลิตอย่างรวดเร็ว แต่ทว่าอาจจะเกิดการลดระดับ
การบริโภคภายในมันลงบ้างก็ได้ หากเหตุการณ์ดังกล่าวนี้ยังคงดำเนิน
ต่อไป

เพื่อที่จะให้เข้าใจถึงหลักการในการลดระดับการบริโภคภายในมัน
นั้นเราขอพิจารณาประมาณการของตัวอัตราส่วนที่ศาสตราจารย์ ซี ทิวเบอร์
และ ไอ.บี. ทิวเบอร์ ได้คำนวณเมื่อเร็ว ๆ นี้ อัตราส่วนนี้วัดความสัมพันธ์
ระหว่างแรงงานที่อยู่ในช่วงอายุที่ทำงานได้และประชากรที่อยู่นอกช่วงอายุ
ดังกล่าว ซึ่งในสหรัฐ ฯ ช่วงอายุทำงานนั้นอยู่ในระหว่าง ๒๐-๖๕ ปี
ปรากฏว่า โดยใช้หลักการคำนวณบุคคลที่อยู่นอกช่วงอายุทำงาน ๑๐๐ คน
จำจะต้องใช้คนในช่วงอายุทำงานเลี้ยงดูสักกี่คนนั้น ตามประวัติศาสตร์
แล้ว ตัวอัตราส่วนนี้ลดลงเป็นลำดับ กล่าวคือ บุคคลที่สามารถทำ
งานได้นั้น จำจะต้องเลี้ยงดูผู้พึ่งพาอาศัยน้อยคนลงเป็นลำดับ ใน ค.ศ.
๑๙๑๕ ตัวอัตราส่วนนั้นปรากฏว่าเป็น ๘๔ และใน ค.ศ. ๑๙๓๕ ลดลงต่ำ
ถึง ๗๔ เมื่อ ค.ศ. ๑๙๕๕ นั้น กลับเพิ่มขึ้นมาเป็น ๘๑ และจากโครงสร้าง
ทางค่านอายุและอัตราเกิดของประชากรอเมริกันในปัจจุบัน ปรากฏว่า ใน
ค.ศ. ๑๙๗๕ นั้น ทุก ๆ ร้อยคนที่พึ่งพาอาศัยคนอื่นอยู่ ต้องการคนทำงาน
เพื่อเลี้ยงดูตนไม่ต่ำกว่า ๘๘ คนเป็นอย่างน้อย

ข้อความข้างบนนี้กล่าวได้ว่า จากการเลือกด้วยความสมัครใจ สังกมอเมริกันในปี ค.ศ. ๑๙๕๙ นั้น มิได้ร่ำรวยและมั่งคั่งดังที่คนภายนอกรวมทั้งคนภายในเข้าใจ

ศาสตราจารย์ กัลเบรท ได้ให้คำแนะนำว่า ขณะนี้ยังเร็วเกินไปที่จะลดวันทำงานลง และปล่อยให้มีการว่างงานอยู่ในระดับสูงพอสมควร เพราะสังคมนานาชาติ มีโครงการไปในทางที่เป็นสังคมอุดมโภคธาตุตลอดเวลา ทั้งยังต้องการที่จะรักษาความสะอาดสบายและมนุษยธรรม ซึ่งสืบเนื่องมาจากสินค้าประเภททุนสังคมนี้นั้นมีมากพอเพียง และยังคงช่วยเหลือชาติอื่น ๆ เพื่อประโยชน์ของตนเองและของชาติอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง การช่วยเหลือเหล่านี้แพงขึ้นเป็นลำดับ นอกจากนี้แล้ว - จากแรงกดดันภายในระบบเศรษฐกิจของตนเอง ยังต้องการที่จะเพิ่มประชากรในอัตราที่รวดเร็วอีกด้วย และใช้แรงงานซึ่งอยู่ในช่วงอายุที่จะทำงานได้ ให้มีหน้าที่จัดสรรสินค้าและบริการต่าง ๆ ให้แก่บุคคลที่ชราภาพและที่ยังเยาว์วัยเป็นจำนวนมากขึ้นอีกด้วย สังคมเช่นกล่าวมานี้จำเป็นต้องใช้ทรัพยากรของตนอย่างเต็มที่ อย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด และอย่างรอบคอบเพียงพอ ปัญหาทางด้านเลือกหนทางเดิน และการแบ่งสรรปันส่วนทรัพยากร ซึ่งอันที่จริงก็เป็นปัญหาทางด้านการศึกษาแคลงนั่นเอง ยังมีได้หมดไปจากสังคมนานาชาติเลย -

ยุคหลังภาวะการเจริญในประเทศต่าง ๆ

มาถึงตอนนี้เราเผชิญกับปัญหาที่ว่า เหตุใดยุโรปตะวันตกซึ่งบรรลุสู่ภาวะขั้นเจริญ ตอนสงครามโลกครั้งที่ ๑ จึงมิได้ย่างเข้าไปสู่ยุคอุดมโภคธาตุเช่นกรณีสหรัฐอเมริกา หรือจะกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ การตัดสินใจ

เลือกทิศทางก้าวหน้าของยุโรปตะวันตก ในสมัยที่ผ่านชั้นเจริญไปแล้วนั้น เป็นไปในรูปใด เมื่อพิจารณาในแง่วัตถุประสงค์ ๓ ประการ ดังเช่นกล่าว มาแต่ต้น

ก่อน ค.ศ. ๑๕๑๔

ก่อน ค.ศ. ๑๕๑๔ เนื่องจากมีแรงดันภายในช่วยบรรเทาความทารุณของวิธีการครองชีพในสังคมอุตสาหกรรมที่นำไปสู่ภาวะชั้นเจริญ สังคมต่างๆ ในยุโรปตะวันตกได้ก้าวไปสู่ลักษณะของประเทศที่มีสวัสดิภาพเป็นหลัก เหตุที่ยุโรปตะวันตกคั่งคั่งใจเช่นนี้ อาจจะเป็นเพราะว่าความคิดเห็นของชาวนาในยุโรปตะวันตกนั้น ไม่สู้จะมีน้ำหนักมากเท่าในกรณีสหรัฐอเมริกา แต่ก็ยังมีปัจจัยอื่นๆ อีกหลายประการ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ลัทธิสังคมนิยมและอุดมคติทางด้านอารยธรรมและมนุษยธรรมของแรงงานอุตสาหกรรมและของบุคคลที่นำหน้าทางด้านความคิด ล้วนแล้วแต่มิ้มน้ำหนักมากกว่าในสหรัฐอเมริกาทั้งสิ้น รัฐบาลในยุโรปตะวันตกถูกบังคับให้จัดสรรค่าบริการสำหรับสังคมมากกว่ารัฐบาลสหรัฐอเมริกา: คงจะเห็นได้จากตัวเลขเปรียบเทียบระหว่างประเทศในยุโรปตะวันตก และสหรัฐอเมริกา ซึ่งจัดพิมพ์ขึ้นเมื่อ ค.ศ. ๑๙๕๘ โดย นายมิลตัน กิลเบอธ และพรรคพวก ปรากฏว่ายุโรปตะวันตกยังคงประสงค์ที่จะให้รัฐบาลของตนจัดสรรค่าบริการ และการช่วยเหลือต่างๆ ทางด้านการบริโภคนิยม ในอัตราส่วนที่สูงกว่าสหรัฐอเมริกาแทบเท่าทุกวันนี้ ใน ๑๐ ปี ก่อนหน้า ค.ศ. ๑๕๑๔ ในกรณียุโรปตะวันตกนั้น การบริโภคนิยมในตัวเมืองไม่สามารถที่จะเพิ่มไปได้มาก เพราะเหตุว่าค่าครองชีพได้เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว จนกระทั่งพรรคเสรีนิยมภายใต้การนำของ ลอร์ด ยอร์จ ได้รับอำนาจที่จะปฏิรูประบบสังคมขึ้นใหม่ ซึ่งแสดงว่า

ประชาชนอังกฤษหันมาพึ่งการเมือง เพื่อที่จะจัดการแบ่งสรรค้ำป็นส่วน
ทรัพยากรเสียใหม่เป็นลำดับ ในทำนองเดียวกับในสมัย “นิวคิล”
ประชาชนอเมริกันเริ่มหันมาพึ่งการเมืองมากขึ้น เพราะมีการว่างงานอย่าง
มากมายและยาวนาน

ก.ศ. ๑๙๒๐—๑๙๒๕

ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ ๑ ยุโรปตะวันตกเผชิญกับปัญหาฟื้นฟู
เศรษฐกิจที่รุนแรงมากกว่าสหรัฐอเมริกา รวมทั้งปัญหาทางค้ำอำนาจให้
ระบบเศรษฐกิจกลับคืนมาสู่ภาวะปกติ ซึ่งก็เป็นปัญหาที่ยุ้งยากมากกว่าใน
กรณีสหรัฐอเมริกา ยุโรปตะวันตกจึงไม่สามารถที่จะก้าวไปสู่ยุคอุดมโภคา
ได้ในทันทีทันใดเช่นสหรัฐอเมริกา .

ระยะเวลาของการปรับปรุงเศรษฐกิจของแต่ละชาติในยุโรปตะวันตก
แตกต่างกันมาก แต่พอที่จะกล่าวได้ว่า ในระหว่าง ก.ศ. ๑๙๒๐—๑๙๒๕ นี้
ยุโรปแทบทั้งหมดมีความมั่งคั่งเต็มที่เพียง ๔ ปีเท่านั้น กล่าวคือ ระหว่าง
ก.ศ. ๑๙๒๕—๑๙๒๙ และระยะเวลา ๔ ปีนี้ ก็สามารถเพียงค้ำนำยุโรป
ตะวันตกกลับคืนมาสู่ระดับการผลิตของปี ๑๙๑๓ เท่านั้นเอง ในขณะที่การ
เจริญก้าวหน้าของสหรัฐอเมริกาค้ำเนินต่อไป โดยมีแรงผลักดันมาจากการ
สร้างบ้านตามชนเมือง ความต้องการรถยนต์ และความต้องการสินค้า
บริโภคประเภทถาวร ยุโรปกลับถอยหลังลงในระหว่าง ก.ศ. ๑๙๒๐—๑๙๒๙
ถ้าหากการวิจัยของเราถูกต้อง เหตุผลสำหรับการชดอทิศทางก้าวหน้าของ
เศรษฐกิจยุโรป ในสมัย ๑๙๒๐—๑๙๒๙ นี้ อาจจะเป็นเพราะว่าสังคมยุโรป
นั้นไม่สามารถที่จะก้าวหน้าไปตามขั้นลำดับของการเจริญ ตามที่เราได้วิจัย
มานั่นเอง

ก.ศ. ๑๕๓๐ — ๑๕๓๕

เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในระหว่าง ก.ศ. ๑๕๓๐—๑๕๓๕ นั้น พอจะช่วยให้เราเข้าใจในการวิเคราะห์ของเราข้างต้น ในขั้นนี้ขอมองข้ามการสร้างอารยยุทโธปกรณ์ไปพลางก่อน เราจะเห็นได้ว่าการสร้างบ้านเรือนและการขยายตัวของผลิตรถยนต์รวมทั้งสินค้าบริโภคประเภทถาวรนั้น ช่วยสร้างความมั่งคั่งให้แก่สังคมยุโรปตะวันตกในระหว่าง ก.ศ. ๑๕๓๐—๑๕๓๕ หรือจะพูดอีกนัยหนึ่งว่า เมื่อนโยบายของรัฐบาลประเทศต่าง ๆ ในทวีปยุโรป เริ่มสร้างสิ่งแวดล้อมและบรรยากาศของความมั่งคั่ง ความยืดหยุ่นของอุปสงค์อันสืบเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงระดับรายได้กันนั้น แสดงว่า เกิดมีความต้องการสินค้าบริโภคประเภทถาวรและบริการ รวมทั้งอาคารบ้านเรือนเพิ่มขึ้นในอัตราที่รวดเร็วจนผิดสังเกต

ตัวเลขการผลิตรถยนต์ส่วนตัวและรถบรรทุก ในระหว่าง ก.ศ. ๑๕๒๕—๑๕๓๘ สำหรับยุโรปตะวันตกและอเมริกา อิงกวา ซเวนนิลสัน ได้คำนวณไว้ว่าประเทศมหาอำนาจในยุโรป ๔ ประเทศ ได้ผลิตรถทั้งสองประเภทประมาณ ๗๐๒,๐๐๐ คัน ในปี ๑๕๒๕ ส่วนสหรัฐอเมริกาผลิตออกมาถึง ๕.๔ ล้านคันในปีเดียวกันหลังจากที่เศรษฐกิจฝืดเคืองมาเป็นระยะเวลานานในสหรัฐอเมริกา ในขณะที่ยุโรปฟื้นฟูกำลังขึ้นมาบ้าง ตัวเลขแสดงการผลิตรถยนต์สำหรับ ก.ศ. ๑๕๓๘ นั้น เปลี่ยนแปลงไป กล่าวคือ สำหรับ ๔ ประเทศดังกล่าวในทวีปยุโรปเพิ่มขึ้นเป็น ๑.๑ ล้านคัน แต่สำหรับสหรัฐอเมริกาลดลงเหลือเพียง ๒.๕ ล้านคัน ความแตกต่างลดลง กล่าวคือ ใน ก.ศ. ๑๕๒๕ ยุโรป ๔ ประเทศผลิตได้เพียงแค่อ้อยละ ๑๓ ของจำนวนรถยนต์ที่สหรัฐอเมริกาผลิตขึ้น แต่ในปี ก.ศ. ๑๕๓๘ ยุโรปผลิตได้ถึงร้อยละ ๔๔

รูปที่ ๑-๒ และ ๓ แสดงว่า ในระยะเวลากว่า ๑๐ ปี ที่เราได้พิจารณาแล้ว ทว่าทั้งสังคมที่ได้ผ่านภาวะขึ้นเจริญไปแล้ว ได้มีการกระจายรถยนต์ส่วนตัวออกไป

ปัจจัยทางด้านเทคนิคและภูมิศาสตร์บางประการ ทำให้ยุโรปหันไปสนใจในเรื่องถนนซีกว่าสหรัฐอเมริกา ปัจจัยที่กล่าวนี้ ได้แก่เงินทุนซึ่งต้องการสำหรับการสร้างถนนสูงมาก อำนาจผูกขาดของการรถไฟซึ่งมีรัฐบาลหนุนหลังอยู่รวมทั้งการที่สหรัฐอเมริกาเริ่มต้นผลิตรถยนต์จำนวนมากเพื่อประชากรส่วนใหญ่ก่อนยุโรป ประกอบกับระยะทางระหว่างเมืองหนึ่งกับเมืองหนึ่งในสหรัฐอเมริกานั้น ไกลกว่าในยุโรปอย่างมาก และเพราะมีการสร้างชุมชนตามชนเมือง จึงทำให้สหรัฐอเมริกามีที่ดินตามชนเมืองที่มีราคาถูกกว่ายุโรป นอกจากนี้แล้วจำจะต้องกล่าวว่า - สังคมอเมริกันมีรากฐานมาจากความเสมอภาคจากการที่มีอัตราค่าจ้างและอัตราการผลิตของแรงงานสูงกว่ายุโรป ปัจจัยเหล่านี้ทำให้อเมริกาหันไปสู่ยุคอุตสาหกรรมได้ง่ายและรวดเร็วกว่าสังคมในยุโรป - ซึ่งมีความรู้สึกในเรื่องชั้นและตระกูลอยู่มาก คนงานในยุโรปจำจะต้องใช้เวลามากกว่าคนงานอเมริกันในการรับแนวความคิดที่ว่า ผลผลิตจากยุคเครื่องจักรรวมทั้งผลประโยชน์จากการเดินทางและบริการสังคมอื่น ๆ ซึ่งระบบเศรษฐกิจที่เจริญแล้วจะสามารถที่จะจัดสรรให้ได้นั้นควรจะเป็นของตนและครอบครัว และควรจะมีโอกาสบริโภคสิ่งเหล่านี้ได้มากขึ้นเป็นลำดับ เรื่องราวดังที่กล่าวมาตอนต้นนี้ อาจจะมีพออธิบายถึงข้อเท็จจริงที่ว่าระบบเศรษฐกิจในทวีปยุโรป ระหว่างปี ๑๙๒๐ - ๑๙๓๘ นั้น มิได้ก้าวหน้าไปในอัตราเดียวกับระบบเศรษฐกิจของสหรัฐอเมริกา

แต่อย่างไรก็ตาม ยังมีปัจจัยอีกประการหนึ่ง ที่ช่วยกำหนดการก้าวหน้าของระบบเศรษฐกิจ กล่าวคือ ภาวะเศรษฐกิจตกต่ำครั้งใหญ่ ในระหว่าง

ค.ศ. ๑๙๒๙ - ๑๙๓๒ นั้น ได้ทำลายอำนาจของผู้นำทางการเมือง ซึ่งเคยดำรงอำนาจมาหลายชั่วอายุคนในยุโรปทั่ว ๆ ไป และซึ่งเป็นผู้มีความคิดที่จะสร้างสถานการณ์ให้กลับคืนไปสู่สมัยก่อน ค.ศ. ๑๙๑๔

ในสหรัฐอเมริกา ภาวะเศรษฐกิจตกต่ำครั้งนี้ . นำไปสู่การเปลี่ยนอำนาจทางการเมือง โดยพรรคฝ่ายค้านขึ้นมาครองอำนาจแทน และจัดการให้สังคมนิยมกันทั่ว ๆ ไปอย่างเข้าสู่สภาพการณ์ที่มีสวัสดิการเป็นหลักสำคัญของประเทศ ส่วนในประเทศอังกฤษนั้น กลับนำไปสู่รัฐบาลรวม และต่อมารัฐบาลพรรคอนุรักษนิยม ซึ่งฟื้นฟูความมั่งคั่งของประเทศ โดยส่งเสริมการปลูกบ้าน การลดค่าของเงินตรา และการสร้างกำแพงภาษีขาเข้าสำหรับ ฝรั่งเศสมีการเปลี่ยนรัฐบาลโดยพรรคประชาชนนิยมขึ้นมาครองอำนาจ และสำหรับในกรณีเยอรมันนี้ และญี่ปุ่นนั้น การสลายตัวทางอำนาจการเมือง ทำให้กลุ่มผู้นำประเทศกลุ่มใหม่เลือกใช้ทรัพยากรของสังคมที่เจริญไปในทางขยายกิจการทหาร ดังนั้น เมื่อฮิตเลอร์และนักการทหารญี่ปุ่นขึ้นครองประเทศเรียบร้อยแล้ว ประเทศมหาอำนาจต่าง ๆ ก็เผชิญหน้ากับวิถีทางที่สังคมของตนจำจะต้องดำเนิน กล่าวคือ ประเทศมหาอำนาจต่าง ๆ จำจะต้องสร้างกองทัพของตน เพื่อแข่งขันกับเยอรมันและญี่ปุ่น ในระยะเวลาอันสั้นนี้ การฟื้นฟูทางด้านการผลิตอาวุธยุทโธปกรณ์เป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่ง ในการช่วยให้ยุโรปฟื้นฟูเศรษฐกิจ ในระหว่าง ค.ศ. ๑๙๓๐ - ๑๙๓๘ โดยที่ถึงเอาทรัพยากรมาลงทุนทางด้านกิจการทหารแทนที่จะไปใช้ในการผลิตสินค้าและบริการที่ประชาชนส่วนใหญ่ต้องการ ต่อมาในระยะเวลาไม่นานเท่าไรนักก็เกิดสงครามโลก

หลัง ค.ศ. ๑๙๔๕

หลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ เป็นต้นมา ได้มีการฟื้นฟูเศรษฐกิจเป็นการใหญ่ แต่ครั้งนี้ยุโรปตะวันตกอย่างเข้าสู่ยุคของสินค้าบริโภคประเภทถาวรและบริการสำหรับประชาชนดังเช่นสหรัฐอเมริกา ซึ่งในขณะเดียวกันนั้น สหรัฐก็กำลังพยายามให้ยุคเช่นกล่าวนี้เจริญจนถึงที่สุด และเริ่มต้นเปลี่ยนแปลงลักษณะการก้าวหน้าของตน โดยเลือกการที่จะมีครอบครัวใหญ่เป็นสิ่งที่สำคัญกว่าสิ่งอื่น ยุโรปตะวันตกและญี่ปุ่นก็เริ่มต้นที่จะกระจายสินค้าและบริการต่าง ๆ ซึ่งสังคมอุตสาหกรรมที่เจริญก้าวหน้าสามารถที่จะจัดสรรให้ ทั้งนี้ ต่างพยายามที่จะให้ประชากรส่วนใหญ่ของตนมีโอกาสบริโภคสินค้าและบริการดังกล่าวมากขึ้น ในระหว่าง ปี ค.ศ. ๑๙๕๐ และ ๑๙๕๕ ความแตกต่างระหว่างสหรัฐอเมริกา และยุโรปตะวันตกทางด้านการใช้จ่ายในการบริโภคสินค้าประเภทถาวรเริ่มจะลดลง การวิจัยของ นายกิลเบิร์ต แสดงว่าภายหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ เป็นต้นมา (เมื่อเปรียบเทียบระหว่างสหรัฐอเมริกาและยุโรปตะวันตกรวม ทั้งในระหว่างประเทศในยุโรปตะวันออกด้วยตนเอง) แทบจะกล่าวได้ว่า ความแตกต่างในการลงทุน และในการบริโภคสินค้าประเภทถาวรต่าง ๆ นั้นเป็นเพราะประชาชนแต่ละประเทศมีรายได้ที่จะไป ในการซื้อสินค้าประเภทดังกล่าวเหมือนกันในแทบทุกประเทศ ความแตกต่างในความต้องการของมนุษย์ซึ่งนักเศรษฐศาสตร์เรียกว่า “รสนิยม” นั้น ในปัจจุบันแทบจะเหมือนกันทุกประเทศทีเดียว

สังคมที่เจริญภายหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ ได้แก่ยุโรปตะวันตกและญี่ปุ่น ซึ่งมีท่าว่าจะเจริญรอยตามรสนิยมอเมริกัน แต่พวกอเมริกันกลับเปลี่ยนทิศทางการก้าวหน้าของตนไปเสียแล้ว โดยมีความสนใจเป็นพิเศษทางด้านการขยายตัวของครอบครัวตน เครื่องไม้เครื่องมือสำหรับทำสิ่งของ

ประจำบ้าน และเริ่มหันไปสนใจรถยนต์ เครื่องบิน รวมทั้งเขียนนวนิยาย
 วิพากษ์วิจารณ์บุคคลที่ทำงานตำแหน่งประจำในกิจการใหญ่ ๆ

ระดับรายได้อันแท้จริงและระดับการบริโภคต่อคนในญี่ปุ่นนั้นย่อม
 จะต่ำกว่าประเทศในยุโรปตะวันตก แต่อย่างไรก็ตาม การที่มีการขยาย
 ตัวในกิจการทางด้านการจัดสรรค่าบริการอย่าง น่าพิศวง ในตอนหลังสงคราม
 โลกครั้งที่ ๒ นี้ พร้อมทั้งข้อเท็จจริงที่แสดงถึงการกระจายของสินค้าบริโภค
 และบริการต่าง ๆ ในปริมาณและขนาดซึ่งใหญ่โตอย่างไม่เคยมีมา
 ก่อน ล้วนแล้วแต่แสดงว่า ญี่ปุ่นได้ผ่านภาวะขั้นเจริญไปแล้วโดยได้
 รับแรงดันมาจากความต้องการสินค้าประเภทถาวรที่ประชาชนส่วนใหญ่
 บริโภค ยุโรปตะวันตกและญี่ปุ่น ซึ่งเคยมีวิถีทางซึ่งแตกต่างกันเล็กน้อย
 ได้ย่างเข้าสู่ภาวะที่สังคมอเมริกันได้เผชิญในปี ค.ศ. ๑๙๒๐ - ๑๙๒๕ แต่ทว่า
 ปราศจากการออกกฎหมายห้ามดื่มสุรา ดังเช่นสหรัฐอเมริกาเคยตรารัฐ-
 บัญญัติออกมาในสมัยนี้

เราจำจะต้องเข้าใจอย่างแจ่มชัดว่า สำหรับยุโรปตะวันตกนั้น การ
 เปลี่ยนภาคเศรษฐกิจนำหน้าของยุโรปตะวันตก โดยหันไปสู่ภาคเศรษฐกิจ
 ที่ผลิตสินค้าเพื่อปวงชนส่วนใหญ่ นั้น ไม่ได้เกิดภายหลังสงคราม ถนนสาย
 ยาวที่ตัดผ่านลอนดอนไปสู่เวลส์ การขยายตัวของเมืองโคเวนทรี และ ของ
 โรงงานผลิตรถยนต์มอร์ริสในออกซฟอร์ด ล้วนแล้วแต่เป็นปรากฏการณ์
 ทางเศรษฐกิจก่อนสงครามโลกครั้งที่ ๒ ทั้งสิ้น และความคิดที่จะผลิตรถ-
 ยนต์โฟคสวาเก้นในเยอรมันนี้ก็เกิดขึ้นในสมัยที่ฮิตเลอร์เรืองอำนาจ
 รัฐบาลเยอรมันนี้ภายใต้ฮิตเลอร์เอง เคยเผชิญกับการเรียกร้องของประชากร
 ให้เพิ่มการผลิตสินค้าบริโภค สิ่งเหล่านี้เกิดขึ้นก่อนสงครามโลกครั้งที่ ๒
 เพียงเล็กน้อย แต่ทว่าหลังสงครามโลกเป็นต้นมา สิ่งก็เกิดขึ้นต่าง ๆ

ทั้งทางด้านเทคนิค ทางด้านการเมือง และทางด้านจิตใจ ถูกทำลายอย่างสิ้นเชิง และไม่ต้องสงสัยเลยว่า แรงกดดันที่ช่วยให้ระบบเศรษฐกิจของยุโรปตะวันตก หลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ เป็นต้นมานี้ ก้าวหน้าไปในอัตราที่รวดเร็ว และเป็นเวลานานมากนั้น สืบเนื่องมาจากการที่ปวงชนส่วนใหญ่มีความต้องการทางด้านสินค้าบริโภคและบริการต่างๆ มากขึ้น .

อัตราเปรียบเทียบการค้าต่างประเทศ

ภายหลังสงครามโลกครั้งที่สอง

หลังจากที่ได้อธิบายเกี่ยวกับยุคอุดมโภคแล้ว เรายังมีปัญหาอีกข้อหนึ่ง ที่จำเป็นต้องอธิบายให้แจ่มแจ้ง ในการพิจารณาสหรัฐอเมริกา ในระหว่าง ค.ศ. ๑๙๓๐ - ๑๙๓๙ เราได้เน้นบทบาทของการว่าจ้างแรงงานอย่างเต็มที่ว่า เป็นแรงดันประการแรก ซึ่งเกือบจะเป็นเงื่อนไขที่สำคัญทีเดียว สำหรับที่จะให้การกระจายสินค้าบริโภคและบริการต่างๆ เริ่มต้นแผ่ออกไปทั่วทั้งสังคม คำอธิบายอย่างสั้นๆ ที่พอจะสรุปได้ก็คือ การที่จะให้ระดับการบริโภคอันสูงนี้ทำหน้าที่เป็นแรงกระตุ้นอันสำคัญ ประเทศนั้นจำเป็นต้องบรรลุสู่ภาวะที่มีการว่าจ้างแรงงานอย่างเต็มที่เสียก่อน เพื่อที่จะได้นำไปสู่การลงทุนทางภาคเศรษฐกิจที่ผลิตสินค้าบริโภคมากขึ้นเป็นลำดับ

ปัญหาข้อต่อไปก็คือ เหตุใดสังคมยุโรปตะวันตกหลังสงครามโลกครั้งที่ ๑ จึงประสบความสำเร็จอย่างมากในการที่จะบรรลุสู่ภาวะที่มีการว่าจ้างแรงงานอย่างเต็มที่และเหตุใดจึงปรากฏว่า เป็นสิ่งที่ง่ายอย่างมาก ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒

ทั้ง ๆ ที่ยอมรับความสำคัญของการปฏิวัติในแนวความคิดซึ่งนำโดย ลอร์ด เคนส์ แนวความคิดนี้คงจะไม่มีมีความสำคัญแต่ประการเดียวในการ เปลี่ยนความรู้สึกรู้สึกนึกคิดทางด้านการเมืองของสังคมในระบอบประชาธิปไตย จริงอยู่ ในระยะหลัง ค.ศ. ๑๙๔๕ นั้น นักการเมืองในประเทศต่าง ๆ ในยุโรปตะวันตก ย่อมจะถูกบีบบังคับจากประชากรของตนเอง ให้จัดสร้าง สภาพการณ์ซึ่งจะนำไปสู่ภาวะที่แรงงานทุกหน่วยมีงานทำอย่างเต็มที่ หากการว่างงานนั้นเป็นปัญหาอันสำคัญที่ระบบเศรษฐกิจเผชิญอยู่ใน ขณะนั้น แต่ความจริงแล้วปรากฏว่า ปัญหาที่สำคัญมิใช่การว่างงาน เสียแล้ว กลายเป็นเรื่องการค้าระหว่างประเทศและเรื่องเงินเพื่อ ปัญหาสำคัญประการแรกที่จะต้องแก้ไขก็คือ ควรจะใช้ทรัพยากรโดยวิธีใด ให้มากพอสำหรับวัตถุประสงค์ที่สำคัญ กล่าวคือ ทางกิจการทหาร นโยบาย ต่างประเทศ สินค้าขาออกและการลงทุน ในขณะที่ประชากรทั้งสหรัฐอเมริกา ต้องการที่จะขยายขอบเขตและขนาดของการบริโภคของตน

เหตุผลสำหรับปรากฏการณ์ที่แตกต่างกันระหว่างยุคหลัง ค.ศ. ๑๙๒๐ และยุคหลัง ค.ศ. ๑๙๔๕ ขึ้นอยู่กับความแตกต่างที่สำคัญประการหนึ่ง กล่าวคือ ในค.ศ. ๑๙๒๐ ราคาของอาหารและวัตถุดิบลดลงอย่างมาก ในอัตราส่วนที่สูงกว่าสินค้าอุตสาหกรรม จึงทำให้ประเทศ ที่มีประชากรอยู่ในเมืองมาก ได้รับอัตราเปรียบเทียบทางการค้าระหว่าง ประเทศในลักษณะที่ได้เปรียบอย่างมาก แต่ทว่า ทำให้ประเทศ ที่ประชากรส่วนใหญ่อยู่ตามชนบทมีความต้องการสินค้าอุตสาหกรรม น้อยลง ดังนั้น ตลาดโลกสำหรับสินค้าขาออกของทวีปยุโรปจึง ลดปริมาณความต้องการลงมาก หนึ่งในปี ค.ศ. ๑๙๕๘-๑๙๕๙ อังกฤษ และประเทศที่ส่งสินค้าออกอื่น ๆ ซึ่งเคยส่งสินค้าอุตสาหกรรม

ของตนไปสู่ภูมิภาคที่ผลิตอาหารและวัตถุดิบนั้นได้ประสบกับอัตราเปรียบเทียบทางการค้าต่างประเทศเช่นเดียวกัน แต่ทว่าโดยทั่ว ๆ ไปแล้วความต้องการสินค้าประเภทเช่นกล่าว ในภูมิภาคที่ผลิตวัตถุดิบและอาหารเพิ่มขึ้นมากกว่าสมัย ค.ศ. ๑๙๒๐ จึงทำให้ระดับรายได้ของประเทศที่ส่งสินค้าออกประเภทสินค้าอุตสาหกรรมยังคงอยู่ในระดับที่สูงพอควร) แต่ใน ค.ศ. ๑๙๒๐ เนื่องจากมีการว่างงานอยู่ตลอดเวลา อังกฤษและประเทศอื่นกลับสูญเสียความได้เปรียบในอัตราเปรียบเทียบทางด้านการค้าระหว่างประเทศ และทางด้านภาคเศรษฐกิจที่ส่งสินค้าขาออกและอุตสาหกรรมที่ขึ้นอยู่กับความต้องการของภาคเศรษฐกิจเหล่านี้ อาทิเช่นเหล็กกล้า และถ่านหิน เป็นต้น ระยะ ๑๐ ปีหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ นั้น เหตุการณ์กลับตรงกันข้ามบรรดาประเทศที่มีประชาชนส่วนใหญ่อยู่ในตัวเมือง ดังเช่นอังกฤษและยุโรปตะวันตก เป็นต้น กลับเผชิญกับความเสียเปรียบทางอัตราเปรียบเทียบในการค้าระหว่างประเทศ แต่ทว่าความต้องการสินค้าอุตสาหกรรมนั้นมีมากที่จะทำให้เกิดภาวะการว่างงานอย่างเต็มที่ได้โดยง่าย นอกจากนี้แล้วก็มีการเปลี่ยนแปลงอย่างมากทางองค์ประกอบของอุตสาหกรรม กล่าวคือ ได้มีการฟื้นฟูและขยายผลิตรวมทางด้านอุตสาหกรรมที่ผลิตสินค้าวิศวกรรมประเภทเบา ซึ่งสืบเนื่องมาจากสงครามโลกครั้งที่ ๒ และอุตสาหกรรมดังกล่าวนี้ สามารถที่จะผลิตสินค้าบริโภคประเภทถาวรและสินค้าประเภททุนได้ง่าย รวมทั้งความตั้งใจของบรรดาประชากรในทวีปยุโรปในระหว่างสงคราม ในอันที่จะแสดงความสำคัญของตนออกมา ทั้งทางด้านการเมืองและทางด้านสังคม และผลของการที่เห็นทหารอเมริกันสูบบุหรี่ชิการ์ และแจกจ่ายของราคาแพง ๆ ให้แก่ผู้หญิงในทวีปยุโรปและญี่ปุ่น

ปัจจัยเหล่านี้จึงเป็นรากฐานให้ยุโรปตะวันตกและญี่ปุ่นอย่างเข้าสู่ยุคใหม่ ทั้งในแง่เศรษฐกิจ สังคมและการเมือง ซึ่งเราจะสังเกตเห็นได้ในปัจจุบันนี้

อนาคตหลังจากที่ได้ผ่านยุคอุดมโภคา

เมื่อมาถึงตอนนี้ เราควรจะหันไปหาทรรศนะที่กว้างขวางยิ่งขึ้น หลังจากได้วิเคราะห์และวิจัยระบบเศรษฐกิจมาแต่ตอนต้น

เราได้อธิบายไว้ว่า หลังจากที่มนุษย์เริ่มเข้าใจว่า สิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติของตนนั้น ขึ้นอยู่กับกฎธรรมชาติที่จะค้นพบได้ มนุษย์ก็เริ่มต้นคัดแปลงแก้ไขสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติของตนให้มีประโยชน์ทางเศรษฐกิจมากขึ้นเป็นลำดับ และหลังจากที่ได้มีการแสดงให้เห็นว่า การเจริญก้าวหน้าจากการปรับปรุงสังคมโบราณให้เป็นสังคมทันสมัย รวมทั้งจากการบุกเบิกทางทหาร ล้วนแล้วแต่เป็นปัจจัยที่ทำให้หลายสังคมโบราณแทบทุกประเภท และผลักดันให้ก้าวสู่ภาวะเตรียมการ และทำให้หลายประเทศก้าวผ่านภาวะเตรียมการไปสู่ภาวะที่มีการเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจขยายตัวออกไม่หยุดยั้ง โดยผ่านทางจักรกลที่ช่วยการทะยานขึ้นดังที่ได้อธิบายไว้ในบทที่ ๔

สภาพการณ์เปลี่ยนแปลงของสังคมมิได้หมายความว่า แต่ละสังคมจะต้องดำเนินการเปลี่ยนแปลงไปในแบบเดียวกันหมด แต่หมายความว่า จะต้องเผชิญกับหนทางที่จะเลือกขึ้นการจำเริญทางเศรษฐกิจเช่นเดียวกันหมด และหนทางต่าง ๆ ที่จะเลือกเหล่านี้ เกิดขึ้นมาจากปัญหาและโอกาสที่จะขยายอันสืบเนื่องมาจากกรรมวิธีการจำเริญโดยตัวเอง

ในบทต่อมา เราได้พิจารณาถึงปัญหาและโอกาสที่จะเลือกในภาวะขั้นเตรียมการขั้นทะยานขึ้น ขั้นเจริญ และยุคอุดมโภคา

ยุคอุดมโภคานั้น ยังมีได้ถึงจุดจบแต่ประการใด แม้กระทั่งในกรณีสหรัฐอเมริกาเอง และกำลังทวีขึ้นในกรณีประเทศต่าง ๆ หลายประเทศในยุโรปตะวันตกและญี่ปุ่น ลักษณะและประเภทสินค้าที่ปวงชนต้องการจะบริโภคในสังคมหนึ่ง ๆ ย่อมจะแตกต่างกันไป ผลประโยชน์แบบดอกเบี๋ยทบต้นเพิ่มขึ้น และอุปสงค์เปลี่ยนแปลงไปตามระดับรายได้ที่เพิ่มขึ้นในบรรดาสังคมต่าง ๆ ตัวอย่างเช่น สังคมอื่น ๆ ไม่จำเป็นจะต้องลงทุนในกิจการผลิตรถยนต์มากเท่ากับสหรัฐอเมริกา หรือไม่จำเป็นที่จะต้องสร้างบ้านเรือนตามชานเมืองซึ่งอยู่นอกศูนย์ตัวเมืองใหญ่ออกไปรวมทั้งไม่จำเป็นจะต้องกั้นหน้ารับปัญหาที่สหรัฐอเมริกาเผชิญอยู่ในขณะนี้โดยเผชิญกับปัญหาที่จะต้องสร้างศูนย์กลางในตัวเมืองเก่าขึ้นใหม่ และจะต้องสร้างถนนหนทางและทางหลวงรวมทั้งแก้ไขปัญหาการจัดสรรที่ดินจตุรภาคให้เพียงพออีกด้วย อันที่จริงแล้วประเทศอื่น ๆ ยกเว้นโซเวียตรัสเซีย ย่อมไม่สามารถที่จะเจริญรอยตามสหรัฐอเมริกาในแง่นี้ได้ เพราะเหตุว่ามีปัจจัยชี้ชัดขึ้นการลงทุนทางด้านนี้ยังมีใช้น้อย ทั้งในแง่ภูมิศาสตร์และในแง่ขอบเขตของประชากรเอง แต่อย่างไรก็ตาม ทรายโคที่อธิปไตยของผู้บริโภคยังเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดผลกระทบเกิดขึ้น และทรายโคที่รายได้อันแท้จริงของประชากรส่วนใหญ่เพิ่มขึ้นอยู่เรื่อย ๆ เราคงจะได้เห็นความต้องการอันสืบเนื่องมาจากการเพิ่มรายได้นี้ คล้ายคลึงกันไปทั่วทุกสังคม รวมทั้งมีการดัดแปลงโครงสร้างทางสังคมต่าง ๆ ตามลำดับประเภทเดียวกัน ในขณะที่สังคมเหล่านี้ผ่านเข้าไปสู่ยุคอุดมโภค

หากเรามองข้ามการแข่งขันทางด้านอาวุธยุทธโธปกรณ์ และคุกคามทางสงครามไปแล้ว เราก็พบกับปัญหาข้อหนึ่งที่ว่า ต่อไปจะเป็นอย่างไร ว่าจะเกิดขึ้นกับสังคมที่มีรายได้เพียงพอที่จะจัดส่งอาหารที่มี

คุณภาพสูง และในปริมาณที่มากมาย ตลอดจนปัญหาทางสุขภาพของประชากร ซึ่งล้วนแต่เกี่ยวข้องกับทางด้านกรมีอาหารดี ๆ และในปริมาณมากอะไรจะเกิดขึ้นกับสังคมที่จัดสรรบ้านช่องให้ประชากรอย่างเพียงพอและดีพอ จนกระทั่งประชากรไม่ยากที่จะขยันขันแข็งในการปรับปรุงบ้านของตนให้ดีขึ้น และอะไรจะเกิดขึ้นกับสังคมที่ประชากรส่วนใหญ่มีรถยนต์ส่วนตัว / จริงอยู่ภาวะเช่นนี้ยังมีได้เกิดอย่างเต็มที่ แต่ทว่าคนอเมริกันและยุโรปตะวันตกเป็นจำนวนมากได้บรรลุสู่ภาวะดังกล่าว จนกระทั่งต้องเผชิญกับปัญหาเกี่ยวกับอนาคตในขั้นต่อไป โดยถือปัญหานี้เป็นปัญหาที่สำคัญและมีความหมายยิ่งสำหรับสังคม

ตั้งแต่สมัยที่กำบรรพ์เป็นต้นมา มนุษย์ส่วนใหญ่ใช้ชีวิตไปในทางที่จะพยายามแสวงหาอาหาร ที่พักอาศัย และเครื่องนุ่งห่ม ให้เพียงพอกับตนหรือครอบครัวตน เมื่อมาถึงตอนนี้ มีอาหาร และเครื่องนุ่งห่มเพียงพออย่างเหลือเฟือแล้วอนาคตจะเป็นอย่างไร จะก้าวหน้าไปแบบครอบครัวบุคเต็นบุค หรือไม่ และจะลดความต้องการที่จะมีรายได้เพิ่มขึ้นหรือไม่ มนุษย์จะเลิกการก้าวหน้าทางจิตใจและศีลธรรม เพราะเหตุว่าไม่รู้อาจจะใช้กำลังกาย กำลังสมอง และความสามารถของตนไปในทางใดดี มนุษย์จะดำเนินชีวิตดุจชาวอเมริกันในขณะนี้หรือไม่ กล่าวคือ เพิ่มความยุ่งยากในชีวิตขึ้นด้วยการขยายอัตราเกิดในประเทศ พวกว่างงานจะหันไปหาอาชญากรรมหรือสิ่งที่ไร้ศีลธรรมหรือไม่ มนุษย์จะพบวิธีที่จะทำการรบพุ่งกันโดยไม่ระเบิดโลกหรือไม่ การค้นคว้าหาวิธีเดินทางในอวกาศจะพอเพียงกับทรัพยากรและความทะเยอทะยานของมนุษย์หลังจากที่ได้รับสิ่งอื่นมาอย่างมากมายแล้วหรือไม่ หรือว่ามนุษย์จะกลับไปหาศตวรรษที่ ๑๘ โดยต่างมีชีวิตดุจตระกูลขุนนางในสมัยนั้น กล่าวคือ พยายามหา

ความสนุกสนานต่าง ๆ อันพอจะเทียบได้กับการล่าสัตว์ การตกปลา และ การใช้ชีวิตทางค่านขายชอบ เขตวัฒนธรรมทางจิตใจให้มากขึ้นเป็นลำดับ (เรายอมรับว่า สำหรับบรรดาผู้หญิงแล้ว ปัญหาเช่นว่านี้มีได้เคยอยู่ใน สมองแต่ประการใดเลย เพราะเหตุว่า การดูแลเลี้ยงบุตรธิดาของตนก็เป็น เรื่องที่ยุ่งยากเป็นอย่างมาก ในกรณีที่ไม่สามารถหาคนรับใช้มาช่วยงาน ของตนได้ ถึงแม้ว่าจะมีเครื่องผ่อนแรงอย่างมากมายสักเพียงใดก็ตาม ปัญหาเรื่องการเบื่อน่ายเพราะไม่รู้จะทำอะไรดีนั้น เป็นปัญหาของพวก ผู้ชายมากกว่า จนกระทั่งลูกเจริญเติบโตเป็นหนุ่มเป็นสาวกันหมดแล้ว ผู้หญิงจึงอาจจะประสบกับปัญหานี้บ้าง)

อย่างไรก็ตามได้เกิดปัญหาสำคัญที่เกี่ยวกับอนาคต ซึ่งจำเป็นจะต้อง หาทางตอบ นายแซลวาตอร์ เดอ มาคาเรียกา ได้เสนอปัญหานี้ในหนังสือ ที่เขาเขียนเกี่ยวกับประเทศประชาธิปไตยในคาบสมุทรสแกนดิเนเวียและใน ฝ่าแองโกลแซกซอน

“ ประเทศทั้งหมดเหล่านี้ ได้เปรียบอยู่ ๒ ประการ ซึ่งสร้างควมมีชื่อเสียงให้แก่คน กล่าวคือ มาตรฐานการครองชีพอันจัดว่าอยู่ในระดับสูง และชีวิตทางด้านการเมืองของประชากรไม่เคยเดือดร้อนด้วยการแสดงอำนาจของกลุ่มชนใดแต่โดยเฉพาะ ความสงบภายใน ประเทศและความมั่งคั่งของประเทศ เป็นผลประโยชน์ที่เห็นได้แจ่มชัด จนกระทั่งประชากร ชาติอื่น ซึ่งมองเห็นผลประโยชน์ของ ๒ สิ่งนี้อาจจะเกิดความอิจฉาริษยา และขบถของสรรเสริญ ก็เป็นได้ จนกระทั่งอาจจะไม่เห็นลักษณะในชีวิตของพวกประชากรฝ่าแองโกลแซกซอนและ สแกนดิเนเวีย อันลบล้างผลประโยชน์จากความสงบภายในประเทศและความมั่งคั่งไป ได้ บ้าง

ลักษณะสำคัญซึ่งควรจะนำมากล่าวก็คือ ความเบื่อน่ายอย่างมากมาฆ ประชาชนที่มี รัฐบาลปกครองดี มีการบริหารงานอย่างดี มีสินค้าบริโภคเพียงพอ มักจะเผชิญกับความ เบื่อน่ายในวิถีครองชีพของตนอย่างมาก ” *

* S. de Madariaga : Democracy versus Liberty ? (London, 1958), P.17

เรายังไม่ยอมรับข้อสรุปของมาตาเรียกา อย่างเต็มที่ทีเดียวนัก แต่
 ทว่าจากคำสรุปนี้ เกิดมีปัญหาคือข้อหนึ่ง กล่าวคือ ความยากจนและการ
 แข่งขันรวมทั้งการรบกวนภายในประเทศและระหว่างประเทศ จะเป็นสภาพ-
 การณ์ที่จำเป็นสำหรับชีวิตมนุษย์ที่ตื่นตัวและปราศจากความเบื่อหน่ายหรือ
 ไม่

เราจะหันกลับมาสู่ปัญหานี้ในบทสุดท้าย ในการเปรียบเทียบสวรรค์
 ของคอมมิวนิสต์ในสายตาของคาร์ล มาร์กซ กับทรรศนะของเขาคือเกี่ยวกับ
 การก้าวหน้าแบบดอกเบี๋ยทบตันในระยะยาว แต่เราก็ไม่จำต้องกังวลมาก
 เกินไปเกี่ยวกับปัญหานี้ ทั้งในปัจจุบันและอนาคตสิ่งก็คืขวางทางที่จะก้าว
 ไปสู่ความบรมสุขของมนุษย์มีอยู่ ๒ สิ่ง ด้วยกัน สิ่งแรกก็คือ การมีอาวุธ
 สมัยใหม่ซึ่งหากไม่สามารถที่จะควบคุม และทำให้มีอันตรายน้อยลงกว่านี้
 ได้ ก็อาจจะแก้ไขปัญหเกี่ยวกับอนาคตและปัญหาเกี่ยวกับเรื่องมนุษย์ได้
 ทั้งหมด ด้วยการระเบิดโลกให้หายไปจากจักรวาล ประการที่สอง ทาง
 ชีวโลกภาคใต้และประเทศจีน ในขณะที่กำลังอยู่ในภาวะเตรียมการหรือใน
 ภาวะทะยานขึ้น ถึงแม้ว่าประเทศเหล่านี้จะต้องก้าวหน้าไปอีกไกลทีเดียว
 ก็ตาม แต่ที่ว่าภาวะการจำเริญของประเทศเหล่านี้ซึ่งพอจะมองเห็นได้
 ได้เกิดปัญหาคือข้อหนึ่ง กล่าวคือ ในอนาคตอันไม่สู้ไกลนี้เราจะได้เห็น
 ชาติต่าง ๆ เจริญขึ้นมาและมีผู้นำทางการเมืองที่มุ่งจะแสวงหาการบูรณการ
 นอกประเทศ โดยใช้ความเจริญทางด้านเทคนิคของสังคมตน หรือว่าเรา
 จะได้เห็นการปรองคองของมนุษยชาติตลอดทั้งโลก ปัญหาสองประการนี้
 กล่าวคือ การแข่งขันทางด้านอาวุธยุทธโธปกรณ์ และชาติที่จะเจริญขึ้นมา

ทำให้ประเทศทางซีกโลกเหนือและตะวันตก ซึ่งมีความเจริญทางด้าน
นิคมมากกว่าเผชิญกับเรื่องที่จะต้องค้นคว้าและแก้ไขอย่างจริงจัง และ
เป็นเรื่องที่เราควรจะต้องทุ่มเทกำลังทรัพยากรของเราไปในทางแก้ไขปัญหาทั้ง
สองนี้ แม้ว่าความอยากได้ทางสินค้าบริโภคประเภทถาวร บริการและแม้
กระทั่งความอยากมีครอบครัวใหญ่ จะดึงดูดความสนใจของเรามากสักเพียง
ใดก็ตาม มิฉะนั้นแล้วเราและอนุชนรุ่นหลังอาจไม่มีโอกาสที่จะเห็นได้เลย
ว่า ความเบื่อหน่ายหรือการที่จิตใจตกอยู่ในปลักแห่งความไร้ศีลธรรม
อันมาตาเรียล และบุคคลอื่นคาคานั้น จะแก้ไขได้หรือไม่ เพราะหากเรา
ไม่สามารถที่จะให้ความเข้าใจและขจัดปัญหาสองประการที่กล่าวมาข้างต้น
นี้ด้วยดีแล้ว ในระยะไม่นานนัก อาจจะไม่มียุขยภัยเหลืออยู่ในโลกเลย.

บทที่ ๗

ความเจริญก้าวหน้าของรัสเซียและสหรัฐอเมริกา

ก่อนที่เราจะกลับไปพิจารณาความสัมพันธ์ของภาวะความเจริญก้าวหน้าเป็นชั้นลำดับกับเรื่องของสงครามและสันติภาพในบทที่ ๘ และที่ ๙ เราอาจจะได้รับประโยชน์บ้างจากการศึกษาโดยสังเขป ถึงลักษณะอันน่าสนใจทั้งในแง่ประวัติศาสตร์และในแง่เหตุการณ์ปัจจุบัน กล่าวคือ ลักษณะและความหมายของวิถีทางเจริญก้าวหน้าของรัสเซียและของสหรัฐอเมริกา

เมื่อเราหลับตาวาดภาพวิถีทางของการทะยานขึ้นของรัสเซีย แบบนักหนังสือพิมพ์ต่างๆ อาจจะปรากฏอยู่ในสมองของเรา อาทิ เช่น ภาพของชาติที่อยู่ภายใต้ลัทธินิยมนิวมินิยม ซึ่งกำลังทะยานขึ้นไปสู่ฐานะของชาติมหาอำนาจทางด้านอุตสาหกรรมชั้นหนึ่ง อันเป็นสิ่งที่คอยกันมานานแล้ว สิ่งที่ยืนยันข้อความนี้ ก็คือ การยิงจรวดโคจรรอบโลก และไปสู่พระจันทร์ เป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์ หรือภาพของการเจริญก้าวหน้าทางอุตสาหกรรมในอัตราที่เร็วเป็นพิเศษ ในประสพการณ์ของมนุษย์ในปัจจุบัน อัตรานี้ยังคงดำรงอยู่ได้ด้วยระบบควบคุมของรัฐ ซึ่งระงับการบริโภค กำหนดให้อัตราลงทุนคงตัวอยู่ในระดับที่ไม่มีใครเทียบได้ . รวมทั้งสามารถหลีกเลี่ยงภาวะว่างงาน หรือภาพของเศรษฐกิจที่มีการวางแผนบังคับ ตลอดจนกระทั่งวิธีปฏิบัติงานและสถาบันในสังคม ซึ่งแตกต่างจากประเทศอื่นๆ ถึงกับทำให้ต้องใช้หลักการและวิธีวิจัยที่แตกต่างกับที่ใช้กับตะวันตก ทั้งหมด นี้เป็นภาพที่ไม่ตรงต่อความเป็นจริงเลย

จริงอยู่ ในเรื่องวิวัฒนาการของสังคมรัสเซียแบบใหม่ และเศรษฐกิจอันทันสมัย ย่อมมีปัจจัยพิเศษนอกเหนือไปกว่าสังคมอื่นๆ และก่อนที่เราจะจบการวิจัยสังคมรัสเซียแบบใหม่ เราจะพยายามชี้ให้เห็นลักษณะ

พิเศษเหล่านี้ แต่ทว่าสิ่งแรกที่ควรจะได้เข้าใจก่อนอื่น คือ การทะยานขึ้นของรัสเซียในระหว่างร้อยปีที่ผ่านมานี้ มีลักษณะละม้ายคล้ายคลึงกับสหรัฐอเมริกามากที่สุดทีเดียว โดยมีการล่าหลังทางด้านการผลิตอุตสาหกรรมประมาณ ๓๕ ปี และทางด้านการผลิตกรรมอุตสาหกรรมเฉลี่ยต่อคนประมาณ ๕๐ ปี ยิ่งไปกว่านั้น รัสเซียซึ่งพิจารณาตั้งแต่สมัยพระเจ้าซาร์ มาจนกระทั่งถึงคอมมิวนิสต์ จัดได้ว่า อยู่ในกรณีที่มีการก้าวหน้าเป็นขั้นลำดับตามแนวการวิจัยของเรา และคล้ายคลึงกับกรณีสหรัฐอเมริกาเป็นอย่างมาก

เราลองพิจารณารูปที่ ๔ ซึ่งคัดลอกมาจากหนังสือของนายนักเตอร์ แสดงถึงปริมาณสินค้าอุตสาหกรรมที่ผลิตได้เฉลี่ยต่อคน สำหรับประชากรในประเทศรัสเซีย ตั้งแต่ ค.ศ. ๑๘๘๐ ถึง ค.ศ. ๑๙๕๕ และสำหรับสหรัฐอเมริกา ตั้งแต่ ค.ศ. ๑๘๗๐ - ๑๙๕๕

โปรดสังเกตว่า เส้นแผนภูมินี้ แปลงปริมาณสินค้าอุตสาหกรรมที่ผลิตได้ต่อรายคน เป็นรูปเลขตรรกษณีย์ โดยให้ปี ค.ศ. ๑๙๑๓ = ๑๐๐ ดังนั้นเส้นจึงแสดงถึงอัตราการขยายของผลิตกรรมต่อรายบุคคล โดยเปรียบเทียบซึ่งกันและกัน มิใช่เป็นตัวเลขแสดงถึงระดับหรือปริมาณผลิตกรรมจริง ๆ และในปี ค.ศ. ๑๙๕๕ นั้น สำหรับอุตสาหกรรม ๓๗ ชนิด ซึ่งนำมาพิจารณาในเส้นแผนภูมินั้น ได้มีการเจริญก้าวหน้าในเวลาไม่ถึง ๔๖ ปี กล่าวคือ เส้นแผนภูมิของโซเวียตรัสเซียขึ้น อยู่เบื้องหลังสหรัฐอเมริกา ๔๖ ปี โดยที่อัตราเปรียบเทียบในระยะปีหนึ่ง ๆ แล้ว ก็ไม่สู้จะแตกต่างจากกันเท่าใดเลย

ระหว่าง ค.ศ. ๑๘๘๐ ถึงสงครามโลกครั้งที่ ๑ รัสเซียได้เจริญรุดหน้าไปบ้าง โดยถือว่าอยู่ในภาวะทะยานขึ้น แต่หลังสงครามโลกครั้งที่ ๑ ไปแล้ว ก็ในระยะ ค.ศ. ๑๙๒๐ - ๑๙๒๙ นั้น เมื่อเปรียบเทียบกับสหรัฐ-

อเมริกา รัสเซียกลับถอยหลัง และจำกัดจักรระบบเศรษฐกิจของตนเสียใหม่ภายหลังการรบในสงครามโลกครั้งที่ ๑ สงครามกลางเมือง. และจากการปฏิวัติของพรรคคอมมิวนิสต์ รัสเซียก้าวหน้าขึ้นเรื่อย ๆ ในระยะที่เริ่มใช้ผังเศรษฐกิจ ๕ ปีเป็นครั้งแรก และภายหลัง ค.ศ. ๑๙๔๔ อัตราการก้าวหน้ากลับสูงกว่าสหรัฐอเมริกา เพราะเป็นระยะที่ผลิตรกรรมทางอุตสาหกรรมรัสเซียมุ่งไปในทางผลิตสินค้าประเภททุน ส่วนผลิตรกรรมของสหรัฐอเมริกา นั้น กำลังมุ่งไปสู่การสร้างบ้านเรือน อาคาร และบริการที่ไม่จำเป็นต้องใช้เครื่องจักรมากเท่าใดนัก.

มาถึงตอนนี้ เราลองพิจารณาตารางที่ ๕ และที่ ๖ ซึ่งแสดงถึงระดับผลิตรกรรมโดยตรง และปริมาณผลิตรกรรมต่อกันโดยทั่ว ๆ ไป จะพบว่าสถานการณ์เปรียบเทียบระหว่างสองประเทศใน ค.ศ. ๑๙๕๕ นั้น เมื่อหักการล่าหลัง ๕๖ ปีออกแล้ว ยังคงอยู่ในฐานะเดียวกับ ใน ค.ศ. ๑๙๑๓ แต่ละอุตสาหกรรมย่อมล่าหลังผิดแผกจากกันไป อาทิ เช่น ทางด้านการผลิตสินแร่เหล็ก ปุ๋ยวิทยาศาสตร์ และสีย้อมผ้า รัสเซียยังล่าหลังอยู่ประมาณ ๒๐ ปี แต่สำหรับสินค้าบริโภคบางประเภท อาทิ เช่น ลมู่ เสื้อขนสัตว์ และเบียร์ เป็นต้น รัสเซียยังล่าหลังอยู่ประมาณ ๕๐ ปี แต่ถ้าเราใช้ภาวะการจำเริญของเราเป็นขั้น ๆ เป็นรากฐานในการเปรียบเทียบ ๒ กรณีแล้ว นักเตอร์ ได้สรุปอย่างถูกต้องไว้สี่ประการด้วยกัน กล่าวคือ

“อุตสาหกรรมของโซเวียตรัสเซีย ดูประหนึ่งว่า จะช้าหรือล่าหลังกว่าสหรัฐอเมริกา ประมาณ ๓๕ ปี โดยพิจารณาจากระดับผลิตรกรรม และประมาณ ๕๕ ปี หากพิจารณาจากระดับผลิตรกรรมถัวเฉลี่ยต่อรายคน ประการที่สอง การพัฒนาอุตสาหกรรมนั้น ถือว่าเป็นภาวะที่เกิดขึ้นในสหรัฐ ฯ ตั้งแต่ ค.ศ. ๑๘๘๐-๑๙๒๐ หากพิจารณาในแง่ต่อกันแล้ว ภาวะปัจจุบันของรัสเซียเปรียบเทียบได้กับภาวะของสหรัฐอเมริกา ก่อนหน้าระยะเวลาไปเสียอีกก็ ตั้งแต่ ค.ศ. ๑๘๖๐-๑๘๐๐ ประการที่สาม ในระยะตั้งแต่คอมมิวนิสต์ขึ้นครองประเทศเป็น

ต้นมา อุตสาหกรรมของโซเวียตรัสเซียโดยทั่วไปแล้ว ยังล่าหลังในแง่ระยะเวลาไปอีก กล่าวคือ ทั้งในแง่ระดับผลิตผลทั้งหมด และระดับผลิตผลต่อคนแล้ว ประการที่สี่ เมื่อเปรียบเทียบกับ สหรัฐ ฯ ภาวะปัจจุบันของโซเวียตรัสเซีย ในระยะเวลา ๒-๓ ปีที่ผ่านมา ผลิตผลในด้านการผลิตกรรมทั้งหมด แต่ทางด้านผลิตผลต่อคนแล้ว รัสเซียกลับทรุดหนักไปอีก ”

ข้อความที่กล่าวมานี้ เป็นวิธีอธิบายทางสถิติว่า การทะยานขึ้นของ รัสเซียขึ้นได้เริ่มดำเนินการตั้งแต่ ค.ศ. ๑๙๕๐ เป็นต้นมา แต่สำหรับการทะยานขึ้นของสหรัฐอเมริกาขึ้นได้เสร็จสิ้นลง เมื่อ ค.ศ. ๑๙๖๐ เมื่อได้ผ่านภาวะทะยานขึ้นไปแล้ว ประเทศทั้งสองต่างเผชิญกับเหตุการณ์อันยุ่งยากอย่างวิกฤตทีเดียว สำหรับสหรัฐอเมริกาได้เกิดสงครามกลางเมือง (ค.ศ. ๑๙๖๑-๑๙๖๕) และภาวะเศรษฐกิจตกต่ำอันยาวนาน (ค.ศ. ๑๙๓๐-๑๙๓๙) สำหรับกรณีรัสเซียก็ต้องเผชิญสงครามโลกถึง ๒ ครั้ง ซึ่งก่อความวินาศอย่างใหญ่หลวงต่อประเทศ แต่ทว่า-หากพิจารณาในแง่ผลิตกรรมกันแล้ว ความก้าวหน้าของอุตสาหกรรมภายหลังที่ได้ผ่านการทะยานขึ้นไปแล้ว มีลักษณะคล้ายคลึงกันทั้งสองประเทศ แต่ถ้าพิจารณาในแง่ประสิทธิภาพการผลิตต่อแรงงานหนึ่งหน่วย ความได้เปรียบของอเมริกาทางด้านที่มีประชากรน้อยกว่า และมีทรัพยากรมากกว่ารัสเซียขึ้น ก็ยังคงดำรงอยู่ต่อไปจนถึง ค.ศ. ๑๙๕๕ ความล้มเหลวคล้ายคลึงกันนี้ รวมทั้งข้อเท็จจริงที่ว่า การทะยานขึ้นของรัสเซียขึ้นก็สืบเนื่องมาจากการสร้างทางรถไฟเช่นเดียวกับสหรัฐอเมริกา และจากการสร้างรถไฟนี้ก็นำไปสู่การขยายตัวทางอุตสาหกรรมถ่านหิน เหล็ก และวิศวกรรมหนัก และหลังจากที่ทั้งสองประเทศได้ผ่านภาวะทะยานขึ้นด้วยการสร้างทางรถไฟแล้ว ก็ได้มีการกระจายความรู้ด้านเทคนิคแบบใหม่ไปสู่อุตสาหกรรมผลิตเหล็กกล้า อุตสาหกรรมเคมีภัณฑ์ และอุตสาหกรรมไฟฟ้าในทำนองเดียวกัน

ตารางที่ ๕ ผลผลิตของสหภาพโซเวียตซึ่งเทียบที่ลำหลังสหรัฐอเมริกา พิจารณาจาก
จำนวนโรงงานอุตสาหกรรม ๓๗ แห่ง และโดยพิจารณาจากปี ก.ศ. ๑๙๑๓ ก.ศ. ๑๙๓๗ และ
ก.ศ. ๑๙๕๕ เป็นหลัก

	จำนวนปีที่ลำหลัง			เพิ่มหรือลดในจำนวนปีที่ลำหลัง		
	ก.ศ. ๑๙๑๓	ก.ศ. ๑๙๓๗	ก.ศ. ๑๙๕๕	ก.ศ. ๑๙๑๓-๓๗	ก.ศ. ๑๙๓๗-๕๕	ก.ศ. ๑๙๑๓-๕๕
สินแร่เหล็ก	๒๘	๓๖	๑๕	๘	-๒๑	-๑๓
เหล็กหลอม	๓๐	๓๖	๓๙	๖	๓	๙
เหล็กกล้า	๒๑	๓๒	๒๙	๑๑	-๓	๘
เหล็กกล้าบด	๒๗	๓๕	๒๙	๘	-๖	๒
แผ่นทองแดง	๓๓	๕๐	๕๑	๑๗	๑	๑๘
ตะกั่ว	๙๔	๖๐	๕๒	-๓๔	-๘	-๔๒
สังกะสี	๔๖	๔๓	๔๖	-๓	๓	๐
พลังงานไฟฟ้า	๑๓	๒๑	๑๖	๘	-๕	๓
ถ่านหิน	๔๕	๔๙	๔๗	๔	-๒	๒
ถ่านหินถลุงแร่	๓๑	๓๖	๓๐	๕	-๖	-๑
น้ำมันดิบ	๑๔	๒๖	๓๔	๑๒	๘	๒๐
เชื้อเพลิงแก๊ส	๓๒	๕๑	๕๒	๑๙	๑	๒๐
ถ้ำโซดา	๒๒	๓๑	๒๔	๙	-๗	๒
ปุ๋ยวิทยาศาสตร์ (ทำจากแร่)	๔๓+	๒๗	๑๔	-๑๖+	-๑๓	-๒๙+
สีย้อมวิทยาศาสตร์	๒	๑๕	๑๒	๑๓	-๓	๑๐
โซดาไฟ	๑๗	๒๕	๒๔	๘	-๑	๗
กระดาษ	๔๔	๔๖	๕๔	๒	๘	๑๐
ไม้แปรรูป	๖๑	๗๓	๖๒	๑๒	-๑๑	๑
ซีเมนต์	๑๙	๓๓	๓๒	๑๔	-๑	๑๓
กระจกหน้าต่าง	๑๓	๐	*	-๑๓	-	-๑๓+

	จำนวนปีที่ล้าหลัง			เพิ่มหรือลดในจำนวนปีที่ล้าหลัง		
	ก.ศ. ๑๙๑๓	ก.ศ. ๑๙๓๗	ก.ศ. ๑๙๕๕	ก.ศ. ๑๙๑๓-๓๗	ก.ศ. ๑๙๓๗-๕๕	ก.ศ. ๑๙๑๓-๕๕
รางเหล็ก	๔๒	๕๗	๕๔	๑๕	-๓	๑๒
ตู้รถโดยสาร(รถไฟ)	๒๑	๔๖	๕๓	๒๕	๗	๓๒
ตู้รถบรรทุก (รถไฟ)	๓๓	๕๑	๖๙	๑๘	๑๘	๓๖
เนย	๒๑	๓๘	๓๕	๑๗	-๓	๑๔
น้ำมันพืช	๕	๒๖	๒๙	๒๑	๓	๒๔
ไส้กรอก	๒๔+	๓๖	๓๘	—	๒	—
ปลา	-๑๑	๔	*	๑๕	-๔+	—
สบู่	๓๔+	๕๒	๕๒	—	๐	—
น้ำตาล	๖	๑๗	๒๗	๑๑	๑๐	๒๑
อาหารสำเร็จรูป	๔๓+	๔๕	๔๕	—	๐	—
เบียร์	๔๒	๖๖	๗๓	๒๔	๗	๓๑
บุหรี	-๑	๑๑	-๑๔	๑๒	๓	๑๕
รองเท้า	๒๓+	๔๔	๔๔	—	๐	—
รองเท้ายาง	๑๔+	๑๙	*	—	-๑๙+	-๑๔+
ผ้าฝ้าย	๒๘	๔๔	๔๘	๑๖	๔	๒๐
ไหมและผ้า	๒๓	๔๔	๒๕	๒๑	-๑๙	๒
ผ้าขนสัตว์	๔๓+	๖๗+	๖๙	—	—	—
มัธยฐาน (Median)	๒๘	๓๖	๓๕	๑๑	-๑	๙

หมายเหตุ ผลผลิตของสหภาพโซเวียตที่เกินหน้าสหรัฐอเมริกา แสดงโดยการใช้เครื่องหมายติดลบใน ๓ แถวแรก ในกรณีที่ข้อมูลของสหรัฐฯ ย้อนหลังไม่ครบบริบูรณ์แล้ว จำนวนปีที่ล้าหลังที่พอจะคำนวณได้ จะแสดงโดยการใช้เครื่องหมายบวก (—) หมายถึงข้อมูลที่ไม่สมบูรณ์ และ (*) แสดงถึงผลผลิตของสหภาพโซเวียตที่เกินหน้าสหรัฐอเมริกา ปัจจุบัน

ตารางที่ ๕ ผลผลิตต่อคนของสหภาพโซเวียตที่ล้าหลังสหรัฐอเมริกา พิจารณาจากจำนวน
โรงงานอุตสาหกรรม ๓๗ แห่ง ในบางปี

	จำนวนปีที่ล้าหลัง			เพิ่มหรือลดในจำนวนปีที่ล้าหลัง		
	ก.พ. ๑๙๑๓	ก.พ. ๑๙๓๗	ก.พ. ๑๙๕๕	ก.พ. ๑๙๑๓-๓๗	ก.พ. ๑๙๓๗-๕๕	ก.พ. ๑๙๑๓-๕๕
สินแร่เหล็ก	๕๓+	๕๒	๕๔	—	๒	—
เหล็กหลอม	๔๘	๕๒	๕๖	๔	๔	๘
เหล็กกล้า	๓๐	๔๐	๔๙	๑๐	๙	-๑๙
เหล็กกล้าแปด	๒๔+	๔๘+	๕๒	—	—	—
แผ่นทองแดง	๕๓	๕๘	๖๖	๕	๘	๑๓
ตะกั่ว	๑๐๕+	๑๐๙	๗๖	—	-๓๓	-๒๙+
สังกะสี	๕๓	๕๗	๕๐	๔	๒	๖
พลังงานไฟฟ้า	๑๔	๒๖	๒๕	๑๒	-๑	๑๑
ถ่านหิน	๖๖	๖๙	๖๙	๓	๐	๓
ถ่านหินถลุงแร่	๓๓+	๔๙	๕๖	—	๗	—
น้ำมันดิบ	๒๗	๓๔	๔๑	๗	๗	๑๔
เชื้อเพลิงแก๊ส	๓๒+	๕๒	๗๐	—	๑๘	—
ถ้ำโซดา	๒๗	๔๓	๔๕	๑๖	๒	๑๘
ปุ๋ยวิทยาศาสตร์ (ทำจากแร่)	๔๓+	๔๐	๓๐	๓+	-๑๐	-๑๓+
สีย้อมวิทยาศาสตร์	๑๔+	๒๐	๒๒	—	๒	—
โซดาไฟ	๑๙	๔๐	๓๕	๒๑	-๕	๑๖
กระดาษ	๕๔+	๖๗	๗๑	—	๔	—
ไม้แปรรูป	๑๑๔+	๑๐๒	๑๑๑	๑๒+	๙	-๓+
ซีเมนต์	๓๐	๓๘	๔๗	๘	๙	๑๗
กระจกหน้าต่าง	๓๔+	-๒	๑๕	๓๖+	๑๗	-๑๙+

	จำนวนปีที่ล้าหลัง			เพิ่มหรือลดในจำนวนปีที่ล้าหลัง		
	ก.ศ. ๑๙๑๓	ก.ศ. ๑๙๓๗	ก.ศ. ๑๙๕๕	ก.ศ. ๑๙๑๓-๓๗	ก.ศ. ๑๙๓๗-๕๕	ก.ศ. ๑๙๑๓-๕๕
วางเหล็ก	๔๖+	๗๐	๙๕	—	๑๕	—
ตุ้รถโดยสาร (รถไฟ)	๒๗	๕๗	๖๙	๓๐	๑๒	๔๒
ตุ้รถบรรทุก (รถไฟ)	๓๓+	๕๗+	๗๕*	—	—	—
เนย	๓๐	๕๐	๕๘	๒๐	๘	๒๘
น้ำมันพืช	๑๖	๔๐	๔๔	๒๔	๔	๒๘
ไส้กรอก	๒๔+	๔๘+	๖๑	—	—	—
ปลา	๓๓+	๕๗+	๑๙	—	-๓๘+	-๑๔+
สบู่	๓๔+	๕๘+	๗๖+	—	—	—
น้ำตาล	๑๒	๓๒	๔๗	๒๐	๑๕	๓๕
อาหารสำเร็จรูป	๔๓+	๖๒	๖๐	—	-๒	—
เบียร์	๔๓+	๖๗+	๙๕	—	—	—
บุหรี่	๐	๑๕	๑๙	๑๕	๔	๑๙
รองเท้า	๒๓+	๔๗+	๖๕+	—	—	—
รองเท้ายาง	๑๔+	๓๘+	๕๖+	—	—	—
ผ้าฝ้าย	๔๓+	๖๗+	๙๕+	—	—	—
ไหมและผ้า้ายเทียม	๓๔	๕๘	๔๒	๒๔	-๑๖	๘
ผ้าขนสัตว์	๔๓+	๖๗+	๙๕+	—	—	—
มัธยฐาน (Median)	—	—	๕๖	๑๐	๔	๑๓

หมายเหตุ ผลผลิตของสหภาพโซเวียตรัสเซียที่นำหน้าสหรัฐ ฯ แสดงโดยการใช้เครื่องหมายติดลบใน ๓ แถวแรก ในกรณีที่ข้อมูลของสหรัฐ ฯ ย้อนหลังไม่ครบบริบูรณ์แล้ว จำนวนปีที่ล้าหลังที่พอจะคำนวณได้ จะแสดงโดยการใช้เครื่องหมายบวก (+) หมายถึงข้อมูลที่ไม่วสมบูรณ์ และ (*) แสดงถึงผลผลิตของสหภาพโซเวียตที่เกินหน้าสหรัฐ ฯ ปัจจุบัน

ความแตกต่างที่สำคัญ

หลังจากที่เราชี้ให้เห็นถึงความล้มเหลวคล้ายคลึงกันทางด้านทะยานขึ้นของทั้งสองประเทศนี้แล้ว เราก็จำเป็นต้องชี้ให้เห็นความแตกต่างประการสำคัญๆ ระหว่างรัสเซียและสหรัฐอเมริกา

ประการแรกการสร้างสภาพเตรียมการนั้น เป็นกรรมวิธีที่ผิดแผกจากกันมาก หากพิจารณาในแง่ที่อยู่นอกระบบเศรษฐกิจแล้ว รัสเซียจมอยู่ในปลักของภาวะสังคมโบราณมากกว่าสหรัฐอเมริกาหลายเท่า โดยมีสถาบันทางด้านการศาสนาและการปกครองเป็นรูปเป็นร่างมาช้านานแล้ว ประกอบกับมีปัญหาทางด้านการถือครองที่ดินเพื่อการเพาะปลูก ซึ่งแก้ไขได้ยากมาก และยังมีทาสที่ไร้การศึกษา รวมทั้งมีประชาชนทำการเกษตรมากเกินไป และยังขาดชนชั้นกลางซึ่งทำหน้าที่เป็นนักธุรกิจอันจำเป็นต่อการก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ และวัฒนธรรมรัสเซียในขั้นต้นยังตีคุณค่าของกิจกรรมเศรษฐกิจแบบทันสมัยไว้ในระดับต่ำมาก แต่ในกรณีสหรัฐอเมริกานั้นเป็นประเทศอยู่ในจำพวก "เกิดมาเป็นอิสระ" โดยมีชาวนาเป็นเจ้าของที่ดินของตนเอง พร้อมทั้งมีความคิดทันสมัย ชยันชันแข็ง ประกอบกับมีนักธุรกิจที่เห็นการณ์ไกล มีความมานะพยายามอย่างมาก รวมทั้งมีระบบสังคมการเมืองซึ่งเหมาะสมกับการสร้างอุตสาหกรรมอย่างยิ่ง (ยกเว้นภาคใต้) ดังนั้น ในกรณีรัสเซีย จึงต้องจำกัดสังคมโบราณลงเสียก่อน แต่สำหรับสหรัฐอเมริกา นั้น เพียงแต่รอคอยให้กำไรอันงดงามซึ่งได้มาจากการส่งสินค้าขาออกประเภทอาหารและวัตถุดิบเป็นส่วนใหญ่ นั้นลดลง

ประการที่สอง ตามภาวะการจำเวียนเป็นลำดับไปนี้ ระดับการบริโภคของประชาชนอเมริกันต่อคนในทุกๆ ภาวะ ล้วนแต่สูงกว่ารัสเซียทั้งสิ้น เราจะเห็นว่าระยะเวลาของการกระจาย เทคนิคการผลิตแบบใหม่ ออกไปทั่วสังคมของทั้งสองประเทศนั้นกินเวลาเท่ากัน และเกิดขึ้นมาโดยที่มี

การขยายตัวทางค้าในระดับและการบริโภคต่อกัน เช่นกัน โดยเนื้อแท้แล้ว เรื่องนี้เป็นเรื่องของการเปรียบเทียบความสมดุลระหว่างจำนวนประชากร และปริมาณทรัพยากรธรรมชาติที่ประเทศมีอยู่ แต่ทว่าความแตกต่างในแง่ระดับการบริโภคต่อกันสำหรับกรณีรัสเซียนั้น ยังมีแรงผลักดันมาจากรัฐบาลตั้งแต่สมัยพระเจ้าซาร์ จนกระทั่งมาถึงคอมมิวนิสต์ ให้มีการลดหรือชะลอการขยายระดับการบริโภคของประชากรภายในประเทศ

ประการที่สาม ภาวะการมุ่งสู่ขั้นเจริญของสหรัฐอเมริกาเกิดขึ้นภายหลังสงครามกลางเมืองและมีอิสรภาพทางการเมืองมากพอสมควร (ยกเว้นภาคใต้) ประกอบกับเป็นสังคมที่เชื่อมโยงกับการค้าระหว่างประเทศอย่างใกล้ชิด และนานาประเทศกำลังอยู่ในความสงบสุข และกำลังมีความเจริญก้าวหน้า ซึ่งทำให้อุปสงค์ของสินค้าเพิ่มขึ้นและในขณะที่มาตรฐานการบริโภคต่อกันเพิ่มขึ้นในแต่ละประเทศ สำหรับกรณีรัสเซียนั้น ภาวะการมุ่งสู่ขั้นเจริญเกิดขึ้นมาในขณะที่แทบจะไม่มีการค้ากับต่างประเทศเลย รวมทั้งมีสงครามและการเตรียมสงคราม ซึ่งทั้งนี้แม้ว่าจะมิได้ลดอัตราการกระจายความรู้ทางด้านเทคนิคแบบใหม่ก็ตาม แต่ก็ทำให้ระดับบริโภคภายในประเทศสำหรับประชากรส่วนใหญ่ลดลงและยังเกิดขึ้นในขณะที่ประชากรร่วมสืบต้นคุณถูกบังคับให้ทำการกสิกรรมโดยรัฐบาลให้ผลตอบแทนไม่คุ้มค่า

ประการที่สี่ การมุ่งสู่ขั้นเจริญของโซเวียตรัสเซีย นั้น มิใช่เกิดขึ้นมาพร้อมด้วยมีการระงับการบริโภคโดยทั่ว ๆ ไปเท่านั้น แต่ยังมี การลดอัตราการขยายตัวของภาคเศรษฐกิจที่สำคัญสองด้านอีกด้วย ซึ่งปรากฏอยู่ในกรณีผลิตรวมสินค้าอุตสาหกรรมเพียงบางส่วน ภาคเศรษฐกิจทั้งสองนี้ ได้แก่ การเกษตรและการสร้างอาคารบ้านเรือน ทางด้านการสร้างอาคารบ้านเรือนนั้น โซเวียตรัสเซียยังคงใช้อาคารซึ่งได้สร้างมาตั้งแต่สมัยพระเจ้าซาร์

ทราบจนกระทั่งถึงปัจจุบันนี้ โดยพยายามตัดทอนการลงทุนสร้างอาคารบ้านเรือนให้น้อยที่สุดเท่าที่จะทำได้ ปลดปล่อยให้แต่ละครอบครัวมีที่พำนักน้อยลงเป็นลำดับ สำหรับทางด้านเกษตรนั้น รัฐบาลโซเวียตรัสเซียได้พยายามลงทุนอย่างหนัก แต่ทว่ายังบังคับให้อยู่ในกรอบของการร่วมมือทำงานโดยปราศจากผลตอบแทนแต่เฉพาะตน จึงทำให้ประสิทธิภาพการทำงานของแต่ละแรงงานอยู่ในระดับต่ำ นอกจากนี้แล้วรัสเซียยังไม่ค่อยจะยอมลงทุนทางด้านระบบถนนหนทางแบบทันสมัย ซึ่งสหรัฐอเมริกาได้ใช้เงินทุนไปในการนี้อย่างมากมาย

ด้วยเหตุต่าง ๆ ที่กล่าวมาข้างต้นนี้ การเปรียบเทียบระยะเวลาของภาวะการจำเริญแต่ละขั้น ระหว่างโซเวียตรัสเซียและสหรัฐอเมริกา นั้น จะเห็นได้ว่าตัวเลขของโซเวียตรัสเซีย ซึ่งส่วนใหญ่แล้วมาจากการลงทุนในอุตสาหกรรมหนักและอุตสาหกรรมที่ใช้แร่โลหะเป็นพื้นฐาน มากกว่าในกรณีสหรัฐอเมริกา จึงทำให้ตรรกษณ์ผลิตภัณฑ์มวลรวมของรัสเซียแสดงอัตราขยายตัวเร็วกว่าในกรณีสหรัฐอเมริกา นอกจากความแตกต่างในลักษณะการลงทุนนั้นแล้ว ก็ยังมีปัจจัยทางด้านเทคนิคอยู่สองประการด้วยกัน ซึ่งประเทศที่เจริญก้าวหน้ามาทีหลัง ย่อมได้รับประโยชน์มากกว่าประเทศที่เจริญไปก่อนหน้า ปัจจัยทั้งสองนี้ได้แก่อัตราส่วนระหว่างการลงทุนสุทธิเปรียบเทียบกับการลงทุนขั้นต้น ซึ่งในกรณีโซเวียตรัสเซียแล้ว อัตราส่วนนั้นสูงกว่าสหรัฐอเมริกา และโซเวียตรัสเซียยังมีโอกาสที่จะใช้เทคนิคการผลิตแบบทันสมัยมากกว่าสหรัฐอเมริกา แต่อย่างไรก็ดี ความได้เปรียบสองประการนี้ คงจะดำรงอิทธิพลได้ไม่นานนัก กล่าวคือ เมื่อโซเวียตรัสเซียได้ย่างเข้าสู่ภาวะขั้นเจริญแล้ว รัฐจำจะต้องแบ่งทรัพยากรของตนในอัตราที่สูงอยู่เรื่อย ๆ เพื่อที่จะชดเชยกับสินค้าทุนที่สึกหรอลง และเมื่อรัสเซียได้ใช้ความรู้ทางเทคนิคแบบใหม่อย่างเต็มที่แล้ว รัสเซียก็จำจะต้องกระจายความรู้ทางด้านเทคนิคแบบใหม่เท่าที่จะค้นพบในระยะเวลาปีหนึ่ง ๆ

ตั้งเช่นในกรณีสหรัฐอเมริกาและประเทศอื่น ๆ ซึ่งได้เจริญแล้ว รัสเซียจะ
 ไม่มีความรู้เทคนิคแบบใหม่มารอคอยที่จะให้ใช้อยู่อีกอย่างมากมายเช่นเดิม
 อย่างไรก็ตาม โซเวียตรัสเซียได้เปรียบทางด้านสติปัญญาเจริญ
 ก้าวหน้าอยู่อีกประการหนึ่ง ซึ่งเราควรพิจารณาให้มากขึ้นอีกสักเล็กน้อย
 นั่นคือการระดมทุนในอุตสาหกรรมหนัก ซึ่งมีความสัมพันธ์กับประโยชน์
 ทางด้านกิจการทหาร (ซึ่งแตกต่างกับกรณีสหรัฐอเมริกาที่กระจายการลงทุน
 ของตนออกไปทั่วทั้งอุตสาหกรรมหนักและเบา รวมทั้งที่ผลิตสินค้า
 บริโภคและบริการ) ความแตกต่างในลักษณะของการลงทุนประการนี้เอง
 ที่นิยามความแตกต่างอย่างสำคัญ ระหว่างระบบเศรษฐกิจโซเวียตรัสเซีย
 และสหรัฐอเมริกา และความแตกต่างประการนี้ ทำให้เกิดปัญหาที่ว่า การ
 จำเริญทางเศรษฐกิจของโซเวียตรัสเซียในอนาคตนั้น เป็นอันตรายต่อโลก
 ตะวันตกหรือไม่

ในการพิจารณาปัญหานี้อย่างสมเหตุสมผล เราจำจะต้องแยกประ-
 เต็นออกเป็น ๒ ประเด็นด้วยกัน ประเด็นแรกได้แก่การลงทุนทางด้าน
 กิจการทหาร และประเด็นที่สองได้แก่ปัญหาทางด้านอัตราและลักษณะของ
 จำเริญการทางเศรษฐกิจของโซเวียต

ปัญหาเกี่ยวกับการลงทุนทางกิจการทหาร

ก่อนอื่น เรามาพิจารณาทางกิจการทหารเสียก่อน ในระยะ ๒ - ๓ ปี
 ที่ผ่านมานี้ โซเวียตรัสเซียได้แบ่งทรัพยากรประมาณร้อยละ ๒๐ ของผลิต
 ผลของชาติขึ้นต้น สำหรับกิจการทหาร ตัวเลขงบประมาณของรัสเซียเมื่อ
 ๒ - ๓ ปีมานี้แสดงว่าได้มีการลดลงบ้างในแง่อัตราส่วน แต่มีโซในแง่เงิน
 จ่ายจริง สหรัฐอเมริกาได้แบ่งทรัพยากรประมาณร้อยละ ๑๐ ของผลิตผล

ของชาติขึ้นต้นสำหรับกิจการทหารเท่านั้น หากเราแก้ทางด้านความแตกต่างของระดับผลิตผลของชาติขึ้นต้นและความแตกต่างทางด้านราคาแล้ว อาจเห็นได้ว่า ในแง่สินค้าและบริการจริง ๆ แล้ว รายจ่ายทางกิจการทหารของรัสเซียอยู่ในระดับเดียวกับสหรัฐอเมริกา แต่ทว่าส่วนประกอบของรายจ่ายนั้นแตกต่างกันไป รัสเซียมุ่งก้าวหน้าทางด้านจรวดขีปนาวุธ ทั้งในระยะไกลและระยะปานกลาง และกำลังอยู่ในขั้นผลิตจรวดเหล่านี้มากกว่าอยู่ในขั้นค้นคว้าและปรับปรุง งบประมาณสำหรับการสร้างจรวดจึงอยู่ในอัตราส่วนที่สูงกว่าในกรณีสหรัฐอเมริกา และรัสเซียก็มีกองทัพบกอันมีแสนยานุภาพที่มาก แต่อเมริกาอันได้แบ่งงบประมาณให้แก่กองทัพเรือและกองทัพอากาศในอัตราที่สูงกว่าโซเวียตรัสเซีย

เมื่อเปรียบเทียบกับสหรัฐอเมริกา ลักษณะของการคุกคามทางการทหารของโซเวียตรัสเซียนั้น มิได้ขึ้นอยู่กับขนาดของการลงทุนและการใช้จ่ายในกิจการทหาร แต่ขึ้นอยู่กับ การแบ่งอำนาจของเหล่าทหาร ซึ่งปรากฏอยู่ในงบประมาณของประเทศอันผิดแผกจากสหรัฐอเมริกา จากการแบ่งรายจ่ายทางด้านกิจการทหารของโซเวียตรัสเซียนี้ ทำให้เกิดสภาพการณ์ในอนาคตอันใกล้ ๒ ประการด้วยกัน กล่าวคือ รัสเซียอาจจะนำหน้าทางด้านจรวด มากพอที่จะทำลายอำนาจของการต้านทานของโลกตะวันตก โดยการโจมตีเพียงครั้งเดียว หากรัสเซียสามารถบรรลุผลเช่นที่กล่าวนี้ รัสเซียมิได้ผลประโยชน์จากขนาดของการใช้จ่ายทางด้านกิจการทหารเลย แต่ทว่าได้รับประโยชน์มาจากการระดมสมองทางวิทยาศาสตร์มาก่อนและดีกว่าสหรัฐอเมริกา ในฐานะประเทศที่คิดค้นระบบอาวุธที่ทันสมัยกว่า ดังเช่น ในกรณีที่กองทัพเยอรมันนี้สามารถโจมตีประเทศฝรั่งเศสได้สำเร็จไปใน ค.ศ. ๑๙๔๐ นั้น มิได้เป็นเพราะว่ารัฐบาลเยอรมันนี้ภายใต้ฮิตเลอร์

มีการใช้จ่ายทางกิจการทหารมากมายไปกว่าฝรั่งเศส และอังกฤษรวมกัน แต่เป็นเพราะเหตุว่ามียุทธวิธีแบบสายฟ้าแลบในการโจมตีโดยใช้รถถังและเครื่องบินดำทั้งระเบิดเป็นอาวุธสำคัญ อันตรายที่สองหรือสภาพการณ์ที่สอง ได้แก่ ในกรณีที่รัสเซียเกิดแข็งแกร่งพอที่จะลบล้างอำนาจทางอากาศและทางทะเลของสหรัฐอเมริกาโดยสิ้นเชิง โดยใช้การคุกคามทางจรวด และนำกองทัพบกอันมีแสนยานุภาพเหนือกว่า ไปสู่ชัยชนะในการรบในภูมิภาคบางแห่งที่มีความสำคัญทางยุทธศาสตร์

อันที่จริงยังมีอันตรายที่สามอีกประการหนึ่ง ซึ่งมีทั้งลักษณะการทหารและการทูตประกอบกัน กล่าวคือ ในการทดลองความเข้มแข็งทางด้านความตั้งใจจริงแล้ว คอมมิวนิสต์อาจจะบังคับให้ซีกโลกตะวันตกต้องยอมแพ้ทางด้านทหาร ทั้งนี้ เพราะซีกโลกตะวันตกเกรงว่าหากตนขึ้นคือแพ่งไปแล้ว จะมีอันตราย คือสงครามโลกจะเกิดขึ้นอีกเป็นครั้งที่สาม

ในทรรศนะของผู้เขียนแล้ว ความพยายามทางด้านทหารของสหรัฐอเมริกาควรมีขนาดใหญ่กว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน แต่อันตรายมิได้ขึ้นอยู่กับขนาดของการลงทุนและการใช้จ่ายในกิจการทหาร เมื่อเปรียบเทียบระหว่างโซเวียตรัสเซียกับสหรัฐอเมริกาและโลกตะวันตก และมีใช้ขึ้นอยู่กับอัตราการขยายตัวของผลิตภัณฑ์ของชาติขึ้นต้นในรัสเซีย ซึ่งสมมติว่ามีอัตราสูงกว่าประเทศอื่น ๆ อันตรายนั้นขึ้นอยู่กับองค์ประกอบของการใช้จ่ายและลงทุนในกิจการทหารของโซเวียตโดยเปรียบเทียบกับคู่ต่อสู้ และขึ้นอยู่กับวิธีที่ผู้นำคอมมิวนิสต์อาจจะสามารถนำการก้าวหน้าทางกิจการทหารที่รุดหน้ากว่าชาติอื่นมาใช้เป็นประโยชน์ในสงคราม

ทรรศนะข้างบนนี้จะเห็นได้แจ่มชัดขึ้นด้วยการอธิบายดังต่อไปนี้ ภายหลังจากที่รัสเซียได้ยิงจรวดอวกาศโคจรรอบโลกสำเร็จ ได้มีชาวสหรัฐ-

อเมริกาวิจัยสภาพการณ์ในสหรัฐอเมริกาเป็นการใหญ่ ว่าสหรัฐอเมริกานั้น
 อาจจะมีผลวิศวกรรมและนักวิทยาศาสตร์น้อยเกินไปเสียแล้ว ในบางกรณีก็
 ตกเตียงในรูปเส้นชาร์ท (Chart) แสดงถึงจำนวนวิศวกรที่สำเร็จจากมหา-
 วิทยาลัยในแต่ละประเทศ โดยมีเส้นชาร์ทของรัสเซียวิ่งขึ้นเป็นลำดับและ
 ตัดกับเส้นชาร์ทของสหรัฐอเมริกา การพิจารณาวิธีนี้ มองข้ามสิ่งสำคัญ
 ประการหนึ่ง สิ่งนี้ก็คือ รัสเซียได้ระดมวิศวกรและนักวิทยาศาสตร์ชั้นนำมา
 ทางด้านกิจการทหารในที่สูงอัตราว่าสหรัฐอเมริกา และยังได้ระดมสมอง
 เหล่านี้มาทางด้านจรวดด้วยอีก อันที่จริงรัสเซียก้าวหน้าทางด้านคุณภาพ
 สมองต่างหาก มิใช่ปริมาณสมองจึงทำให้มีการก้าวหน้าทางจรวดและอำนาจ
 ทางทหารมากขึ้นเป็นลำดับ * รัสเซียได้สร้างฐานะการทหารชั้นนำของ
 โลกขึ้นมาจากรากฐานทางเศรษฐกิจซึ่งอยู่ล้าหลังอเมริกามาก และเมื่อนับ
 สหรัฐอเมริกาและยุโรปตะวันตกเข้าด้วยกันแล้ว รากฐานเศรษฐกิจของ
 โซเวียตยิ่งล้าหลังใหญ่ หากเราพิจารณาในแง่ขนาดและประสิทธิภาพของ
 การผลิต ตามความหมายนี้รัสเซียได้ดำเนินการคู่เคียงกับเยอรมันนีและ
 ญี่ปุ่นได้เคยกระทำมาแต่สมัย ค.ศ. ๑๙๓๐ แต่อย่างไรก็ดี เรามีได้หมาย
 ความว่าผลงานในการพัฒนาเศรษฐกิจของรัสเซียนั้น ไม่เป็นเรื่องที่น่าตื่น-
 ตัน หรือ ไม่มีอันตรายและไม่สลักสำคัญแต่ประการใด แต่ทว่า การพัฒนา
 เศรษฐกิจที่เลือกแต่พัฒนาภาคเศรษฐกิจบางภาคและชนิด ที่สนับสนุนวัตถุ

* การพิจารณาเช่นนั้น มีได้หมายความว่าจำนวนนักวิทยาศาสตร์และวิศวกรที่ประเทศใดประเทศ
 หนึ่งมีนั้น จะไม่สัมพันธ์กับสมรรถภาพทางการทหารของประเทศนั้นเลย รัสเซียและรัฐ
 อเมริกาสามารถจะกันคว้าวีธีแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้พร้อม ๆ กันหลาย ๆ ด้าน เพราะมีนัก
 วิทยาศาสตร์และวิศวกรมากมาย แต่อังกฤษและฝรั่งเศสนั้นจำต้องเลือกวิธีแก้ไขที่เห็นดีที่สุด
 เพียงวิธีเดียวเท่านั้น จากบรรดาวิธีแก้ไขต่าง ๆ ซึ่งอาจจะนำมาใช้ได้ผลมากกว่าเสียด้วยซ้ำ ทั้งนี้
 เพราะขาดนักวิทยาศาสตร์และวิศวกรนั่นเอง

ประสงค์ทางการทหารแต่ประการเดียวเท่านั้น เช่น ในกรณีรัสเซียนี้หาควรที่จะนำมาสัมพันธ์กับปัญหาเกี่ยวกับอัตราของการจำเรือและความหมายของการจำเรือไม่

ปัญหาทางเศรษฐกิจ

ตอนนี้เรามาถึงปัญหาที่สอง กล่าวคือ อันตรายหรืออีกนัยหนึ่งความหมายของการขยายตัวอัตราเพิ่มผลิตรกรรมของชาติขั้นต้นในโซเวียตควรจะสร้างความสะทกสะท้านให้แก่เราหรือไม่ ในเมื่อผลิตรกรรมขั้นต้นของโซเวียตนั้นก้าวหน้าไปในอัตราเกือบร้อยละ 6 ต่อปี แต่สหรัฐอเมริกา นั้นนับแต่ ค.ศ. ๑๙๔๕ เป็นต้นมา ก้าวหน้าอยู่ร้อยละ ๓ หรือร้อยละ ๔ ต่อปี โลกตะวันตกก็คงจะต้องประสบกับความเปลี่ยนแปลงทางอำนาจและอิทธิพลในหลายๆ ด้านที่เกี่ยว หากระดับการผลิตของตานั้นยังคงก้าวหน้าในอัตราที่ช้ากว่าเรื่อย ๆ แต่ถึงอย่างไรก็ดี ยังไม่มีสาเหตุที่จะต้องตระหนัก ตกใจมาก หากเราพิจารณาแต่ตัวเลขสถิติของโซเวียตรัสเซีย โดยเฉพาะทำไมจึงเป็นเช่นนั้นเล่า เราแน่ใจหรือว่า เส้นกราฟแสดงปริมาณการผลิตต่าง ๆ จะมาตัดกันอีก และในอนาคตอันใกล้ รัสเซียจะไม่สามารถบรรลุสู่มหาอำนาจทางเศรษฐกิจชั้นหนึ่งของโลกหรือ

ประการแรก เราจำต้องเข้าใจถึงการต่อเส้นกราฟออกไปในอนาคตเสียก่อน รัสเซียมีแรงดันหลายประการที่จะทำให้เส้นกราฟชันน้อยลงเป็นลำดับ ดังจะเห็นได้ในตัวเลขแสดงการขยายผลิตรกรรมในอนาคตของรัสเซีย รายงานผลสำรวจภาวะเศรษฐกิจของยุโรปประจำ ค.ศ. ๑๙๕๗ ซึ่งคณะกรรมการเศรษฐกิจประจำยุโรปเป็นผู้จัดพิมพ์ขึ้น ได้แสดงถึงอัตราการขยายตัวของภาคเศรษฐกิจที่สำคัญสำหรับรัสเซีย โดยอาศัยตัวเลขทางการของรัสเซียเองเป็นหลัก ดังจะเห็นได้ในตารางที่ ๗

ตารางที่ ๗ อัตราการขยายตัวในอุตสาหกรรมรัสเซีย (%)

อัตราการขยายตัวเป็นรายปี ก.ศ.	ถ่านหิน	น้ำมัน	เหล็ก	เหล็กกล้า	พลังไฟฟ้า	ซีเมนต์
๑๙๕๕ - ๖๐	๘.๖	๑๓.๖	๑๐.๐	๘.๕	๑๓.๕	๑๙.๕
๑๙๕๗ - ๗๒	๒.๘	๙.๔	๕.๓	๕.๓	๔.๗	๘.๖

ข้อที่น่าสังเกตเกี่ยวกับตาราง ๗ นี้ คือ ตัวเลขสำหรับอนาคตอันไกลสัมพันธ์กับเป้าหมายของ ก.ศ. ๑๙๖๕ ซึ่งกรูสซอฟได้เสนอต่อรัฐสภา ครั้งที่ ๒๑ ของโซเวียตรัสเซียในเดือนมกราคม ก.ศ. ๑๙๕๙

โดยปราศจากข้อสงสัยใด ๆ รัสเซียจะมีการผลิตเหล็กกล้าในระดับเดียวกับสหรัฐอเมริกาในอนาคตอันใกล้นี้ ดังเช่นที่ศาสตราจารย์นัตเตอร์ได้กล่าวไว้ว่า “ลูกแต่ละคนก็จะสูงเท่าบิดา และพี่น้องที่แตกต่างอายุกันก็จะมีส่วนสูงใกล้เคียงกันขึ้นเมื่อต่างมีอายุมากขึ้น” แต่อัตราการขยายตัวในภาคเศรษฐกิจของโซเวียตรัสเซียเริ่มชะงักหรือชลอลงบ้างแล้ว ซึ่งจะทำให้ตัวเลขแสดงผลิตผลทางอุตสาหกรรมแต่ละภาคของทั้งสองประเทศใกล้เคียงกันมากขึ้น และประสิทธิภาพในการทำงานก็อาจจะไม่ต่างกันมากนัก แต่เราก็ไม่น่าจะวิตกอย่างใดเลย ในเมื่อไม่มีเหตุผลทางเศรษฐกิจแต่ประการใด ที่จะป้องกันรัสเซียมิให้มีรากฐานทางอุตสาหกรรมที่ทัดเทียมหรือยิ่งใหญ่มากกว่าสหรัฐอเมริกา หากเมื่อจำนวนประชากรและแรงดันของประชากรที่มีต่อทรัพยากรของธรรมชาติจะอำนวยให้ได้

ประการที่สอง หากโลกตะวันตกสามารถที่จะต่อต้านนโยบายคุกคามด้านการทหารและการต่างประเทศของโซเวียตรัสเซีย อันแสดงถึงความ

ทะเลเอเชียนและปัญหาที่รัสเซียเองต้องเผชิญโดยใช้วิธีการตั้งจะได้นะใน
บทที่ ๙ ต่อไป และหากโลกตะวันตกประสบความสำเร็จทางงานนี้ยิ่งยั้งก็
ขาดแล้ว ปัญหาทางด้านองค์ประกอบของผลิตภัณฑ์รัสเซียก็ไม่ควรจะ
ก่อความกังวลต่อเรามากแต่ประการใด

ในอนาคต องค์ประกอบของผลิตภัณฑ์รัสเซียจะต้องเปลี่ยนแปลง
ไปเป็นแน่ อัตราการขยายตัวของผลิตภัณฑ์ของชาติชั้นแรกสำหรับโซเวียต
รัสเซียซึ่งสูงกว่าสหรัฐอเมริกาในปัจจุบันนั้น เป็นผลมาจากการระดมการลงทุน
ในภาคเศรษฐกิจแต่เฉพาะด้าน หากเหล็กกล้าจะไม่ถูกใช้ในกิจการทหาร
ปัญหาที่มีอยู่ว่า จะใช้ไปในด้านใดดี การที่มีอุตสาหกรรมหนักหิม่า และ
ขยายตัวในอัตราที่สูงนั้น มิใช่เป็นเป้าหมายโดยตัวของมันเอง และก็มีใช้ก่อ
ความได้เปรียบทางด้านการค้าระหว่างประเทศเป็นพิเศษ หลักการนี้ค่อยๆ
ซึมเข้าไปในสมองผู้นำรัสเซียมากขึ้น คงจะเห็นได้จากการแบ่งทรัพยากร
ของประเทศในรูปใหม่ ตัวอย่างเช่น ในการเกษตร รัฐบาลโซเวียตพยายาม
ที่จะเร่งการขยายผลผลิตอาหารที่มีคุณภาพสูงขึ้น และถือว่าการเพิ่มนี้เป็นเป้า
หมายอันสำคัญประการหนึ่งสำหรับประเทศ ทางด้านการสร้างบ้านเรือน
อาคารก็เช่นกัน มีการขยายตัวมากขึ้นเป็นลำดับ และสินค้าบริโภคอื่นๆ
อาทิเช่นโทรทัศน์ก็เพิ่มขึ้น เครื่องซักผ้า ตู้เย็น รถจักรยานยนต์ และแม้
กระทั่งรถยนต์ก็เริ่มจะเพิ่มขึ้นและกระจายออกไปทั่วสังคมอย่างช้า ๆ และ
ชุมชนชนกั้สร้างขึ้นมาเป็นครั้งแรกในชานเมืองมอสโคว์ในขณะที่มีแรงดัน
จากภายในระบบเศรษฐกิจเอง ทำให้การจำเจริญเกิดขึ้นในทิศทางนี้เป็น
ลำดับ โครงร่างของระบบเศรษฐกิจรัสเซียก็จำจะต้องแปรสภาพไปสู่โครง
ร่างของระบบเศรษฐกิจ ของโลกตะวันตกที่มีระดับการบริโภคอย่างสูง ใน
ไม่ช้าเราก็คงจะเห็นอัตราการขยายตัวคล้ายคลึงกันไปเช่นกัน อย่างไรก็ดี

สิ่งสำคัญอย่างยิ่งสิ่งหนึ่ง ก็คือ เราไม่ควรที่จะเข้าใจผิดจากตัวอย่างประกอบ คำอธิบายนี้ ระบบเศรษฐกิจของประเทศเป็นเครื่องมือสำหรับวัตถุประสงค์ที่ยิ่งใหญ่เมื่อระบบเศรษฐกิจนั้นถูก ดัดแปลงไปทางด้านวัตถุประสงค์ที่ก่ออันตรายให้แก่เรา ดังเช่นลักษณะและขนาดของการลงทุนในกิจการทหาร ซึ่งโซเวียตรัสเซียแสดงออกมา เราก็จำจะต้องตอบโต้การคุกคามนี้ ด้วยการทำให้การรุกรานเป็นอันตรายต่อผู้คิดจะบุกรุก มิฉะนั้น การประเมินผลของระบบเศรษฐกิจของเราและของโลกภายนอกกลุ่มคอมมิวนิสต์ทั้งหมด จะไม่ขึ้นอยู่กับความสามารถของระบบเศรษฐกิจของโซเวียตรัสเซียอีกแล้ว แต่กลับ มาขึ้นอยู่กับความสามารถทางเศรษฐกิจของเราในการสัมฤทธิ์สู่ความมุ่งหวังในอนาคตของประชากรเราเอง

ศูนย์น้ำหนักของการทำลาย

สิ่งที่กล่าวมาข้างต้นคือสาระสำคัญและการทำลายอนาคตของพวกเรา ศาสตราจารย์อันส์ เฮแมนน์ ได้กล่าวไว้ในการวิเคราะห์บทความของนิตเตอร์ว่า “ การชงักของอัตราการขยายตัวของโซเวียตรัสเซีย ซึ่งคงจะเกิดขึ้นในอนาคตนั้น ไม่ควรเป็นสาเหตุของการถือคติใจสำหรับเราแต่ประการใด โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เมื่อพิจารณาพร้อมกับอัตราขยายผลิตรกรรมอุตสาหกรรมในสหรัฐอเมริกา ซึ่งเมื่อสองปีที่ผ่านมานี้แทบจะมีได้เพิ่มขึ้นเลย ” หากผลิตรกรรมของสหรัฐอเมริกาและโลกตะวันตกไม่ยอมขยายตัว เราก็ไม่สามารถที่จะลงทุนในโครงการป้องกันประเทศเพียงพอ รวมทั้งการช่วยเหลือประเทศที่ด้อยพัฒนาการอีกด้วย และเราก็คงไม่สามารถที่จะขยายการผลิตมาพบแรงดันของการขยายตัวของการบริโภคและความต้องการสินค้าทุนสังคมนั้นจะเพิ่มขึ้นเนื่องจากประชากรของเราขยายตัว จะเห็นอย่างแจ่มชัดแล้วว่าประเทศประชาธิปไตยต่าง ๆ จำจะต้องหาวิธีแก้ไข

ปัญหาภาวะเงินเฟ้อโดยวิธีอื่น นอกจากการลดระดับการว่าจ้างแรงงาน และผลิตรกรรมดังเช่นที่ใช้กันมาแล้วในกาลก่อน อัตราการขยายตัวของ สหรัฐอเมริกาและยุโรปตะวันตกนั้น โดยตัวของมันเองแล้ว มิใช่เป็นปัญหา ที่สำคัญแต่ประการใด ต่อเมื่อนำมาพิจารณาเกี่ยวกับอัตราการขยายตัวทางด้าน ผลิตรกรรม และประสิทธิภาพในการทำงานที่เพียงพอแล้ว จึงจะเห็นว่า วิธี แบบประชาธิปไตยนี้จะ สามารถจัดสรรผลิตรกรรมสำหรับป้องกันประเทศ ของตน และรักษาคุณภาพของสังคมให้ยืนยงสืบไป

บทเรียนจากการวิเคราะห์ทั้งหมดก็คือ วิวัฒนาการของรัสเซียสมัย ใหม่มิใช่เป็นเรื่องที่ลึกลับแต่ประการใด รัสเซียเป็นชาติที่มีทรัพยากรอุดม สมบูรณ์ และมีระบบสังคมซึ่งสามารถที่จะสร้างระบบเศรษฐกิจและสังคม แบบทันสมัยได้ ในระหว่างการเตรียมการ รัสเซียประสบความสำเร็จพ่ายแพ้จาก สงครามโลกครั้งที่ ๑ จึงทำให้ความสมดุลงระหว่างสังคมโบราณและกลุ่ม บุคคลที่นิยมในประชาธิปไตยเปลี่ยนแปลงไปท่ามกลางความพ่ายแพ้และ การจลาจล จากการจลาจลนี้มีคณะพรรคชาติใหม่ในลักษณะที่ทันสมัยอย่าง ประหลาดเข้ามาควบคุมสภาพการณ์ปฏิวัติการก้าวหน้าทางอุตสาหกรรมซึ่ง คณะพรรคนี้มิได้มีส่วนช่วยสร้างมาแต่กาลก่อนเลย ความจำเป็นทางด้าน ภายในประเทศและความทะเยอทะยานทางด้านภายนอกประเทศ ทำให้ เกิดภาวะการจำเวียนเป็นขั้น ๆ ดังที่ประเทศอื่นได้ผ่านไปแล้ว แต่ทว่ามีการทุ่ม เทกำลังหนักไปในทางอุตสาหกรรมและกิจการทหารมากเป็นพิเศษผู้นำทาง การเมืองของรัสเซียในปัจจุบัน พยายามที่จะใช้สินค้าและบริการเมื่อรัสเซีย บรรลุสู่ภาวะขั้นเจริญ ในทางบริโภคของประชากรของตนซึ่งขยาย ตัว ขึ้น แต่ทว่าความรู้สึกนึกคิดและอำนาจของรัสเซียนั้น เป็นการคุกคามที่ สหรัฐอเมริกาและโลกตะวันตกสามารถต่อต้านได้ ทั้งนี้ เพราะไม่มีเหตุผล

อันใดเลยที่จะเชื่อว่าประสพการณ์ของรัสเซียนั้นจะผิดแผกไปจากภาวะ
ปัญหาการจำเริญ ซึ่งบรรดาประเทศต่างๆ ได้ประสบมาแล้ว

ปัญหาซึ่งเกิดขึ้นจากสถานการณ์ของรัสเซียในปัจจุบัน มิได้ขึ้นอยู่กับ
กับความพิสดารในการปรับปรุงประเทศให้ทันสมัยแม้แต่น้อย แต่ขึ้นอยู่กับ
กับปัญหาที่ว่า สหรัฐอเมริกาและโลกตะวันตกจะสามารถระดมกำลังอัน
มหิมาของตนให้แก่งานที่รอคอยอยู่เบื้องหน้าหรือไม่ กำลังดังกล่าวนี้ได้แก่
จิตใจที่จะต่อสู้ สมอบที่จะค้นคว้า กำลังใจและรวมทั้งวิจารณญาณซึ่งมีความ
สำคัญทัดเทียมกับเหล็กกล้า และพวกเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ต่าง ๆ และ
งานที่รอคอยนั้น ได้แก่การสร้างกำลังจรวด ไปจนกระทั่งถึงการกระจาย
สวัสดิการให้กว้างขวางยิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังรวมถึงการช่วยเหลือผังเศรษฐกิจ
๕ ปี ของอินเดียครั้งที่สาม และกินความถึงการช่วยเหลือประเทศที่ด้อย
พัฒนาการต่าง ๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงไกล แอฟริกา และอเมริกาใต้

ปัญหามิได้อยู่กับโลกตะวันออกอันลึกลับ แต่ทว่าขึ้นอยู่กับโลก
ตะวันตกซึ่งไม่สามารถที่จะเข้าใจได้เลย

บทที่ ๘

ขั้นการจำเริญเปรียบเทียบและการบูรณ * สงครามในประวัติศาสตร์ยุคปัจจุบัน

ในบทนี้เราจะพิจารณาปัญหาเกี่ยวกับสงคราม อันที่จริงแล้วเราย่อมจะหลีกเลี่ยงการพิจารณาปัญหาไม่ได้ หากประสงค์ที่จะวางระบบแนวความคิดเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจจากสังคมนิยมเป็นสังคมนิยม โดยต้องการที่จะให้เป็นระบบความคิดตามลำดับขั้นอย่างแท้จริง ตามข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ ปรากฏว่าแทบทุกสังคมประสบภาวะการณ์ที่รุนแรงซึ่งเกิดขึ้นเนื่องมาจากการก้าวหน้าของสังคมนิยมไปสู่ยุคอุดมโภค ทั้งนี้ภาวะการณ์ที่รุนแรงนั้นเกิดขึ้นมาด้วยการรวมทรัพยากรและแรงงานโดยผู้นำในสังคมเป็นผู้กำหนดขึ้นเอง นับตั้งแต่ค้นพบวิทยาศาสตร์สมัยใหม่และได้นำมาใช้เป็นประโยชน์ มนุษย์และสังคมที่มนุษย์สร้างขึ้นนั้น มิได้ก้าวหน้าตามขั้นลำดับการจำเริญอย่างนุ่มนวล ภาวะการณ์มิได้เปิดโอกาสให้มีการสร้างหรือกระจายระดับความรู้ทางด้านเทคนิคการผลิตให้แผ่ออกทั่วทั้งสังคม พร้อมทั้งเปิดโอกาสให้อธิปไตยของผู้บริโภคและความยืดหยุ่นของอุปสงค์ (ไม่ว่าจะเป็นไปเพราะการเปลี่ยนแปลงในระดับรายได้หรือระดับราคาก็ตาม) เป็นปัจจัยกำหนดลักษณะของการจำเริญโดยเด็ดขาด ประวัติศาสตร์ได้แสดงอย่างแจ่มชัดว่า การสงครามนั้นได้ดึงทรัพยากรและแรงงานไปใช้จ่ายในกิจการสงครามอยู่เสมอ นอกจากนี้แล้ว ยังได้ทำลายหรือเปลี่ยนแปลงสังคมอีกด้วย และทำให้

* โปรดอ่านหนังสือ เรื่อง "War and Industrial Society" London, Oxford University Press, 1958, (Raymond Aron.)

โอกาสที่สังคมและมนุษย์ในสังคมนั้นจะเลือกแนวทางในการก้าวหน้าเปลี่ยนแปลงไปอีกประการหนึ่ง

นอกจากข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ ซึ่งแสดงถึงการปะทะกันด้วยอาวุธแล้ว ก็ยังมีเหตุผลอีก ๓ ประการที่ทำให้เราจำเป็นต้องพิจารณาถึงปัญหาเกี่ยวกับสงคราม

ประการแรก ทฤษฎีเกี่ยวกับขั้นเตรียมการ (ซึ่งหมายถึงการสลายตัวของสังคมโบราณและการที่มีสังคมลักษณะใหม่ขึ้นมาแทนที่) ในเนื้อหาแล้วขึ้นอยู่กับผลของการแสดงความสัมพันธ์ระหว่างประโยชน์อันจะพึงได้รับจากการปรับปรุง และอำนาจทางการทหาร

ประการที่สอง ถ้าระบบความคิดของเราจะค้ำกับระบบความคิดและแนวทางของมาร์กซ์ สำหรับการพิจารณาประวัติศาสตร์ยุคปัจจุบันแล้ว ก็ควรจะตอบคำถามซึ่งพวกสานุศิษย์ของมาร์กซ์ยึดเป็นหลักได้ นั่นคือ “ลัทธิจักรวรรดินิยม”

ประการสุดท้าย หากระบบของเราจะเป็นประโยชน์ในการช่วยให้เราสามารถพิจารณาและเข้าใจสภาพการณ์ในยุคที่เรากำลังมีชีวิตอยู่นี้ ก็จำเป็นต้องให้แสงสว่างเกี่ยวกับสาเหตุและลักษณะของอันตรายที่เรากำลังประสบอยู่ ซึ่งเป็นสภาพการณ์คุ้มเชิงซึ่งกันและกันด้วยอำนาจของอาวุธนิวเคลียร์ และก็ควรจะช่วยเสนอวิธีแก้ไขทำลายสิ่งสองตัวที่ยืนขวางทางเรา นั่นคือการแข่งขันทางอาวุธ และการจัดระบบโลกใหม่ซึ่งประกอบด้วยชาติที่บรรลุสู่ความเจริญใหม่อีกหลายชาติ อย่างน้อยที่สุดก็ควรจะทำให้เห็นช่องทางที่จะบรรเทาปัญหาทั้งสองนี้ลงบ้าง

ปัญหาเกี่ยวกับอธิปไตยของชาติ

เราเริ่มต้นการพิจารณาระบบชั้นจำเริญด้วยข้อเท็จจริงที่อยู่นอกระบบของเราประการหนึ่ง คือ เรายึดถือข้อเท็จจริงว่า การเปลี่ยนแปลงทั้งหมดที่เรากำลังพิจารณาอยู่นั้น เกิดขึ้นภายใต้ระบบของรัฐอันเป็นหน่วยแบ่งชาติต่าง ๆ ออกจากกัน และแต่ละรัฐมีอธิปไตยของชาติเป็นเอกเทศ อธิปไตยของชาตินั้น หมายความว่าแต่ละชาติสงวนซึ่งสิทธิสุขยกอด ซึ่งเป็นสิทธิที่ได้รับการอนุมัติโดยกฎหมาย โดยชนบประเพณีและโดยความเห็นว่าเป็นการเหมาะสมในสายตาของบุคคล ซึ่งจัดว่าเป็นบุคคลที่มีกมลสันดานอันดีงาม สิทธิอันสุขยกอดนี้คือ สิทธิที่จะทำลายชีวิตมนุษย์ต่างชาติในการป้องกันหรือในการดำเนินกิจกรรมที่มนุษย์ในชาตินั้นคิดว่าเป็นผลประโยชน์ของชาติตน ซึ่งอันที่จริงแล้วก็คือแนวความคิดเกี่ยวกับความเป็นชาติเกี่ยวกับอธิปไตยของชาติและเกี่ยวกับความชอบด้วยกฎหมายและศีลธรรมในการที่จะใช้สงครามเป็นเครื่องมือสำหรับการดำเนินนโยบายของชาติแนวความคิดทั้งหมดนี้ล้วนแล้วแต่เป็นมรดกตกทอดมาจากโลกสมัยที่มีสังคมโบราณเป็นหลัก เราถือได้ว่าจะเป็นแนวความคิดซึ่งเกิดในกมลสันดานของมนุษย์ก่อนจะมาถึงยุคของการเปลี่ยนแปลงดังที่เรากำลังพิจารณาอยู่นี้ เราย่อมจะไม่สามารถอธิบายได้เลยว่า เป็นผลมาจากสาเหตุใด หากเราจะใช้ระบบแนวความคิดของเราในเรื่องเกี่ยวกับชั้นลำดับของสังคมหลังจากที่ผ่านชั้นสังคมโบราณมาแล้ว และเราก็ไม่สามารถยกสาเหตุพิเศษหรือแรงผลักดันอันสืบเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงในชั้นการจำเริญชั้นใดแต่โดยเฉพาะมาอธิบายได้

อย่างไรก็ตาม สงครามที่เกิดขึ้นระหว่างชาติต่าง ๆ นับตั้งแต่เริ่มมีการปรับปรุงสังคมให้ทันสมัยขึ้นนั้น มีลักษณะพิเศษอยู่บางประการ

และแม้ว่าที่เราไม่สามารถจะอธิบายถึงข้อเท็จจริงในการที่ชาติต่าง ๆ ใช้ สงครามเป็นเครื่องมือของชาติก็ตาม แต่เราอาจจะเชื่อมโยงลักษณะของ สงครามกับขั้นของการจำเริญทางเศรษฐกิจได้

สงคราม ๓ ประเภท

สงครามซึ่งเกิดขึ้นในระยะ ๓๐๐ ปีที่ผ่านมา นี้ อาจจะแยกประเภท ออกได้เป็น ๓ ประเภทด้วยกัน ในระยะ ๓๐๐ ปีนี้เป็นยุคเริ่มต้นของ การเปลี่ยนแปลงภายในของสังคมในยุโรปตะวันตก กล่าวคือ การจำเริญ ทางเศรษฐกิจจากขั้นสังคมโบราณไปสู่ขั้นเตรียมการและขั้นทะยานขึ้น

สงครามประเภทแรก ได้แก่ สงครามแย่งอาณานิคม สงคราม ประเภทนี้รวมการบุกกรุกขั้นต้นของชาติมหาอำนาจในดินแดนของสังคม โบราณ และการรบซึ่งเป็นผลของความพยายามระหว่างชาติมหาอำนาจที่ จะแย่งดินแดนเหล่านั้น และก็รวมถึงการรบซึ่งเป็นผลสืบเนื่องมาจากความ พยายามของประชากรในดินแดนอาณานิคมที่จะแย่งอิสรภาพคืนมาจากชาติ มหาอำนาจ

สงครามประเภทที่สอง ได้แก่ การบุกกรุกระหว่างชาติในภูมิภาค เดียวกัน สงครามประเภทนี้เป็นผลมาจากความไม่สามารถที่จะตัดสินใจ ของชาติที่เพิ่งรวมตัวขึ้นเป็นชาติใหม่ หรือมีฉะนั้น ก็เป็นผลมาจากความ ตีอกตีใจในสมรรถภาพของชาติที่บรรลุสู่ขั้นจำเริญในขณะที่ชาติเหล่านั้นกำลัง เฟื่องเลี้ยงดูความอภัยยศในอดีตและ โอกาสอันดีงามในอนาคต ท่ามกลาง โอกาสอันพึงจะเลือกได้ เพราะสังคมได้บรรลุสู่ขั้นแรก ๆ ของการปรับปรุง

ประเภทสุดท้าย ได้แก่ มหาสงครามที่อุบัติขึ้นในศตวรรษปัจจุบันนี้ ซึ่งเป็นผลมาจากการแย่งชิงอำนาจที่จะมีอิทธิพลเหนือทวีปยุโรปและเอเชีย

หรือมิฉะนั้น ก็เป็นผลมาจากการป้องกันมิให้ชาติหนึ่งชาติใดมีอำนาจโดยเด็ดขาดในทวีปทั้งสองนี้ ทั้งนี้ เพราะเหตุว่า ในระหว่าง ค.ศ. ๑๙๐๐-๑๙๕๐ นั้น การกุมอำนาจเหนือทวีปยุโรปและเอเชียเทียบเท่าความเป็นเจ้าโลก

เราจะขอพิจารณาการปะทะทางทหารทั้ง ๓ ประเภทนี้ โดยหยิบยกแต่ละประเภทขึ้นมาพิจารณา ตามที่เราเห็นว่าสัมพันธ์กันกับชั้นการจำริญแต่ละชั้น ก่อนอื่น เราขอเห็นว่า ข้อความที่เราจะอธิบายต่อไปนี้นั้น ไม่ใช่เป็นคำอธิบายอันสมบูรณ์เกี่ยวกับสงคราม ทั้งนี้ เราได้ตั้งสมมุติฐานแต่ในชั้นแรกแล้วว่า ในบั้นปลายสุด สงครามเกิดขึ้นมาจากการที่มีแนวความคิดเกี่ยวกับอธิปไตยของชาติ ซึ่งทุก ๆ ชาติยึดถือเป็นหลักการประการสำคัญ ส่วนลักษณะหรือแหล่งที่มาของลัทธิชาตินิยมนั้นอยู่นอกเหนือวิธีการพิจารณาของเรา ในที่นี้เราจะขอพิจารณาแต่เพียงว่า สงครามบางประเภท อาจจะเชื่อมโยงกับการเปลี่ยนแปลง ตามชั้นลำดับ การจำริญของชาติที่มีอธิปไตยโดยเด็ดขาด ภายใต้สภาพการณ์ที่มีชาติต่าง ๆ มุ่งที่จะดำเนินนโยบายเพื่อบรรลุสิ่งๆ ที่ตนคิดว่าเป็นประโยชน์ของชาติ พร้อมทั้งเป็นสภาพการณ์เต็มไปด้วยการแข่งขันระหว่างกัน แต่มีชาติบางชาติรวมตัวกันเป็นกลุ่มที่มีอำนาจกำหนดขอบเขตของการแข่งขันได้

ลัทธิอาณานิคม

เราขอยกสงครามประเภทแรกขึ้นมาพิจารณา ซึ่งเป็นสงครามเกี่ยวกับอาณานิคมแต่โดยเฉพาะ ลัทธิอาณานิคมนั้น สืบมาจากข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ประการหนึ่ง กล่าวคือ ตั้งแต่ ศตวรรษที่ ๑๕ เป็นต้นมา ได้เกิดมีการแย่งแย่งอำนาจกันขึ้นในทวีปยุโรป ในการนี้ชาติต่าง ๆ ในยุโรป ตะวันตกพยายามแข่งขันกันค้าขายในดินแดนทวีปอื่น ๆ และพยายาม

แย่งชิงฐานทัพ ซึ่งจะให้ประโยชน์แก่ตนเป็นพิเศษ รวมทั้งแสวงหา
ทรัพยากรที่ใช้ ในการสร้างอำนาจในทางทหารได้ ซึ่งในสมัยนั้นได้แก่
ทองคำ วัสดุก่อสร้างเรือรบ และวัตถุดิบอื่น ๆ ดังเช่นที่ ชาร์ล วิลสัน
ได้อ้างถึงคำพูดของ โจเซฟ ชายล์ ในหนังสือ “Mercantilism” ที่
ชายล์ ได้กล่าวไว้ว่า “กำไรและอำนาจควรจะได้รับการพิจารณาร่วมกัน”

ในสมัยนั้น ปัญหาเกี่ยวกับ เรื่องอำนาจนั้น แทบจะไม่ได้ ได้รับความ
พิจารณาโดยตรงเลย จากการดำเนินกิจการของมหาอำนาจในสมัยนั้น อันที่
จริงแล้วเป็นผลพลอยได้มากกว่า ตัวอย่างเช่น ในการแข่งขันอันเลื่องชื่อ
ระหว่าง อังกฤษ และฮอลแลนด์ ในศตวรรษที่ ๑๗ มีเป้าหมายที่แน่ชัด
เพียงประการเดียวคือ การค้า และเป็นการค้าในลักษณะที่ชาติมหาอำนาจ
ในศตวรรษที่ ๑๗ และ ๑๘ เห็นว่า เป็นการค้าที่พึงควรนิยมอย่างยิ่ง
การค้าประเภทนี้ มุ่งแต่ที่จะหาทางนำทองคำ วัตถุดิบ และทำให้ดุลย์การค้า
ที่มีสินค้าขายออกสูงกว่าสินค้าขาเข้าแต่เพียงเท่านั้น และหากเป็นไปได้ก็มุ่ง
แต่จะส่งสินค้าสำเร็จรูปออกไปแลกเปลี่ยนกับสินค้าวัตถุดิบให้มากที่สุด ใน
แนวความคิดของรัฐบาลและประชาชนในสมัยนั้น ดุลย์การค้าประเภทนี้
ถือว่าเป็นประเภทที่ได้เปรียบ และเป็นดุลย์การค้าที่ต่างก็พยายามที่จะ
ค้าขายให้บรรลุสู่เป้าหมายนี้ให้จงได้ เพราะเห็นว่า เป็นการแสดงถึงการ
เพิ่มพูนอำนาจเหนือประเทศอื่น อย่างไรก็ตาม เป้าหมายที่มุ่งหวังก็คือ
การค้าขาย

เมื่อเป็นเช่นนี้แล้ว ก็มีปัญหว่า ทำไมจึงไม่สามารถที่จะค้าขายโดย
ปราศจากการสร้างอาณานิคม คำตอบประกอบด้วยประเด็น ๒ ประเด็น
ด้วยกัน ซึ่งจำต้องแยกออกจากกันโดยเด็ดขาด แม้ว่าในประวัติศาสตร์
แล้ว ประเด็นทั้ง ๒ มักจะเชื่อมโยงกันอย่างแน่นแฟ้นก็ตาม

ประการแรก การแย่งชิงค้าขายนั้นเกิดขึ้นจากการที่ชาติมหาอำนาจ
 ตกอยู่ในฐานะคู่แข่งกันซึ่งกันและกัน ทั้งนี้ เป็นผลมาจากการวิวัฒนาการทาง
 ประวัติศาสตร์ ดังจะเห็นได้จากข้อเท็จจริงที่ว่า การรบครั้งสำคัญๆ
 ในศตวรรษที่ ๑๘ นั้น ล้วนแล้วแต่เป็นการชิงราชสมบัติทั้งสิ้น และก็ไม่ใช่
 เป็นเพราะเหตุบังเอิญ จึงจำต้องรบเพื่อทำให้กษัตริย์ปกครองประเทศหนึ่ง
 ทรงกลายเป็นพระประยูรญาติของพระเจ้าแผ่นดินอีกประเทศหนึ่ง ชาติ
 ต่างๆ ในสมัยนั้นตกอยู่ในระบบแย่งชิงอำนาจซึ่งกันและกัน ทั้งนี้ เราอาจ
 จะถือว่าเป็นมรดกตกทอดมาแต่ในอดีต และอำนาจที่แย่งชิงกันนั้น
 ก็มุ่งหวังแต่เพียงอำนาจทางการทหารและการเมืองเท่านั้น หากแต่ต้องการ
 ช้างชิงอำนาจทางเศรษฐกิจไม่ สงครามในอาณานิคมก็อาจที่จะยึดถือได้ว่า
 เป็นผลสืบเนื่องมาจากการแข่งขันในยุโรปนั่นเอง ทั้งนี้ ชาติต่างๆ ไม่ใช่แต่
 เพียงต้องการที่จะขยายอำนาจให้กว้างขวางยิ่งขึ้นไปเท่านั้น แต่ยังประสงค์
 ที่จะตัดทอนแหล่งที่มาของอำนาจของชาติอื่นอีกด้วย ดังนั้น การสร้าง
 อำนาจผูกขาดในการค้าในดินแดนอาณานิคม จึงเป็นวิธีการประการสำคัญ
 อย่างหนึ่งที่จะบรรลุสู่เป้าหมายทั้งสอง ดินแดนอาณานิคมเหล่านี้ล้วน
 แล้วแต่เป็นดินแดนซึ่งเพิ่งค้นพบใหม่ หรือมีฉะนั้นก็เป็นดินแดนเก่าซึ่งเพิ่ง
 จะมาค้นพบกันใหม่อีกครั้งหนึ่งในระยะนี้

แต่ทว่าเมื่อเหตุผลประการที่สองอีกอย่างหนึ่ง เกี่ยวกับการใช้อำนาจ
 ทางการทหารในอาณานิคม เหตุผลที่สองนี้มิใช่สืบเนื่องมาจากลักษณะของ
 โครงสร้างของอำนาจระหว่างชาติมหาอำนาจในยุโรป แต่เป็นเพราะสภาพ
 การณ์ทางสังคมในอาณานิคมนี้เอง อันที่จริงแล้วอาณานิคมมักจะถูกยึด
 ครอบในชั้นแรก เนื่องจากเหตุผลเกี่ยวกับความจำเป็นที่จะต้องสร้างสิ่งใด
 สิ่งหนึ่งขึ้นมาทดแทนการขาดอำนาจปกครองจากส่วนกลางของอาณานิคม

เอง ทั้งนี้ ชาตินาอานาจในชั้นแรกมิได้มีนโยบายโดยเด็ดขาดที่จะยึดครองดินแดนเป็นอาณานิคม หรือแม้กระทั่งต้องการที่จะขับไล่คู่แข่งออกจากดินแดนเหล่านั้นโดยสิ้นเชิง ชาตินาอานาจเพียงประสงค์ที่จะจัดตั้งระบบปกครองในสังคมโบราณ ซึ่งไม่สามารถหรือไม่ต้องการที่จะจัดระบบปกครองของตนเอง ทั้งนี้ เพื่อที่จะได้กลายเป็นสังคมที่สามารถจัดส่งสินค้าขาออกหรือดำเนินกิจกรรมเกี่ยวกับสินค้าขาออก ได้อย่างทันสมัยซึ่งรวมถึงการผลิตสินค้าแบบใหม่เพื่อที่จะส่งไปขายในตลาดต่างประเทศอีกด้วย การค้าขายแบบธรรมดาระหว่างชาติที่มีอำนาจเท่ากัน ย่อมจะเป็นสิ่งเพียงพอสำหรับความต้องการในการที่ชาติหนึ่งเปิดการติดต่อกับอีกชาติหนึ่ง และจะเป็นเป้าหมายส่วนใหญ่ของการที่มีการค้าระหว่างชาติ เนื่องจากสังคมโบราณนั้นก็ไม่มีสินค้าที่จะไปแข่งขันกับชาตินาอานาจแต่อย่างใด นอกจากวัตถุดิบเท่านั้น และอันที่จริงการค้าขายแบบปกติก็คงจะเรียบร้อยกว่าและสมเหตุสมผลกว่าการยึดครองอาณานิคมเป็นแน่ ยิ่งกว่านั้นก็อาจจะถูกกว่าเสียด้วยซ้ำ แต่ทว่าในระยะ ๔๐๐ ปี ก่อนหน้า ค.ศ. ๑๕๐๐ สังคมของชาติต่าง ๆ ในอเมริกา อาฟริกา เอเชีย และตะวันออกกลาง เป็นสังคมที่มีลักษณะหรือความประสงค์ที่จะไม่ยอมติดต่อกับยุโรปตะวันออก และก็ไม่สามารถที่จะปกป้องตนเองจากการบุกรุกทางการทหารของยุโรปตะวันตก ดังนั้น จึงถูกชาติตะวันตกยึดครองและจัดระบบปกครองโดยพลการ

เราอาจจะสรุปได้ว่า การยึดครองอาณานิคมนั้นมิได้เป็นเป้าหมายที่แน่นอนในนโยบายของชาติยุโรปตะวันตก แต่หากเป็นผลสืบเนื่องมาจากเหตุผลสองประการด้วยกัน ซึ่งก็เป็นผลของสาเหตุอื่นอีกต่อหนึ่ง เหตุผลประการแรกคือ ผลสะท้อนมาจากการแย่งชิงอำนาจ ซึ่งก็เป็นมรดกตกทอดกันมาในยุโรปตะวันตก และเหตุผลประการที่สอง ได้แก่ เหตุการณ์ซึ่งเกิด

ขึ้นตามชั้นลำดับดังต่อไปนี้ ชั้นแรกพ่อค้ากลุ่มหนึ่งเกิดต้องการที่จะขยายการค้าขาย ไม่ว่าจะต้องการซื้อเพิ่มขึ้นหรือขายเพิ่มขึ้นก็ตาม ชั้นที่สองพ่อค้ากลุ่มนี้เผชิญพบความยุ่งยากในการสร้างสภาพการณ์ให้เหมาะสมกับการค้าอย่างมีประสิทธิภาพ ชั้นที่สาม เผชิญพบว่าสังคมนั้นถ้อยกำลังทางการทหารอย่างมากมาย และชั้นสุดท้าย พ่อค้ากลุ่มนี้สามารถชักจูงให้รัฐบาลของตน (ซึ่งเป็นใจในการขยายการค้าอยู่แล้ว) ยอมรับหน้าที่ในการจัดตั้งระบบการปกครองในสังคมที่พ่อค้ากลุ่มนี้ต้องการจะค้าขายด้วย เพื่อที่จะมีระบบที่เหมาะสมกับการค้าแบบทันสมัย ทั้งนี้โดยที่รัฐบาลนั้นไม่ต้องลงทุนมากมายเพียงใด แต่ก็ได้รับผลประโยชน์อย่างมากจากการที่ประเทศของตนสามารถขยายการค้าขายได้

หลังจากที่รัฐบาลยอมรับผิดชอบในการจัดตั้งอาณานิคมแล้วเรื่องราวทั้งหมดก็เปลี่ยนแปลงไป กล่าวคือ แทนที่จะเป็นเรื่องเกี่ยวกับการค้าขายโดยปกติ ซึ่งต้องการความสงบสุขเป็นปัจจัยสำคัญ กลับกลายเป็นเรื่องเกี่ยวกับชื่อเสียง ความมีหน้ามีตาและอำนาจของชาติไปเสียแล้ว และในการนี้ผลประโยชน์ของชาติมีลักษณะป่าเถื่อนกว่าเดิมและกว้างขวางขึ้นกว่าเดิมและก็ได้กลายเป็นแรงดันประการสำคัญ

การเปลี่ยนแปลงทำให้เกิดผลลัพธ์สองประการ แทนที่จะเป็นเรื่องราวเพียงแต่บวก ลบ คูณ หาร เพื่อผลกำไร มาเป็นเรื่องเกี่ยวกับการแสดงอำนาจของธงประจำชาติ ผลลัพธ์ประการแรกก็คือ ชาตินิยมอำนาจซึ่งไม่มีอาณานิคม กลับอยากที่จะมีอาณานิคมเพื่อความมีหน้ามีตา และเพราะเป็นเรื่องที่ชาติอื่น ๆ เข้ามิกัน ชาตินิยมอำนาจใหม่ๆ เหล่านี้จึงอยากที่จะยึดครองดินแดนต่างๆ เป็นอาณานิคม โดยถือว่าเป็นสัญลักษณ์ของการบรรลุสู่ความเป็นชาติสมัยใหม่ ตัวอย่างเช่น การยึดครอง

อาณานิคมในระหว่าง ค.ศ. ๑๘๗๘—๑๘๑๔* ในค่านการกำของชาติ
มหาอำนาจในยุโรปตะวันตกและทวีปอเมริกาเหนือ นั้น เราไม่อาจจะหา
เหตุผลที่เหมาะสมได้เลย แต่ทางค่านทหารหรือยุทธศาสตร์แล้ว การ
ครอบครองอาณานิคมบางแห่งในศตวรรษที่ ๑๙ อาจจะพหหาเหตุผลประ-
กอบได้ อย่างไรก็ตามการแข่งชันแย่งอาณานิคมนั้นมิได้ค่านึงถึงเหตุผลทาง
ค่านเศรษฐกิจ หรือแม้กระทั่งทางค่านการทหาร ในข้อเท็จจริงแล้ว การ
แย่งชิงอาณานิคมระหว่างชาติมหาอำนาจสืบเนื่องมาจากความอยากมีหน้ามี
ตาของแต่ละชาติเป็นประการสำคัญ และเป็นหลักการที่ยึดถือกันอยู่ในขณะ
นั้น ชาติมหาอำนาจต่างก็รู้สึกว่ อาณานิคมเป็นสัญลักษณ์แห่งฐานะและ
อำนาจในการแข่งชันระหว่างชาติ

✓ สหรัฐอเมริกาตระหนักในความสำคัญของหลักการนี้เป็นอย่างดี เมื่อ
กลายเป็นชาติที่มีอาณานิคมขึ้นมาหลังจากมีชัยชนะในสงครามกับสเปน
โดยได้รับหมู่เกาะฟิลิปปินส์เป็นดินแดนที่ต้องคุ้มครอง ทั้ง ๆ ที่สหรัฐฯ เอง
ก็ไม่ต้องการและรู้สึกไม่สบายใจ แต่ทว่าสหรัฐฯ ไม่สามารถที่จะปล่อยมือ
จากฟิลิปปินส์ไปได้ ทั้งนี้ เพราะเหตุว่อาณานิคมที่ยังไม่ได้ปรับปรุงให้ทันสมัย

* ก่อนหน้าทีการปฏิวัติทางอุตสาหกรรมจะแผ่กระจายออกไปทั่วสังคมในยุโรป การจัดตั้งอาณานิคมในศตวรรษที่ ๑๗ และ ๑๘ อาจจะมีเหตุผลทางเศรษฐกิจที่เหมาะสมกว่าการแย่งชิงอาณานิคมในปลายศตวรรษที่ ๑๙ ในระยะนั้น เราอาจจะยึดถือได้ว่ ปริมาณอาหารและวัตถุดิบ (และอาณานิคม) นั้นมีจำนวนจำกัด ดังนั้น หากชาติหนึ่งเป็นเจ้าของแล้วอีกชาติหนึ่งย่อมขาดผลประโยชน์นั้นไป แต่เมื่อมีการผลิตด้วยเทคนิคสมัยใหม่แล้ว ดังเช่นในศตวรรษที่ ๑๙ ชาติที่มีอริบไทยก็อาจจะจัดสรรวัตถุดิบเพิ่มขึ้นได้ตามต้องการ (เช่น สหรัฐอเมริกา เป็นต้น) ยิ่งกว่านั้น ชาติมหาอำนาจต่าง ๆ ก็สามารถที่จะขยายปริมาณพืชผลธัญญาหารได้มากขึ้น โดยให้เทคนิคการผลิตระบบใหม่ (เช่น ไร่ปุ๋ยเคมี เป็นต้น) หรือมิฉะนั้น ก็สามารถจะขยายการผลิตสินค้าสำเร็จรูปของตนให้มากขึ้น เพื่อแลกเปลี่ยนอาหารและวัตถุดิบจากต่างชาติ

สมัยนั้น หากถูกปล่อยมือแล้ว ก็จะถูกไปเป็นอาณานิคมของชาติอื่นต่อไป เราอาจจะสรุปได้ว่า กีฬาล่าเมืองขึ้นนั้นได้กลายเป็นผลสืบเนื่องมาจากการแข่งขันระหว่างชาติอริปไตยที่มีอำนาจ แทนที่จะเป็นเรื่องเกี่ยวกับทางเศรษฐกิจหรือกำไรและอำนาจดังที่ โจเซฟ ชายล์ คำนึงถึงอยู่นั้น อันที่จริงก็เป็นปัจจัยร่วมในการแข่งขันขยายจักรวรรดิทั้งในระยะเวลาปลายศตวรรษที่ ๑๙ และในกรณีศตวรรษที่ ๑๗ และ ๑๘ ด้วย

กำไรและอำนาจซึ่งเป็นปัจจัยร่วมดังที่ โจเซฟ ชายล์ เข้าใจนั้น กลับเปลี่ยนแปลงไปอีกลักษณะหนึ่ง ซึ่งในสมัย ชายล์ มีชีวิตอยู่ยังมองไม่เห็น แต่มาปรากฏผลเด่นชัด เมื่อระยะเวลาปลายศตวรรษที่ ๑๙ และต้นศตวรรษที่ ๒๐ ผลลัพธ์ประการที่สองของการเปลี่ยนอาณานิคมจากผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจมาเป็นสัญลักษณ์แห่งความมีหน้ามีตาของชาติ คือ ท่ามกลางกลุ่มชาติมหาอำนาจด้วยกัน การถอนตัวคืนจากอาณานิคมได้กลายเป็นเรื่องเกี่ยวกับชื่อเสียงของประเทศชาติไป จึงทำให้เป็นการยากที่ชาติมหาอำนาจจะยอมปล่อยให้ดินแดนอาณานิคมเป็นอิสระ แทนจะทุกกรณีทีเดียวที่ชาติมหาอำนาจยึดครองอาณานิคมโดยไม่ต้องลงทุนมากสักเท่าใด และโดยคำขอร้องของกลุ่มพ่อค้ากลุ่มเล็กภายในประเทศ ซึ่งก็คงจะไม่ได้รับการสนับสนุนจากประชากรโดยทั่วไป หากต้องสูญเสียชีวิตและทรัพย์สินสมบัติของชาติในระดับที่สูงเพื่อที่จะให้ได้มาซึ่งอาณานิคมนั้น และแม้กระทั่งในการรบเพื่อชิงอาณานิคมในระหว่างชาติมหาอำนาจด้วยกัน ก็นับว่าเป็นการสงครามในขอบเขตที่จำกัด ไม่ต้องสิ้นเปลืองชีวิตและเงินทองมากมายเท่าใดนัก แต่การถอนตัวออกจากฐานะเจ้าแห่งจักรวรรดิแล้ว กลับกลายเป็นเรื่องที่ต้องรบราฆ่าฟันอย่างรุนแรงและนองเลือด หรือมิฉะนั้น ก็มีการกระทบกระเทือนอย่างวิกฤตทางด้านการเมืองและการทูตของชาติที่เคยเป็น

เจ้าของอาณานิคมนั้น จะมีกรณียกเว้นอยู่บ้างแต่ก็ไม่มากรายนัก การที่มีเมืองขึ้นและปกครองเมืองขึ้นมาเป็นระยะเวลายาวนานนั้น ย่อมสร้างสายสัมพันธ์ไม่ใช่แต่เพียงประโยชน์ทางเศรษฐกิจเท่านั้น ยังสร้างความทรงจำในสมองประชาชนถึงความพยายามของบรรพบุรุษตนในการเสียสละ บุกบ้นสร้างอาณานิคมนั้นขึ้นมา และก็เป็นเรื่องที่สร้างความภูมิใจและเกียรติศักดิ์ให้แก่ชาติเป็นอย่างมาก ดังนั้น จึงยากที่จะตัดสายสัมพันธ์เหล่านี้ให้ขาดออกจากกัน ดังที่ อังกฤษ ฝรั่งเศส และ เนเธอร์แลนด์ ได้ประสบมาตั้งแต่ ค.ศ. ๑๘๔๕

สำหรับสงครามประเภทอาณานิคมนี้ จึงเป็นเรื่องที่แนวความคิดเกี่ยวกับชั้นลำดับการจำริญของเราให้แสงสว่างได้แต่เพียงแคบ ๆ เท่านั้น อีกทางค่านหนึ่งของสาเหตุสงครามประเภทนี้ เราก็ได้ชี้แจงแล้วว่าเป็นผลสืบเนื่องมาจากการแข่งขันระหว่างชาติที่เต็มไปด้วยประชากรผู้มีเลือดรักชาติอย่างรุนแรง ดังนั้น จึงเป็นการรบประเภทย่อยที่โยงกับการรบครั้งใหญ่ในสมรภูมิยุโรป เพื่อแย่งชิงราชสมบัติหรืออำนาจ ด้วยเหตุที่ว่า ลัทธิอาณานิคมเชื่อมโยงกับปัจจัยทางลัทธิชาตินิยม ซึ่งเป็นเรื่องทีนอกเหนือจากเศรษฐศาสตร์ เราจึงอาจจะอธิบายได้ว่าเหตุใดการปล่อยเมืองขึ้นให้เป็นอิสระจึงเป็นเรื่องที่สร้างความเจ็บปวดทางจิตใจให้แก่ชาติมหาอำนาจ อย่างไรก็ตาม จุดเริ่มต้นของการมีอาณานิคมก็อาจจะอธิบายในแง่เศรษฐศาสตร์ได้บ้าง กล่าวคือ ในขั้นแรก ชาติที่เจริญมาพบกับชาติที่อยู่ในขั้นสังคมโบราณ และเกิดต้องการการค้าขาย ซึ่งสังคมโบราณไม่สามารถที่จะอำนวยความสะดวกได้ จึงเข้ายึดครองดินแดนนั้น เพื่อจัดการปกครองให้เหมาะสมกับการค้าแบบทันสมัย แต่หลังจากเข้าครอบครอง เนื่องจากเหตุผลทางเศรษฐศาสตร์แล้ว ก็เกิดมีแรงผลักดันทางด้านอื่น ๆ ที่รวมกันแล้วทำให้การถอนตัวคืนจากอาณานิคมเป็นสิ่งที่ยุ่งยากอย่างมาก

แต่ทว่า ความสามารถของประชาชนในอาณานิคมเองในอันที่จะบีบบังคับให้ชาติมหาอำนาจถอนตัวออกจากดินแดนนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับระดับของการจำเริญของอาณานิคมนั้นโดยตรง ดังที่ได้กล่าวไว้ในบทที่สามแล้ว แม้ว่าชาติมหาอำนาจจะมี ได้จัดการปกครองและดำเนินนโยบายไปในแนวที่ช่วยสร้างสภาพการณ์ให้เหมาะสมต่อขั้นเตรียมการก็จริง แต่ทว่าก็ไม่สามารถจะหลีกเลี่ยงการกระจายแนวความคิดความรู้และสถาบันแบบใหม่ รวมทั้งกิจกรรมทางด้านการค้า และการสร้างสินค้าประเภททุนทางสังคม ดังนั้น จึงเกิดมีการเปลี่ยนแปลงในความรู้สึกและวิทยาการเป็นอย่างมาก ซึ่งล้วนแล้วแต่ช่วยผลักดันให้อาณานิคมนั้นก้าวหน้าไปสู่ขั้นเตรียมการและทะยานขึ้น ยิ่งกว่านั้น ชาติที่เป็นเจ้าของอาณานิคมเองก็มักจะรวมการปรับปรุงในทางเศรษฐกิจหรือทางปกครองเอาไว้ด้วยในนโยบายการปกครองเมืองขึ้น ความสำเร็จของการแลเห็นอำนาจของความเป็นชาติทันสมัย จึงทำให้เกิดมีการปรับปรุงกันขึ้นในดินแดนอาณานิคม ซึ่งอาจจะจัดได้ว่าเป็นขั้นเตรียมการอย่างหนึ่ง และที่สำคัญที่สุดในบรรดาแรงผลักดันก็คือ การสร้างความรู้สึกรับชาติขึ้นมาในอาณานิคม ความรู้สึกนี้สูงกว่าสายสัมพันธ์กับเผ่าพงศ์หรือแว่นแคว้น และรวบรวมเป็นตัวคนขึ้นก็ด้วยแรงดันจากความเคียดแค้นที่ตกไปเป็นเมืองขึ้นของชาติอื่น

ในบั้นปลายจากสภาพการณ์ครั้งเก่าครั้งใหม่นี้ กลุ่มชนในละแวกต่าง ๆ ก็รวมตัวกันเป็นปึกแผ่นขึ้น ซึ่งสร้างแรงดันทางการเมือง และในบางกรณีทางการทหาร ที่รุนแรงและเข้มแข็งพอที่จะขับไล่ชาติมหาอำนาจออกจากประเทศได้ สงครามคู่อิสราฟซึ่งเกิดขึ้นอยู่ตลอดมาในระยะเวลาที่มีอาณานิคม เช่น เริ่มตั้งแต่ ค.ศ. ๑๗๗๖ ในสหรัฐอเมริกาจนถึง ค.ศ. ๑๙๕๕ ในอัลจีเรีย ล้วนแล้วแต่มีส่วนสัมพันธ์กับขั้นลำดับการจำเริญอยู่บ้าง โดย

เฉพาะอย่างยิ่ง มีความสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงอย่างมากมายในชั้นเตรียมการของอาณานิคมเหล่านี้

การบูรณะระหว่างชาติในภูมิภาคเดียวกัน

สงครามประเภทที่สองนี้ เป็นผลสืบเนื่องโดยตรงจากการเปลี่ยนแปลงหรือการไหวตัวในอาณานิคมเดิมในระยะชั้นเตรียมการ ทั้งนี้ เพราะเหตุว่า การรวมกลุ่มบุคคลและนโยบายที่เหมาะสมกับการแย่งชิงอิสรภาพก็มาจากชาติมหาอำนาจนั้น มักจะไม่เหมาะสมกับการดำเนินงานทางด้านการปกครองหรือทางเศรษฐกิจที่นำไปสู่บั้นปลายของชั้นเตรียมการ และจุดเริ่มต้นของชั้นทะยานขึ้น จากความไม่รู้จะตัดสินใจและโอกาสของบุคคลที่ผลักดันตัวเองขึ้นมากุมอำนาจในประเทศโดยอ้างอิสรภาพเป็นแรงสนับสนุน ซึ่งส่วนใหญ่แล้วได้รับการอบรมมาให้เป็นนักการเมืองหรือนักการทหาร แต่เมื่อมาเผชิญกับความรับผิดชอบในการปกครองสังคมที่กำลังตื่นตัว และเต็มไปด้วยความอลหม่านหลังจากได้รับอิสรภาพแล้ว จึงหาทางออกด้วยการทำสงครามกับชาติใกล้เคียง

ขอให้หวนกลับไปพิจารณาหลักการสำคัญประการหนึ่งในบทที่สามในบทนั้นเราได้แถลงแล้วว่า เลือดรักชาติที่รุนแรงและที่กำเนิดขึ้นจากผลของปฏิภริยาต่อการเป็นเมืองขึ้นนั้น ในชั้นแรกจะมีอิทธิพลช่วยรวบรวมประชาชนในอาณานิคมนั้นเป็นปึกแผ่นขึ้น และยังเป็นแรงดันประการสำคัญในการที่จะทำลายสังคมโบราณลง พร้อมทั้งยังช่วยดึงคูบุคคลซึ่งมาจากแหล่งต่าง ๆ กัน เข้าเป็นพรรคพวกกลุ่มเดียวกัน โดยมุ่งหวังที่จะสร้างอำนาจให้แก่ประเทศ เมื่อกลุ่มบุคคลกลุ่มใหม่นี้สามารถที่จะกุมอำนาจในประเทศ โดยต่อต้านกับบุคคลกลุ่มเก่าที่ทำให้ประเทศยังคงเป็นสังคมโบราณ

อยู่ หรือโดยต่อสู้กับชาติที่เป็นเจ้าของอาณานิคม หรือในบางกรณีก็ต้องทำ การต่อสู้กับทั้งบุคคลกลุ่มเก่าและต่างชาติไปพร้อม ๆ กัน หลังจากที่ประสบ ความสำเร็จแล้วกลุ่มผู้นำกลุ่มใหม่ก็เผชิญกับแนวทางสามทางด้วยกัน ในการดำเนินนโยบายขั้นต่อไป หรือจะพูดให้ชัดยิ่งขึ้นก็คือพวกชนชั้นนำ ชุดใหม่นี้จำต้องประสบปัญหาในการกำหนดน้ำหนักรของเป้าหมายสำหรับ อนาคต โดยจำจะต้องพยายามหลีกเลี่ยงมิให้เกิดผลประโยชน์ซึ่งอาจจะขัด- แย้งกันในบรรดาบุคคลชุดใหม่นี้ หนทางที่จะเลือกได้อาจแบ่งออกได้เป็น ๓ ทางด้วยกัน กล่าวคือ ทางแรกได้แก่การใช้พลังจากเลือกชาตินิยมที่รุนแรง นี้ไปในทางแสดงอำนาจและเกียรติภูมิของชาติให้ชาวโลกประจักษ์ ทางที่ สองได้แก่การมุ่งที่จะรวบรวมอำนาจในส่วนภูมิภาคที่ยังคงเหลืออยู่ให้หมด ไปโดยสิ้นเชิง และทางที่สามได้แก่ การยึดถือการปรับปรุงทางเศรษฐกิจ และสังคมเป็นเป้าหมายประการแรก และประการสุดท้าย นับตั้งแต่ปลาย ศตวรรษที่ ๑๙ เป็นต้นมา สหรัฐฯ ในสมัยนั้นและบรรดาประเทศใหม่ใน เอเชีย อาฟริกา และตะวันออกกลางในสมัยปัจจุบัน ต่างก็ได้เผชิญกับ ปัญหาของการเลือกหนทาง และการกำหนดน้ำหนักระหว่างหนทางทั้งสาม ด้วยกันทั้งนั้น จนกระทั่งเป็นปัญหาที่ชาติใหม่ ๆ ทุกชาติจำจะต้องเผชิญ ในการที่จะใช้แรงคั้นจกความรักชาติที่รุนแรงนี้ให้เป็นประโยชน์

ตามข้อเท็จจริงในประวัติศาสตร์ ปรากฏว่า ชาติใหม่ ๆ มักจะถูก ดึงคูดไปในแนวทางแรกเป็นเบื้องต้น ซึ่งได้แก่การมุ่งที่จะผลัดแรงคั้นออก ไปสู่เป้าหมายนอกประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีที่เห็นว่าเป้าหมาย นั้นอาจจะสัมฤทธิ์ผลได้โดยง่าย และโดยที่ไม่ต้องเสียเงินทองหรือชีวิต หรือการเสี่ยงต่อการพ่ายแพ้มากสักเท่าใด โดยทั่ว ๆ ไปแล้ว เป้าหมายใน การบุกรุกดินแดนเพื่อนบ้านมักจะมีขอบเขตแต่เพียงจำกัด ตัวอย่างเช่น

ความพยายามของสหรัฐอเมริกาที่จะแย่งชิงประเทศแคนาดามาเป็นของตน
 ในระหว่างสงครามอังกฤษกับฝรั่งเศส หรือการรบระหว่างเยอรมันนีส
 สมัยบิสมาร์คกับออสเตรียกับเดนมาร์ค และกับฝรั่งเศสในระหว่าง ค.ศ.
 ๑๘๖๔—๑๘๗๑ หรือ การที่ญี่ปุ่นกุมอำนาจเหนือประเทศเกาหลีใน ค.ศ.
 ๑๘๙๕ ตัวอย่างอีกประการหนึ่งได้แก่ความพยายามของรัสเซียที่จะกระจาย
 อำนาจแผ่ซ่านทั่วแมนจูเรียและตรงไปถึงเมืองวลาดีวอสต็อก ซึ่งทำให้
 คองต้อสู้กับญี่ปุ่น ซึ่งก็กำลังอยากจะแสดงอำนาจของชาติอยู่เหมือนกัน
 สงครามนี้เกิดขึ้นในระหว่าง ค.ศ. ๑๙๐๔—๑๙๐๕ ตัวอย่างที่ยิ่งใหญ่ที่สุดใน
 การอวดอำนาจของชาติใหม่นั้น เห็นจะได้แก่มหาสงครามที่ฝรั่งเศสในยุค
 ปฏิวัติและในสมัยสมเด็จพระเจ้าโปเลียนมหาราชากระทำกับชาติต่าง ๆ ใน
 ยุโรป ทั้งนี้ โดยถือว่าเป็นผลสืบเนื่องมาจากความไม่กล้าตัดสินใจที่แน่วแน่
 ของชนชั้นผู้นำ ท่ามกลางการไหวตัวอย่างมากมายในสังคมชั้นเตรียมการ

การผจญภัยในอาณาเขตเพื่อนบ้านนี้ มักจะได้รับความสนับสนุน
 ทางด้านการเมืองจากประชาชนภายในประเทศเป็นอย่างมาก ทั้งนี้ เพราะ
 เหตุว่า เลือดชาตินิยมที่กำลังเดือดอย่างแรงกล้านั้น เป็นแรงค้ำที่แผ่กระจาย
 ออกทั่วทั้งสังคม โดยไม่ได้คำนึงถึงผลประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจหรือ
 ทางด้านสังคมแต่โดยเฉพา ในบางกรณีก็อาจจะมีบุคคลบางกลุ่มคิดว่า
 ตนคงจะได้รับผลประโยชน์เป็นพิเศษจากดินแดนที่จะเข้าไปยึดครองนั้น
 แต่ประการสำคัญที่สุด เห็นจะเป็นเหตุผลของการหลีกเลี่ยงของผู้นำกลุ่ม
 ใหม่ เมื่อประสบกับความยุ่งยากในการที่จะดำเนินงานทางด้านการปรับ-
 ปรง ซึ่งมักจะมีเรื่องแบ่งแยกกันขึ้นภายในประเทศเอง ดังนั้น ชนชั้นผู้
 นำกลุ่มใหม่จึงทวีความรุนแรงทางชาตินิยมด้วยการส่งเสริมให้ประชาชนมุ่ง
 ความสนใจไปในทางแก้แค้นความอับยศในอดีต และใช้นโยบายการเมือง

กระตุ้นให้เลิครักชาติสุดขีดแรงยิ่งขึ้น ทั้งนี้ โดยมุ่งหวังที่จะรวมประชากรทั้งหมดให้เป็นปึกแผ่น มีความรู้สึกเป็นชาติเดียวกัน ปัญหาเช่นนี้ก็จะได้เห็นได้ในกรณีประเทศอียิปต์ และอินโดนีเซีย นโยบายที่ นัสเซอร์ และ ชูกาโน ดำเนินอยู่ในระหว่าง ค.ศ. ๑๙๕๕ — ๑๙๕๙ ก็เป็นการแสดงถึงความพยายามที่จะหานโยบายอันจะนำไปสู่การรวมประชากรในประเทศให้มีความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน คำเรียกร้องดินแดนเอเรียนตะวันตกหรือแคว้นแคชเมียร์ หรือประเทศอิสราเอล ก็เข้ามาสู่ประเทศอินโดนีเซียหรืออินเดี๋ย หรืออียิปต์นั้น อันที่จริงแล้วก็ไม่น่าจะก่อความประหลาดใจอันใด เมื่อคำนึงถึงความต้องการที่จะรวมประชาชนให้เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน และในทำนองเดียวกันเราก็ไม่ควรจะแปลกใจที่ผู้นำประเทศใหม่ ๆ เหล่านี้ยังคงยึดเหนี่ยวเรื่องการต่อสู้อิทธิพลต่าง ชาติที่เคยเป็นเจ้าของอาณานิคมนั้นอยู่ ทั้งนี้ เราต้องระลึกอยู่เสมอว่า ผู้นำเหล่านี้เองก็ประสบกับปัญหาที่ยุ่งยากในการปกครองภายในประเทศ ในระหว่างการตื่นตัวอย่างรุนแรงในขั้นเตรียมการนี้ และเราก็ไม่ควรจะวิตกกังวลกับเรื่องสงครามประเภทนี้มากเท่าใดนัก ทั้งนี้ เนื่องจากโดยทั่วไปแล้ว หลังจากที่ได้มีการบุกกรุกอาณาเขตใกล้เคียง เนื่องจากชาติใหม่ ๆ เหล่านี้บรรลุสู่ขั้นปลายของขั้นเตรียมการหรือตอนต้นของขั้นทะยานขึ้น ชาติเหล่านี้ก็มักจะหันไปสู่การปรับปรุงเศรษฐกิจและสังคมให้ทันสมัยยิ่งขึ้น จนกระทั่งเลิกการรุกรานประเทศเพื่อนบ้าน อาทิเช่น สหรัฐอเมริกาภายหลังสงครามกลางเมือง หรือเยอรมันนีภายหลัง ค.ศ. ๑๘๗๓ และญี่ปุ่นภายหลัง ค.ศ. ๑๙๐๕ และแม้กระทั่งรัสเซียเองภายหลัง ค.ศ. ๑๙๒๐ ต่างก็ทุ่มเทความสนใจให้แกกิจการภายในประเทศเป็นส่วนใหญ่ โดยมุ่งหวังที่จะกระจายเทคนิคแบบทันสมัยให้แก่ชนออกไปทั่วทั้งสังคม จนกระทั่ง

ปรากฏว่ายุติจากการรุกรานนอกประเทศไปเป็นเวลาหลายสิบปี ระยะเวลาอันตรายจะกลับคืนมาอีกครั้งหนึ่ง เมื่อเวลาที่ประเทศที่ทันสมัยนั้นกำลังย่างเข้าสู่ขั้นเจริญเต็มที่ ในระยะเวลาอันนี้ อนาคตที่จะเลือกได้มีอยู่หลายประการด้วยกัน ประการหนึ่งซึ่งอาจจะดึงดูดความสนใจของประชาชนได้มากก็คือ การทุ่มเทสรรพกำลังของชาติที่เจริญทางเศรษฐกิจแล้วไปในทางขยายอำนาจนอกประเทศ

การต่อสู้เพื่อดุลยอำนาจเหนือยุโรปและเอเชีย

การที่ชาติต่าง ๆ บรรลุสู่ขั้นเจริญทางเศรษฐกิจในระยะเวลาที่แตกต่างกันนั้น ก็อาจจะเป็นหลักการประการหนึ่งที่จะอธิบายถึงการต่อสู้ทางทหารครั้งยิ่งใหญ่ ๓ ครั้ง ในศตวรรษที่ ๒๐ นี้ ซึ่งได้แก่สงครามโลกครั้งที่หนึ่ง สงครามโลกครั้งที่สอง และสงครามเย็น สำหรับสงครามเย็นนั้นเราจะถือว่ายุติลงชั่วคราว เมื่อเดือนมิถุนายน ค.ศ. ๑๙๕๑ ซึ่งเป็นเวลาเริ่มต้นของการเจรจาสงบศึกในประเทศเกาหลี

แต่เพื่อที่จะให้เข้าใจถึงปัญหาทางอำนาจ และการปะทะครั้งยิ่งใหญ่ในครั้งแรกของศตวรรษนี้นั้น เราจำเป็นต้องพิจารณาเหตุการณ์ย้อนหลังสักเล็กน้อย โดยตั้งคำถามกับตัวเราว่า เหตุใดจึงไม่มีสงครามระหว่างประเทศครั้งใหญ่ ๆ ในรอบ ๑๐๐ ปี หลังจากที่สมเด็จพระมหาจักรพรรดิโนเปลี่ยนได้ทรงพ่ายแพ้ไปแล้ว

อังกฤษได้เป็นผู้มีชัยชนะประเทศหนึ่งในการรบกับฝรั่งเศส ภายใต้รัชสมัยพระเจ้าโนเปลี่ยน สาเหตุของการมีชัยชนะประการหนึ่ง เห็นจะเป็นเพราะ อังกฤษได้ย่างเข้าสู่ขั้นทะยานขึ้นด้วยการก่อสร้างอุตสาหกรรมซึ่งมีการทอผ้าฝ้ายเป็นรากฐาน จากอำนาจในอุตสาหกรรมนี้ และด้วย

อำนาจผูกขาดทางการค้าในหมู่เกาะอินเดียตะวันตก จึงช่วยให้อังกฤษสามารถจัดสรรสินค้าและเงินตราต่างประเทศ ให้แก่พวกสัมพันธมิตรของตนได้ พร้อมทั้งยังช่วยบรรเทาความรุนแรงของการตัดตลาดยุโรป ซึ่งพระเจ้านโปเลียนได้ทรงประกาศห้ามไม่ให้สินค้าอังกฤษเข้ามาขายในตลาดยุโรป อย่างไรก็ตาม ฐานะทางเศรษฐกิจของอังกฤษในระยะที่มหาจักรพรรดินโปเลียนได้ทรงประสบความสำเร็จความพ่ายแพ้ นั้น จัดว่าอยู่ในลักษณะที่พิเศษอย่างยิ่ง ทั้งนี้เมื่อพิจารณาจากแนวความคิดของเราเกี่ยวกับชั้นลำดับการจำเริญทางเศรษฐกิจ และอำนาจทางการทหารของอังกฤษซึ่งอาศัยกำลังทัพเรือเป็นหลักนั้น ก็จัดว่าไม่มีชาติใดจะเทียบได้ในบริเวณแย่งอำนาจในสมัยนั้น

เมื่อเป็นเช่นนี้แล้ว เหตุใดเล่าการตกลงระหว่างประเทศใน ค.ศ. ๑๘๑๕ จึงได้นำมาสู่ผลที่น่ายินดีเช่นนั้น เราอาจจะตอบได้ว่าการตกลงระหว่างประเทศใน ค.ศ. ๑๘๑๕ นั้น นับว่าเป็นผลสำเร็จอย่างดี ก็เนื่องจากทางทวีปยุโรปนั้น เยอรมันนี หรือรัสเซีย ยังไม่สามารถพอที่จะยึดครองดินแดนภายในจักรวรรดิออสเตรีย-ฮังการีได้ และในทวีปเอเชีย ญี่ปุ่น และจีน รวมทั้งประเทศส่วนใหญ่ในอาฟริกา ตะวันออกกลาง และเอเชียอาคเนย์ก็ยังคงอยู่นอกกีฬาแย่งอำนาจอยู่

โลกที่อังกฤษรักษาตุลย์อำนาจในขณะนั้นประกอบด้วยประเทศต่าง ๆ ในยุโรปตะวันตกและภาคกลางของยุโรป รวมทั้งชาติที่อยู่ริมฝั่งทะเลในทวีปเอเชีย ตะวันออกกลางและอาฟริกา จริงอยู่ รัสเซียนั้นพยายามจะขยายตัวมาทางตะวันตกในขั้นแรก และแล้วก็หันไปขยายอิทธิพลออกทางตะวันออก แต่ทว่าในศตวรรษที่ ๑๙ อังกฤษและประเทศอื่น ๆ สามารถจะตีวงล้อมกันรัสเซียให้อยู่ในขอบเขตที่ไม่เป็นภัยได้ โดยใช้กำลังทัพบกและเรือเพียง

เล็กน้อยเท่านั้น ตัวอย่างเช่น สงครามที่คาบสมุทรไครเมีย และสงครามระหว่างรัสเซียกับญี่ปุ่น เป็นต้น สำหรับซีกโลกตะวันตกนั้นได้กลายเป็นปริมณฑลพิเศษไปโดยที่ถึงแม้จะยังคงเชื่อมโยงกับกีฬาแย่งอำนาจในระหว่างชาติยุโรปตะวันตกอยู่อย่างใกล้ชิด แต่ทว่าก็ประกาศแยกออกมาเป็นเอกเทศโดยใช้นโยบายทางการเมืองซึ่งเรียกกันว่าลัทธิมอนโร ตามลัทธินี้ประธานาธิบดีมอนโร แห่งสหรัฐ ฯ ประกาศห้ามมิให้ชาติอื่นชาติใดมาก้าวเข้ามาในดินแดนภายในทวีปอเมริกาเหนือและใต้ อันที่จริงแล้วลัทธินี้มีผลใช้บังคับก็เพราะอังกฤษเล็งเห็นประโยชน์ จึงได้มีความเข้าใจกันอย่างลับ ๆ กับรัฐบาลสหรัฐ ฯ ว่า จะช่วยปกป้องมิให้ชาติอื่นเข้ามาแทรกแซงในกิจการทางซีกโลกตะวันตกเป็นอันขาด

ในระยะ ๓๐ ปี หลังจากสงครามกลางเมืองในสหรัฐ ฯ ยุติลงประเทศที่ยิ่งใหญ่ ๔ ประเทศ ซึ่งเมื่อบรรลุสู่ขั้นสังคมนิยมแล้ว ก็มีอิทธิพลกำหนดน้ำหนักในดุลยอำนาจของโลกในระยะครึ่งแรกของศตวรรษที่ ๒๐ นี้ประเทศทั้ง ๔ ซึ่งได้แก่ เยอรมันนี ญี่ปุ่น และสหรัฐอเมริกา ยังมีได้อยู่ในขั้นการจำเริญซึ่งจะนำไปสู่การบุกรุกภายนอกประเทศอย่างใหญ่หลวงในขั้นนั้น แม้ว่าดุลยอำนาจในโลกสมัยหลัง ค.ศ. ๑๙๑๕ นั้น กำลังจะถูกเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วก็ตาม ข้อเท็จจริงในแง่นี้ยังคงซ่อนเร้นตัวอยู่ในสายตาค้นทั่ว ๆ ไป ยกเว้นในสายตาคบคูลที่มีอาชีพเกี่ยวข้องกับปัญหาเรื่องกำลังทัพในขณะนั้นและในอนาคตนี้ ภายหลังจากสงครามระหว่างรัสเซียและฝรั่งเศส เยอรมันนีภายใต้บิสมาร์ก ยุติจากการรุกรานภายนอกประเทศ ห่มเทกกำลังไปในทางวางรากฐานทางการเมืองให้เข้มแข็งยิ่งขึ้น และผลักดันสังคมนิยมให้ก้าวจากชั้นทะยานขึ้นไปสู่ขั้นเจริญอย่างรวดเร็ว สำหรับประเทศญี่ปุ่นภายหลังจากการถวายเป็นอาณานิคมพระมหากษัตริย์แล้วญี่ปุ่น

ก็ใช้เวลาประมาณ ๑๐ ปี ในการรวบรวมพลังเพื่อสร้างสังคมชั้นเตรียมการให้เข้มแข็งและแล้วก็เคลื่อนไปสู่ขั้นทะยานขึ้นต่อไป ญี่ปุ่นจึงได้ก้าวขึ้นสู่การจำเริญทางเศรษฐกิจในลักษณะที่สืบเนื่องกัน ไปอย่างไม่หยุดยั้ง ทั้งนี้ ภายใต้สภาพการณ์ที่ไม่น่าตื่นเต้นเท่ากับกรณีประเทศเยอรมันนี้ สำหรับรัสเซียนั้นก็เริ่มผ่านขั้นเตรียมการไปอย่างช้า ๆ และหลัง ค.ศ. ๑๘๙๐ ไปแล้วจึงได้เคลื่อนเข้าสู่ขั้นทะยานขึ้นต่อไป ลักษณะการของรัสเซียในขั้นนี้ คล้ายคลึงกับกรณีสหรัฐอเมริกาเมื่อ ๕๐ ปีก่อนหน้า

บริเวณแย่งอำนาจของโลกในศตวรรษที่ ๒๐ นั้น เริ่มจะเป็นรูปร่างขึ้นอย่างชัดเจนในตอนปลายศตวรรษที่ ๑๙ และมีลักษณะดังต่อไปนี้ ทางทิศตะวันออกของอังกฤษเกิดมีชาติอุตสาหกรรมที่มีอำนาจมากอยู่ ๓ ชาติด้วยกัน ได้แก่ เยอรมันนี รัสเซียและญี่ปุ่นซึ่งมีเยอรมันนีเป็นประเทศที่ยิ่งใหญ่ที่สุด หลังจากที่ได้บรรลุสู่ขั้นสังคมเจริญใน ค.ศ. ๑๙๑๐ ในสภาพการณ์เช่นนี้ อังกฤษกับฝรั่งเศสจึงหาทางร่วมกันเป็นสัมพันธมิตร เพื่อต่อต้านอันตรายอันใหม่นี้ และอังกฤษก็เริ่มหันมาทางซีกโลกตะวันตกเพื่อการสนับสนุนเสริมสร้างอำนาจของประเทศ ในริมบริเวณแย่งอำนาจโลกนั้น ก็มีสหรัฐอเมริกาซึ่งกำลังเคลื่อนเข้าสู่สังคมชั้นจำเริญ ซึ่งมีความสามารถทางเทคนิคสุดยอดในระดับความรู้ขณะนั้น และเป็นระยะเวลาที่สหรัฐ ฯ กำลังพยายามหาเส้นทางที่จะวางตัวให้เหมาะสมกับประเพณีการอยู่อย่างสันโดษ และในขณะที่เดียวกันก็สอดคล้องกับความรู้สึกที่ว่ากำลังเป็นชาติมหาอำนาจที่สำคัญยิ่งชาติหนึ่งในโลก

การสร้างอุตสาหกรรมภายในประเทศนั้นก็มิได้แพร่สะพัดออกไปทั่วภาคเหนือของยุโรปและเอเชียอย่างสม่ำเสมอกัน ยุโรปตะวันออกและจีนไม่สามารถที่จะเคลื่อนเข้าสู่ขั้นทะยานขึ้นในระยะ ๒๐—๓๐ ปี ของต้น

ศตวรรษที่ ๒๐ ประเทศเหล่านี้ยังคงตกอยู่ในภาวะที่เต็มไปด้วยการเปลี่ยนแปลงอย่างรุนแรง ซึ่งเป็นขั้นแรกๆ ของขั้นเตรียมการ สถาปนาการ ในประเทศเหล่านี้สร้างคามยุ่งยากให้แก่โลกเป็นพิเศษ

เหตุใ้จึงสร้างคามยุ่งยากเช่นนี้ ทำไมยุโรปตะวันออกและจีนจึงเป็นสาเหตุของความยุ่งยาก คำตอบก็มีอยู่ว่าภูมิภาคใดในทั้งสองแห่งนี้ หากไปรวมอยู่กับชาติมหาอำนาจใดชาติหนึ่งแล้วก็จะไปสร้างคามยิ่งใหญ่ทางภูมิศาสตร์ ทางประชากร และทางความสามารถในอนาคตในระยะไกลให้แก่ชาติมหาอำนาจนั้น ซึ่งจะมีอิทธิพลเปลี่ยนแปลงดุลยอำนาจเหนือทวีปยุโรปและเอเชียได้โดยเด็ดขาด แต่ทว่าในขณะที่เดียวกันภูมิภาคทั้งสองแห่งนี้ยังคงล้าหลังชาติเพื่อนบ้านในชั้นการจำเริญ จึงไม่สามารถที่จะรวบรวมอำนาจทางการเมืองและทางเศรษฐกิจให้เข้มแข็งพอที่จะยืนหยัดอยู่โดยอิสระได้ หรือเข้มแข็งพอที่จะหลีกเลี่ยงการพึ่งชาติอื่นในครั้งแรกของศตวรรษที่ ๒๐

การเปลี่ยนแปลงดุลยอำนาจของโลกที่ไ้กล่าวไว้ข้างต้น ซึ่งสืบสาเหตุมาจากระยะเวลาของการย่างเข้าสู่ชั้นจำเริญที่แตกต่างกัน ทำให้เยอรมันนีกระหายที่จะเข้าไปมีอิทธิพลเหนือยุโรปตะวันออก และทำนองเดียวกันญี่ปุ่นก็ไ้จะไปแทรกแซงในกิจการภายในประเทศจีน และดินแดนทั้งสองแห่งนี้ก็ไ้เป็นบ่อนที่ซ่อนคามเกรงกลัวในชั้นแรกและความไ้ที่จะเป็นเจ้าของครอบครองในชั้นหลังให้แก่รัสเซีย สำหรับฝรั่งเศส อังกฤษ และสหรัฐ ฯ แล้ว ดินแดนทั้งสองแห่งนี้เป็นแหล่งที่มาของอันตรายอยู่เป็นนิจคือ ทั้งนี้ เพราะเหตุว่าฐานะทางยุทธศาสตร์ได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างหน้ามือเป็นหลังมือ ในลักษณะที่ถาวรตลอดไป การเปลี่ยนแปลงทางยุทธศาสตร์นี้เป็นผลสืบเนื่องมาจาก

การกระจายการอุตสาหกรรมออกไปทั่วภาคเหนือของโลก ซึ่งรวมกันเป็นบริเวณแอ่งอำนาจโลก โดยมีอิทธิพลของหลายชาติเป็นปฏิปักษ์ซึ่งกันและกัน และยังมีจุดอ่อนบางจุดภายในบริเวณแอ่งอำนาจเสียอีกด้วย จนกระทั่งการมีอิทธิพลเหนือยุโรปและเอเชียตะวันออกหนึ่งว่าเป็นสิ่งที่จะเป็นไปได้และนำพยายามช่วงชิงให้ได้ ทั้งนี้โดยพิจารณาจากสายตาของเยอรมันนี้ รัสเซียและญี่ปุ่นในช่วงระยะเวลาที่ลบลั่นกันมา

ในที่สุดความอ่อนแอของยุโรปตะวันออกและจีนนี้เอง ที่เป็นสาเหตุของสงครามโลกครั้งที่ ๑ และครั้งที่ ๒ รวมทั้งสงครามเย็นในขั้นแรก เนื่องจากว่าดินแดนทั้งสองแห่งมีความล่อแหลมต่อการบุกรุกทางการทหารทางการเมืองและทางเศรษฐกิจ เนื่องจากตกอยู่ในสภาพขั้นเตรียมการที่ยาวนานเกินไป

ความไม่แน่นอนของการเป็นเจ้าอิทธิพลเหนือยุโรปตะวันออกในอนาคต รวมทั้งความหมายและโอกาสอันยิ่งใหญ่สำหรับชาติที่สามารถเป็นเจ้าเหนือภูมิภาคนี้ เมื่อรวมกันแล้วเป็นสาเหตุสร้างเหตุการณ์ให้เกิดสงครามระหว่างค.ศ. ๑๙๑๔-๑๙๑๘ โอกาสที่จะรวมความเป็นเจ้าเหนือประเทศจีนของญี่ปุ่นกับชัยชนะในอนาคตของเยอรมันนี้เหนือโลกตะวันตก ซึ่งเยอรมันนี้คาดหวังได้ เพราะกำลังมีอิทธิพลเหนือยุโรปตะวันออกอยู่แล้ว ในขณะที่ ประกอบกันเป็นสภาพการณ์ที่ก่อให้เกิดสงครามระหว่างสัมพันธมิตรและฝ่ายอักษะใน ค.ศ. ๑๙๓๙-๑๙๔๕ และในทำนองเดียวกันความไฝ่ฝันของสตาลิน (และของเมาเซดุงในภายหลัง) ที่จะกระจายอำนาจให้กว้างขวางยิ่งขึ้น ไปหลังจากที่รัสเซียได้กลายเป็นเจ้าเหนือยุโรปตะวันออกแล้ว และฝ่ายคอมมิวนิสต์ได้มีชัยชนะเหนือจีน ความไฝ่ฝัน

นี้เองทำให้รัสเซียและสหรัฐจะต้องเผชิญหน้ากัน การต่อสู้ครั้งหลังนี้ได้ยุติลงทางยุโรปด้วยการเลิกสงครามของรัสเซีย หลังจากที่มีฝ่ายโลกเสรีได้ชนะอาหารและสิ่งของต่าง ๆ เข้าสู่นครเบอร์ลินทางอากาศ ในระหว่างเดือนพฤษภาคม และมีถุนายน ค.ศ. ๑๙๔๙ ซึ่งเป็นการแก้ไขการลงเชิงของสตาลิน ด้วยการห้ามมิให้สินค้าและสรรพสิ่งของอื่น ๆ ขนจากเยอรมันนี้ ตะวันตกเข้าสู่นครเบอร์ลินทางถนนหรือทางน้ำ ทางด้านตะวันออกฝ่ายสหประชาชาติได้ประสพชัยชนะ ในเกาหลีด้วยการยับยั้งมิให้กำลังทัพของคอมมิวนิสต์บุกลงมาจากภาคใต้ของประเทศ ชัยชนะครั้งนี้เกิดขึ้นในระหว่างเดือนเมษายนและพฤษภาคม ค.ศ. ๑๙๕๑ และต่อมาก็เป็นสาเหตุที่ทำให้ฝ่ายคอมมิวนิสต์ขอเปิดฉากการเจรจาสงบศึก โดยนายมาลิกผู้แทนรัสเซียในสหประชาชาติเป็นผู้เสนอในเดือนมิถุนายนปีเดียวกันนั่นเอง

ในลักษณะดังที่อธิบายมาแต่ต้น โลกก็กระจายอำนาจออกข้ามทวีปยุโรปและเอเชีย จนกระทั่งเปลี่ยนแปลงลักษณะของโลกสมัย ค.ศ. ๑๙๑๕ ไปโดยสิ้นเชิง ชาติมหาอำนาจใหม่ ๆ ปรากฏตัวขึ้น ความเป็นผู้แข่งขันมาแต่โบราณกาลของฝรั่งเศสและอังกฤษ ก็ได้เปลี่ยนไป โดยต่างก็ตระหนักว่าทั้งสองประเทศมีผลประโยชน์ร่วมกันในการที่จะรักษาคุลยอำนาจให้คงเดิม และสหรัฐซึ่งก็มีผลประโยชน์ร่วมกันได้กลายเป็นทัพหนุนที่สำคัญทางยุทธศาสตร์เป็นอย่างยิ่งสำหรับโลกตะวันตก สหรัฐอเมริกาได้ถูกเรียกร้องให้สรวมบทบาทนี้มาแล้วสองครั้ง เพื่อที่จะกู้ฐานะทางการทหารของอังกฤษ และฝรั่งเศสจากการพ่ายแพ้ในสงครามโลกทั้งสองครั้ง สหรัฐในสงครามโลกครั้งที่สองจำจะต้องเข้าร่วมรบในระยะเวลาที่เร็วกว่าในกรณีสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง และก็ต้องเป็นกำลังที่สำคัญยิ่งกว่าในการรบ

ครั้งแรก แต่ทว่าก็ยังคงต้องพึ่งประเทศสัมพันธมิตร ระยะเวลาและความห่างไกลจากสมรภูมิเป็นหลัก กว่าจะสามารถระดมสรรพกำลังเข้าร่วมรบได้ ในระหว่าง ค.ศ. ๑๙๔๕—๑๙๔๖ สหรัฐฯมีท่าทีที่จะถอนตัวออกจากเหตุการณ์ของโลกเหมือนเช่นในสมัย ค.ศ. ๑๙๑๙—๑๙๒๐ ถึงแม้ว่าจะไม่ถอนตัวออกโดยเด็ดขาดเช่นในสมัยหลังสงครามโลกครั้งที่หนึ่งก็ตาม แต่เนื่องจากเกิดมีเหตุการณ์แวดล้อมบีบบังคับให้สหรัฐฯต้องมารับภาระเป็นหัวหน้าในการต่อสู้ชิงอำนาจเหนือทวีปยุโรปและเอเชีย เหตุการณ์เหล่านี้ได้แก่ การที่อังกฤษไม่สามารถจะช่วยประเทศกรีซและตุรกีให้ปลอดภัยจากคอมมิวนิสต์ และฐานะก้นการเมืองและเศรษฐกิจของยุโรปตะวันตก ใน ค.ศ. ๑๙๔๗ ก็กำลังตกอยู่ในภาวะที่เลวลงกว่าเดิมเป็นอย่างมาก ประกอบกับรัฐบาลจีนคณะชาตินิยมกำลังประสบความหายนะในประเทศจีน ทั้งหมดนี้ทำให้ประธานาธิบดีทรูแมนต้องต่อต้านกับสหภาพโซเวียตและเมกาเซตุงจนกระทั่งประสบความมีชัยในการรักษามิให้ตุลย์อำนาจเหนือยุโรปและเอเชียต้องตกไปอยู่ในมือฝ่ายตรงกันข้าม การต่อต้านครั้งนี้ไม่ต้องเสียเลือดเนื้อในการสงครามทางภาคยุโรปเลย แต่ทว่าจำจะต้องลงมือต่อสู้ด้วยอาวุธในประเทศเกาหลีเพื่อยับยั้งการบุกรุกของฝ่ายคอมมิวนิสต์

ในที่นี้เราขอเสนอว่า หากสังเกตให้ต้องแท้แล้ว จะเห็นลักษณะติดต่อกันเนื่องกันระหว่างการต่อสู้ครั้งยิ่งใหญ่ทั้ง สามครั้ง ในระหว่าง ค.ศ. ๑๙๑๔ — ๕๑ ลักษณะติดต่อกันเนื่องกันนี้สืบสาเหตุมาจากความกระตือรือร้นของชาติมหาอำนาจ ๓ ชาติ ซึ่งได้แก่ เยอรมันนี ญี่ปุ่นและรัสเซีย ในอันที่จะใช้ประโยชน์จากอำนาจของตนเมื่อบรรลุสู่สังคมชั้นเจริญแล้วพร้อมทั้งต้องการที่จะยึดครองอำนาจเหนือบริเวณแอ่งอำนาจในยุโรปและเอเชีย ซึ่งประกอบด้วยภูมิภาคสองแห่งที่อยู่ในชั้นเตรียมการ และไม่สามารถที่

จะป้องกันตัวเองได้ ภูมิภาคทั้งสองนี้ได้แก่ยุโรปตะวันออกและจีน สถานการณ์ทั้งหมดนี้เป็นผลสืบเนื่องโดยตรงจากการกระจายการอุตสาหกรรมที่ไม่สม่ำเสมอ ซึ่งเกิดขึ้นในศตวรรษที่ ๑๙ ความพยายามแต่ละครั้งต้องประสบความล้มเหลว เพราะว่า เกิดมีมหาอำนาจที่สี่ ซึ่งบรรลุดูชั้นสังคมเจริญพร้อม ๆ กับเยอรมันนี้ มหาอำนาจนี้คือ สหรัฐอเมริกา ซึ่งมีผลประโยชน์ร่วมกันกับยุโรปตะวันตก ในอันที่จะต่อต้านมิให้ชาติใดชาติหนึ่งเป็นเจ้าอำนาจเหนือยุโรปและเอเชียแต่ผู้เดียว ดังนั้น ในบ้านปลายจึงรวมกับชาติมหาอำนาจอื่น ๆ ที่บรรลุดูชั้นสังคมขั้นเจริญไปก่อนหน้าตน โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศอังกฤษ เพื่อที่จะทำลายล้างความพยายามของทุก ๆ ชาติที่จะเป็นเจ้าอำนาจแต่ผู้เดียว

การเลือกการบุกรุก

อันที่จริงเราได้อธิบายถึงเหตุผลที่ลึกซึ้งไปกว่าสาเหตุที่เราได้กล่าวถึงแต่ข้างต้นว่า ทำไมบางชาติจึงตกเป็นทาสของความกระหายที่จะฉวยอำนาจเหนือบริเวณแ่งอำนาจในยุโรปและเอเชีย หรือมิฉะนั้นก็เกรงกลัวต่ออันตรายที่จะมีชาติอื่นมาเป็นเจ้าเหนือบริเวณแ่งอำนาจนี้ และเราก็มิได้อธิบายถึงเหตุผลที่สหรัฐ ฯ และยุโรปตะวันตกประสบความล้มเหลวในการที่จะดำเนินนโยบายล่วงหน้า เพื่อที่จะทำให้การเลือกการบุกรุกนั้น เป็นสิ่งที่ไม่น่ากระทำเป็นอย่างยิ่ง แนวทางวิเคราะห์ของเราโดยอาศัยชั้นลำดับการจำเริญเป็นหลักนั้น ย่อมไม่สามารถที่จะอธิบายเรื่องราวทั้งหมดในประวัติศาสตร์ได้ ยังมีปัจจัยต่าง ๆ อีกหลายประการที่ทำให้เกิดมหาสงคราม และเกิดการต่อสู้แย่งชิงอำนาจในศตวรรษที่ ๒๐ ปัจจัยเหล่านี้ ไม่มีความ

สัมพันธ์แต่ประการใดกับแนวทางวิเคราะห์ของเรา แต่อย่างไรก็ตาม ชั้นลำดับการจำเรณุนั้นก็ได้ให้แสงสว่างอยู่บ้างแก่ปัญหาที่ลึกซึ้งเหล่านี้

สำหรับสงครามโลกครั้งที่ ๑ นั้น สถานการณ์คล้าย ๆ กับว่า มนุษย์หลงตาเดินเข้าสู่การรบ ซึ่งตนไม่สามารถจะเข้าใจหรือประมาณได้ถูกต้องว่า จะนำไปสู่การต่อสู้ยิ่งใหญ่เพียงใด และมีผลสะท้อนกระทบกระเทือนมหาศาลเพียงใด อย่างไรก็ดี นอกจากสาเหตุมูลฐานแล้วก็มีข้อเท็จจริงประการหนึ่งที่มีส่วนเกี่ยวข้องอยู่เป็นอย่างมาก ข้อเท็จจริงนั้นคือ จักรวรรดิออสเตรีย-ฮังการี กำลังอยู่ในสังคมชั้นเตรียมการ มีลักษณะเป็นสังคมซึ่งมีรากฐานอยู่ทางชนบท และกำลังมีการเคลื่อนไหวอย่างรุนแรง จนกระทั่งไม่สามารถที่จะจัดการหรือใช้ประโยชน์จากแรงผลักดันของเลียดชาตินิยมซึ่งกำลังคุกรุ่นอยู่ในยุโรปตะวันออก โดยที่อาศัยตัวอย่างการวิวัฒนาการภายในรัสเซีย เยอรมันนีและยุโรปตะวันตก เป็นหลักอ้าง เพื่อการปรับปรุงสังคมตน ความต้องการของชนชาติยุโรปตะวันออก ด้วยแรงผลักดันของชาตินิยมนี้ ทำให้ภูมิภาคในยุโรปตะวันออก อยู่ในลักษณะที่ล่อแหลมเป็นอย่างมาก เพราะเปิดโอกาสให้รัสเซียหรือเยอรมันนี มีทางที่จะกุมอำนาจเหนือภูมิภาคนี้ได้แต่ผู้เดียว ซึ่งต่างฝ่ายก็ถือว่าเป็นอันตรายแก่ชาติตน หากชาติคู่ต่อสู้ยึดอำนาจไว้ ได้ด้วยเหตุนี้ เหตุการณ์ซึ่งจะนำไปสู่สงครามโลกครั้งที่ ๑ จึงอุบัติขึ้น

อย่างไรก็ตาม ก็มีปัญหาอีกข้อหนึ่งที่เราจะถามตัวเองต่อไป นั่นคือ เหตุใดเยอรมันนีจึงมิได้ทุ่มเทความสนใจให้แก่การขยายระดับสินค้าบริโภคให้แก่ประชาชนมากยิ่งขึ้นในขณะที่เยอรมันนีกำลังเคลื่อนผ่านสังคมชั้นเจริญ คำตอบที่สั้นที่สุดจะเห็นเป็นเพราะการกุมอำนาจภายในประเทศโดย

เด็ดขาดของพระเจ้าไกเซอร์และรัฐบุรุษที่อยู่ใกล้ชิดพระองค์ เหตุนี้เองที่ทำให้การรวบรวมพลังและทรัพยากรของเยอรมันนี้ไม่เป็นไปในทางที่ช่วยผลักดันให้เยอรมันก้าวขึ้นสู่สังคมชั้นอุดมโภกา ปัญหาที่เราจะต้องถามอีกต่อไปก็คือเหตุใดบุคคลเหล่านี้จึงกุมอำนาจภายในประเทศได้ถึงเช่นนั้น เพื่อที่จะตอบปัญหาข้อนี้ได้เราจะต้องหันไปพิจารณาถึงจุดเริ่มต้นและแหล่งที่มาของลัทธิชาตินิยมของชาวเยอรมัน พร้อมทั้งพิจารณาถึงความคิดเกี่ยวกับลัทธินี้ซึ่งเราก็ได้เน้นไว้แล้วในบทที่สามเราได้กล่าวมาแล้วว่าในหลายกรณี ซึ่งมีเยอรมันมีส่วนร่วมอยู่ด้วย การปรับปรุงให้เกิดกิจการอุตสาหกรรมอย่างทันสมัยนั้นสืบรากฐานในขั้นต้น มาจากแนวความคิดเกี่ยวกับชาตินิยมที่รุนแรง และที่เป็นปฏิปักษ์ต่อชาติอื่น หรือมิฉะนั้นการปรับปรุงนี้ก็ได้รับแรงผลักดันอย่างมากจากเลือกชาตินิยมที่รุนแรง ประเทศเยอรมันนี้ยุคปัจจุบันนี้จำจะต้องผ่านเหตุการณ์ที่รุนแรง อีกมาก เพื่อที่จะลบล้างอนุสรณ์แห่งการถือกำเนิดขึ้นมาในฐานะประเทศทันสมัย อนุสรณ์นี้ได้แก่ความสำเร็จของพวกเขาในนางฝ่ายทหารที่สามารถจัดเลือกเสรีนิยมของชาวเยอรมัน ซึ่งเป็นแรงดันให้เกิดการปฏิวัติสมัย ค.ศ. ๑๘๔๘ ชัยชนะครั้งนี้ยังยากที่จะลบล้างออกไปจนหมดสิ้นได้แม้กระทั่งในปัจจุบันนี้ เรายังไม่แน่ใจว่าจะทำได้สำเร็จจริง ๆ คำตอบประการหนึ่งในบรรดาคำอธิบายอื่น ๆ เกี่ยวกับปัญหาที่ว่า เหตุใดเยอรมันนี้จึงตกเป็นทาสของความใคร่ที่จะก้าวร้าวชาติอื่น ๆ ใน ค.ศ. ๑๘๑๔ นั้น เห็นจะพออธิบายได้ว่าสืบเนื่องมาจากแรงผลักดันในขั้นแรกที่ช่วยให้เยอรมันนี้ก้าวขึ้นสู่ความเป็นชาติที่ทันสมัย และจากแรงผลักดันนี้ทำให้เยอรมันนี้มองข้ามคุณงามความดีของยุคอุดมโภกาไป และหันไปสู่สงครามเพื่อแย่งชิงอำนาจเหนือยุโรปตะวันออก

สำหรับสงครามโลกครั้งที่ ๒ เราจำเป็นต้องพิจารณาถึงเหตุการณ์ในระหว่าง ค.ศ. ๑๙๑๙ - ๑๙๓๙ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในสหรัฐอเมริกาและยุโรปตะวันตก หากเราต้องการที่จะค้นคว้าหาความสัมพันธ์ระหว่างสงครามโลกครั้งที่ ๒ กับแนวความคิดเกี่ยวกับชั้นลำดับการจำเรียม ในสมัยนั้นสหรัฐอเมริกากำลังตกอยู่ในภาวะเศรษฐกิจฝืดเคืองซึ่งยากที่จะแก้ไข เพราะเกิดมีปัญหาพิเศษขึ้นมาเกี่ยวกับความยากลำบากในการที่จะมีระดับการทำงานเต็มที่ในยุคอุดมโภคา เมื่อมีภาวะฝืดเคืองเช่นนี้ บรรดานักการเมืองพรรคดีโมแครต ซึ่งส่วนใหญ่มักจะเป็นพวกค่านึงถึงปัญหาของโลกประกอบด้วยปัญหาภายในประเทศ ก็กลับกลายเป็นพวกชอบอยู่โดดเดี่ยวในทำนองเดียวกันกับบรรดานักการเมืองพรรครีพับลิกัน ซึ่งมีแนวการเมืองที่ไม่อยากให้สหรัฐฯ เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับเหตุการณ์ในโลกอยู่แล้ว บุคคลเหล่านี้ยังคงยึดหลักอยู่โดดเดี่ยวจนกระทั่ง ค.ศ. ๑๙๔๐ (ซึ่งเป็นเวลาที่ฝรั่งเศสประสบความพ่ายแพ้ในการรบกับเยอรมันนี่) ทั้งนี้ ก็เพราะว่าประชากรส่วนใหญ่ในสหรัฐฯ หุ่่มเทกความสนใจให้แก่ปัญหาว่า เหตุใดการจำเรียมทางเศรษฐกิจของประเทศจึงได้หยุดชะงักไป แทนที่จะก้าวหน้าติดต่อกับสืบเนื่องกันไปอยู่ตลอดกาล

หากความคิดเห็นของเราเกี่ยวกับการชบเซาทางเศรษฐกิจในยุโรปตะวันตก (ระหว่าง ค.ศ. ๑๙๑๙ - ๑๙๓๙) สมเหตุสมผลแล้ว เราก็อาจจะพูดได้ว่า อังกฤษและฝรั่งเศสสามารถที่จะรักษาพลังทางเศรษฐกิจให้ผลักดันระบบเศรษฐกิจทั้งประเทศให้ก้าวหน้าสืบเนื่องกันไป และเลยไปทำความเข้าใจในความเข้มแข็งของประเทศตนลดลงไป เหตุที่ทั้งสองประเทศไร้ความสามารถเช่นนี้เห็นจะเป็นเพราะลักษณะของสังคมและนโยบายของประเทศไม่เหมาะสมกับหนทางที่จะช่วยให้ประเทศทั้งสองก้าวหน้าขึ้นสู่ยุคอุดมโภคา

อย่างรวดเร็ว ทั้งผู้นำและประชาชนมัวแต่มองย้อนหลังไปถึงเหตุการณ์ก่อนหน้า ค.ศ. ๑๙๑๔ อยู่ตลอดเวลา โดยถือว่า สภาพการณ์เช่นนั้นคือสภาพการณ์ที่ปกติและดีที่สุดแล้ว ความซับซ้อนซึ่งเป็นผลสืบเนื่องมาจากการพะวงถึงเหตุการณ์ในอดีตและประกอบกับความรู้สึกที่ว่าประเทศทั้งหมดอำนาจลง พร้อมทั้งมีการขัดแย้งและปัญหาต่าง ๆ นานาภายในประเทศทั้งหมดนี้ทำให้ประเทศทั้งสองไม่กล้าที่จะดำเนินนโยบายการทูตที่เข้มแข็งพอที่จะยับยั้งการก้าวร้าวของเยอรมันนีและญี่ปุ่นในขั้นเริ่มแรกได้

ในญี่ปุ่นทำนองเดียวกันกับเยอรมันนี กลุ่มคัดค้านที่รุนแรงที่สุดต่อนักการเมืองผู้มีความคิดเห็นตามแนวโลกตะวันตก และมีความฝักใฝ่ทางสันติ ในสมัย ค.ศ. ๑๙๒๐-๑๙๓๐ นั้น มิได้มาจากบุคคลผู้มุ่งหวังจะผลักดันระบบเศรษฐกิจของญี่ปุ่นให้ก้าวขึ้นสู่ระดับสังคมอุตสาหกรรม แต่กลับมาจากกลุ่มบุคคลผู้ซึ่งสืบทอดและ มีความ ใฝ่ฝันตามแนวที่สืบย้อนหลังไปได้จนถึงสาเหตุการเริ่มต้นของการปรับปรุงประเทศญี่ปุ่น ซึ่งได้แก้ลัทธิชาตินิยมที่มีความรุนแรงและเป็นปฏิกิริยาต่อการกระทบกระเทือนจากโลกภายนอกและเป็นลัทธิที่มีทั้งความหวาดหวั่นและความหวังในอนาคตพร้อมกัน ดังนั้น เมื่อมาถึงยุคเศรษฐกิจตกต่ำ (ค.ศ. ๑๙๒๙-๑๙๓๒) และเมื่อระบบการเมืองระหว่างประเทศ (ซึ่งปฏิรูปขึ้นมาใหม่หลังสนธิสัญญาแวร์ซายส์) และอันبوبบางนั้นได้สลายตัวลง เป็นสาเหตุให้แต่ละชาติต้องหันมาพึ่งตนเอง ทั้งในแง่ทรัพยากร นโยบาย และมรดกที่ได้รับมาจากบรรพบุรุษกลุ่มชาตินิยมจึงกลับเข้ามาครองประเทศ และดำเนินงานตามแนวความคิดของตนได้เต็มที่

เหตุการณ์ทำนองเดียวกันนี้ อาจจะอธิบายถึงนโยบายของสตาลินระหว่าง ค.ศ. ๑๙๔๕-๑๙๔๖ ได้ ในระยะนั้นทั่วทั้งรัสเซียและทั่วโลกได้

เกิดมีความหวังกระจายออกไปทั่วทั้งภายในรัสเซียเองและในต่างประเทศว่า เมื่อสงครามโลกครั้งที่ ๒ ได้เสร็จสิ้นลง รัสเซียได้กลายเป็นชาติมหาอำนาจ หลังจากที่ได้ฝ่าฟันการทำลายล้างของกองทัพเยอรมัน และมีรัฐบาลและประชาชนที่ประกอบกิจอันสอดคล้องกับแนวความคิดและประเพณีเดิมของชาติรัสเซีย ปัจจัยทั้งหมดนี้ก่อความหวังว่า รัสเซียคงจะทุ่มเททรัพยากรและความสนใจหนักไปในทางฟื้นฟูและปรับปรุงสวัสดิภาพและการกินที่อยู่ดีของประชาชนรัสเซีย พร้อมกันนั้นก็ยอมรับหลักการของการร่วมมืออย่างใกล้ชิดระหว่างชาติมหาอำนาจ ๓ ชาติด้วยกัน ตลอดทั้งสงครามและหลังสงคราม อังกฤษและสหรัฐ ฯ ก็ได้ยึดถือหลักการนี้มาโดยตลอด แต่ทว่าการที่สหรัฐ ฯ และโลกตะวันตกมิได้สนใจแต่เฉพาะเหตุการณ์ภายในประเทศ อาทิเช่น ยุ่งอยู่แต่การปลดปล่อยทหารออกนอกประจำการ และในขณะเดียวกัน เกิดมีการสลายอำนาจในยุโรปตะวันออก พร้อมทั้งคอมมิวนิสต์กำลังจะมีโอกาสยึดครองประเทศจีนได้ เหตุการณ์ทั้งหมดนี้รวมกันแล้วเป็นโอกาสที่สตาลินไม่สามารถจะระงับใจได้ สภาพการณ์ในโลกภายหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ มีลักษณะที่เหมาะสมกับการขยายตัวของสหภาพโซเวียตรัสเซียอย่างยิ่ง

เราลองหันมาพิจารณาปัญหาอีกด้านหนึ่ง เราอาจจะตั้งคำถามถามตัวเราเองว่า เหตุใดสตาลิน กุญแจเดียวกับพวกเยอรมันและญี่ปุ่น จึงมิได้เลือกเอาความผาสุกของประชาชนในประเทศเป็นเป้าหมายอันดับแรกในนโยบายของรัฐ และทำไมสตาลินจึงไม่สามารถระงับใจได้เมื่อเห็นโอกาสและช่องทางที่จะขยายอำนาจสหภาพโซเวียตแต่ประเทศเดียว ในกรณีนี้้อีกเช่นกันที่เราจำต้องหันไปพิจารณาถึงลัทธิชาตินิยม ซึ่งเกิดขึ้นด้วยความเป็นปฏิปักษ์ต่อต่างชาติ และซึ่งช่วยสร้างประเทศให้เป็นประเทศทันสมัยขึ้น อาจจะมีกรณีพิเศษอยู่หน่อยหนึ่งก็ตรงที่ลัทธิชาตินิยมนี้ถูกรวบ รวมเข้ากับคำอรรถา-

อธิบายเช่นเดียวกับแนวความคิดของลัทธิคอมมิวนิสต์ ซึ่งช่วยสร้างนโยบายภายในประเทศที่มีลักษณะแปลกประหลาดกว่าประเทศอื่น เราจะพิจารณาประเด็นนี้อย่างละเอียดอีกครั้งหนึ่งในบทที่สิบ ในขั้นนี้เราขอแค่เพียงกล่าวถึงข้อเท็จจริงอย่างสั้น ๆ ว่า ในระยะที่สงครามโลกครั้งที่ ๒ ยุติลงใหม่ๆ สตาลินยังไม่พร้อมที่จะยอมรับและเผชิญหน้ากับผลสะท้อนภายในประเทศหากรัสเซียเข้าสู่ยุคอุดม โภคา ดังนั้น จึงได้หันไปให้ความสำคัญอันดับแรกแก่การกระจายอำนาจของสหภาพโซเวียตในบริเวณแ่งอำนาจของโลก

ชั้นลำดับการจำเรื่อนั้นได้ให้แสงสว่างบ้างในสาเหตุที่จะนำไปสู่การแย่งชิงอำนาจครั้งยิ่งใหญ่ทั้งสามครั้งในศตวรรษที่ ๒๐ นี้ แต่เราก็มิได้กล่าวอ้างว่าจะช่วยอธิบายประวัติศาสตร์ได้ทั้งหมด อันที่จริงแล้วในหนังสือนี้ เราก็ได้ข้อสรุปที่สำคัญข้อหนึ่งว่า แรงดันทางเศรษฐกิจและความตั้งใจของมนุษย์เกี่ยวกับกิจการทางเศรษฐกิจยังมีได้เป็นตัวกำหนดแต่เพียงตัวเดียวในการดำเนินลีลาของประวัติศาสตร์

ความสนใจของเราในที่นี้ค่อนข้างจะแคบอยู่บ้าง แต่เราต้องการที่จะอธิบายให้ชัดแจ้งว่า ในขอบเขตที่การแย่งชิงอำนาจครั้งยิ่งใหญ่ในศตวรรษที่ ๒๐ เชื่อมโยงกับรากฐานทางเศรษฐกิจ เราอาจจะกล่าวได้ว่าภายในขอบเขตนี้ ความมุ่งหวังที่นำไปสู่สงครามทั้ง ๓ ครั้ง มิได้สืบรากฐานมาจากลัทธิอาณานิคมและจากแรงดันที่เกิดขึ้นจากลัทธินายทุน ซึ่งมุ่งหวังจะสร้างอำนาจผูกขาดในกิจการค้าแต่ผู้เดียว และก็ได้สืบเนื่องมาจากการแข่งขันระหว่างประเทศมหาอำนาจสองสามประเทศในการที่จะแย่งชิงอาณานิคมซึ่งกันและกัน เราได้สรุปว่าสาเหตุอันยิ่งใหญ่สืบเนื่องมาจากลักษณะของบริเวณแ่งอำนาจในยุโรปและเอเชียต่างหาก และซึ่งถือกำเนิด

มาจากความแตกต่างในระยะเวลาของการบรรลุสู่ขั้นการจำเริญตามลำดับขั้น และยังผลให้เกิดความสามารถในการสร้างสรรค์กำลังเพื่อการทหารในระดับที่แตกต่างกัน เราได้เห็นว่าสาเหตุที่ยิ่งใหญ่ที่สุดนั้นเป็นเพราะว่าชาติมหาอำนาจซึ่งเพิ่งบรรลุสู่ขั้นสังคมเจริญใหม่ ๆ ไม่สามารถที่จะระงับใจเมื่อมีโอกาสที่จะแย่งชิงอำนาจเหนือประเทศใกล้เคียงที่กำลังอยู่ในสังคมขั้นเตรียมการ หากจะกล่าวโดยเฉพาะเจาะจงแล้ว การแย่งชิงอำนาจระหว่างชาติมหาอำนาจขึ้นอยู่กับค่านิยมและความไหวหวั่นของชาติมหาอำนาจ ซึ่งเพิ่งจะบรรลุสู่ขั้นเจริญ ที่มีต่อชาติต่าง ๆ ที่ยังอยู่ในระดับสังคมโบราณและอยู่ใกล้เคียงกัน ทั้งในยุโรปตะวันออกและในจีน ชาติล่าหลังเหล่านี้ถูกทิ้งไว้เบื้องหลังในขณะที่มีชาติบาง ชาติ ได้ผ่านขั้นทะยานขึ้นในระหว่าง ค.ศ. ๑๘๕๐ - ๑๘๗๕ เป็นประมาณ การบรรลุสู่ขั้นทะยานขึ้นของชาติบางชาตินี้ เป็นสาเหตุโดยตรงของการทำลายสถานการณ์ของโลกยุคภายหลัง ค.ศ. ๑๘๑๕

อาวุธนิวเคลียร์และการกระจายกิจการอุตสาหกรรมในอนาคต

บางคนอาจประหลาดใจที่เห็นแนวทางวิเคราะห์ของเรานี้ยุติลงเอาที่ ค.ศ. ๑๙๕๑ ในเมื่อการต่อสู้ระหว่างโลกคอมมิวนิสต์และโลกเสรีหาได้สิ้นสุดไม่ แม้ว่าจะมีการสงบศึกในเกาหลีก็ตาม หนังสือพิมพ์ประจำวันย่อมจะบอกเราได้อย่างดีว่า การต่อสู้นั้นยังคงดำเนินอยู่จนกระทั่งปัจจุบัน อย่างไรก็ตาม ในระยะตั้งแต่ ค.ศ. ๑๙๕๐ เป็นต้นไป ลักษณะของการต่อสู้ได้เปลี่ยนแปลงไป ทั้งนี้ เพราะเหตุว่า ทางด้านหนึ่งเกิดมีอาวุธใหม่ ๆ ขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ระเบิดไฮโดรเจน และอีกทางด้านหนึ่งนั้นก็เกิดมีความ

เข้าใจกันมากขึ้น ถึงผลสะท้อนของการที่ชาติต่าง ๆ ในโลกกำลังย่างขึ้น
สู่ชั้นลำดับการจำเริญเป็นชั้น ๆ ไป

นักประวัติศาสตร์ในอนาคตคงจะยอมรับว่าในระหว่าง ค.ศ. ๑๙๕๐—
๑๙๕๕ เป็นระยะเวลาที่แบ่งวิวัฒนาการในเหตุการณ์ของโลกจากอดีตไปสู่
อนาคต กล่าวคือ ปัญหาและเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในระยะหกปีแรก เมื่อ
สงครามโลกครั้งที่ ๒ เสร็จสิ้นลง มีความแตกต่างกับปัญหาและเหตุการณ์
หลังระยะเวลานี้อย่างมากมาย

อย่างไรก็ตามในบทที่เก้า เราจะพิจารณาถึงปัญหาและอนาคตที่เผชิญ
หน้ากันอยู่ทุกวันนี้ว่า จะวิวัฒนาการไปอย่างไร ในเมื่อมนุษย์ได้วิวัฒนาการความ
สามารถของตนในอันที่จะควบคุมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้ จนกระทั่ง
ในแง่เทคนิคแล้วมนุษย์สามารถที่จะทำลายมวลสัตว์ที่มีชีวิตที่จับกลุ่มกันอยู่
ในสังคมให้สูญสิ้นไปทั้งโลกได้ และเป็นระยะเวลาที่มีการไหวตัวกันอย่าง
คึกคัก จนทำให้ชาติต่าง ๆ กำลังก้าวหน้าผ่านชั้นลำดับการจำเริญทาง
เศรษฐกิจติดต่อกันไปไม่ขาดระยะ ไม่ใช่แต่เฉพาะชาติในภาคเหนือของ
โลก ซึ่งเป็นชาติที่มีบทบาทเด่นอยู่ในประวัติศาสตร์ของโลกในระยะสอง
ร้อยปีที่ผ่านมานี้ ยังมีชาติต่าง ๆ ในภาคใต้ของโลกและประเทศจีนที่กำลัง
ผ่านชั้นลำดับการจำเริญอีกด้วย

บทที่ ๙

การเปรียบเทียบภาวะการเจริญก้าวหน้า และปัญหาทางด้านสันติภาพ

ในบทนี้เราจะไม่กล่าวถึงเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ แต่จะพิจารณาอนาคตของการก้าวหน้าแบบดอกเบี๋ยทบตันในภาคต่างๆ ของโลก พร้อมทั้งข้อเท็จจริงอีกข้อหนึ่งซึ่งสัมพันธ์กับการก้าวหน้าอยู่บ้าง นั่นคือ การที่มีอาวุธยุทโธปกรณ์แบบทันสมัย อันสามารถที่จะทำลายมวลมนุษย์ทั้งโลกหลังจากที่ได้ใช้การล่าับขั้นการจำเวิญเป็นหลักการในการวินิจฉัยชาติต่างๆ ว่ามีความเป็นไปอย่างไร และจะก้าวหน้าไปในทิศทางใดแล้ว มาถึงตอนนี้ เราจะอธิบายอย่างสังเขปและในความหมายกว้างๆ ว่า เราควรจะแก้ไขปัญหาก็ต้องเผชิญทั้งหมดได้อย่างไร ปัญหานี้ก็คือสันติภาพอันยั่งยืนนานพอสมควร

วิวัฒนาการทางอาวุธ

ประการแรกจะขอพิจารณาถึงเรื่องอาวุธและผลของการใช้อาวุธเหล่านี้ รวมทั้งผลต่อบริเวณที่มีการแย่งอำนาจ

คือมีเรื่องเล่ากันว่า ในชนบทภาคใต้ของสหรัฐอเมริกาหมู่บ้านนิโกรแห่งหนึ่งซึ่งเผชิญฝนแล้งเป็นเวลานาน ในที่สุดพวกเขาพากันหนีไปสวดมนต์อ้อนวอนขอฝน ภายใต้การนำของพระประจำหมู่บ้าน พวกนี้ได้สวดมนต์อ้อนวอนเป็นเวลานาน แต่พระอาทิตย์ก็ยังส่องแผดจ้าสร้างความทารุณอยู่ตลอดเวลา และต้นข้าวในนา ก็อับเฉาลงและเริ่มเน่าตามขอบเมล็ด แผ่นดินมีร่องแตกกระแหว่งมากขึ้นเป็นลำดับ จนกระทั่งในที่สุด

ฝนก็ตก ในชั้นแรกพวกชาวนาต่างยินดีในปาฏิหาริย์ครั้งนี้เป็นอย่างมาก และมีความรู้สึกขอบคุณพระเจ้าอย่างเหลือเกิน แต่ฝนก็ยังคงตกอย่างลึมหลึมตาไม่ขึ้นอยู่ตลอดเวลาทั้งกลางวันและกลางคืน จนกระทั่งเริ่มจะพัดพา ต้นข้าวที่อับเฉาอยู่ในนาไปจนหมด พวกชาวบ้านมีความเดือดร้อนมาก จนกระทั่งพระประจำหมู่บ้าน ซึ่งรู้สึกว่าตนมีความรับผิดชอบโดยเฉพาะ หันไปสวคมนต์อยู่คนเดียวด้วยคำพูดว่า “โอ พระผู้เป็นเจ้า ฝนแล้งทำให้พวกเราต้องทนทุกข์ทรมาน เราได้สวคมนต์อันอ่อนแอต่อพระองค์เพื่อขอฝน แต่สิ่งที่พระองค์ประทานแก่เรานั้นช่างเลวร้ายเหลือเกิน”

สหรัฐอเมริกาและประเทศสัมพันธมิตรในสงครามโลกครั้งที่ ๒ เริ่มเกรงกลัวเยอรมนีมาตั้งแต่ ค.ศ. ๑๙๓๙ โดยเหตุที่รู้กันแน่นอนว่า เยอรมนีมีความสามารถทางวิทยาศาสตร์ที่จะค้นพบอาวุธปรมาณูได้ ฉะนั้น การที่สหรัฐอเมริกาและประเทศสัมพันธมิตรร่วมใจกันผลิตอาวุธประเภทปรมาณูขึ้นมาได้ก่อน ก็เป็นสิ่งดียิ่ง แต่ความสามารถชั้นสูงของมนุษย์ในการควบคุมและคัดแปลงสิ่งแวดล้อม โดยอาศัยวิทยาศาสตร์ต่าง ๆ ซึ่งก็เป็นความสำเร็จอันสูงสุดทางการทหารสำหรับความรู้สึกนึกคิดเกี่ยวกับวิทยาศาสตร์แบบนิวตัน (แต่ทว่าใช้วิทยาศาสตร์สูงกว่าขอบเขตของนิวตัน) กลับสร้างสภาพการณ์ทางการทหารซึ่ง “ช่างเลวร้ายเหลือเกิน”

โซเวียตรัสเซีย สหรัฐอเมริกา อังกฤษและฝรั่งเศส มีเครื่องมือซึ่งสามารถจะทำลายมวลมนุษย์ได้มากกว่าเครื่องมือต่างๆ ซึ่งเคยค้นพบมาก่อน และประเทศอื่นๆ ก็คงจะมีเครื่องมือนี้ในอนาคตอันใกล้ เมื่อการผูกขาดอาวุธนี้สลายตัวลงแล้วย่อมจะสร้างอันตราย อันจะนำไปสู่เหตุการณ์แบบระเบิดตัวขึ้นมาได้ในทันทีทันใดซึ่งจะทำลายทั้งผู้ใช้และพวกเราทั้งโลก

สิ่งที่เกิดขึ้นตามความหมายทางค่านเทคนิคก็คือ ความสัมพันธ์ระหว่างขอบเขตของอุตสาหกรรมและอำนาจทางการทหารที่จะนำไปใช้ได้ นั้นถูกยกเลิกหมด ความสัมพันธ์ดังกล่าวมีมาก่อนหน้านี้นาน ๑๕๐ ปี มาบัดนี้ความสามารถทางวิทยาศาสตร์ รวมทั้งเทคนิคการผลิตอาวุธในการที่จะทำลายมวลมนุษยเพิ่มขึ้นในอัตราที่รวดเร็วขึ้น ในขณะที่เนื้อหาของโลกนั้นยังคงเท่าเดิม และมนุษย์สามารถที่จะปกคลุมพื้นโลกทั้งหมดด้วยอาวุธแบบใหม่นี้ ดังนั้น อำนาจในการทำลายจึงเป็นไปในลักษณะที่มีประสิทธิภาพลดลงต่อทุก ๆ หน่วยอาวุธที่เพิ่มขึ้น และในขณะเดียวกันชาติมหาอำนาจหรือประเทศที่ประสงค์จะแสดงอิทธิพลในกีฬาแข่งสร้างอาวุธประเภทปรมาณูนั้นยังคงทุ่มเททรัพยากรอย่างมหาศาล รวมทั้งสมรรถนะที่สามารถกันคว่ำและประชันสู้ไปในการผลิตอาวุธอุปกรณ์ที่จะส่งอาวุธประเภทปรมาณูไปยังเป้าหมายในประเทศศัตรู รวมทั้งเครื่องมือที่จะใช้ป้องกันประเทศ แต่ที่ว่าสถานการณ์ต่าง ๆ ซึ่งอาวุธเหล่านี้จะใช้ได้อย่างสมเหตุสมผลแทบเข้าทุก ๆ วัน และเมื่อจำนวนประเทศที่มีอาวุธนี้อยู่ในมือเพิ่มขึ้น ความไม่แน่นอนในอนาคตและอันตราย อันเกิดจากการมีอาวุธเหล่านี้ย่อมจะเพิ่มขึ้นทุก ๆ วัน และอันตรายในการใช้อาวุธนี้ก็มากขึ้นด้วย

ประเทศที่สามารถนำหน้าทางอาวุธชนิดนี้ โดยสามารถทำลายศัตรูด้วยการโจมตีเพียงครั้งเดียว ย่อมเป็นเจ้าโลกได้ในระยะอันสั้น แต่ในขณะเดียวกัน ก็จำเป็นต้องยอมรับภัยอันตรายและการเสี่ยงต่อการคงชีพของมนุษยชาติในการโจมตีแบบนี้ (ศัพท์ทหารเรียกว่าโจมตีเพื่อป้องกันตนเอง) ประเทศต่างๆในโลกตะวันตกพยายามทุ่มเททรัพยากรและแรงงานเพื่อที่จะหลีกเลี่ยงการสร้างสภาพการณ์เช่นกล่าวนี้ให้แก่วงการทหารในมอสโคว์ซึ่งนับว่า

เป็นสิ่งที่สมควรอย่างมาก แต่ในทรรศนะของข้าพเจ้าแล้วเห็นว่า ยังไม่พยายามกันมากพอ

นอกเหนือไปจากเหตุผลทางค้ำบ้องกันตัวแล้วดูเหมือนว่า เทวดาสร้างเรื่องตลกให้มนุษย์ กล่าวคือ ประเทศที่เจริญทางด้านเทคนิค ๓-๔ ประเทศ สามารถที่จะสร้างอาวุธที่มีอำนาจทำลายอย่างมหึมา แต่ผลลัพธ์จริง ๆ แล้วคือ การใช้กำลังทหารอย่างสมเหตุสมผลแทนที่จะไปเพิ่มความสามารถของประเทศ ๓-๔ ประเทศนี้กลับลดความสามารถของประเทศเหล่านั้นลง

แต่ทว่า เรื่องตลกนี้จะมีลักษณะอย่างไรและมาจากแหล่งใดก็ตาม ข้อเท็จจริงมีอยู่ว่า นโยบายทางการทหารและการต่างประเทศของมหาอำนาจในปัจจุบัน มีระดับที่แตกต่างกัน ๒ ระดับ ซึ่งมีความสัมพันธ์อย่างห่าง ๆ เท่านั้น ระดับหนึ่งได้แก่การค้ำบ้องกันซึ่งกันและกัน คือเป็นระดับที่มีอาวุธอันน่ากลัวอยู่ในกำมือ โดยต่างฝ่ายต่างไม่กล้าใช้ ส่วนอีกระดับหนึ่งนั้นได้แก่ระดับการทูตและนโยบายเศรษฐกิจ รวมทั้งการใช้อาวุธยุทโธปกรณ์แบบธรรมดา ซึ่งในระดับนี้เป็นระดับที่โลกส่วนใหญ่ในปัจจุบันยังคงเป็นไปอยู่ ระดับกิจกรรมทั้งสองนี้เชื่อมโยงกันโดยการคุกคามทางด้านอาวุธนิวเคลียร์ โดยที่หลังจากใช้อาวุธธรรมดาแล้วก็มี การขู่ขู่ว่าจะใช้อาวุธนิวเคลียร์ต่อไปหากไม่ยุติลง ดังเช่นการขู่ขู่ว่าของโซเวียตรัสเซียในกรณีคลองสุเอซ ในกรณีเลบานอนและในวิกฤติการณ์ของเบอร์ลิน (ค.ศ. ๑๙๕๐-๑๙๕๙) เป็นต้น ในการต่อต้านในระดับที่สองนี้มหาอำนาจต่าง ๆ ดำเนินกิจกรรมของตนภายใต้ความรู้สึกว่า การใช้อำนาจทางการทหารมีขอบเขตจำกัด แม้ว่า จะกระทำกับประเทศซึ่งมีอำนาจทางการทหารด้อยกว่าตนมากก็ตาม

หากเราไม่คำนึงถึงการแข่งขันสร้างอาวุธระหว่างชาติมหาอำนาจทางอุตสาหกรรม ๒-๓ ประเทศแล้ว ความจริงปรากฏว่า อำนาจทางการทหารอันแท้จริงนั้นได้กระจายออกไปทั่วโลกอย่างรวดเร็ว ตั้งแต่ ค.ศ. ๑๙๔๙ ปัญหาคุ้มกันซึ่งกันและกันของอาวุธนิวเคลียร์ทำให้ประเทศที่ไม่มีอำนาจทัดเทียมอาจจะเรียกร้องอิสรภาพได้ดีกว่าในระยะที่กำลังอาวุธนั้นมีได้ก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็วเช่นนี้

จอมพลตีโต้ เริ่มใช้ประโยชน์จากเหตุการณ์อันประหลาดเช่นนี้ โดยสามารถประกาศตนเป็นอิสระจากสตาลินได้สำเร็จใน ค.ศ. ๑๙๔๘ ประเทศอื่นๆ และบุคคลอื่นๆ อาทิเช่น เนรูห์ เป็นกูเรียล แอร์คินาล ก็พบหนทางที่จะใช้ประโยชน์จากสถานการณ์ที่ประหลาดเช่นนี้ภายในโลกเสรีในวิถีทางที่แตกต่างต่างกัน เมฆเซตุงและโกมุลการ์ก็สามารถจะใช้ประโยชน์เช่นกันภายในโลกคอมมิวนิสต์ ประเทศที่อ่อนแอกว่าบางประเทศอาจไม่สามารถล้มฤทธิ์วัตถุประสงค์ของตนได้เสมอไป ดังที่ชาวฮังการีได้พบในกรณีการต่อสู้เพื่อเอกราชในนครบูดาเปสต์ เมื่อเดือนตุลาคมและพฤศจิกายน ค.ศ. ๑๙๕๖ แต่ทว่าก็ประสบความพ่ายแพ้จากการรบบแบบใช้ทหารราบและรถถังมิใช่จากอาวุธนิวเคลียร์ ชัยชนะนี้มอสโคว์จำต้องสูญเสียผลประโยชน์อย่างมากในภาคพื้นอื่น ๆ กล่าวคือ ฐานะทางด้านการต่อสู้ด้วยการทูตและลัทธิของตนด้อยลงมาก

โดยทั่ว ๆ ไปแล้ว ประเทศซึ่งอยู่ในขั้นเตรียมการตั้งเช่นประเทศอียิปต์และในขั้นแรก ๆ ของขั้นทะยานขึ้นดังเช่น อินเดีย จีน และยูโกสลาเวียสามารถที่จะดำเนินนโยบายทางการทูตในเรื่องต่าง ๆ ของประเทศมหาอำนาจ แม้ว่าขอบเขตที่จะแสดงความสามารถนั้นยังแคบอยู่ก็ตาม ทั้งนี้ เพราะเหตุว่าอาวุธใหม่นั้นมีลักษณะประหลาดอย่างมาก กล่าวคือ แม้ว่าจะมีอำนาจทำลาย

อย่างมหันต์ แต่ก็ทำให้ต่างฝ่ายต่างไม่กล้าใช้ และช่วยให้มีการกระจายอำนาจอย่างแท้จริงออกกว้างขึ้น ซึ่งเกิดมาจากสภาพการณ์ที่คุมเชิงซึ่งกันและกัน

การกระจายอำนาจในระยะไกล

ระยะ ๑๐ ปีที่ผ่านมา เราอาจจะสังเกตเหตุการณ์ซึ่งอาจเกิดขึ้นในอนาคตได้ เพราะเหตุว่าการกระจายอำนาจในอนาคตนั้นมีรากฐานแน่นอนหนาขึ้น และอาจจะให้ผลกว่าการที่มีอาวุธนิวเคลียร์เสียด้วยซ้ำ

ดังเช่นการก้าวหน้าของภาวะการจำเวียนในครึ่งหลังของศตวรรษที่ ๑๙ กำหนดลักษณะบริเวณแย่งอำนาจในโลกในครั้งแรกของศตวรรษที่ ๒๐ โดยที่ญี่ปุ่น รัสเซีย เยอรมัน ฝรั่งเศส และสหรัฐอเมริกา แสดงว่าเป็นมหาอำนาจ ดังนั้น ในทำนองเดียวกันผลของการก้าวหน้าซึ่งเกิดก่อนสงครามโลกครั้งที่ ๒ และซึ่งได้รับแรงดันมากขึ้น ตั้งแต่ ค.ศ. ๑๙๔๕ เป็นต้นไป ย่อมจะกำหนดบริเวณแย่งอำนาจในโลกขึ้นมาใหม่ ในครึ่งหลังศตวรรษที่ ๒๐

สำหรับอนาคตของอำนาจในโลกนั้น มีข้อเท็จจริงที่สำคัญอยู่ข้อหนึ่ง กล่าวคือ ได้เกิดมีการเร่งรัดพัฒนาการในขั้นเตรียมการและการเริ่มต้นของขั้นทะยานขึ้นในซีกโลกใต้ อันได้แก่เอเชียอาคเนย์ ตะวันออกกลาง แอฟริกา และอเมริกาใต้ นอกจากนี้แล้วภูมิภาคอันสำคัญในยุโรปตะวันออก (โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศยูโกสลาเวีย และโปแลนด์) และจีน กำลังแข่งแกร่งขึ้นมาเป็นลำดับ ในขณะที่ขั้นทะยานขึ้นของระบบเศรษฐกิจกำลังดำเนินรุดหน้าอย่างรวดเร็ว แม้ว่าประเทศเหล่านี้ยังคงอ่อนแอต่ออการรุกร้าทางทหาร (ดังเช่นเคนมาร์คที่เจริญเต็มที่แล้ว) ประเทศเหล่านี้สูญเสียลักษณะประจำตัวดั้งเดิมอันอาจทำให้สังคมโบราณสามารถทนทานการเปลี่ยนแปลงการณ์ในโลก

ภายนอกได้ โดยกลายเป็นประเทศซึ่งกำลังเปลี่ยนจากสังคมนิยมเป็นสังคมนิยม และเป็นประเทศที่มีการเจริญก้าวหน้าอยู่ตลอดเวลา บริเวณแย่งอำนาจซึ่งก่อให้เกิดสงครามโลกครั้งที่ ๑ ครั้งที่ ๒ และสงครามเย็นระยะต้นนั้นมิได้มีลักษณะเช่นเดิมเสียแล้ว

เราอาจจะกล่าวได้อย่างชัดเจนกว่าข้างบนนี้ว่า ชั้นทะยานชั้นของจีนและอินเดียได้เริ่มต้นขึ้นแล้ว ประเทศปากีสถาน อีจีปต์ อิรัก อินโดนีเซีย และประเทศอื่น ๆ ก็คงจะติดตามกันมาในเวลาไม่ถึง ๑๐ ปี เป็นแน่ เมื่อเราพิจารณาถึงแรงดันอันรุนแรงภายในประเทศที่พยายามจะมุ่งปรับปรุงสังคมนิยมขึ้นในภูมิภาคเหล่านี้และในอเมริกาใต้ จะเห็นได้ว่าชั้นทะยานชั้นก็ได้สำเร็จอย่างสมบูรณ์ในประเทศใหญ่ ๆ ๒ แห่ง (เม็กซิโกและอาร์เจนตินา) และในหลาย ๆ ประเทศที่กำลังจะย่างเข้าสู่ชั้นทะยานชั้น เช่น บราซิลและเวเนซุเอลลา เป็นต้น

หากเรามองล่วงหน้าไปสัก ๖๐ ปี ก็คงอาจจะกล่าวด้วยความเชื่อมั่นพอสมควรได้ว่า โลกในสมัยนั้นจะมีชาติใหม่ ๆ หลายชาติทีเดียวที่สัมฤทธิ์สู่ชั้นสังคมนิยม ประเทศเหล่านี้อาจจะไม่ร่ำรวยหากพิจารณาในแง่ระดับการบริโภคเฉลี่ยต่อคน และในศตวรรษที่ ๒๐ อาจจะยังไม่พร้อมที่จะย่างเข้าสู่ยุคอุดมโภคา แต่ทว่าประเทศเหล่านี้จะมีความสามารถในการที่จะใช้วิทยาศาสตร์ทันสมัยที่สุด และเทคนิคที่ใหม่ที่สุดอย่างเต็มที่ในการใช้ทรัพยากรของตน

เพื่อที่จะแสดงความคิดเห็นให้แจ่มชัดยิ่งขึ้น เราอาจพยากรณ์ได้ว่าในปี ค.ศ. ๒๐๐๐ หรือ ค.ศ. ๒๐๑๐ จีนและอินเดีย ซึ่งมีประชากรรวมกันแล้วประมาณ ๒,๐๐๐ ล้านคน จะเป็นประเทศที่ผ่านชั้นสังคมนิยมใน

ความหมายของเรา ประเทศทั้งสองนี้อาจจะยังไม่พร้อมที่จะผลิตรถยนต์ให้มากพอกับจำนวนประชากรส่วนใหญ่ และก็ยังไม่แน่ใจว่า คอมมิวนิสต์จะปกครองจีนหรือประชาธิปไตยจะปกครองอินเดียอยู่หรือไม่ และประเทศจีนและอินเดียจำเป็นต้องประสบการเลือกหนทางที่ยุ่งยากใจอย่างมาก พร้อมทั้งมีความปั่นป่วนในวิถีการครองชีพในอนาคต แต่ก็พอจะเห็นได้ชัดว่า ผลประโยชน์แบบคอกเบียดทับกันนั้น ได้เกิดขึ้นในประเทศอันยิ่งใหญ่สองประเทศนี้แล้ว ประชากรสามชั่วอายุคนที่มีชีวิตอยู่ภายในสิ่งแวดล้อม ซึ่งก้าวหน้าและเจริญอย่างไม่หยุดยั้งก็คงจะสร้างความเจริญเต็มที่ทางเทคนิคขึ้นมาได้ และอาจจะเกิดขึ้นในระยะเวลาสั้นกว่านี้เสียด้วยซ้ำ ถ้าประเทศจีนยังคงบังคับอัตราลงทุนอยู่เช่นนี้ และหากแก้ไขปัญหาเรื่องการขาดแคลนอาหารสำเร็จ

ประเทศซึ่งบรรลุสูงขึ้นเจริญหรือผ่านภาวะนี้ไปแล้ว ก็ยังคงมีผลประโยชน์แบบคอกเบียดทับกัน ผลิตรกรรมของชาติขั้นต้นย่อมจะเพิ่มขึ้นอยู่ตลอดเวลา (เว้นไว้แต่ว่า ประชากรเกิดเลือกเวลาว่างเป็นเป้าหมายอันสำคัญยิ่งในชีวิต) และความสามารถในการผลิตอาวุธแบบทันสมัยก็คงจะเพิ่มขึ้นอยู่เรื่อยๆ หากการแข่งขันสร้างอาวุธเหล่านี้ยังคงดำเนินต่อไป แต่ทราบใดที่ต่างฝ่ายต่างเกรงกลัวซึ่งกันและกันอยู่เช่นนี้ วิธีทางการเจริญก้าวหน้าก็คงจะไม่ช่วยเพิ่มความสามารถที่จะใช้กำลังทหารอย่างสมเหตุสมผลไปมากเท่าใดนัก ในขณะที่เดียวกันนั้นหากไม่มีระบบควบคุมอาวุธอย่างดีแล้ว ประเทศใหม่ๆ ก็คงจะสามารถแสวงหาอาวุธนิวเคลียร์หรือสร้างความสามารถที่จะผลิตอาวุธนิวเคลียร์ขึ้นมาได้ ซึ่งจะทำให้กีฬาแข่งขันสร้างอาวุธยุ่งยากขึ้นมากอีก และภายในขอบเขตอันจำกัด ซึ่งเกิดมาจาก

ลักษณะของอาวุธสมัยนี้ ประเทศเหล่านี้ก็คงจะอยู่ในฐานะที่จะแสวงหาผลประโยชน์ของตนอย่างมีผลดียิ่งขึ้นเป็นลำดับ

จริงอยู่ การใช้กำลังแบบสมเหตุสมผลอาจจะเพิ่มขึ้นมาได้ เพราะเหตุว่าเมื่อประเทศใหม่ ๆ สามารถที่จะทำการรบด้วยจุดประสงค์เพียงแคบ ๆ พร้อมทั้งคู่ต่อสู้ต่างเกิดความรู้สึกว่า การที่จะบรรลุนิติภาวะความเจริญของตนนั้นจำต้องมีการรบพุ่งกัน โดยมีได้นำไปสู่สภาพการณ์ที่จะทำให้มีการใช้อาวุธนิวเคลียร์ แต่ทราบใดที่ต่างฝ่ายต่างเชื่อว่าตนสามารถที่จะป้องกันตัวเองจากการโจมตีโดยอาวุธนิวเคลียร์แล้ว ประเทศมหาอำนาจอุตสาหกรรมก็อาจจะมีโอกาสใช้กำลังภายในขอบเขตที่แคบ ๆ แต่นอกเหนือไปจากความต้องการทางนโยบายเพื่อสร้างความมั่นคงให้แก่ประเทศผลิตกรรมที่เพิ่มขึ้นส่วนใหญ่ก็คงจะไหลไปสู่การบริโภคของเอกชนเป็นแน่ แม้กระทั่งประเทศคอมมิวนิสต์ในปัจจุบัน

หากเราสมมุติว่าจะไม่เกิดมหาสงคราม และไม่มี การควบคุมอาวุธอย่างได้ผลจริง ๆ แล้ว สิ่งทีอาจจะเกิดขึ้นในอนาคตก็คงจะมีลักษณะที่ว่าชาติอุตสาหกรรมใหม่จะสามารถลดความแตกต่างระหว่างกำลังทหารของประเทศอุตสาหกรรมในขณะนี้

ทุก ๆ ชาติ จำจะต้องคิดเปลี่ยนแปลงนโยบายของตนให้เข้ากับข้อเท็จจริงที่สำคัญประการหนึ่ง กล่าวคือ บริเวณแย่งอำนาจในโลกนี้จะขยายตัวออกจนกระทั่งปกคลุมไปทั่วโลกจริง ๆ (ซึ่งจะเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติ) และศูนย์กลางของอำนาจเหล่านี้ก็จะเพิ่มขึ้นอยู่ตลอดเวลา ลักษณะของการแบ่งโลกออกเป็น ๒ คณะ คือ มีแต่โลกวอชิงตันและโลกมอสโก และประเทศอื่น ๆ เป็นแต่เพียงผู้ดู ก็คงจะไม่เป็นความจริงในอนาคตเป็นแน่ และยิ่งเวลาผ่านไปศูนย์กลางก็คงจะต้องกระจาย

และเพิ่มขึ้นเป็นลำดับ แม้ว่าในขณะนี้เรายังคงอยู่ในโลกที่มีการแข่งขันสร้างอาวุธระหว่างประเทศใหญ่ ๆ สองประเทศก็ตาม เรากำลังไถ่ไปสู่ยุคของการกระจายอำนาจออกไป และสภาพการณ์ที่จะมีประเทศใดประเทศหนึ่งเป็นเจ้าเหนือทวีปยุโรปและเอเชีย ก็คงจะสูญสิ้นไป และการเป็นเจ้าโลกก็คงจะเป็นเป้าหมายที่ไม่เป็นจริงยิ่งขึ้นทุกขณะ หากความเสมอภาคทางด้านอาวุธนิวเคลียร์ยังคงมีอยู่ต่อไป

ปัญหาสันติภาพ

ปัญหาทางด้านสันติภาพจำเป็นต้องเผชิญกับเหตุการณ์ที่กล่าวมาข้างต้นนี้ ทางด้านเทคนิคแล้วปัญหาของสันติภาพประกอบด้วยการสร้าง การใช้ระบบควบคุม และการตรวจตราอาวุธนิวเคลียร์ ให้อยู่ภายในระดับที่ระบุไว้ในข้อตกลงทางด้านอาวุธ และเป็นระบบที่จะช่วยให้ทุกๆ ประเทศมีความมั่นใจในอนาคตมากขึ้นกว่าการแข่งขันสร้างอาวุธเพื่อคุกคามซึ่งกันและกัน ดังที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ลักษณะของอาวุธสมัยใหม่และช่องทางที่จะสร้างอาวุธเหล่านี้ ทำให้ประเทศทั้งหมดจำต้องยอมให้ผู้ตรวจสอบมีโอกาสหรือสามารถที่จะตรวจตราได้ ดังเช่น สิทธิพิเศษของผู้ตรวจราชการกล่าวคือ ผู้ตรวจเหล่านี้ควรจะสามารถไปในสถานที่ใดและในเวลาใด ได้โดยไม่จำเป็นต้องบอกกล่าวล่วงหน้าแต่ประการใด

การที่มีกลุ่มผู้ตรวจที่มีความรู้ดีและโยกย้ายไปมาระหว่างประเทศได้ตลอดเวลา (สนับสนุนโดยการตรวจตราทางอากาศอย่างมีอิสระเต็มที่) ย่อมไม่สามารถประกันได้ว่าจะไม่มีการสะสมอาวุธนิวเคลียร์มากไปกว่าที่ได้ตกลงกันล่วงหน้า และก็ย่อมจะไม่สามารถประกันได้อย่างเต็มที่ว่า การโจมตีแบบไม่รู้เนื้อรู้ตัวจะไม่เกิดขึ้นเลย แต่ทว่าการที่มีผู้ตรวจกลุ่มนี้จะช่วย

สร้างสภาพการณ์ที่มีอันตรายน้อยกว่าสภาพการณ์ที่เราดำเนินชีวิตอยู่ในปัจจุบันกันอย่างมากมาย

นอกเหนือไปจากที่กล่าวข้างต้นนี้แล้ว และแม้ว่ารัฐบาลสหรัฐอเมริกาหรือประเทศในโลกตะวันตกทั้งปวงจะมีเรื่องกั๊กษาและความลำบากใจสักเท่าใดก็ตาม รัฐบาลเหล่านี้ก็ควรจะยอมรับการเปลี่ยนแปลงทางด้านอธิปไตย หากประเทศเหล่านี้เชื่อว่า สิทธิพิเศษของผู้ตรวจนั้นจะใช้ได้อย่างจริงจังภายในกลุ่มประเทศคอมมิวนิสต์

ประการสุดท้ายเราจะเห็นได้อย่างแจ่มชัดว่า หากแนวความคิดเกี่ยวกับผลประโยชน์ของชาติที่ดำเนินอยู่ในนโยบายของโซเวียตรัสเซีย คล้ายคลึงกับของสหรัฐอเมริกา และประเทศตะวันตกแล้ว การตกลงดังที่ได้อธิบายมานี้ย่อมจะเกิดขึ้นได้

ผลประโยชน์ของชาติสำหรับโซเวียตรัสเซีย

ทำไมรัสเซียจึงควรจะรวมอยู่ในระบบควบคุมอาวุธอย่างได้ผลจริงๆ หากพิจารณาในแง่ผลประโยชน์ของประเทศแต่เพียงอย่างเดียว

หลังจากที่รัสเซียประสบความสำเร็จในความพยายามที่จะฉวยโอกาสจากความสับสนอลหม่านในยุโรปและเอเชีย ในสมัยที่สงครามโลกครั้งที่สองยุติลงใหม่ ๆ เพื่อสร้างดินแดนเหล่านี้ให้กลายเป็นภูมิภาค ซึ่งรัสเซียเป็นเจ้าของหรืออยู่ตลอดเวลา โดยใช้ลัทธิคอมมิวนิสต์เป็นหลัก เลิกคิดถึงภารกิจอย่างไม่รู้เนื้อรู้ตัว โดยใช้อาวุธนิวเคลียร์แล้ว ปัญหาที่มีอยู่ว่า อนาคตของรัสเซียจะเป็นอย่างไร

ในอนาคต รัสเซียจะเห็นประเทศใหม่ๆ ซึ่งอาจจะจะเป็นประเทศที่ยิ่งใหญ่ อย่างเข้ามาสู่บริเวณแย่งอำนาจของโลก ซึ่งรัสเซียจะไม่สามารถควบคุม

ได้ ยิ่งไปกว่านั้น เมื่อความสามารถที่จะผลิตอาวุธนิวเคลียร์กระจายไปมากขึ้น ประเทศใหม่ ๆ เหล่านี้จะสามารถดำเนินนโยบายอันอาจจะทำให้เกิดสงครามขึ้นมาได้ และอาจจะเป็นสงครามที่บั่นทอนผลประโยชน์ของรัสเซีย ผลประโยชน์ของรัสเซียอันเกี่ยวกับอาวุธใหม่และการที่ชาติใหม่ ๆ บรรลุสู่ความเจริญเต็มที่นั้น โดยเนื้อแท้แล้วเป็นผลประโยชน์ทางป้องกันตัวทั้งสิ้น ซึ่งก็คล้ายคลึงกับกรณีสหรัฐอเมริกา ยุโรปตะวันตกและญี่ปุ่น

ขณะนี้รัสเซียมีทางเลือกที่สำคัญอยู่ทางหนึ่ง เมื่อปรากฏว่าตนอยู่ในฐานะมหาอำนาจทางอาวุธนิวเคลียร์เท่ากับ สหรัฐอเมริกาและอังกฤษ หนทางนั้นคือสร้างระบบควบคุมอาวุธที่มีผลจริง ๆ และทุ่มเทความพยายามของประเทศกับความพยายามของชาติอื่นๆ ในทางที่จะทำให้ระบบนี้เป็นตัวเป็นตนขึ้นมา วัตถุประสงค์ร่วมกัน ก็คือ ช่วยกันสร้างให้ระบบควบคุมอาวุธนี้แน่นหนาและมั่นคง จนกระทั่งครอบคลุมไปถึงอนาคต กล่าวคือ ครอบคลุมไปถึงระยะเวลาที่ชาติใหม่ ๆ เช่น จีน และประเทศอื่น ๆ บรรลุสู่ความเจริญเต็มที่ หากเป็นเช่นนั้นแล้ว ประเทศเหล่านี้ก็คงจะย่างเข้าสู่ยุคที่มีระบอบการเมืองเรียบร้อย แทนที่จะย่างเข้าสู่ยุคที่มีการต่อสู้ชิงดีชิงเด่นกัน อยู่ตลอดเวลา โดยใช้อาวุธเป็นเครื่องมือทำลายมนุษยโลก เมื่อมีการกระจายอำนาจออกไปทั่ว ๆ แล้ว โดยที่ประเทศต่าง ๆ ย่างเข้าสู่ขั้นทะยานขึ้นเป็นลำดับ ผลประโยชน์ของชาติสำหรับรัสเซียก็ควรที่จะเลื่อนมาใกล้กับผลประโยชน์ของสหรัฐอเมริกา และโลกตะวันตกมากขึ้น การต่อสู้ในทวีปยุโรปและเอเชียแบบเดิม ซึ่งมีรากฐานมาจากความอ่อนแอของดินแดนต่าง ๆ ในภูมิภาคเอเชียและยุโรปตะวันออก เนื่องจากยังอยู่ในขั้นเตรียมการนั้น มาบัดนี้ก็เป็นเรื่องของอดีตเสียแล้ว

จะเห็นได้ว่าในมอสโคว์เองก็เริ่มจะเห็นปัญหาที่อยู่เหมือนกัน คงจะเห็นได้จากการที่รัสเซียเน้นถึงหนทางที่จะยุติการทดลองระเบิดไฮโดรเจนซึ่งจะมีผลในทางเหนี่ยวนำความสามารถทางอาวุธนิวเคลียร์ให้อยู่ในระดับที่เป็นไปในปัจจุบัน แต่การดำเนินงานตามวิธีนี้ไม่สามารถที่จะยับยั้งการสร้างอาวุธนิวเคลียร์ใหม่ๆ ได้เลย เว้นไว้แต่จะติดตามด้วยระบบควบคุมอาวุธระหว่างประเทศอันมีผลอย่างจริงจัง ประเทศมหาอำนาจใหม่ๆ เช่น ประเทศจีน เยอรมันนี และญี่ปุ่น แม้กระทั่งสวีเดน สวิตเซอร์แลนด์ ก็คงจะไม่ยอมให้ความสามารถสร้างอาวุธนิวเคลียร์มีอยู่เพียง ๔ ประเทศเท่านั้น ในขณะที่สงครามเย็นยังดำเนินการอยู่ต่อไป แม้ว่าไม่มีการทดลองระเบิดไฮโดรเจนก็ตาม

การที่จะคิดว่าอาวุธนิวเคลียร์นั้นจะอยู่ในกำมือ ๒-๓ ประเทศ โดยไม่ปล่อยให้ประเทศอื่นสร้างขึ้นมาได้ และยังคงดำเนินสงครามเย็นอยู่ต่อไปนั้น ไม่เป็นหนทางที่ตรงต่อความเป็นจริง และการที่จะคิดว่าวอชิงตันและมอสโคว์จะควบคุมโลกอยู่ต่อไป ก็ห่างไกลจากความเป็นจริงยิ่งขึ้น แต่มหาอำนาจในปัจจุบันมีทางเลือกที่จะเกิดผลและที่ตรงต่อความเป็นจริงอยู่วิธีหนึ่ง นั่นคือ ความสามารถที่จะกำหนดข้อบังคับและสภาพการณ์สำหรับการกระจายอำนาจในขณะที่ชาติใหม่ๆ ต่างทะยานขึ้นและก้าวไปสู่ขั้นเจริญ ซึ่งได้แก่การใช้อำนาจสูงสุดเท่าที่ประวัติศาสตร์จะยอมให้ แทนที่จะคิดระเบิดโลกให้แตกเป็นเสี่ยง ๆ

การกระจายอำนาจนี้อาจจะควบคุมให้ดำเนินไปอย่างปลอดภัย หรือจะทำให้เกิดภัยอันตรายมากขึ้นก็ได้ แต่ไม่มีสิ่งใดเลยที่จะห้ามการกระจายอำนาจนี้ กรรมวิธีของการจำเริญและภาวะการจำเริญของชาติต่าง ๆ ใน

ปัจจุบันนี้ ทำให้เราเลืกคิดถึงศตวรรษของสหรัฐอเมริกา เยอรมันนี้ ญี่ปุ่น และรัสเซีย กันได้แล้ว

นโยบายเพื่อผลประโยชน์ของชาติรัสเซียเอง อันมีเหตุผลอย่างแท้จริง ทำให้รัสเซียในขณะนี้ควรร่วมมือกับสหรัฐอเมริกาในการบังคับซึ่งกันและกัน และบังคับโลก เท่าที่ประเทศต่าง ๆ จะยอมให้สองประเทศนี้กระทำได้ กล่าวคือ ช่วยกันสร้างระบบควบคุมอาวุธนิวเคลียร์ระหว่างประเทศให้ได้ผลจริงจัง ข้อคิดในแง่นี้จะอยู่ในใจของประธานาธิบดีไอเซนฮาวร์เป็นแน่ ดังจะเห็นได้จากคำปราศรัยที่ได้กล่าวต่อสมัชชาใหญ่ของสหประชาชาติ เมื่อวันที่ ๑๓ สิงหาคม ค.ศ. ๑๙๕๘ ในระหว่างการถกเถียงเรื่องปัญหาตะวันออกกลาง โดยมีใจความดังต่อไปนี้

“ในขณะที่ข้าพเจ้ามองดูสมัชชาใหญ่คราวนี้ ซึ่งมีหลายท่านเป็นผู้แทนของชาติใหม่ ๆ ความคิดประการหนึ่งที่ประจักษ์ใจข้าพเจ้านั้นคือโลกที่กำลังก่อสร้างขึ้นมาใหม่ในพื้นที่พิภพของเรา จะเป็นโลกที่มีชาติเจริญเต็มทีหลาย ๆ ชาติทีเดียว ในขณะที่แต่ละชาติผ่านการเปลี่ยนแปลงอันยากลำบากไปสู่การปรับปรุงให้ทันสมัย และในขณะที่แต่ละชาติได้เรียนรู้วิธีการของการจำเริญ จากความพยายามนี้ ความสมบูรณ์มั่นคงและประสิทธิภาพในการทำงานในระดับใหม่คงจะเกิดขึ้นมาอย่างแน่นอน

ชาติต่าง ๆ แต่ละชาติจะไม่มี การควบคุมบังคับโดยมหาอำนาจใด มหาอำนาจหนึ่ง หรือโดยกลุ่มมหาอำนาจกลุ่มใดเลย และจะไม่ผูกพันกับลัทธิใดลัทธิหนึ่งโดยเฉพาะ โปรดเชื่อข้าพเจ้า เมื่อข้าพเจ้ากล่าวว่า ความผันในการที่จะเป็นเจ้าโลกโดยมหาอำนาจใดมหาอำนาจหนึ่ง และความผันในการที่ทุก ๆ ประเทศจะอยู่ในลัทธิเดียวกันทั้งโลกนั้น เป็นความผันที่เป็นไป

ไม่ได้อย่างแน่นอน คุณลักษณะของอาวุธในปัจจุบัน การคมนาคมแบบ
ทันสมัย รวมทั้งการมีชาติใหม่ ๆ มากขึ้น ทั้งหมดนี้ย่อมแสดงอย่าง
แจ่มชัดว่า โลกในปัจจุบันปลายจะเป็นโลกซึ่งประกอบด้วยสังคมที่เปิดติดต่อ
ซึ่งกันและกันอย่างกว้างขวาง และความหมายรวบยอดของสังคมประเภทที่
ติดต่อกันได้อย่างเสรีแบบนี้ คือกฎเกณฑ์ที่จะนำไปสู่ระบบการควบคุมอาวุธ
ที่เราทั้งหมดสามารถจะไว้วางใจได้”

ปัญหาของมอสโคว์ในการยอมรับข้อเสนอ

การที่มอสโคว์จะยอมรับข้อเสนอและสถานการณ์ดังกล่าวได้อธิบายมา
ข้างบนนี้ หมายความว่า มอสโคว์จำจะต้องล้มเลิกความคิดในการเป็น
เจ้าโลก และยอมรับฐานะของการเป็นประเทศมหาอำนาจประเทศหนึ่ง
และมีความรับผิดชอบต่อการกระทำของตนในโลกที่ประกอบด้วยชาติมหา
อำนาจหลาย ๆ ชาติด้วยกัน และชาติมหาอำนาจทั้งหมดต่างล้มเลิกสิทธิ
ที่จะทำลายมนุษย์ด้วยการอ้างว่าเพื่อผลประโยชน์ของชาติ

นับว่าเป็นการยากลำบากยิ่งสำหรับคอมมิวนิสต์ที่จะปฏิบัติตามแนว
ทางการกระจายอำนาจดังที่ได้อธิบายมาแล้วแต่ตอนต้น และซึ่งคงจะเป็น
ที่ประจักษ์กันในประชาชนชาวรัสเซียมากขึ้นเป็นลำดับ ความยากลำบากนี้
เกิดมาจากลักษณะอันสำคัญยิ่งในนโยบายโซเวียตรัสเซียซึ่งกำหนดขึ้นมา
จากความคิดทางด้านอื่น นอกเหนือไปจากผลประโยชน์ของประเทศชาติ
ทางธรรมดา

ประการแรกสำหรับทางด้านต่างประเทศ รัฐบาลโซเวียตรัสเซีย
ผูกพันตัวเองกับการที่จะสร้างโลกอันปกครองด้วยลัทธิคอมมิวนิสต์ และ
ตั้งแต่มีการปฏิวัติครั้งใหญ่ในเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. ๑๙๑๗ ลักษณะ

ประการสำคัญของนโยบายโซเวียตรัสเซียนี้ ใช้ความหมายสำหรับการปฏิบัติงานว่า ลัทธิคอมมิวนิสต์ควรจะมุ่งที่จะรวบรวมอำนาจให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ เพื่อที่จะนำไปใช้ในการต่างประเทศของตน แทนที่จะตีความหมายไปในแง่การแข่งขันทางด้านลัทธิตามธรรมดาเท่านั้น จอมพลคิตโต้มิไซ์เป็นผู้นำคอมมิวนิสต์คนแรกที่พบว่า เมื่อผลประโยชน์ของการขยายขอบเขตของอำนาจของมอสโคว์ขัดกับการกระจายลัทธิคอมมิวนิสต์ให้เป็นลัทธิปกครองประเทศต่างๆ ในโลกนั้น คอมมิวนิสต์จะเลือกเอาการรักษาอำนาจมากกว่า เราอาจจะกล่าวได้อีกนัยหนึ่งว่า หากปัญหานี้เป็นเพียงแค่การยอมรับของคอมมิวนิสต์ว่า ต้องการจะกระจายลัทธิคอมมิวนิสต์ให้แผ่สำนออกไปทั่วโลกแต่อย่างเดียวนั้น ก็ย่อมจะไม่เป็นเรื่องยุ่งยากเท่าใดนัก เพราะอาจจะหันไปยอมรับความเป็นมหาอำนาจของประเทศรัสเซีย และยังคงดำเนินการโฆษณาชวนเชื่อในลัทธิคอมมิวนิสต์อย่างธรรมดา คำโฆษณาของชาติย่อมจะดำรงไปได้อีกนาน ในฐานะที่เป็นคนตรีอันไพเราะและเคยฟังกันจนชินหูมาเป็นเวลานาน แม้ว่าเหตุผลและคำโฆษณาจะไม่เป็นไปตามข้อเท็จจริงก็ตาม

ลักษณะประการที่สอง ซึ่งเป็นลักษณะที่สำคัญสำหรับรัสเซียและสำหรับโลก ลักษณะนี้เกี่ยวกับเหตุผลภายในประเทศ การที่รัสเซียจะยอมรับความเป็นชาติมหาอำนาจตามธรรมดาภายใต้ระบบการควบคุมอาวุธอย่างได้ผลจริง ๆ นั้น ย่อมจะต้องมีการเปลี่ยนแปลงในความสัมพันธ์ของรัสเซียที่มีต่อโลก และที่สำคัญยิ่งไปกว่านั้นคือ การเปลี่ยนแปลงอย่างหน้ามือเป็นหลังมือในความสัมพันธ์ระหว่างรัฐและประชาชนชาวรัสเซียเอง นับเป็นเวลาร่วม ๔๐ ปี แล้วที่ประชาชนชาวรัสเซียได้รับการสั่งสอนว่า กฎอันแน่นอนทางประวัติศาสตร์บังคับให้โลกภายนอกเป็นปฏิปักษ์

อย่างรุนแรงต่อรัสเซียเสมอ และในบั้นปลายแล้ว รัสเซียจำจะต้องปราบ
 โลกภายนอกให้ราบคาบ สงครามหรือการต่อสู้อันจะหลีกเลี่ยงไม่ได้ในภาย
 ภาคหน้านั้น เป็นสาเหตุที่ทำให้รัสเซียต้องมีตำรวจลับควบคุมประชาชน
 อย่างเต็มที่ และทำให้ต้องแบ่งงบประมาณในอัตราส่วนที่สูงอย่างมาก
 เพื่อการลงทุนในอุตสาหกรรมหนักและเพื่อกิจการทหาร นโยบายโซเวียต
 รัสเซียทั้งหมดสำหรับสองช่วงอายุคนที่ผ่านมานี้สืบรากฐานมาจากข้อคิด
 สามประการดังที่กล่าวมาแล้วแต่ก่อนนั่นกล่าวคือ ศัตรูภายนอก การควบคุม
 ภายในโดยตำรวจและทหาร และการกินอยู่อย่างอึดอัดของประชาชนรัสเซีย
 และไม่ใช่แต่นโยบายเท่านั้น แม้กระทั่งสถาบัน โครงร่างของสังคมและ
 ลักษณะทางเศรษฐกิจของโซเวียตรัสเซียเองก็สืบรากฐานมาจากข้อคิดสาม
 ประการนั้นด้วย รากฐานแต่ละค้ำยันย่อมจะถูกทำลาย หากมีการยอมให้ระบบ
 ควบคุมอาวุธอย่างมีผลนั้น จัดตั้งขึ้นได้ภายในกลุ่มประเทศคอมมิวนิสต์

ทำไมจึงจะต้องเป็นเช่นนั้นเล่า ทั้งนี้ ก็เพราะว่าระบบการควบคุม
 อาวุธอย่างมีผลจริง ๆ นั้นย่อมจะสร้างสังคมแบบเปิดขึ้นในโซเวียตรัสเซีย
 เอง ประเทศรัสเซียซึ่งปกครองด้วยตำรวจและทหาร ตั้งอยู่ได้ก็เพราะ
 อ้างว่า มีชนต่างชาติมากอยทำจารกรรมและบ่อนทำลายอยู่ตลอดเวลา ประ
 เทศในลักษณะเช่นนี้จะคงตั้งอยู่ได้อย่างไร ในเมื่อประชาชนชาวรัสเซียได้
 รับการสั่งสอนว่า ความมั่นคงของประเทศนั้นขึ้นอยู่กับ การแลกเปลี่ยน
 บุคคลผู้มีสิทธิพิเศษทัดเทียมผู้ตรวจราชการ และชาวต่างประเทศจากโลก
 ตะวันตกจะเข้ามาในประเทศได้ตลอดเวลา และในสถานที่ทุกแห่งตลอดทั่ว
 ทั้งประเทศ โดยไม่จำต้องแจ้งเจ้าหน้าที่ล่วงหน้า และรัสเซียจะหลีกเลี่ยง
 ยุคอุดมโภคาได้อย่างไร หากทรัพยากรอันมีค่าซึ่งใช้จ่ายในงบประมาณ
 การทหารของประเทศ (เกือบร้อยละ ๒๐ ของผลิตภัณฑ์ขั้นต้นของชาติ)

กลายเป็นรายจ่ายเพื่อประโยชน์ของประชาชน พูดย่างง่าย ๆ ก็คือเหตุผลของการที่มีศัตรูภายนอก ตำรวจลับภายในและความอึดคั่งในการครองชีพ ย่อมสลายตัวไป และเหตุผลสำหรับการสร้างประชาธิปไตยและสวัสดิภาพของประชากร ย่อมมีน้ำหนักมากขึ้น ถ้าหากรัสเซียมีระบบการควบคุมอาวุธระหว่างชาติอันมีผลอย่างแท้จริง

ผลจากการเปลี่ยนแปลงระบบการบริหารภายในประเทศอย่างมาก มายเช่นนี้ทำให้ปัญหาเรื่องสันติภาพยุ่งยากมากขึ้น ไม่จำเป็นต้องคำนึงว่าความยืดหยุ่นของอุปสงค์อันสืบเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงราคา และรายได้ในประเทศรัสเซียจะมีลักษณะคล้ายคลึงกับในประเทศสหรัฐอเมริกาและยุโรปตะวันตกเพียงใดก็ตาม ย่อมจะเห็นได้อย่างแจ่มชัดว่า สังคมที่เปิดและยุคอุดมโภคซึ่งซ่อนรูปอยู่ในระบบการควบคุมอาวุธอันมีผลอย่างแท้จริง จำจะต้องมีการเปลี่ยนแปลงอย่างมากทางด้านแนวความคิดและสถาบันของโซเวียตรัสเซีย ในลักษณะที่นักการเมืองผู้ซึ่งประสงค์จะดำรงอำนาจอยู่ต่อไปย่อมจะพยายามหลีกเลี่ยงให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้

ในขณะนี้โซเวียตรัสเซียเป็นสังคมที่พร้อมทางด้านเทคนิคในการที่จะเข้าไปสู่ยุคอุดมโภค ทั้งในด้านโครงร่างของแรงงาน ซึ่งพิจารณาได้จากระดับการศึกษาและทักษะของคนงานและในด้านจิตใจของประชากร ดังจะเห็นได้จากบรรคานวนิยายต่าง ๆ ในปัจจุบัน และแม้กระทั่งจากแนวทางของระบบเศรษฐกิจรัสเซียเอง ซึ่งแสดงว่าความต้องการที่พักอาศัยและสินค้าบริโภคประเภทดาวารเริ่มมีน้ำหนักมากขึ้นจนเป็นที่ประจักษ์ทั่วไป แต่รัฐบาลโซเวียตรัสเซียพยายามทุกวิถีทางที่จะสกัดกั้นการเกิดยุคดังกล่าว

และพยายามที่จะควบคุมผลผลิตส่วนใหญ่ที่เพิ่มขึ้นในปีหนึ่ง ๆ ให้ไหลไปสู่กิจการทางด้านการทหารและการลงทุนในอุตสาหกรรมหนัก

เมื่อพิจารณาจากขั้นการจำเริญเป็นขั้น ๆ แบบของเรา จะเห็นได้ว่า รัสเซียเป็นชาติที่มุ่งหวังที่จะใช้ขั้นสังคมนิยมของตนไปในการสร้างความเป็นเจ้าโลก ทั้งนี้ โดยการยับยั้งมิให้เกิดยุคอุดมโภคาขึ้นภายในรัสเซีย สาเหตุประการสำคัญนั้นมีสี่ประการเนื่องจากข้อคิดที่ว่า โอกาสของการชิงชัยที่จะเป็นเจ้าโลกเหนือโลกตะวันตกนั้นจะแจ่มใส หรือความมั่นคงของรัสเซียจะดำรงอยู่ได้ในวิถีทางที่เหมาะสมกว่า หรือได้ผลมากกว่าวิธีนี้ และก็ไม่ใช่ว่าข้อคิดที่ว่า การแข่งขันสร้างอาวุธนั้นจะให้ประโยชน์แก่รัสเซียโดยตรง สาเหตุประการสำคัญที่ทำให้รัสเซียต้องดำเนินนโยบายอยู่เช่นนี้ก็ คือ ลัทธิคอมมิวนิสต์สร้างสังคมนิยมในลักษณะที่แปลกประหลาด เป็นสังคมนิยมที่ เหมาะกับการขยายผลิตรกรรมมากกว่าขยายความต้องการของประชากร จริงอยู่ ลักษณะของสังคมนิยมนี้ นั้น อาจจะเหมาะสมกับการสร้างสรรสภาพการณ์ให้ผ่านขั้นเตรียมการไปได้ แต่เราจะลงความเห็นยังไม่ได้ จนกระทั่งจะเห็นว่าโซเวียตรัสเซียสามารถแก้ไขปัญหาทางเกษตร ซึ่งกำลังประสบอยู่ในปัจจุบันให้สำเร็จลงด้วยดีเสียก่อน อย่างไรก็ตาม เราอาจจะสรุปได้ว่า ลักษณะของสังคมนิยมนี้สามารถจะบังคับให้ประเทศเคลื่อนจากขั้นทะยานขึ้นไปสู่ขั้นสังคมนิยมทางอุตสาหกรรมได้อย่างรวดเร็ว ดังเช่น สตาลินได้ประสบความสำเร็จมาแล้ว ทั้งนี้โดยมีข้อแม้ว่า ต้องยอมให้ลัทธิคอมมิวนิสต์ประทับแน่นในสังคม หากเราพิจารณากันอย่างถ่องแท้แล้วจะเห็นว่า ลัทธิคอมมิวนิสต์คงจะสลายตัวลงเป็นแน่ หากยังเข้าสู่ยุคอุดมโภคา อนาคตเช่นนี้คงจะเป็นที่เข้าใจกันอย่างดีในประเทศคอมมิวนิสต์ทั้งหลาย

ความยากลำบากในการชักจูงใจรัสเซีย

ปัญหามีอยู่ว่า เราจะชักจูงให้ประชาชนรัสเซียยอมรับความจริงของการกระจายอำนาจในโลกได้ด้วยวิธีใด และให้ยอมรับผลของการมีสันติภาพและผลของยุคอุดมโภคาได้อย่างไร ทั้งนี้ เพื่อที่ว่าประชาชนรัสเซียจะได้ก้าวหน้าไปในทิศทางเดียวกันกับมนุษยชาติทั้งหมด ในการที่จะแสวงหาพรมแดนทางจิตใจอันสร้างความสงบสุขให้แก่มวลมนุษย์ พวกเราในโลกที่อยู่ภายนอกลัทธิคอมมิวนิสต์จำจะต้องแสดงหลักการสามประการด้วยกัน

ประการแรก เราจำจะต้องแสดงว่า เราจะไม่ยอมให้รัสเซียก้าวหน้าทางด้านอาวุธยุทธโธปกรณ์มากกว่าเรา จนกระทั่งรัสเซียรู้สึกว่าการใช้อำนาจทางทหารนั้นไม่เป็นทางแก้ไขสถานการณ์ภายนอกได้เหมาะสมด้วยประการทั้งปวง

ประการที่สอง เราจำจะต้องแสดงว่า ประเทศที่ล้าหลังซึ่งในปัจจุบันเป็นความหวังของลัทธิคอมมิวนิสต์ สามารถที่จะก้าวหน้าอย่างสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี โดยผ่านจากภาวะขั้นเตรียมการไปสู่ภาวะขั้นทะยานขึ้นทางเศรษฐกิจภายในกรอบสร้างของโลกประชาธิปไตย และไม่ยอมรับคำชักนำหรือคำโฆษณาของลัทธิคอมมิวนิสต์ ข้าพเจ้าเองเชื่อว่าประการที่สองนี้เป็นหลักการที่สำคัญที่สุดสำหรับโลกตะวันตก

ประการที่สาม เราจำจะต้องแสดงให้ประชาชนรัสเซียเข้าใจหรือเห็นว่า รัสเซียมีโอกาสที่จะแสดงบทบาทอันน่าสนใจยิ่งในสายตาโลก ซึ่งไม่ใช่การแข่งขันสร้างอาวุธและการยอมแพ้โลกตะวันตกอย่างราบคาบ

การที่จะชักจูงใจรัสเซียให้หันมาเป็นชาติมหาอำนาจตามธรรมคานั้น ยังมีปัญหาอีกข้อหนึ่ง นั่นคือ ปัญหาเรื่องเวลา รัสเซียเองจำจะต้องแก้ไขปัญหาของการเปลี่ยนแปลงสังคมอย่างกล้าบดตะปอกเช่นนี้ด้วยตนเอง และ

ย่อมจะต้องใช้เวลาานมากทีเดียว ก่อนที่ประชาชนรัสเซียจะแก้ไขปัญหาทางค้านั้นสำเร็จ โลกตะวันตกสามารถที่จะทำให้การเปลี่ยนแปลงนั้นง่ายขึ้น แทนที่จะทำให้ยากขึ้นสำหรับประชาชนรัสเซียเอง ทั้งนี้ โดยสร้างสภาพการณ์ซึ่งทำลายล้างวิธีการใช้อำนาจทางทหารและทางการเมือง อันจะนำไปสู่ชัยชนะในระยะใกล้ และโดยอธิบายจนเป็นที่น่าเลื่อมใสถึงภาพในอนาคตที่เราประสงค์จะให้มวลมนุษยชาติบรรลุถึงและเป็นภาพที่แจ่มชัดและแน่นอนที่จะทำให้ประชาชนรัสเซียเองสามารถที่จะซึ่งประโยชน์ที่จะได้รับกับความเสียเปรียบของการมีระบบควบคุมอาวุธยุทธโปกรณ์ ใดๆก็ตาม จำจะต้องกินเวลานานกว่าประชาชนชาวรัสเซียจะยอมรับและซึมซาบถึงความหมายและผลลัพธ์ของโลกที่มีการกระจายอำนาจอันใหม่นี้ และจำจะต้องกินเวลานานที่จะทำให้ประชาชนชาวรัสเซียยอมรับว่า ชตาของประเทศในอนาคตคือการร่วมมือกับชาติมหาอำนาจที่เจริญก้าวหน้าไปแล้ว ในการที่จะพยายามสร้างสภาพการณ์ที่ประกันว่า เมื่อประเทศต่างๆ ในซีกโลกได้รวมทั้งประเทศจีนอย่างเข้ามามีถึงขั้นเจริญแล้ว จะไม่ทำลายโลก ดังเช่นในกรณีญี่ปุ่น เยอรมันนี และรัสเซียเองได้เคยกระทำมาแล้วในกาลก่อน ทั้งนี้ เพราะเหตุว่าอาวุธนิวเคลียร์ทำให้ความใฝ่ฝันของชาติแบบเก่า คือการก้าวหน้าไปสู่มหาอำนาจในโลกที่ยิ่งใหญ่ที่สุด เมื่อบรรลุสู่ความเจริญเต็มที่ (กีฬาของพระเจ้าไกเซอร์ ของฮิตเลอร์ ของนักการทหารของญี่ปุ่น และของสตาลิน) กลายเป็นสิ่งที่โลกไม่สามารถจะปล่อยให้ไปตามความต้องการของประเทศที่เจริญขึ้นมาใหม่เสียแล้ว

เราอาจจะกล่าวได้ว่า การเปลี่ยนแปลงแบบบุคคลั้นบรูค คงจะเกิดขึ้นภายในรัสเซียเป็นแน่หากปล่อยให้มีความพอสมควร และหากโลกตะวันตก

มีนโยบายอันเข้มแข็งพอที่จะป้องกันมิให้นโยบายของโซเวียตรัสเซียขยาย
 ออกไปนอกประเทศ ยิ่งพิจารณาถึงข้อเท็จจริงที่ว่าสตาลินได้สร้างและสนับสนุน
 นักวิทยาการและนายช่างที่ทันสมัย ซึ่งอายุมากพอที่จะสับเปลี่ยนกับ
 พวกผู้นำบอลเชวิกรุ่นเก่า ผู้ซึ่งมีความสามารถในการโต้เถียงและโฆษณาชวน
 ทักการเมืองแบบวางแผนอำนาจ ซึ่งไม่เหมาะสมกับยุคอุตสาหกรรมเหล็ก
 และเครื่องจักรและกองทัพอันทันสมัยในรัสเซียเสียแล้ว คณะนายช่าง วิศวกร
 และนักวิทยาศาสตร์ซึ่งในระหว่าง ๕-๖ ปีก่อนสงครามโลกครั้งที่ ๒ กำลังเป็น
 เครื่องมือในทางเศรษฐกิจอันสำคัญนั้น มาในปัจจุบันนี้จะเป็นบุคคลที่ดำรง
 ตำแหน่งในชั้นสูงและมีอำนาจในการบริหารและควบคุมกิจการของประเทศ
 แต่อุณหภูมิร้อนถัดไปจากคณะบุคคลเช่นกล่าวมาข้างต้นนี้ ย่อมถือว่าระบบ
 อุตสาหกรรมแบบใหม่เป็นของธรรมดาและก็ย่อมจะพยายามหาสิ่งอื่น ๆ
 ซึ่งสังคมนิยมรัสเซียภายในกรอบซึ่ง สตาลินวางไว้ นั้นไม่สามารถจะจัดสรรให้ได้
 ได้ ในปัจจุบันนี้เราอาจจะสังเกตเห็นว่าความเป็นตัวของตัวเองการมีสิทธิ
 แบบมนุษยชนตามธรรมดา และการพยายามแสดงเกียรติภูมิของรัสเซีย
 มากขึ้นในสายตาโลกมีน้ำหนักมากขึ้น ไม่ว่าในแง่ชาติหรือวัฒนธรรมประจำ
 ชาติก็ตาม นอกจากนี้แล้ว ก็ยังมีแรงดันมากขึ้นในทางด้านที่จะแสวงหา
 ระดับบริโภคที่สูงยิ่งขึ้นไปอีก และไม่ใช้ระดับบริโภคในอนาคตที่ประชาชน
 รัสเซียสนใจ แต่เป็นระดับการบริโภคในปัจจุบันที่ประชาชนรัสเซียต้องการ
 ประกอบกับมีการเข้าใจมากขึ้นถึงวิธีที่วิทยาศาสตร์สมัยใหม่ได้เปลี่ยนแปลง
 ปัญหาของการแบ่งอำนาจ รวมทั้งคติประจำใจทางด้านการทหาร ซึ่งรัสเซีย
 และคอมมิวนิสต์ล้วนแล้วแต่ยึดถือว่าเป็นความจริงจึงอันจะคงอยู่ชั่วกัล-
 ปาวสานนั้นก็กำลังเปลี่ยนไปด้วย

แนวทางเหล่านี้ผลักดันให้รัสเซียก้าวไปสู่ลัทธิชาตินิยม และการสร้างสวัสดิการเพื่อประชาชน แต่ยังไม่ประสบความสำเร็จโดยเด็ดขาดในสังคมหรือในนโยบายโซเวียตรัสเซียเอง ยิ่งไปกว่านั้นก็ไม่มีเหตุผลอันใดเลยที่จะทำให้เราเชื่อได้ว่า แนวทางที่ซ่อนตัวอยู่ในรัสเซียเหล่านี้จะนำชัยชนะมาได้โดยตัวของมันเองอย่างอัตโนมัติ แต่อย่างไรก็ดี เราควรจะเข้าใจว่าการเคลื่อนไหวและการเปลี่ยนแปลงทางความรู้สึกนึกคิดของประชาชนในช่วงอายุหนึ่ง ๆ ภายในสังคมโซเวียตรัสเซียและโดยเฉพาะอย่างยิ่งแนวความคิดของประชาชนรัสเซีย ผู้ซึ่งเกิดมาหลังจากที่รัสเซียได้ผ่านภาวะขั้นเจริญเต็มที่ไปแล้ว อาจจะแก้ไขปัญหาทางค่านิยมทัศนคติภาพในอนาคตได้หากโลกตะวันตกไม่เพิกเฉยต่อกิจการต่าง ๆ ที่ควรจะทำ

ข้อพิพาทซึ่งเผชิญกันอยู่ในปัจจุบัน ซึ่งได้แก่ข้อถกเถียงทางด้านการแสดงอำนาจและลัทธิการเมือง ตามปกติแล้วมักจะนำไปสู่สงครามตึงอูบัตินั้นมาในอดีต โดยทั่ว ๆ ไปแล้วมนุษยนิยมประเสริฐที่จะยอมตายเพื่อรักษาสิ่งที่ตนเคยชินมากกว่าที่จะยอมเปลี่ยนแปลงในแนวความคิด จิตใจและการมองดูโลกภายนอก ฉะนั้น จึงไม่มีสาเหตุอันใดที่จะทำให้เราพิจารณาถึงอนาคตด้วยความนิ่งนอนใจ แต่เมื่อพิจารณาในแง่ของการเปลี่ยนแปลงแบบบุกเดินบุรุก ผลทางด้านการมีอาวุธแบบใหม่และผลของการทะยานขึ้นของระบบเศรษฐกิจในเอเชียตะวันออกเฉียงกลาง แอฟริกา และอเมริกาใต้ ในแง่ต่าง ๆ เหล่านี้อาจจะทำให้เราสามารถชี้แจงให้ประชาชนรัสเซียเข้าใจถึงอนาคตที่จะก่ออันตรายมากกว่ากรณีที่รัสเซียยอมรับยุคของการมีรถยนต์สำหรับประชาชนส่วนใหญ่ ยุคของการมีบ้านตามชนเมืองสำหรับแต่ละครอบครัว และยุคของการมีระบบควบคุมอาวุธอย่างมีผลจริง ๆ

ความหมายรวบยอดของภาวะเจริญก้าวหน้าเป็นขั้น ๆ นั้น ให้แสงสว่างแก่ปัญหาเรื่องสันติภาพได้พอสมควร หลักการในวิธีการพิจารณาแบบนี้จึงเตรียมใจของเรา (และหวังว่านโยบายของชาติของเราด้วย) ให้เหมาะสมกับโลกที่จะมีการกระจายอำนาจโดยทั่ว ๆ ไป ซึ่งจะเกิดขึ้นในอนาคตอย่างแน่นอน และซึ่งเราเริ่มเผชิญกันบ้างแล้วโดยลักษณะอันประหลาดของอาวุธแบบใหม่ นอกจากนี้แล้วความหมายรวบยอดนี้ยังจะช่วยกำหนดระยะเวลาของการปรากฏตนของจีนและชาติต่าง ๆ ในซีกโลกใต้ ซึ่งในปัจจุบันยังมีได้ย่างเข้าสู่ขั้นทะยานขึ้นนั้นจะบรรลุสู่ขั้นนั้นในระยะเวลาอีกประมาณ ๑๐ ปีข้างหน้า นอกจากนี้แล้วก็ยังให้แสงสว่างพอสมควรถึงลักษณะของปัญหาอันยุ่งยากสำหรับคอมมิวนิสต์ ในการที่จะยอมล้มเลิกการกระจายอำนาจภายนอกประเทศ ในการที่จะยอมรับความสำคัญอันสูงสุดของสวัสดิการของประเทศและการยุติลักษณะควบคุมด้วยตำรวจและทหาร ยิ่งไปกว่านั้นยังช่วยนิยามขอบเขตของความหวังซึ่งที่ได้อธิบายในบทที่ ๗ มาแล้ว กล่าวคือ เราพอจะมองเห็นว่าแรงดันต่าง ๆ ภายในสังคมโซเวียตเอง อาจจะนำไปสู่การเรียกความสมดุลอันใหม่ในเรื่องทิศทางการสามทิศทางด้วยกัน ซึ่งระบบเศรษฐกิจที่เจริญอย่างเต็มที่แล้วอาจจะเลือกได้ ในกรณีนี้ก็คือการที่ตัวออกห่างจากหนทางที่จะแสวงหาอำนาจ ไปสู่หนทางที่ขยายการบริโภคและเพิ่มพูนสวัสดิภาพของปวงชนในความหมายที่กว้างที่สุด

หลังจากสันติภาพ

ประวัติศาสตร์ของสันติภาพและอันตรายต่อสันติภาพย่อมจะไม่ยุติลงด้วยการที่โซเวียตรัสเซียยอมรับยุคอุดม โภคา แม้กระทั่งจะมีการยอมรับระบบควบคุมอาวุธระหว่างชาติอย่างมีผลแท้จริงก็ตาม

ทั้งนี้ เนื่องจากว่าสังคมที่อยู่ในระหว่างการแปรสภาพอำนาจอุตสาหกรรมให้กลายเป็นการสร้างสินค้าและบริการสำหรับประชาชนภายในประเทศ และการกระจายสินค้าและบริการอันใหม่นี้ให้กว้างยิ่งขึ้นไปนั้น ย่อมจะสร้างสภาพการณ์ภายในประเทศมิให้ไปบุกรุกรั้งความชาติอื่น ๆ และพร้อมทั้งยอมรับการลดอธิปไตยของชาติลงไปบ้าง เพื่อที่จะรักษาสถานการณ์ทางเศรษฐกิจอันมีความสบายกายและใจ แต่การสรุปเช่นนี้เป็นวิธีการพิจารณาที่คัดค้านกับความตั้งใจในการวิจัยภาวะการจำเริญ วิธีการวิจัยแบบของเรา นี้ มิได้เสนอการพิจารณาความสัมพันธ์อันใกล้ชิด ระหว่างสันติภาพและยุคอุดมโภคา แต่เราพยายามที่จะเสนอทางเลือกของมวลมนุษยทั้งปวงต่างหาก

หลังจากที่ผ่านขั้นวิกฤติการณ์ในปัจจุบันนี้ไปได้แล้ว ยังมีเหตุการณ์ต่างๆ อันจะเกิดขึ้นในประวัติศาสตร์เมื่อแต่ละชาติต่างพยายามพัฒนาระบบเศรษฐกิจของตน อาทิเช่น เหตุการณ์สองประการอันสำคัญ ซึ่งนอกเหนือการควบคุมอาวุธยุทธโศปกรณ์ในอนาคต ได้แก่ปัญหาทางด้านความสัมพันธ์ระหว่างซีกโลกเหนือและใต้ เมื่อสังคมทั้งหมดได้รับการปรับปรุงให้ทันสมัยขึ้นมาแล้ว และจะเป็นปัญหาทางด้านเผ่าพันธุ์อีกด้วย อีกประการหนึ่ง ได้แก่ปัญหาทางด้านการรักษาระบบควบคุมอาวุธให้คงทนในระยะอันยาวนานหลังจากที่ระบบนี้ได้เกิดขึ้นแล้ว

ความหมายของการกระจายอำนาจสำหรับยุโรปตะวันตก

ในขั้นนี้เราขอกล่าวถึงทรรศนะอันพิเศษของวิธีพิจารณาของเรานี้ กล่าวคือ ความหมายของการก้าวหน้าคามภาวะเป็นลำดับไปเหล่านี้จะเปลี่ยนแปลงบทบาทและฐานะในปัจจุบันและในอนาคตของอังกฤษและของยุโรปตะวันตกทั้งหมดในบริเวณแย่งอำนาจของโลก

หากภาพที่สร้างขึ้นใหม่ในบทนี้ตามความหมายของการจำเริญทางเศรษฐกิจเป็นลำดับไปนั้น เป็นภาพที่ใกล้เคียงความจริงพอสมควรแล้ว อนาคตก็ไม่ควรจะเป็นเรื่องที่น่าสพึงกลัวมากเท่าใดนัก . . . จริงอยู่ ซาติมหาอำนาจที่ขยายกำลังของตนออกไปเรื่อย ๆ อาจจะทำลายมนุษยชาติด้วยการระเบิดโลก . . . แต่ในแง่กิจการต่าง ๆ ที่จำเป็นจะต้องดำเนินในโลกที่กระจายอำนาจออกไปทั่ว ๆ นี้ อังกฤษและยุโรปตะวันตกก็ยังคงมีบทบาทอันสำคัญในการริเริ่ม . . . ในการให้ความคิดและในการสร้างความรู้สึคนึกคิดทางค่านิยมมนุษยธรรม . . . การแข่งขันสร้างอาวุธมักจะทำให้เราเข้าใจผิดถึงสิ่งที่เกิดขึ้นจริง ๆ และถึงสิ่งที่จำเป็นจะต้องกระทำ

อังกฤษและยุโรปตะวันตกมีทั้งทรัพยากรและความสามารถทางด้านเทคนิคเพียงพอที่จะแสดงบทบาทสำคัญในการที่ช่วยทำให้ภูมิภาคอันล้าหลังที่อยู่ในโลกกลุ่มคอมมิวนิสต์ ผ่านภาวะการจำเริญเป็นลำดับ ๆ . . . ไปด้วยดี ตั้งแต่ขั้นเตรียมการ จนกระทั่งผ่านขั้นทะยานขึ้นของระบบเศรษฐกิจ ทั้งนี้โดยไม่จำเป็นต้องตกไปอยู่ในกำมือของระบบสังคมนิยมใหม่อันแปลกประหลาด กล่าวคือ ระบบคอมมิวนิสต์ และโครงสร้างของเครื่องจักรภาพอังกฤษจัดได้ว่าเป็นรากฐานและลักษณะร่วม มีระหว่างชาติอันดีกว่าลัทธิอาณานิคม . . . ไม่มีเหตุผลอันใดเลยที่อังกฤษจะไม่สามารถลดความสนใจทางด้าน การแบ่งปันสินค้าให้ประชากรตนบริโคมมากขึ้น . . . และหันมามุ่งสนใจในการช่วยให้แผนการเศรษฐกิจ ๕ ปี แผนที่ ๓ ของอินเดียประสบความสำเร็จอย่างงดงาม . . . อนาคตของเครื่องจักรภาพอังกฤษขึ้นอยู่กับความสำเร็จของแผน ๕ ปี . . . เป็นอย่างมาก . . . ยุโรปตะวันตกยังมีบทบาทอันสำคัญอีกประการหนึ่งในการช่วยชักจูงให้รัสเซียหันเหทิศทางที่จะก้าวหน้าในอนาคต . . . โดยเริ่มติดต่อกับและเจรจากับโลกคอมมิวนิสต์อย่างมีเหตุมีผลก็ยิ่ง . . . และชาติเหล่านี้ดูจ

เดียวกับอังกฤษย่อมสามารถจะสร้างกำลังทหารอันแข็งแกร่งได้ และเมื่อรวมกับกำลังของสหรัฐอเมริกาแล้วก็เพียงพอที่จะระงับภัยจากสงครามไม่ว่าจะเป็นสงครามนิวเคลียร์หรือสงครามภายในขอบเขตที่จำกัดก็ตาม

สำหรับอนาคตแล้ว เห็นจะไม่มี การกลับไปสู่การสร้างจักรวรรดิแบบโบราณอีก สังคมโบราณได้เคลื่อนไปสู่ภาวะเตรียมการไกลเกินไปที่จะทำให้การสร้างจักรวรรดิแบบสมัยก่อนสงครามโลกครั้งที่ ๑ เป็นรูปร่างขึ้นได้ และหากเราล้มเลิกความคิดที่ว่าอำนาจทั้งหมดในโลกนั้นได้เปลี่ยนมือจากยุโรปตะวันตกไปสู่กรุงมอสโกและกรุงวอชิงตันแล้ว และหากว่าเรามองดูโลกในสภาพการณ์ที่เป็นอยู่ในปัจจุบันและมองดูโอกาสและอันตรายอันจะพึงเกิดขึ้นในอนาคต เราจะเห็นได้อย่างแจ่มชัดว่า เราควรจะต้องพยายามที่จะสร้างและจัดระบบโลกให้มีชาติที่มีอำนาจวางตัวเป็นกลางและทุก ๆ ประเทศจะมีโอกาสได้รับประโยชน์จากเทคนิคแบบทันสมัยด้วยกันทั้งสิ้น อันที่จริงแล้วในปัจจุบันกรุงวอชิงตันและกรุงมอสโก ไม่สามารถที่จะดำเนินงานไปได้เป็นอย่างอื่น นอกจากในฐานะชาติมหาอำนาจเป็นกลางเช่นเดียวกัน ยกเว้นในข้อพิพาท ๒-๓ ข้อเท่านั้น ที่ทั้งสองประเทศสามารถวางตนเป็นพี่เบิ้มได้อย่างเต็มที่

จากทรรศนะในแง่นี้ เราจึงสรุปได้ว่าไม่มีสาเหตุอันใดที่ยุโรปตะวันตกจะรู้สึกเสียดายเหตุการณ์ในอดีตหรือสงสารตัวเองในสถานการณ์ปัจจุบันและยิ่งไปกว่านั้น การที่ประชาชนในยุโรปตะวันตกเศร้าใจในการสูญเสียฐานะทางมหาอำนาจของตน จะสร้างอันตรายให้แก่พวกเราทั้งหมด ทั้งนี้เพราะเหตุว่า อังกฤษและยุโรปตะวันตกยังมีบทบาทและหน้าที่อันสำคัญอย่างยิ่งในการที่จะช่วยสร้างสถานการณ์ซึ่งเราทั้งหมดต่างก็อยากจะได้และสถานการณ์ดังกล่าวนี้จะไม่เกิดขึ้นมาได้เลย หากยุโรปตะวันตกไม่พร้อม

ใจกันรับบทบาทอันนี้ กิจการที่จะต้องทำในอนาคต ก็คือ การระงับ
 อันตรายอันอาจจะทำลายโลกมนุษย์ (อันตรายนี้เกิดขึ้นโดยการศึกษาใหม่ ๆ
 บรรลุสู่ความเจริญเต็มที่) และการที่แบ่งทรัพยากรของยุโรปตะวันตกอัน
 เพิ่มขึ้นอยู่เรื่อย ๆ ไปใช้ในกิจการต่าง ๆ ซึ่งควรจะต้องกระทำ เช่น การ
 ช่วยเหลือในการทะยานขึ้นของชาติต่าง ๆ เป็นต้น แม้ว่าภายในประเทศ
 ต่าง ๆ ในยุโรปตะวันตกจะมีแรงดันทางด้านการศึกษาปริมาณสินค้าและ
 บริการสำหรับการบริโภคภายในก็ตาม หากเราทวนการแข่งขันทางเรื่อง
 การสะสมอาวุธยุทโธปกรณ์แล้ว สหรัฐอเมริกาก็สามารถที่จะดำเนินกิจการ
 ไปได้ โดยที่อังกฤษและยุโรปตะวันตก ถือว่าอนาคตของตนนั้นยังคงอยู่
 ในกำมือของตนเช่นเดิม และอย่างน้อยที่สุดก็ยังคงอยู่ในกำมือไม่น้อยไป
 กว่าประชากรชาติอื่น ๆ ในพื้นพิภพของเรา

การทะยานขึ้นในอดีตและปัจจุบัน

รากฐานของการวิจัยในหนังสือนี้สืบเนื่องมาจากสมมติฐานที่ว่า
 การวิจัยของเรามีประโยชน์อยู่มากและใกล้เคียงความจริงพอสมควร
 สำหรับการพิจารณากรรมวิธีของการทะยานขึ้น ซึ่งกำลังเกิดขึ้นในทวีป
 เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ออฟริกาและอเมริกาใต้ และซึ่งเป็นไปในลักษณะ
 เดียวกับภาวะขั้นเตรียมการและขั้นทะยานขึ้นของสังคมในปลายศตวรรษ
 ที่ ๑๘ ศตวรรษที่ ๑๙ และต้นศตวรรษที่ ๒๐ มาถึงตอนนี้เราควรจะถาม
 ว่า การเปรียบเทียบดังกล่าวใกล้เคียงความจริงสักเท่าใด หรือมีอะไรที่
 คล้ายคลึงกันบ้าง และแตกต่างจากกันบ้าง และจากความแตกต่างเหล่านี้จะ
 ก่อความหมายอย่างไรในอนาคต

ความคล้ายคลึงกัน

ทางด้านความคล้ายคลึงกันนั้นก็มองเห็นอย่างง่าย ๆ สำหรับในแง่เศรษฐกิจแล้วเราอาจจะสังเกตเห็นปัญหาและลักษณะหลายอย่างที่เดียวกันที่คล้ายคลึงกับอดีต ประเทศส่วนใหญ่ที่ยังล้าหลังอยู่ในปัจจุบันจำเป็นต้องแบ่งปันทรัพยากรของตนในอัตราส่วนที่สูงพอที่จะสร้างและปรับปรุงภาคเศรษฐกิจสามภาค ซึ่งอยู่นอกอุตสาหกรรมและจำเป็นต่อการเจริญก้าวหน้าทางอุตสาหกรรม ภาคเศรษฐกิจเหล่านี้ได้แก่ภาคสินค้าประเภททุนสังคม ภาคการเกษตรและภาคการค้าต่างประเทศ ซึ่งสืบรากฐานมาจากการใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์ขึ้นกว่าเก่า นอกจากนี้แล้ว จำจะต้องแสวงหาอุตสาหกรรมแบบใหม่ ซึ่งเมื่อใช้เทคนิคแบบใหม่แล้วจะนำไปสู่การก้าวหน้าอย่างรวดเร็วในอนาคตได้ พร้อมทั้งทำให้มีการนำกำไรส่วนใหญ่กลับคืนมาสู่การขยายงานต่อไป

ประเทศหลายประเทศกำลังเผชิญกับปัญหาของการสร้างสินค้าประเภททุนดังได้พิจารณาในบทที่สี่ ซึ่งได้มีการพิจารณาวิธีการและกลไกภายในระบบเศรษฐกิจเอง และภายในการทะยานขึ้นของระบบเศรษฐกิจประเทศล้าหลังเหล่านี้จำเป็นต้องพยายามค้นหาวิถีทางที่จะดึงรายได้อันสูงกว่าระดับขั้นยังชีพให้ไหลไปสู่ภาคเศรษฐกิจอันทันสมัย ซึ่งแต่ก่อนรายได้อันสูงกว่าระดับยังชีพนี้มีได้นำไปลงทุนทางด้านเพิ่มผลผลิตเลย เพราะเหตุว่าสังคมโบราณอันสืบรากฐานจากการเกษตรแบบล้าหลังนั้นมีการควบคุมรายได้ประเภทนี้ ให้หมดเปลืองไปในการบริโภคอันฟุ่มเฟือย นอกจากนี้แล้วประเทศเหล่านี้จำเป็นต้องหาทางที่จะดึงผู้ประกอบการค้าขายและให้เงินกู้ไปสู่การอุตสาหกรรม และเพื่อที่จะบรรลusu่วัตถุประสงค์เหล่านี้ ประเทศเหล่านี้

จำจะต้องใช้นโยบายการคลัง การเงิน การศึกษา และนโยบายอื่นๆ ซึ่งมีลักษณะคล้ายคลึงกับนโยบายซึ่งได้เคยใช้มาแล้วในอดีต

ปัญหาที่อยู่นอกเหนือการเศรษฐกิจก็มีความคล้ายคลึงกับปัญหาดังกล่าวในอดีตเป็นอย่างมากจนไม่จำเป็นต้องอธิบายมากนัก ทางด้านการเมืองเราจะเห็นการรวมบุคคลต่างๆ ตั้งแต่พวกอนุรักษนิยมไปจนกระทั่งถึงบุคคลที่จะบังคับให้การปรับปรุงประเทศดำเนินไปในอัตราที่รวดเร็วโดยไม่คำนึงถึงข้อเสียหายแก่ประการใด และต่อมาภายหลังบุคคลเหล่านี้เกิดมีการขัดแย้งกันขึ้น ปัญหาทางด้านความสมดุลระหว่างการแสดงความใฝ่ฝันของชาตินิยมในทางเศรษฐกิจภายในประเทศ กับการแสดงอำนาจออกภายนอกประเทศ ย่อมจะเกิดขึ้นได้ในทุกกรณี ในทุก ๆ ประเทศที่ได้ผ่านภาวะการจำเริญเป็นลำดับ บทบาทชาตินิยมอันเป็นปฏิปักษ์ต่อการบูรณาการภายนอกสืบเนื่องต่อกันไปในฐานะตัวจักรกลที่สร้างการปรับปรุงสังคมโบราณให้ทันสมัย บทบาทนี้อาจจะเชื่อมโยงกับแรงกดดันทางอื่น หรือในบางขณะอาจจะสกัดกั้นแรงกดดันเหล่านั้น

สำหรับนักประวัติศาสตร์แล้ว การเปลี่ยนแปลงทางสังคมในบรรดาประเทศเหล่านี้ มีลักษณะคล้ายคลึงกันหมด เริ่มแต่การชักจูงให้ชาวนาเล็กใช้วิธีการผลิตดั้งเดิมของตนไปใช้วิธีการผลิตสู่ตลาดอันกว้างใหญ่กว่าที่ตนเคยชิน และการสร้างคณะนายช่างเทคนิคคณะหนึ่ง ซึ่งสามารถที่จะใช้เทคนิคแบบทันสมัยได้ รวมทั้งการสร้างผู้ประกอบการกลุ่มหนึ่งซึ่งมิได้มุ่งที่จะแสวงหากำไรอย่างมากมาจากระดับการผลิตและเทคนิคการผลิตที่มีอยู่ในปัจจุบัน แต่ทว่ามุ่งที่จะขยายผลิตรวมภายใต้ระบบที่มีการเปลี่ยนแปลงเทคนิคอยู่เสมอ ๆ และการสร้างข้าราชการพลเรือนและทหารที่

ประกอบอาชีพในการรับราชการโดยตรง และเป็นผู้ที่พอใจในเงินเดือนที่
ได้รับพอสมควร ผู้ซึ่งมุ่งไปในการสร้างสวัสดิการของชาติและมาตรฐาน
ของการปฏิบัติงานอันมีประสิทธิภาพสูงยิ่งขึ้นไปเรื่อย ๆ แทนที่จะมุ่งอยู่กับ
การฉ้อราษฎร์บังหลวงเพื่อมาเลี้ยงดูครอบครัว เผ่าพันธุ์ หรือละแวกของตน

ความแตกต่างบางประการ

เมื่อมีความคล้ายคลึงก็ย่อมมีความแตกต่างอยู่บ้าง ความแตกต่าง
บางประการทำให้การที่จะย่างเข้าสู่ขั้นทะยานขึ้นอย่างสำเร็จด้วยดีนั้น
ประสบความสำเร็จลำบากมากขึ้น และความแตกต่างบางประการทำให้การก้าว
หน้าดังกล่าวง่ายขึ้นกว่าเดิม

ความยากลำบากอันสำคัญที่สุดสืบเนื่องมาจากข้อเท็จจริงที่ว่า
ประเทศล้าหลังในปัจจุบันมีโอกาที่จะใช้เทคนิคแบบใหม่ซึ่งกว้างขวางอย่าง
มาก ในที่นี้รวมทั้งเทคนิคทางด้านสาธารณสุขด้วย เทคนิคแบบใหม่ทาง
ด้านสาธารณสุขและทางด้านการแพทย์มีผลอย่างชะงัดและรวดเร็วเสียด้วย
เฉพาะอย่างยิ่งในการลดอัตราการตายลง นอกจากนี้แล้วก็ยังไม่ต้องการ
ลงทุนมากนัก และไม่มีการต่อต้านทางด้านสังคมและการเมืองแต่ประการ
ใด ดังนั้น อัตราการขยายตัวของประชากรในประเทศล้าหลังจึงสูงกว่าใน
ประเทศที่เจริญก้าวหน้าในปัจจุบัน ในสมัยที่ประเทศเหล่านี้ผ่านภาวะ
เตรียมการ

ตามประวัติศาสตร์ อัตราการขยายตัวของประชากรในระหว่างขั้น
ทะยานขึ้นของระบบเศรษฐกิจมักจะต่ำกว่าร้อยละ ๑.๕ ต่อปี ในฝรั่งเศสต่ำ
จนถึงร้อยละ ๐.๕ เยอรมนี ญี่ปุ่น และ สวีเดน ประมาณร้อยละ ๑
อังกฤษเคยขึ้นสูงถึงร้อยละ ๑.๔ ในระยะ ๒๐ ปีก่อน ค.ศ. ๑๙๒๐ สหรัฐ-

อเมริกาในศตวรรษที่ ๑๙ (เกินกว่าร้อยละ ๒.๕) และรัสเซียก่อน ค.ศ. ๑๙๑๔ (เกินกว่าร้อยละ ๑.๕) ถือว่าเป็นกรณียกเว้นและในทั้งสองกรณีนี้ อัตราขยายตัวอันสูงเกิดในระยะเวลาที่มีการขยายเนื้อที่เพาะปลูกอย่างรวดเร็ว อัตราการขยายตัวประจำปีของภูมิภาคที่ยังล้าหลังในโลกปัจจุบัน มีดังนี้ อเมริกาใต้ร้อยละ ๒.๕ เอเชียใต้ร้อยละ ๑.๕ ตะวันออกกลางร้อยละ ๒.๓ เอเชียตะวันออกไกลร้อยละ ๑.๕ แอฟริการ้อยละ ๑.๗

อัตราการขยายตัวที่สูงกว่าในอดีตเหล่านี้ทำให้ภาวะการทะยานขึ้นยิ่งหนักหน่วงขึ้นและสร้างความหนักใจในอนาคตทั้งในแง่ผลิตภัณฑ์มวลรวมของชาติและในแง่การปรับปรุงทางด้านเทคนิคการเกษตร สำหรับในแง่ผลิตภัณฑ์มวลรวมของชาติ หากเราใช้อัตราส่วนระหว่างทุนและผลิตภัณฑ์สำหรับการลงทุนที่เพิ่มขึ้นทุก ๆ ๑ หน่วยว่าเป็น ๓ ต่อ ๑ แล้ว เพียงแค่การขยายตัวของประชากรร้อยละ ๑ ต่อปีเท่านั้นเอง สังคมดังกล่าวก็จำเป็นต้องลงทุนเพิ่มขึ้นอีกร้อยละ ๓ ของรายได้ประชาชาติ พิจารณาจากลักษณะการบริโภคในดินแดนที่ยากจนเหล่านี้ ภาวะอันหนักหน่วงและที่มีความสำคัญยิ่งย้อมขึ้นอยู่กับปัญหาของการจัดสรรอาหารและการทำให้การกระจายเทคนิคแบบทันสมัยในการเกษตรเป็นไปอย่างรวดเร็ว ซึ่งมีความสำคัญยิ่งกว่าในกรณีที่ผ่านมาการจำเริญขึ้นแรกๆ ไปแล้ว ทั้งนี้ เพื่อที่จะป้องกันมิให้ความพยายามทะยานขึ้นต้องประสบความล้มเหลว

ในแง่การเมืองและสังคมแล้ว อัตราการขยายตัวอย่างรวดเร็วของประชากรสร้างภาวะในวิถีทางอื่น ๆ อีก กล่าวคือการขยายตัวอย่างรวดเร็วนี้ทำให้เกิดปัญหาการว่างงานตลอดปี หรือว่างเพียงบางเดือน การว่างงานกลายเป็นเรื่องที่มีความสำคัญอย่างมากสำหรับนโยบายของประเทศ ทั้งนี้

เพราะเหตุว่าประชากรของดินแดนเหล่านี้ (โดยเฉพาะอย่างยิ่งประชากรผู้อาศัยอยู่ในตัวเมือง) มีชีวิตอยู่ในโลกที่มีการติดต่อระหว่างชาติอย่างใกล้ชิด ทำให้ความพลาดหวัง และความเสียใจ ของประชากรเหล่านี้มีน้ำหนักและความรุนแรงพอที่จะเห็นได้มากกว่า ในกรณีอดีตในสถานการณ์เช่นเดียวกัน ความแตกต่างระหว่างระดับการบริโภคในปัจจุบันและระดับ ซึ่งคิดว่าจะเป็นไปได้ในอนาคตย่อมเป็นที่ประจักษ์อย่างแจ่มชัดสำหรับประชากรโดยทั่ว ๆ ไป และความรู้สึกในการแตกต่างระหว่างระดับทั้งสองนี้ก็กระจายออกไปทั่วประเทศอย่างรวดเร็วด้วย

ประการสุดท้าย สงครามเย็นซึ่งสร้างสภาพการณ์ที่เผชิญหน้าอยู่ในโลกปัจจุบันนี้ มีผลสะท้อนไปยังลักษณะของการเปลี่ยนแปลงในภูมิพิภพที่ล้าหลังอย่างมาก แรงดึงดูดระหว่างผลประโยชน์ของความมั่นคงของโลกคอมมิวนิสต์และของโลกภายนอกกลุ่มคอมมิวนิสต์ มักจะผลักดันความสนใจ ความสามารถและทรัพยากรไปจากกิจการพัฒนาภายในประเทศ โดยเฉพาะในประเทศที่อยู่ใกล้ชิดกับพรมแดนประเทศคอมมิวนิสต์ ดังนั้นประเทศเหล่านี้จะต้องมีการใช้จ่ายในกิจการทหารมากกว่าเท่าที่ควร นอกจากนี้แล้ว ปัญหาทางลัทธิการเมืองในสงครามเย็นทำให้มีความรู้สึกนึกคิดถึงการเลือกระบบการปกครองประเทศว่าควรจะใช้วิธีคอมมิวนิสต์ หรือวิธีประชาธิปไตยดีในการที่จะปรับปรุงประเทศให้ทันสมัยขึ้น ยิ่งไปกว่านั้น การที่มีขบวนการคอมมิวนิสต์ระหว่างประเทศ ซึ่งมีวัตถุประสงค์ที่จะเข้ามาปกครองประเทศล้าหลังต่าง ๆ ทำให้เกิดการตั้งจุดสมองชั้นนำไปบ้างจากพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศและทำให้เกิดการแยกเป็นก๊กเป็นเหล่าภายในประเทศ ซึ่งทำให้เกิดความเสียหายแก่การทะยานขึ้นเป็นอย่างมาก

ความได้เปรียบบางประการ

แม้ว่าประเทศล้าหลัง ในปัจจุบันจะมีความเสียเปรียบอยู่บ้างก็ตาม แต่ก็ได้รับประโยชน์จากสถานการณ์สองประการด้วยกัน ซึ่งไม่ได้เกิดขึ้นในอดีต หรือเกิดขึ้นแต่มีขอบเขตแคบกว่า ประการแรก เทคนิคแบบทันสมัยอันค้ำค้ำงและรอคอยเพื่อที่จะให้นำไปใช้นั้น มีปริมาณสูงกว่าในอดีตอย่างมากมายประการที่สอง การช่วยเหลือระหว่างประเทศทางด้านเทคนิค หรือให้เงินกู้ยืมได้เงื่อนไขที่ไม่รุนแรงนัก หรือให้เปล่า รวมทั้งการจัดสรรอาหารและพืชเส้นใยอันมีเหลือเพื่อให้แก่ประเทศล้าหลัง ทั้งหมดนี้ล้วนแล้วแต่เป็นลักษณะพิเศษเฉพาะโลกปัจจุบันนี้เท่านั้น ในอดีตประเทศที่กำลังปรับปรุงสังคมนั้นย่อมสามารถที่จะติดต่อกับตลาดทุนเอกชนระหว่างประเทศได้โดยการประกาศขายพันธบัตรของตน ซึ่งส่วนใหญ่แล้วมักจะใช้เงินที่ได้รับมาในการสร้างสินค้าทุกประเภทสังคม และบางประเทศอาจจะถือโอกาสหลีกเลี่ยงเงื่อนไขอันรุนแรงโดยไม่ยอมชำระเงินต้นและดอกเบี้ยคืนเอาคือ ๆ แต่อย่างไรก็ตามการเปลี่ยนแปลงทางด้านโครงการร่างของตลาดเงินทุนและพร้อมทั้งความไม่แน่นอนในสถานการณ์ในปัจจุบันทำให้ปริมาณเงินทุนเอกชนที่ไหลไปสู่การสร้างสินค้าประเภททุนสังคมลดน้อยลงไปมาก ฉะนั้น การที่รัฐบาลของประเทศอุตสาหกรรมจะให้การช่วยเหลือทางด้านการเงินมากขึ้นนั้น นับได้ว่าเป็นการชดเชยความเสียเปรียบอันเป็นผลสืบเนื่องมาจากสงครามเย็น

หลักการสำคัญ ๓ ข้อ ในการดำเนินนโยบาย

ในขณะที่สังคมที่กำลังเปลี่ยนแปลงต้องเผชิญกับความยากลำบากมากกว่าในสมัยก่อน สังคมเหล่านี้มิได้ใช้ประโยชน์อย่างเต็มที่จากความ

ได้เปรียบบางประการ ซึ่งสังคมที่กำลังเปลี่ยนแปลงในปัจจุบันมีโอกาสมากกว่าสังคมในขั้นเตรียมการในสมัยก่อน จากการพิจารณาเปรียบเทียบความได้เปรียบและเสียเปรียบของสังคมในปัจจุบันเมื่อเทียบกับในยุคก่อน เราใคร่ขอเสนอหลักการ ๓ ข้อในการดำเนินงานของประเทศที่กำลังเผชิญกับความยุ่งยากอันเกิดจากการเปลี่ยนแปลง ทั้งนี้จะช่วยให้ชาติต่าง ๆ เคลื่อนผ่านขั้นเตรียมการและทะยานขึ้นไป ได้โดยราบรื่น และในขณะเดียวกัน ก็ยังสามารถรักษาการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมให้เป็นไปตามวิถีทางประชาธิปไตยโดยมากขึ้นเป็นลำดับอีกสองข้อหนึ่งด้วย

หลักการประการแรก เทคนิคที่มีอยู่ในปัจจุบัน ควรจะได้ถูกนำมาใช้ให้เป็นประโยชน์อย่างเต็มที่ สำหรับการเพิ่มพูนประสิทธิภาพในภาคเกษตรกรรม ทั้งนี้ รัฐบาลต้องมุ่งหน้าปรับปรุงการเกษตรอย่างจริงจังและเร่งรัดกว่าเท่าที่เป็นมาในปัจจุบัน ถึงแม้ว่าอัตราเกิดที่ลดลงอย่างรวดเร็วที่สุดเท่าที่จะทำนั้น ย่อมช่วยบรรเทาความยากลำบากในการพัฒนาเศรษฐกิจไปบ้าง แต่ผลประโยชน์อันพึงจะได้รับจากการชลประทาน ปุ๋ยเคมีและเมล็ดพืชที่ดีขึ้นกว่าเดิม จะช่วยเพิ่มปริมาณอาหารที่บุคคลแต่ละคนบริโภคภายในประเทศในระยะเวลาช่วงหนึ่ง แม้ว่าประชากรจะขยายตัวในอัตราที่สูงขึ้นกว่าเดิมาก็ตาม บัจจุบันที่ขีดกำหนดขอบเขตผลประโยชน์เหล่านี้ได้แก่จำนวนและความสามารถของนักวิชาการ ผู้ซึ่งยินดีและสามารถไปพำนักอาศัยในชนบทเป็นระยะเวลาสั้นพอที่จะพิสูจน์ให้ชาวนาตามลแวกต่าง ๆ ที่ตนอยู่เห็นอย่างแจ่มแจ้งในผลประโยชน์ของวิธีการแบบใหม่ เราไม่ต้องเกรงว่าภายในสภาพการณ์ของสังคมที่กำลังพัฒนาในปัจจุบัน ความกินดีอยู่ดีของประชาชนจะได้รับผลกระทบกระเทือนจากการลงทุนที่เร่งรัดให้เพิ่มขึ้นกว่าเดิมาอย่างรวดเร็ว โดยที่เกรงไปว่า จะไปตัดปริมาณสินค้าและบริการที่คง

เหลือสำหรับการบริโภคของประชาชนลง การลงทุนทางภาคเกษตรกรรม แปลงกว่าการลงทุนทางค้ำอื่น ตรงที่ผลตอบแทนที่ได้รับจากการลงทุน นั้นกลับคืนมาสู่รัฐอย่างรวดเร็วและอย่างมากมาย อันตรายต่อความกินดี อยู่ดีนั้นขึ้นอยู่กับความล่าช้าของผู้ดำเนินการที่จะยอมเผชิญหน้ากับปัญหา ทางเกษตรกรรมอย่างเต็มที่ และตั้งใจทุ่มเทแรงงานและทรัพยากรให้แก่ การเพิ่มประสิทธิภาพทางการเพาะปลูก โดยอาศัยการกระจายเทคนิคใหม่ๆ ออกไปทั่วทั้งสังคมภูมิภาคชนบท ความล่าช้าทางด้านนี้ต่างหากจะก่อ อันตรายให้แก่ความกินดีอยู่ดีของประชาชนในประเทศ

ประการที่สอง โอกาสที่จะใช้ประโยชน์จากการช่วยเหลือของต่างประเทศนั้นควรจะได้รับจัดการให้ดีขึ้นกว่าเดิม โดยพยายามให้ประเทศ ผู้ให้และผู้รับได้ความช่วยเหลือมากขึ้น และมีโครงการวางกำหนดไว้อย่าง รอบคอบและติดต่อกันไป เมื่อพิจารณาระดับการขยายตัวของประชากร ในปัจจุบัน และระดับการสร้างสินค้าประเภททุนภายในประเทศ รวมทั้ง ระดับการช่วยเหลือจากต่างประเทศแล้ว เราอาจจะกล่าวได้ว่า จะต้อง มีการช่วยเหลือเพิ่มขึ้นอีก ๔,๐๐๐ ล้านดอลลาร์ต่อปี หากประสงค์จะ ช่วยผลักดันให้ประเทศต่าง ๆ ในอาฟริกา ตะวันออกกลาง เอเชีย และ อเมริกาใต้ ก้าวขึ้นสู่ลักษณะการเจริญทางเศรษฐกิจอย่างชนิดติดต่อกัน หนึ่ง ซึ่งมียรายได้ต่อคนเพิ่มขึ้นประมาณ ๑.๕ % ต่อปี ในดินแดน หลายแห่ง การเปลี่ยนแปลงภายในอาจยังไม่ก้าวหน้าพอที่จะใช้ ประโยชน์จากเงินช่วยเหลือจากต่างประเทศในระดับที่ใช้คำนวณยอดเงิน ช่วยเหลือข้างบนนี้ * ตัวเลขเกี่ยวกับเงินช่วยเหลือซึ่งอาจจะเหมาะสมกับ

* หลักการและตัวเลขที่ใช้ในการคำนวณได้ผลลัพธ์ ๔,๐๐๐ ล้านดอลลาร์นี้ คุ้ได้จากหนังสือชื่อ "A Proposal" แต่งโดย M.F. Millikan และ W.W. Rostow พิมพ์ที่ New York ก.ศ. 1957

ความเป็นจริงคงจะต่ำกว่า ๔,๐๐๐ ล้านเหรียญ อย่างไรก็ตาม เราอาจจะสรุปได้ว่า ระดับความช่วยเหลือในปัจจุบันยังไม่เพียงพอกับความสามารถในอันที่จะขยายการผลิตให้รวดเร็วกว่าอัตราการขยายตัวของประชากรในภูมิภาคที่สำคัญต่อความปลอดภัยของโลก และเป็นภูมิภาคที่สามารถจะใช้ประโยชน์จากการช่วยเหลือจากต่างประเทศในระดับที่สูงขึ้นกว่าเดิมที่ได้คำนวณไว้ข้างบนนี้ ประเด็นที่สำคัญยิ่งกว่าการขยายปริมาณความช่วยเหลือ คือ การช่วยเหลือที่ติดต่อกันในคาบเวลาที่ยาวนานพอสมควรในบทที่ ๓ เราได้ วิเคราะห์ลักษณะของขั้นเตรียมการโดยเห็นว่า การตัดสินใจทางการเมืองที่มีความสำคัญอย่างยิ่งยวดกล่าวคือ การตัดสินใจเลือกการทุ่มเทพลังงานความสามารถ และทรัพยากรส่วนใหญ่เพื่อการพัฒนาประเทศ แทนที่จะจะหันไปหาการก้าวร้าวนอกประเทศ เพื่อแสดงศักดิ์ศรีของชาติ ผู้นำชาติใหม่ ๆ เหล่านี้ คงจะยอมเลือกการตัดสินใจในแนวทางช่วยพัฒนาประเทศก็ต่อเมื่อมีความมั่นใจอย่างเต็มที่ว่า ในระยะเวลาอันพอจะกำหนดนโยบายได้ (คือประมาณ ๕ ปี) นั้น ต่างประเทศจะให้การช่วยเหลือในระดับที่สูงตลอดระยะเวลานี้ ความสามารถในการใช้ประโยชน์จากการช่วยเหลือต่างประเทศอย่างเต็มที่นั้น อันที่จริงก็เป็นผลของความพยายามของรัฐบาลในอันที่จะระดมสรรพกำลังเพื่อการพัฒนาประเทศ หากระดมได้มากก็สามารถใช้ประโยชน์ความช่วยเหลือจากต่างประเทศได้มาก ดังนั้นระดับที่รัฐจะใช้เงินทุนเป็นประโยชน์ในภาวะสังคมขั้นเตรียมการจึงขึ้นอยู่กับระดับและระยะเวลาของการให้ความช่วยเหลือของต่างประเทศส่วนหนึ่ง

แต่อย่างไรก็ตาม ในบั้นปลายแล้ว งานพัฒนาประเทศนั้นต้องดำเนินโดยคนในประเทศนั่นเอง ชนชั้นผู้นำผู้มีความรู้ความสามารถ

จำจะต้องยอมรับภาระอันหนักหน่วงในอนาคตของประเทศตน โดยเฉพาะอย่างยิ่งภายในประเทศเสรีที่กำลังอยู่ในขั้นเตรียมการ บุคคลเหล่านี้มีสิทธิที่จะคาดหมายว่า ชาติเสรีตะวันตกซึ่งเจริญกว่านั้นจะให้ความช่วยเหลือในระดับที่สูงกว่าเดิมและมีลักษณะติดต่อกันเป็นระยะเวลาอันยาวนาน และในฐานะเดียวกัน บุคคลเหล่านี้มีความรับผิดชอบต่อการแก้ไขปัญหาที่ยุ่งยาก อันเป็นผลมาจากการกระจายความรู้ทางการแพทย์ออกไปทั่วทั้งสังคม ชนชั้นผู้นำเหล่านี้ ต้องช่วยกันหาทางป้องกันให้การตัดสินใจที่เต็มไปด้วยมนุษยธรรม โดยมุ่งหวังที่จะรักษาชีวิตของประชาชนภายในประเทศให้มีโอกาสรอดตายได้มากขึ้นนั้น จะไม่กลายเป็นช่วยสร้างสังคมที่ไร้มนุษยธรรมขึ้น ชนชั้นผู้นำเหล่านี้อีกนั้นแหละที่ต้องตั้งใจอย่างแน่วแน่ให้งานพัฒนาประเทศก้าวหน้ายิ่งขึ้นไปแม้ว่าจะต้องระงับใจอย่างมากที่สุดสักเพียงใด ในการไม่ยึดถือการใช้เลือกรักชาติอันรุนแรงไปในวิถีทางอื่น ๆ และไม่ยอมที่จะให้เหตุการณ์ในสงครามเย็นมาก่อความปั่นป่วนทำลายความตั้งใจอันแน่วแน่นี้ และชนชั้นผู้นำกลุ่มนี้อีกเหมือนกันที่จะต้องทำให้ความรู้สึกรักชาติและคุณงามความดีของแนวความคิดของโลกเสรีตะวันตกมีโอกาสเป็นความจริงขึ้นภายในประเทศ ทั้งนี้เพราะตนเองได้ช่วยให้ประเทศตนกู้อิสรภาพกลับคืนมาได้ ด้วยคำชักชวนให้ประชาชนตื่นตัวขึ้นต่อสู้เพื่อประชาธิปไตยและคุณงามความดีของแนวความคิดดังกล่าว ทั้งนี้ โดยดัดแปลงให้เหมาะสมกับวัฒนธรรมและสภาพการณ์ของสังคม ในการปฏิบัติงานอันสำคัญยิ่งยวดนั้นต้องดำเนินไปพร้อมกับการพัฒนาประเทศซึ่งช่วยผลักดันให้สังคมก้าวหน้าผ่านขั้นเตรียมการไปสู่ขั้นจำเริญที่สูงยิ่งขึ้นไปในลักษณะที่ก้าวหน้าอย่างไม่หยุดยั้ง

อนาคตของบุคคลที่อยู่ในสังคมชั้นเตรียมการนั้น มิได้ถูกกำหนดล่วงหน้าโดยลีลาทางประวัติศาสตร์ หรือโดยลักษณะงานทางด้านเทคนิคที่จะนำมาใช้ หรือผลสะท้อนของสงครามเย็น จริงอยู่ ฐานะทางประวัติศาสตร์ตามชั้นลำดับการจำเริญ ที่สังคมเหล่านี้กำลังดำรงอยู่ในปัจจุบันก็ดี ขอบเขตของวิทยาการที่พึงจะนำมาใช้ได้ก็ดี และสภาพการณ์ของโลกปัจจุบันก็ดี ล้วนแล้วแต่เป็นปัจจัยกำหนดขอบเขต และโอกาสของการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ แต่ถึงอย่างไรก็ตาม โชคชะตาของสังคมเหล่านี้ก็ยังคงอยู่ในกำมือของประชาชนในสังคมเป็นส่วนใหญ่ กุญแจนครณีประเทศอื่น ๆ ยามต้องเผชิญกับวิกฤติการณ์อันยิ่งใหญ่ ซึ่งต้องการความตัดสินใจอย่างแน่วแน่

บทที่ ๑๐

ลัทธิมาร์กซิส ลัทธิคอมมิวนิสต์ และขั้นลำดับของการจำเริญ

ในบทสุดท้าย เราจะพิจารณาว่า แนววิเคราะห์ของขั้นลำดับของการจำเริญและแนวความคิดของลัทธิมาร์กซิสต์นั้น เปรียบเทียบกันได้อย่างไร ทั้งนี้เพราะเหตุว่าในแง่เนื้อแท้แล้ว ลัทธิมาร์กซิสต์ก็เป็นทฤษฎี ๆ หนึ่งที่อธิบายถึงการที่สังคมโบราณสามารถสร้างความจำเริญแบบคอกเบียร์ทตัน จนกระทั่งความจำเริญนั้นกลายเป็นลักษณะประจำในโครงสร้างของสังคม กว่ยการเรียนรู้และนำมาใช้ซึ่งวิธีการของเทคนิค อุตสาหกรรมอันทันสมัย และมีการจำเริญตามลำดับขั้น จนกระทั่งถึงขั้นที่เต็มไปด้วยความอุดมสมบูรณ์ ซึ่งในทรรศนะของมาร์กซ์ก็คือ ลัทธิคอมมิวนิสต์ที่แท้จริงนั่นเอง หาใช่ระบอบสังคมนิยมภายใต้การเผด็จการของชนชั้นแรงงานไม่ แต่ในแนวความคิดของเราขั้นนั้น ขั้นลำดับของการจำเริญแบ่งออกเป็น ขั้นสังคมโบราณ ขั้นเตรียมการ ขั้นทะยานขึ้น ขั้นเจริญและขั้นอุดมไภค ส่วนมาร์กซ์ได้แบ่งขั้นจำเริญออกเป็น ขั้นสังคมที่มีเจ้าขุนมูลนาย (Feudalism) ขั้นนายทุนเอกชน (Bourgeois Capitalism) ขั้นลัทธิสังคมนิยม (Socialism) และขั้นลัทธิคอมมิวนิสต์ (Communism)

เราจะเริ่มต้นด้วยการสรุปสาระสำคัญของข้อเสนอของมาร์กซ์ และแล้วเราก็จะพิจารณาความคล้ายคลึงระหว่างแนววิเคราะห์ของมาร์กซ์และของขั้นลำดับของการจำเริญ รวมทั้งสังเกตถึงความแตกต่างของระบบทั้งสองอีกด้วย ทั้งนี้ จะเป็นการช่วยนิยามฐานะและความหมายของลัทธิมาร์ก-

ซิส โดยพิจารณาจากทรรศนะของการจำเวิญตามลำดับขั้นของเรา ท้ายที่สุดเราจะพิจารณาอย่างสั้น ๆ ถึงวิวัฒนาการของแนวความคิดและนโยบายของลัทธิมาร์กซิส นับแต่สมัยเลนินเป็นต้นไป และจะสรุปความคิดของเราในบางประการอีกด้วย

ข้อเสนอของลัทธิมาร์กซิส ๗ ประการ

แนวความคิดของลัทธิมาร์กซิสอาจจะสรุปได้เป็นข้อเสนอ ๗ ประการด้วยกัน

ประการแรก คุณลักษณะของสังคมนิยม ไม่ว่าจะเป็นทางด้านการเมือง ทางด้านการสังคมนิยม หรือทางด้านวัฒนธรรม ล้วนแล้วแต่เป็นส่วนสัมพันธ์กับลักษณะของกรรมวิธีทางเศรษฐกิจที่ดำเนินอยู่ในสังคมนั้น และในแก่นแท้แล้ว พฤติกรรมของมนุษย์ทางด้านการเมืองก็ดี ทางด้านสังคมนิยมก็ดี หรือทางด้านวัฒนธรรมก็ดี ก็เป็นส่วนสัมพันธ์กับการแสวงหาผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจของแต่ละบุคคล ทุกสิ่งทุกอย่างในลัทธิมาร์กซิสวิเคราะห์มาจากความเข้าใจประการแรกนี้ทั้งนั้น มาร์กซ์เชื่อว่า เมื่อสังคมนิยมมีความเจริญขึ้นเป็นลำดับ จนกระทั่งถึงขั้นลัทธิคอมมิวนิสต์ที่แท้จริงแล้ว การขาดแคลนสินค้าและบริการก็จะหมดไป ในระยะนี้มูลเหตุจูงใจและความใฝ่ฝันที่เต็มไปด้วยมโนธรรมที่สูงขึ้นกว่าเดิมก็จะเป็นแรงผลักดันประการที่สำคัญที่สุดในสังคมนั้น

ประการที่สอง การจำเวิญทางประวัติศาสตร์เกิดขึ้น เนื่องจากความต่อสู้ระหว่างชนต่างชั้น ทั้งนี้ เป็นผลมาจากการพยายามแสวงหาผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจของมนุษย์ ซึ่งย่อมจะขัดแย้งซึ่งกันและกัน และเป็น การแย่งชิงสินค้าและบริการท่ามกลางความขาดแคลน

ประการที่สาม สังคมนิยมเจ้าขุนมูลนาย (หรือสังคมนิยมโบราณในความหมายของเรา)* จะถูกทำลายลง เพราะเหตุว่าปล่อยให้เกิดขึ้นชั้นกลาง อุตสาหกรรมภายในโครงร่างของสังคม ชั้นกลางนี้มีผลประโยชน์โดยตรงจากการขยายตัวทางด้านการค้าและการผลิตสินค้าสำเร็จรูปอย่างทันสมัย เมื่อชั้นกลางมีจำนวนมากขึ้นและร่ำรวยมากขึ้น ก็ย่อมต่อต้านชนชั้นสูงจนกระทั่งเป็นผลสำเร็จ และจะก่อรูปสังคมทั้งทางด้านการเมือง การสังคม และวัฒนธรรมในลักษณะใหม่ เพื่อที่จะได้เหมาะสมกับการแสวงหากำไรของบรรดาบุคคลผู้ซึ่งเป็นเจ้าของหรือมีอำนาจในอันที่จะใช้เครื่องมือการผลิตแบบทันสมัย

ประการที่สี่ มาร์กซ์พยากรณ์ไว้ว่า ในทำนองเดียวกันกับสังคมนิยมเจ้าขุนมูลนาย สังคมอุตสาหกรรมภายใต้ทุนเอกชน ก็จะสร้างสภาพการณ์ซึ่งจะนำไปสู่การสลายตัว ทั้งนี้ เนื่องมาจากลักษณะพิเศษประจำสังคมแบบที่สองประการด้วยกัน กล่าวคือ ระบบสังคมประเภทนี้จะสร้างสภาพการณ์ให้มีแต่คนงานไร้ฝีมือเป็นองค์ประกอบที่ใหม่ที่สุด ในบรรดาแรงงานทั้งหมดที่มีอยู่ในสังคม พร้อมทั้งยังกำหนดให้คนงานเหล่านี้ได้รับค่าจ้างอันแท้จริง (real wage) เพียงแค่งชีพอยู่ได้เท่านั้น ลักษณะอีกประการหนึ่งนั้นซึ่งได้แก่การมุ่งที่จะแสวงหากำไรให้สูงขึ้นนั้น ย่อมจะก่อให้เกิดการขยายตัวทางกำลังผลิตสินค้าอุตสาหกรรม ซึ่งจะเพิ่มยิ่งขึ้นเป็นลำดับ และส่งผลให้มีการแข่งขันแย่งตลาดการค้า ซึ่งมีขอบเขตจำกัด

* สังคมนิยมเจ้าขุนมูลนายของมาร์กซ์นั้น นิยามไว้แคบมาก จนไม่สามารถจะกินความถึงบรรดาสังคมต่าง ๆ ที่เราเรียกว่าสังคมนิยมได้ มีสังคมนิยมหลายสังคมที่เกี่ยวที่ไม่ได้สร้างชนชั้นเจ้าขุนมูลนาย ซึ่งสืบสายโลหิตอยู่ในชั้นนั้น และมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับองค์พระมหากษัตริย์ และเป็นเจ้าของผืนดินผืนใหญ่ ๆ เราจะเห็นได้ว่าการวิเคราะห์ประเทศจีนสมัยมีสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ แนวความคิดของพวกมาร์กซิสต์ออกจะอ่อน ๆ ไป

ทั้งนี้ เพราะเหตุว่าอำนาจซื้อ (Purchasing Power) ของคนงานทั้งหมดไม่มีปริมาณสูงพอที่จะก่อให้เกิดความต้องการสินค้าในปริมาณที่ทัดเทียมกับกำลังผลิตสินค้าอุตสาหกรรมที่มีอยู่

ประการที่ห้า ข้อขัดแย้งซึ่งกันและกันของระบบนายทุน ซึ่งได้แก่ การที่อัตราค่าจ้างที่แท้จริงของคนงานถูกกดให้อยู่ในระดับต่ำอยู่ตลอดเวลา แต่ในขณะเดียวกันกลับมีการสร้างแรงดันทางด้านการแสวงหาและแย่งชิงตลาดการค้า เนื่องจากกำลังผลิตสินค้าอุตสาหกรรมขยายตัวขึ้นอยู่ตลอดเวลา ข้อขัดแย้งนี้จะก่อให้เกิดการทำลายตัวเองของระบบนายทุน ซึ่งจะดำเนินเป็นขั้น ๆ ไป เริ่มแรก คนงานไร้ฝีมือทั้งหลายจะเริ่มรู้สึกถึงฐานะของตนในสังคมมากขึ้น และจะหาทางแสดงอำนาจของกลุ่มแรงงานมากขึ้น จนในที่สุดทนอยู่ต่อไปไม่ได้ ก็จะแย่งชิงเอาปัจจัยในการผลิตมาเป็นของตน

ประการที่หก ข้อนี้เป็นการขยายความจากลัทธิมาร์กซิสโดยเน้นกลไกของการสลายตัวของลัทธินายทุนนั้น ไม่ใช่แต่เพียงเนื่องมาจากวิกฤตการณ์ทางด้านการว่างงาน ซึ่งเกิดขึ้นเป็นละลอก ๆ และทวีความรุนแรงยิ่งขึ้นเท่านั้น แต่ยังสืบเนื่องมาจากสงครามล่าจักรวรรดิอีกด้วย ทั้งนี้ เพราะเหตุว่าการแข่งขันทางการค้าและทางการหาผลประโยชน์จากเงินทุนที่มีอยู่ ประกอบกับตลาดการค้าไม่กว้างพอที่จะใช้ประโยชน์ของกำลังผลิตสินค้าได้อย่างเต็มที่ ย่อมไม่ใช่แต่เพียงจะนำไปสู่การผูกขาดทางการค้าภายในประเทศเท่านั้น แต่ยังจะนำไปสู่การผูกขาดระหว่างประเทศอีกด้วย ซึ่งจะปรากฏในรูปการแก่งแย่งอาณานิคมระหว่างประเทศต่าง ๆ ในโลก นายทุนชนชั้นกรรมากรก็จะแย่งอำนาจและนำเอาระบบสังคมนิยมมาปกครองประเทศท่ามกลางการว่างงานอย่างออกฤทธิ์และมีลักษณะต่อเนื่องกัน และในขณะเดียวกันการผลิตสินค้าและบริการก็หยุดชะงัก เนื่องมาจากการสงครามแย่งอาณานิคม ซึ่งก็เป็นผลของการที่โลกนายทุนถูกบีบบังคับมา

อีกต่อหนึ่ง อิทธิพลที่บีบบังคับนั้น ได้แก่ความพยายามที่จะหลีกเลี่ยงการว่างงานและที่จะหันเหความสนใจในอันที่จะยืนยันสิทธิและอำนาจทางการเมืองของชนชั้นกรรมกร ผู้ซึ่งรวบรวมกำลังได้มากขึ้นและมีความสำคัญในเรื่องชั้นและวรรณะยิ่งขึ้น ประกอบกับได้รับการนำและการอบรมโดยพรรคคอมมิวนิสต์ภายใต้ชนชั้นกรรมกรเอง

ประการที่เจ็ด เมื่ออำนาจถูกยึดครองโดยชนชั้นกรรมกรและสร้างระบบสังคมนิยมเป็นระบบปกครองประเทศแล้ว การบริหารงานก็ย่อมกำหนดเพื่อผลประโยชน์ของชนชั้นกรรมกรในโรงงานอุตสาหกรรม ระเบียบนี้เรียกว่า "อำนาจเผด็จการของชนชั้นกรรมกร" การผลิตสินค้าและบริการจะดำเนินไปโดยราบรื่น และรายได้แท้จริงของปวงชนก็จะเพิ่มขึ้นจนกระทั่งถึงระดับที่ลัทธิคอมมิวนิสต์อันแท้จริงสามารถปรากฏตัวขึ้นมาได้ เหตุการณ์จะเกิดขึ้นในแบบนี้ก็เพราะว่าระบบสังคมนิยมจะขจัดลักษณะขัดแย้งซึ่งฉุนและกันภายในระบบนายทุน ซึ่งเป็นการปูพื้นฐานให้ระบบคอมมิวนิสต์เกิดขึ้นมาได้ ในที่นี้ขอยกภาพในความฝันของมาร์กซ์ถึงบั้นปลายของกรรมวิธีของการเปลี่ยนแปลงซึ่งอาจจะพรรณนาได้ดังต่อไปนี้ "ภายในสังคมคอมมิวนิสต์ที่ได้วิวัฒนาการอยู่ในขั้นสูง หลังจากการรวมความเป็นเอกเทศของแต่ละคนมาอยู่ภายใต้ผลประโยชน์ของรัฐ โดยแบ่งแรงงานออกตามงานและอาชีพที่ตนถนัด (ซึ่งหมายความว่าไม่มีการขัดแย้งซึ่งกันและกันระหว่างงานที่ใช้สมองและงานที่ใช้กำลังกาย) และหลังจากการที่แรงงานเปลี่ยนจากความเป็นตัวจักรกลทำหน้าที่ผลิตเพื่อยังชีพไปชั่ววัน มาเป็นสิ่งที่จำเป็นที่สุดของชีวิตโดยตรง และหลังจากที่สรรพกำลังผลิตทั้งปวงได้เพิ่มพูนขึ้น ในขณะที่บุคคลแต่ละคนได้วิวัฒนาการความสามารถของตนไปในแนวทางที่กว้างขวางที่สุด" และหลังจากที่เศรษฐกิจที่หนึ่งซึ่งเป็นผลของการรวมมือของ

แรงงานได้เพิ่มพูนมากขึ้นกว่าเดิม เมื่อสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ได้เกิดขึ้นแล้ว
 เมื่อนั้นจึงจะถึงเวลาที่แนวความคิดอันแคบ ๆ ของพวกนายทุนสลายตัวลง
 ได้อย่างสิ้นเชิง และสังคมนั้นก็จะสามารถจารึกในธงประจำชาติของตนได้
 ว่า “เก็บจากแต่ละบุคคลเท่าความสามารถของเขา และให้แก่แต่ละบุคคล
 เท่าความจำเป็นที่เขา มี”*

ความคล้ายคลึงกับการวิเคราะห์แบบการลำดับขั้นจำเริญ

ในที่นี้ เราจะขอชี้ให้เห็นถึงความคล้ายคลึงอย่างกว้าง ๆ ระหว่าง
 ชั้นลำดับทวิมประวัติศาสตร์ของมาร์กซ์ และการวิเคราะห์แบบการลำดับขั้น
 จำเริญของเรา

ประการแรก ทฤษฎีทั้งสองเป็นทรรคนะเกี่ยวกับวิธีวิวัฒนาการของ
 สังคมทั้งปวง โดยพิจารณาแต่เฉพาะทางเศรษฐกิจ และทั้งสองทฤษฎีเป็น
 การค้นคว้าและพิจารณาถึงปัญหาและผลของการที่สังคมทั้งปวงสร้างการ
 จำเริญแบบดอกเบี๋ยทงตันให้ประทับแน่นอยู่ในนิสัยและสถาบันของตน

ประการที่สอง ทฤษฎีทั้งสองยอมรับความจริงที่ว่า การเปลี่ยนแปลง
 ทางเศรษฐกิจย่อมก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคม การเมือง และ
 วัฒนธรรม แต่ทว่าการวิเคราะห์แบบการลำดับขั้นจำเริญของเราไม่ยอมรับ
 ข้อคิดเห็นที่ว่า การเศรษฐกิจในฐานะที่เป็นภาคหนึ่งของสังคม และผล
 ประโยชน์ทางเศรษฐกิจในฐานะที่เป็นมูลเหตุจูงใจมนุษย์นั้น จะมีอำนาจ
 เหนือสิ่งอื่นใด

ประการที่สาม ทฤษฎีทั้งสองยอมรับข้อเท็จจริงที่ว่า ความสนใจ
 และผลประโยชน์ของชนแต่ละกลุ่มและแต่ละชั้น ที่มีในกรรมวิธีของนคร

* “Critique of the Gotha Programme”, in J. Eaton, Political Economy,
 a Marxist Textbook (London, 1958), p. 187

เปลี่ยนแปลงทางค่านิยมและอารมณ์ ย่อมจะเชื่อมโยงกับการแสวงหา
ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ เพื่อที่กลุ่มคนหรือชั้นคนจะเป็นฝ่ายได้เปรียบ
แต่ทว่าการวิเคราะห์แบบของเรานั้นจะไม่ยอมรับว่า ความสนใจเหล่านี้จะ
เป็นพลังอันพิเศษสุดในการผลักดันให้สังคมโบราณเคลื่อนไปตามขั้นต่าง ๆ
จนถึงขั้นอุดมโลกา

ประการที่สี่ ทั้งสองทฤษฎียอมรับความจริงที่ว่า การแสวงหา
ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจจะช่วยกำหนดสภาพการณ์ ซึ่งมีบทบาทในการ
ก่อหวอดสงครามบางครั้งอันได้อุบัติขึ้นในอดีตกาล แต่การวิเคราะห์แบบการ
ลำดับขั้นจำเริญปฏิเสธว่า ผลประโยชน์และมูลเหตุจูงใจทางเศรษฐกิจจะมี
พลังเหนือสิ่งอื่นใด มากพอจนกระทั่งเป็นสาเหตุอันสำคัญยิ่งในการตัดสินใจ
จะกระทำสงคราม การวิเคราะห์แบบของเรานี้มองเห็นความสัมพันธ์ระหว่าง
ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสงครามในแนวทางที่แตกต่างจากแนวความคิดของ
ของมาร์กซ์และเลนิน

ประการที่ห้า ทฤษฎีทั้งสองในขั้นปลายจะเสนอหลักชัยหรือปัญหา
ของความมั่งคั่งอันแท้จริง ซึ่งจะเกิดขึ้นในระยะเวลาที่มาร์กซ์ได้พรรณนาไว้
ว่า “แรงงานโดยตนเองได้กลายเป็นสิ่งที่จำเป็นที่สุดของชีวิต” แต่ทว่าการ
วิเคราะห์แบบของเรากล่าวถึงลักษณะของโอกาสทางเลือกหลักชัยไว้มากกว่า
ทฤษฎีของมาร์กซ์

ประการที่หก ในแง่วิชาการสร้างทฤษฎีเศรษฐศาสตร์แล้ว ทฤษฎี
ทั้งสองสืบรากฐานมาจากทฤษฎีภาคเศรษฐกิจแต่ละภาคในกรรมวิธีของ
การจำเริญ แต่ทว่ามาร์กซ์ได้พิจารณาแต่เพียงภาคเศรษฐกิจทางด้านการผลิต
สินค้าบริโภคและการผลิตสินค้าประเภททุนเท่านั้น ส่วนการวิเคราะห์แบบ
การจำเริญตามลำดับขั้นของเรานั้นมีรากฐานมาจากทฤษฎีภาคเศรษฐกิจ

กิจที่นำหน้าภาคอื่นๆ ซึ่งกระจายออกเป็นภาคต่าง ๆ มากกว่าเพียงสองภาค และเป็น การวิเคราะห์ตามหลักของทฤษฎีแบบพลวัตว่าด้วยผลิตภัณฑ์ (Dynamic Theory of Production)

สาระสำคัญของ การวิเคราะห์แบบการลำดับขั้นจำเริญ

เมื่อเรามีความรู้พอสมควรเกี่ยวกับทฤษฎีของมาร์กซ์ และความคล้ายคลึงระหว่างทฤษฎีของมาร์กซ์และทฤษฎีที่เสนอในหนังสือนี้แล้ว เราจะสามารถชี้แจงให้เห็นอย่างแน่นอนและชัดเจนว่า การวิเคราะห์แบบการลำดับขั้นจำเริญใช้วิธีใดในการพยายามจะศึกษาและแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่มาร์กซ์ได้เคยพยายามมาในอดีต ทั้งนี้ โดยพิจารณาตามรายละเอียดลำดับขั้นไปพร้อมทั้งตรวจสอบด้วยว่า การวิเคราะห์แบบการลำดับขั้นจำเริญนั้นหลีกเลี่ยงข้อผิดพลาดประการสำคัญต่างๆ ของมาร์กซ์ได้อย่างไร

ความแตกต่างประการแรกและเป็นประการสำคัญที่สุดระหว่าง การวิเคราะห์ทั้งสองนี้ ได้แก่ ความแตกต่างในทรรศนะเกี่ยวกับมูลเหตุของใจของมนุษย์ ในระบบของมาร์กซ์คล้ายกับทฤษฎีเศรษฐศาสตร์แบบคลาสสิก (Classical economics) ในแง่ที่เป็นระบบซึ่งสร้างมาจากการอนุมานที่ลึกซึ้งพอสมควรตามหลักตรรกวิทยา โดยอาศัยแนวความคิดว่า ทุกๆ คนจะพยายามสร้างกำไรให้แก่ตนให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ ทั้งนี้ในกรณีมาร์กซ์ ความหมายของกำไรนั้นกินความถึงความได้เปรียบทางเศรษฐกิจด้วย แนวความคิดของมาร์กซ์ในแง่นี้จะเห็นได้จากข้อความที่มีใจความสำคัญที่สุดสำหรับการวิเคราะห์ระบบของมาร์กซ์ ซึ่งมาร์กซ์ได้พรรณนาไว้ในหนังสือเรื่อง "คอมมิวนิสต์ แมนนิเฟสโต" ดังต่อไปนี้ "ลัทธินายทุนไม่ได้เปิดให้มีสายสัมพันธ์เชื่อมโยงอย่างอื่นเกิดขึ้นได้ระหว่างมนุษย์ต่อมนุษย์ นอกจากผลประโยชน์ส่วนตัวอย่างชัดเจน และนอกจากการชำระเงินสดแบบไร้มนุษยธรรม"

ในขั้นลำดับการจำเรียงของเรานั้น เรามีทรรศนะเกี่ยวกับมนุษย์ว่า มนุษย์นั้นมีความรู้สึกนึกคิดที่สลับซับซ้อนเป็นอย่างมาก มนุษย์ไม่ใช่แค่เพียงแสวงหาความได้เปรียบทางเศรษฐกิจเท่านั้น ยังแสวงหาสิ่งอื่น ๆ อีกด้วย เช่น อำนาจ เวลาว่างงาน การผจญภัย การสืบเนื่องของประสพการณ์ และความมั่นคงเป็นต้น นอกจากนี้ มนุษย์ยังมีความเป็นห่วงเป็นใยในครอบครัวของตน มีความเคยชินต่อคุณค่าของวัฒนธรรมประจำถิ่นและประจำชาติ และมีความสนใจในการแสวงหาความสนุกสนานใส่ตัว นอกเหนือไปจากความรักใคร่ต่าง ๆ เหล่านี้ มนุษย์ยังอาจจะสะเทือนใจด้วยความรู้สึกว่ามีความสัมพันธ์กับมนุษย์อื่น ๆ ในทุกแห่งหน โดยตระหนักดีว่า มนุษย์ทุก ๆ คนต่างก็ประสบกับสภาพการณ์ของชีวิต ซึ่งมีลักษณะขัดแย้งภายในตัวเอง เราอาจจะกล่าวได้ยกย่องกันว่า พฤติกรรมของมนุษย์ในบั้นปลายนั้น ไม่ใช่จะมุ่งแต่เฉพาะจะแสวงหากำไรหรือรายได้ให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้แต่เพียงประการเดียว อันที่จริงเป็นการขังใจระหว่างจุดประสงค์ของอนาคตของมนุษย์ต่าง ๆ ซึ่งมักจะขัดแย้งซึ่งกันและกัน และซึ่งมนุษย์เริ่มเห็นโอกาสที่จะเลือกได้มากขึ้นกว่าเดิม

แนวความคิดของเราเกี่ยวกับการขังใจของมนุษย์ระหว่างโอกาสต่าง ๆ อันพึงจะเลือกได้นั้น ย่อมมีความสลับซับซ้อนและยุ่งยากไปกว่าข้อเสนอนี้ว่า มนุษย์นั้นมุ่งแต่ที่จะแสวงหาผลกำไรให้สูงสุดแต่เพียงประการเดียว และแนวความคิดของเราก็ไม่ได้นำไปสู่ทฤษฎีที่ว่า การวิวัฒนาการของสังคมต่าง ๆ จะต้องดำเนินไปเป็นขั้นลำดับที่กำหนดไว้ให้อย่างแน่นอน และซึ่งจะหลีกเลี่ยงไปไม่ได้เลย ทั้งนี้ เพราะประวัติศาสตร์กำหนดไว้เช่นนั้น แนวความคิดของเรานำไปสู่ทฤษฎีที่ว่า การวิวัฒนาการของสังคมเป็นผลลัพธ์

ของลักษณะการที่มนุษย์ในสังคมนั้น ๆ ตัดสินใจเลือกวิถีของการก้าวหน้า
 ของตน โดยที่โครงร่างของสังคมเปิดโอกาสให้ทำเช่นนั้นได้ เพราะได้เกิด
 มีการเปลี่ยนแปลงขึ้น และโครงร่างของสังคมที่เปลี่ยนแปลงนั้นก็เป็ผลลัพท์
 ของสภาพการณ์ที่เป็นจริง และของการตัดสินใจของมนุษย์รุ่นก่อนในสังคม
 นั้น ผู้ซึ่งได้เคยมีบทบาทในการกำหนดโครงร่างของสังคมที่อนุชนรุ่นหลัง
 เผชิญอยู่อีกต่อหนึ่ง*

เราจะไม่ขออธิบายรายละเอียดเกี่ยวกับคุณลักษณะทางทฤษฎีของ
 สังคมแบบพลวัตเช่นนี้ แต่ก็จะเห็นได้จากแนวความคิดของเราเกี่ยวกับ
 พฤติกรรมของมนุษย์ที่อธิบายข้างต้นนี้ว่า พฤติกรรมของสังคมนั้นไม่ได้
 ถูกกำหนดแต่โดยเฉพาะจากความคิดของมนุษย์ทางค้ำผลประโยชน์ทาง
 เศรษฐกิจแต่ประการเดียว ด้านต่าง ๆ ของสังคมล้วนแล้วมีบทบาทส่งผล
 สะท้อนซึ่งกันและกันทั้งสิ้น พลังจากวัฒนธรรม ลักษณะของความสัมพันธ์
 ทางสังคมและการเมือง (ซึ่งแสดงถึงคุณลักษณะประจำตัวของมนุษย์ใน
 สังคมนั้น ๆ) ต่างก็มีอิทธิพลอย่างแท้จริงและอย่างเป็นเอกเทศต่อผลของ
 สังคมทั้งสิ้น ผลของการดำเนินงานในที่นี้รวมถึงการดำเนินงานด้านเศรษฐกิจ
 ด้วย เมื่อเป็นเช่นนั้นแล้ว นโยบายของชาติต่างๆ และผลลัพท์ทั้งหมดของ
 การดำเนินงานของสังคมต่างๆ (ในทำนองเดียวกันกับพฤติกรรมของบุคคล)
 ก็ถือได้ว่า เป็นผลของการซึ่งใจมากกว่าจะเป็นการคำนึงถึงการทำกำไร
 ให้มากที่สุดแต่ประการเดียว

* ในชั้นลำดับการจำเริญของเรานั้น ลักษณะการบางอย่างซึ่งมีผลสะท้อนอันลึกซึ้งต่อการจำเริญ
 ตามลำดับขั้นของแต่ละสังคมนั้น สืบรากฐานมาจากแนวความคิดและวัฒนธรรมประจำสังคม
 ตั้งแต่ขั้นสังคมโบราณ ลักษณะการเหล่านี้ประกอบกันเป็นเงื่อนไขข้อหนึ่งของแนวทางการจำเริญ
 ของสังคม และจะมีพลังมหาศาลในช่วงระยะเวลาหนึ่ง ซึ่งอาจจะกานเกี่ยวกับการจำเริญในชั้น
 เตรียมการจนกระทั่งถึงขั้นทะยานขั้นก็ได้ ดู W.W. Rostow, *British Economy of the
 Nineteenth Century* (Oxford, 1948) p.p. 128—140.

ตามทรรศนะของเราจะเห็นได้ว่า วิธีและวิถีทางที่สังคมแต่ละสังคมยึดถือปฏิบัติในการชั่งใจและตัดสินใจเลือกโอกาสการก้าวหน้า ล้วนแล้วแต่มีความสำคัญอย่างยิ่งยวด เราอาจจะระบุไปได้เลยว่า ปรากฎการณ์ที่เป็นใจกลางของโลกที่กำลังจำเริญขึ้นจากระดับสังคมโบราณนั้น ไม่ใช่เป็นเรื่องของระบบเศรษฐกิจ (ไม่ว่าสังคมนั้นจะเป็นสังคมประเภทนายทุนหรือไม่ก็ตาม) แท้ที่จริงเป็นเรื่องของกรรมวิธีหรือวิธีการที่สังคมนั้น ๆ ตัดสินใจเลือกโอกาสก้าวหน้าต่างหาก แนววิเคราะห์ที่อาศัยการลำดับชั้นจำเริญของเราปฏิเสธสมมติฐานของมาร์กซ์ที่ว่า การตัดสินใจเลือกทางก้าวหน้าของสังคมต่าง ๆ นั้นขึ้นอยู่กับบุคคลผู้เป็นเจ้าของสินทรัพย์แต่เพียงประการเดียว เราเห็นว่า สมมติฐานของมาร์กซ์ (ซึ่งมีอิทธิพลมาก ทั้ง ๆ ที่สรุปอย่างง่าย ๆ เกินไป) คลาดเคลื่อนจากข้อเท็จจริง สังคมที่มาร์กซ์ถือว่าเป็นสังคมนายทุนนั้น ไม่เคยตัดสินใจอันสำคัญ ๆ โดยพิจารณาแต่เฉพาะกลไกทางตลาดแบบเสรีและเพื่อผลประโยชน์ส่วนตัวแต่ประการเดียว ทั้งนี้ ไม่ว่าสังคมนั้นจะมีลักษณะเป็นนายทุนมากแค่ไหนก็ตาม ตัวอย่างเช่น ประเทศอังกฤษ แม้กระทั่งในระดับสูงสุดของชั้นเจริญ ซึ่งเป็นระยะที่สังคมกำลังมุ่งหน้าเร่งสร้างกำลังผลิตให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ และอำนาจของพวกนายทุนที่ควบคุมอุตสาหกรรมถูกควบคุมโดยรัฐน้อยที่สุด (ระหว่าง ค.ศ. ๑๘๑๕—๑๘๕๐) พระราชบัญญัติควบคุมโรงงานและแรงงานก็ได้เริ่มได้รับการพิจารณาจากรัฐสภาในระยนี้ และหลังจากที่สิทธิออกคะแนนเสียงเลือกตั้งได้ขยายมากขึ้นโดยอาศัยพระราชบัญญัติปรับปรุงประเทศฉบับที่สองและสาม นโยบายของประเทศอังกฤษก็ได้ถูกกำหนดขึ้นโดยการชั่งน้ำหนักระหว่างผลประโยชน์ส่วนตัวและการใช้ประโยชน์จากสินค้าประเภททุนให้มากที่สุดทางค่านหนึ่ง กับผลประโยชน์ของส่วนรวมอันเกี่ยวกับกักรัประชา

สงครามที่ ซึ่งทิวทัศน์ทางการเมืองมากขึ้นโดยอาศัยวิถีทางการเมืองตามหลัก "คนหนึ่ง คณะหนึ่ง" อีกทางค้ำหนึ่ง ดังนั้น ลัทธินายทุนซึ่งตามความเห็นของมาร์กซ์เป็นลักษณะการอันสำคัญของสังคมที่จำเจริญขึ้นจากชั้นสังคมเจ้าขุนมูลนายนั้น จึงไม่เป็นรากฐานที่พอเพียงสำหรับการวิเคราะห์ผลและวิธีดำเนินงานของสังคมในโลกตะวันตก เราจำจะต้องพิจารณาโดยตรงในกลไกทั้งหมดที่ก่อให้เกิดการเลือกนโยบายใดนโยบายหนึ่งจากบรรดา นโยบายต่าง ๆ รวมทั้งในกรรมวิธีการเมือง การสังคมและการศาสนา โดยถือว่า แต่ละด้านล้วนแล้วแต่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจและการเลือกนโยบายเป็นเอกเทศจากกัน

เพื่อให้เห็นชัดมากขึ้น เราลองพิจารณาแนววิเคราะห์ของมาร์กซ์กับเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่ได้เกิดขึ้นมาในอดีต การวิเคราะห์ตามหลักของมาร์กซ์ไม่มีทางที่จะอธิบายได้ว่า ด้วยวิถีทางใดและโดยเหตุใด พวกขุนนางที่เป็นเจ้าของที่ดินผืนใหญ่ ๆ ในประเทศอังกฤษจึงยอมรับว่าระบอบราชาธิปไตยปรับปรุงประเทศใน ค.ศ. ๑๘๓๒ และเหตุใดพวกนายทุนทั้งหลายจึงยอมรับระบบภาษีเงินได้ที่มือตราจัดเก็บสูงขึ้นเป็นลำดับสำหรับระดับเงินได้ที่สูงขึ้น หรือด้วยเหตุผลอันใดพวกเหล่านี้จึงยอมรับการสร้างสวัสดิการเพื่อประชากรส่วนรวม ทั้งนี้ ข้อที่สำคัญที่สุดของทฤษฎีมาร์กซ์ได้แก่ มนุษย์จะต้องต่อสู้ซึ่งกันและกันและยอมตายเพื่อแย่งชิงทรัพย์สินสมบัติ ในเมื่อเหตุการณ์ไม่เป็นไปดังที่มาร์กซ์กล่าว เราจึงจำต้องอธิบายเหตุการณ์เหล่านี้ด้วยการศึกษาถึงความสำนึกของมนุษย์ในการผูกพันกับสังคมประจำชาติตน และพิจารณาถึงหลักเอกเทศในอัตตประโยชน์ (Individualist-utilitarian) ซึ่งมีอำนาจเหนือการแสวงหากำไรเข้าตัว ในทำนองเดียวกัน ~~การวิเคราะห์ของมาร์กซ์ก็ไม่มีทางที่จะอธิบายได้ว่า เหตุใดชนชั้นกรรมกรยังทรงรับโครงสร้างของ~~

ตั้งควบคุมเอาไว้โดยตลอดจนมาจนกระทั่งทุกวันนี้ ทั้ง ๆ ที่ก็ได้มีสิทธิออกเสียงเลือกผู้แทนที่จะตั้งที่ และทั้ง ๆ ที่ยังคงมีการแตกต่างระหว่างระดับรายได้ อยู่ตลอดเวลา

มาร์กซ์และเฮเกิลมีความคิดถูกต้องในการเสนอว่า ประวัติศาสตร์จะแสดงการก้าวหน้าเมื่อมีการกระทบกระเทือนในผลประโยชน์อันขัดต่อกัน และในทำนองนี้เป็นปฏิปักษ์ต่อกัน แต่ผลของการขัดแย้งในสังคมที่กำลังจำเวียนนั้น คงจะถูกควบคุมโดยความต้องการที่ให้สังคมประจำชาตินั้นยังคงดำรงอยู่ต่อไป มากกว่าจะต้องการทำลายสังคมลงโดยสิ้นเชิง ดังเช่น ชาลส์ เคอร์คิส ผู้ซึ่งชำนาญในการอภิปรายเสนอแนวความคิดและในการปรองดอง ได้เคยกล่าวไว้ว่า “ข้าพเจ้าใคร่จะเสนอว่า ทุกสิ่งทุกอย่างดำเนินไปได้เรื่อย ๆ จนประสบความสำเร็จ ก็เพราะผลของแรงปะทะซึ่งกันและกัน ในสมองของประชาชนแล้วไม่เคยมีสิ่งที่เรียกว่าการระงับใจโดยตนเอง ที่เราคิดว่าเป็นการระงับใจโดยตนเองนั้นเป็นการไม่ระงับตัดสินใจอย่างใดต่างหาก สิ่งที่เราเรียกว่าความจริงนั้นอาจจะแสวงหาได้ดีที่สุดจากตลาดการพูดโดยเสรี แต่การตัดสินใจที่ดีที่สุดนั้นไม่อาจจะซื้อหรือขายในตลาดนี้ได้เลย การตัดสินใจที่ดีที่สุดเป็นผลของการไม่ยอมตกลงมากกว่า ซึ่งมักจะลงท้ายด้วยประโยคที่ว่า “ผมจะต้องใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับเจ้าหมอที่ไม่เห็นด้วยคนนั้นต่อไป - จึงต้องปล่อยให้มันชนะไปในครั้งนี้” แทนที่จะเป็น “ผมเห็นด้วยกับคุณ” *

นิสัยของมนุษย์ที่ยอมปรองดองกันเช่นนั้น มาร์กซ์ผู้ซึ่งเป็นคนอยู่อย่าง ว่าเหว่ และมีแนวความคิดที่เป็นสันโดษ ย่อมจะเข้าใจถึงไม่ได้เลย มาร์กซ์กลับคิดว่า คุณลักษณะของมนุษย์ทางด้านนี้เป็นการขี้ลาดตาขาวและเป็น

* C. Curtis, A. Cornhillplace Book, (New York, 1957) p.p. 112—113

การทรยศต่ออุดมการณ์ หาได้เข้าใจไม่ว่า เป็นสิ่งที่จำเป็นประการสำคัญ หากมนุษย์ต้องการจะดำรงชีพในสังคมร่วมกัน) ไม่ว่าจะในภูมิภาคใดและในระยะเวลาไหนก็ตาม

ดังเช่นที่ได้อธิบายในบทที่ ๘ การวิเคราะห์สาเหตุของสงครามอย่างง่าย ๆ จากการพิจารณาทางตันผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจแต่อย่างเดียว ไม่สามารถจะดำเนินต่อไปได้เมื่อเรานำมาพิจารณาการรณรงค์ต่างประเภทกัน และกับเรื่องราวที่ก่อให้เกิดการรณรงค์ต่าง ๆ เหล่านี้ ลัทธิชาตินิยมและสิ่งต่าง ๆ อันเกี่ยวกับอารมณ์และนโยบายของรัฐ ซึ่งแฝงอยู่ในความหมายของชาตินิยมอาจจะถือได้ว่าเป็นสิ่งคงเหลือมาจากโลกสมัยก่อน ซึ่งประกอบด้วยสังคมโบราณเป็นส่วนใหญ่*

เราไม่จำเป็นต้องมองไปไกลกว่าการที่ประชาชนในอาณานิคมถือว่าเอกราชมีความสำคัญเหนือกว่าการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างมากมาย หรือดูการที่พวกนักการเมืองชาวอหรับสามารถเข้าใจให้ประชาชนของตนมีอารมณ์อันรุนแรงได้อย่างง่ายดาย เพียงแค่นี้เราก็จะเห็นแล้วว่า ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจหาได้เป็นรากฐานที่พอเพียงไม่ในการที่จะอธิบายถึงพฤติกรรมทางการเมืองของชาติใดชาติหนึ่ง ประวัติศาสตร์ยุคปัจจุบันในเอเชีย ตะวันออกกลาง และอาฟริกา นั้น เป็นตัวอย่างของเหตุการณ์ที่ได้เคยเกิดขึ้นมาแล้วในประวัติศาสตร์ของมนุษย์ เมื่อมนุษย์เผชิญหน้ากับโอกาสเลือกหนทางก้าวหน้าซึ่งเกิดขึ้นในระยะที่สังคมกำลังเปลี่ยนแปลงจากสังคมโบราณเป็นสังคมที่ทันสมัย

คำอธิบายเกี่ยวกับการสลายตัวของสังคมโบราณที่ได้เสนอมานี้

* J. Schumpeter, Imperialism (ed. B. Hoselitz, Meridian Books, New York, 1958) p.p. 64-65 และ Ten Great Economists (London, 1952) p.p. 20 และ 61

นั้น ถือว่าสืบรากฐานมาจากการรวมกำลังของพลังต่าง ๆ ตั้งแต่พลัง
 มาจากการแสวงหาผลกำไรส่วนตัวในภาคเศรษฐกิจที่ทันสมัย ตลอดจน
 ความรู้สึกเกี่ยวกับการที่ชาติตนเคยได้ถูกดูหมิ่นมาในอดีต นอกจากนี้แล้ว
 ก็ยังมีพลังอื่น ๆ อีก เช่น การที่ประชาชนเริ่มเข้าใจว่า บุคคลหลายของตน
 ไม่จำเป็นต้องสูญเสียชีวิตแต่ยังเยาว์หรือไม่จำเป็นต้องใช้ชีวิตอยู่ต่อไปโดยไม่รู้อะไร
 หนังสือแม้แต่ตัวเดียว หรือการที่ประชาชนมีความรู้สึกที่ชอบเขตชีวิตตน
 ได้ขยายกว้างขวางขึ้นกว่าเดิม ความรู้สึกเช่นนี้ไม่ได้ขึ้นอยู่กับแสวงหา
 กำไรเข้าตัวหรือกับเกียรติภูมิของชาติเลยแม้แต่น้อย เมื่อประเทศได้รับ
 เอกราชหรือสร้างความเป็นชาติขึ้นจนสำเร็จแล้ว ก็ไม่มีการเปลี่ยนแปลง
 โดยอัตโนมัติไปสู่วิถีทางที่แสดงว่า ผลประโยชน์ส่วนตัวและการก้าวหน้า
 ทางสังคมและเศรษฐกิจนั้นมีความสำคัญเหนือสิ่งอื่นใด กลับในทางตรงข้าม
 สังคมนั้นจะต้องประสบกับการที่จะต้องเลือกหนทางก้าวหน้าและปัญหา
 กำหนดความสัมพันธ์ระหว่างทางสามแพร่งที่นโยบายของรัฐบาลดำเนินไปได้
 ทางหนึ่งได้แก่การสนองอำนาจของชาติให้นานาชาติประจักษ์ ทางที่สองได้
แก่การรวบรวมอำนาจจากส่วนภูมิภาคมาสู่ส่วนกลางให้เป็นปึกแผ่นยิ่งขึ้น
และทางที่สามได้แก่การจำเริญทางเศรษฐกิจ

ต่อเมื่อสังคมได้ตกลงเลือกโอกาสทางเดินจากหนทางทั้งสามเรียบ
 ร้อยแล้ว และต่อเมื่อลักษณะการจำเริญโดยไม่หยุดยั้งได้จับตัวแน่นหนาใน
 สังคมอย่างแน่นแฟ้นแล้ว เมื่อนั้นประวัติศาสตร์จะกำหนดระยะเวลายาว
 พอสมควรระยะหนึ่งให้การจำเริญทางเศรษฐกิจเป็นกิจกรรมที่สำคัญที่สุดใน
 สังคมนั้น แต่ก็มีใช้หมายคามว่าจะเป็นการกิจกรรมเดียวเท่านั้นที่สังคมนั้น
 ดำเนินอยู่ในขณะนั้น ช่วงระยะเวลากลุ่มตั้งแต่จุดเริ่มต้นของขั้นทะยานขึ้น

และหกสิบปีให้หลัง ซึ่งเต็มไปด้วยการกระจายเทคนิคการผลิตแบบใหม่ จนแผ่ออกไปตลอดทั่วทั้งสังคม อันที่จริงระยะเวลาที่สังคมมุ่งไปสู่การเจริญเต็มที่ทางเทคนิคนี้จัดได้ว่า เป็นระยะเวลาที่สังคมนั้นดำเนินงานใกล้วิถีทางที่พวกมาร์กซ์ซีสวิเคราะห์ไว้ แต่ถึงอย่างนั้นแต่ละสังคมก็มุ่งก้าวหน้าไป ในทางที่สอดคล้องกับวัฒนธรรม โครงร่างของสังคม หรือกับกรรมวิธีทาง การเมืองของตน ต่างสังคม (แม้กระทั่งภายในระบอบนายทุน) ต่างก็มีลักษณะแตกต่างจากกันไป หากได้มี "แบบฉบับ" เหมือนกันไปทั่วไม่ ตรงกันข้ามคุณลักษณะอันแตกต่างของ "แบบฉบับ" สำหรับสังคมแต่ละแห่งกลับเป็นปัจจัยคัดเปลี่ยนแปลงและส่งเสริมสะท้อนไปสู่ลักษณะการของการจำเริญทางเศรษฐกิจของสังคมนั้น และเราไม่ควรจะทึกทักเอาว่า เหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ซึ่งได้แก่การขยายเทคนิคอันทันสมัยอย่างเต็มที่ในระยะเวลาที่สังคมมุ่งไปสู่ความเจริญนั้น เป็นผลสืบเนื่องโดยตรงมาจากมูลเหตุจูงใจของมนุษย์ที่จะแสวงหาผลประโยชน์ใส่ตัว เราตระหนักดีว่า ในระยะขั้นทะยานขึ้นและการก้าวไปสู่ขั้นเจริญนั้น สังคมมักจะละเลยเป้าหมายอื่น ๆ และปูพื้นฐานให้กิจกรรมบางประการดำเนินไปได้อย่างเต็มที่ หากกิจกรรมเหล่านั้นมีบทบาทโดยตรงในการที่จะทำให้การจำเริญทางเศรษฐกิจเป็นไปในอัตราที่สูงที่สุดเท่าที่แรงงานและทรัพยากรธรรมชาติ รวมทั้งสิ่งกีดขวางทางสังคมทั้งหมดจะอำนวยให้ได้ แต่เราก็มิได้หมายความว่า มูลเหตุจูงใจทางด้านกำไรเป็นปัจจัยอันสำคัญที่สุด ทั้ง ๆ ที่จะมียบทบาทสำคัญอยู่มากก็ตาม ตัวอย่างเช่น สหรัฐอเมริกาในยุคหลังสงครามกลางเมือง (ซึ่งหากพิจารณาอย่างผิวเผิน อาจจะเป็นระยะเวลาที่อำนาจวัตถุนิยมมีอิทธิพลสูงที่สุดในบรรดาสังคมนายทุนด้วยกัน) ก็ยังปรากฏว่า ประชาชนได้ปฏิบัติงานด้านต่าง ๆ อันจำเป็นต่อการสถาปนาอุตสาหกรรมในประเทศอันร่ำรวยและยิ่งใหญ่ของตน

โดยไม่ใช้ต้องการจะหาเงินกอบโกยเข้าสู่ตนแต่เพียงประการเดียว แต่เนื่องด้วยมีวัตถุประสงค์ทางด้านการแสวงหาอำนาจ การผจญภัย การรับคำท้าทายของธรรมชาติ ตลอดจนชื่อเสียงทางสังคม วัตถุประสงค์ต่าง ๆ เหล่านี้ยังคงมีอยู่แม้กระทั่งในสังคมที่ศาสนาและรัฐบาลจะมีบทบาทไม่มากนักก็ตาม ก็พาทางด้านการขยายกำลังผลิตและการสร้างฐานะทางการเงินนั้นให้รางวัลแก่บุคคลเหล่านี้ไม่เพียงแต่เป็นตัวเงินอย่างเดียว ยังเป็นรางวัลแก่มูลเหตุจูงใจอื่น ๆ และความมุ่งหวังในอนาคตของมนุษย์อีกด้วย มิฉะนั้นแล้วเราคงจะไม่สามารถที่จะอธิบายได้ว่า เหตุใดบุคคลเหล่านี้ยังคงทุ่มเทกำลังกายและกำลังใจให้แก่งานอยู่ต่อไปในเมื่อก็ได้ร่ำรวยจนกระทั่งตนเองและบุตรหลานไม่สามารถจะใช้เงินให้หมดสิ้นไปได้เลย ทรรศนะแบบมาร์กซิสต์นั้นจำเป็นต้องได้รับการแก้ไข หากจะอธิบายให้ต้องแท้ถึงประสพการณ์ของเยอรมัน ญี่ปุ่น สวีเดน ฝรั่งเศส อังกฤษ หรือแม้กระทั่งของรัสเซียเอง ซึ่งประสบในระหว่างขั้นเจริญ

มาถึงขั้นนี้ เราขอวิจารณ์ข้อผิดพลาดทางทฤษฎีของมาร์กซ์ ซึ่งเป็นข้อผิดพลาดที่นักเศรษฐศาสตร์รู้จักกันอย่างแพร่หลาย นั่นคือ ในการสร้างทฤษฎีมาร์กซ์ได้ยึดถือทฤษฎีของมัลธัส (Malthus) เกี่ยวกับการขยายตัวของประชากร และอีกประการหนึ่ง มาร์กซ์มีทฤษฎีที่ว่าค่าจ้างอันแท้จริง (คิดเป็นปริมาณบริการและสินค้า) จะไม่มีวันเพิ่มขึ้นได้

ตั้งแต่มาร์กซ์ได้ตั้งทฤษฎีขึ้น นักเศรษฐศาสตร์ต่าง ๆ ก็ได้ชี้ให้ทุก ๆ คนเห็นว่า ประชากรมิได้เพิ่มขึ้นไปในลักษณะสร้างกองทัพแรงงานซึ่งจะคงอยู่ในภาวะว่างงาน (ดังที่มาร์กซ์ได้อ้างไว้) และการดำเนินกิจการภายใต้ระบอบนายทุนซึ่งเต็มไปด้วยการแข่งขันก็มีได้ลดค่าจ้างอันแท้จริงให้อยู่

ในระบอบอันต่ำอยู่ตลอดเวลา กลับตรงกันข้าม ค่าจ้างอันแท้จริงนั้น ได้ถีบตัวสูงขึ้นอยู่เรื่อย ๆ นางโจน โรบินสัน และศาสตราจารย์คาลด์อร์ ก็ได้ชี้ให้เห็นข้อผิดพลาดสองประการนี้เมื่อไม่นานมานี้เอง. อันที่จริงในแง่การสร้างทฤษฎีแล้ว ข้อผิดพลาดทั้งสองประการนี้ถือได้ว่าเป็นข้อผิดพลาดอันสำคัญยิ่งในการที่จะนำมาสรุปถึงวิถีทางที่กรรมวิธีของระบบเศรษฐกิจจะดำเนินไปในอนาคต แต่ข้อผิดพลาดทั้งสองนี้ยังมีความสำคัญยิ่งไปกว่านี้อีก กล่าวคือ หลักการทั้งสองนี้แสดงถึงแนวความคิดขั้นมูลฐานของมาร์กซ์เกี่ยวกับสังคม มาร์กซ์ถือว่า อำนาจทางการเมือง ทางสังคม และทางเศรษฐกิจนั้น สืบเนื่องมาโดยตรงจากการมีทรัพย์สินส่วนตัว (ผู้ใดมีทรัพย์สินมาก ผู้นั้นก็มีอำนาจมาก) แต่ความจริงก็มีได้เป็นไปดังที่มาร์กซ์เข้าใจเลย นอกจากนี้แล้ว การแข่งขันระหว่างผู้ประกอบการก็มีได้นำไปสู่การร่วมมือเพื่อสร้างการผูกขาดในกิจการแต่ละด้าน และการแข่งขันนี้ (แม้ว่าจะไม่สุดฝีมือก็ตาม) ก็ยังเปิดโอกาสให้อัตราค่าจ้างแรงงานมีมูลค่าใกล้เคียงกับมูลค่าของผลงานหน่วยสุดท้ายของคนงานแต่ละคน ทั้งนี้ หลังจากได้หักค่าใช้จ่ายทางด้านวัสดุและอื่น ๆ ออกแล้ว (Net marginal value product) ยิ่งไปกว่านั้น ในแง่เทคนิคของตลาดก็ยังปรากฏว่า คลไกทางการเมืองตลาดยังถูกควบคุมด้วยการที่สังคมยอมรับการจัดตั้งสหภาพกรรมกร ซึ่งเป็นผลสืบเนื่องมาจากการยื่นมือทางการเมืองเข้ามาเกี่ยวข้อง ทั้งนี้ ก็เนื่องมาจากการยินยอมและสนับสนุนของปวงชนตามวิธีประชาธิปไตยอีกต่อหนึ่ง อีกประการหนึ่ง เมื่อปวงชนในสังคมมีการกินที่อยู่ดีขึ้น (ซึ่งในทฤษฎีของมาร์กซ์ไม่ควรจะเกิดขึ้นได้) ต่างก็เริ่มคิดเรื่องการมีบุตรสืบตระกูลกันใหม่ ผลก็คือมีการยับยั้งอัตราเกิดในสังคมนั้นด้วยสาเหตุที่แตกต่างไปจากเหตุผลของมัลธัส สาเหตุนี้ได้แก่การก้าวหน้าทางความเป็นอยู่ของปวงชนนั่นเอง ไม่ใช่เนื่องมาจาก

* Joan Robinson: Marx, Marshall, and Keynes (Delhi, 1955) และ N. Kaldor: "A Model of Economic Growth", Economic Journal, December 1957 p.p. 618—21

ความยากจนข้นแค้นและโรคร้ายไข้เจ็บตามทฤษฎีของมัลธัส เราไม่จำกัดมองไกลไปถึงกรณีการล่อลวงเกิดของประเทศที่ได้จำเริญมาในอดีต เพียงแต่พิจารณากรณีญี่ปุ่นและอิตาลี ซึ่งมีการล่อลวงเกิดลงอย่างชวชาบตั้งแต่ ค.ศ. ๑๙๕๐ เป็นต้นมา ซึ่งก็เพียงพอแล้วที่จะเห็นได้ว่า การที่มีล่อลวงเกิดนั้นเป็นผลมาจากความเจริญรุ่งเรืองของสังคมเองเป็นประการสำคัญ

ด้วยเหตุเหล่านี้ เมื่อมีการจำเริญแบบดอกเบ๊ยทบทัน ทั้งนายจ้างและลูกจ้างย่อมได้รับผลประโยชน์ทั่วหน้ากัน การต่อสู้ระหว่างชนต่างชั้นก็ลดความตึงเครียดลง และเมื่อสังคมบรรลุขั้นปลายของขั้นเจริญ, สังคมนั้นก็ไม่จำเป็นต้องประสบกับการขาดการปรองดองระหว่างชนต่างชั้นอย่างรุนแรง (คงเช่นมาร์กซ์ได้พยากรณ์เอาไว้) สังคมนั้นจะประสบกับปัญหาตัดสินใจเลือกทางเดินต่างหาก กล่าวคือ ต้องตัดสินใจกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างสวัสดิการของปวงชน การเปิดโอกาสให้ปวงชนบรรลุสู่ยุคอุดมโภคาและการแสดงอำนาจให้ชาวโลกประจักษ์

การจำเริญแบบดอกเบ๊ยทบทันและโอกาสที่พึงจะเลือกได้ ซึ่งเป็นผลมาจากการที่ปวงชนมีรายได้อันแท้จริงสูงยิ่งขึ้นนั้น ก็ได้กลายเป็นปัจจัยประการสำคัญในการกำหนดลักษณะการของการจำเริญของแต่ละสังคม ตามชั้นลำดับที่ได้อธิบายมาแต่ในขั้นต้น แต่ในแนวทฤษฎีของมาร์กซ์ ผลของการจำเริญแบบดอกเบ๊ยทบทันกลับกลายเป็นเรื่องวิปริตไป กล่าวคือ กลายเป็นการเพิ่มพูนให้นายทุนมีการครองชีพอย่างหรูหราและการสร้างกำลังผลิตมากจนเกินความต้องการ รวมทั้งเป็นสาเหตุให้เกิดสงคราม อีกด้วยหรืออีกนัยหนึ่งเราอาจจะกล่าวได้ว่า ความยืดหยุ่นของอุปสงค์ซึ่งขึ้นอยู่กับ

การเปลี่ยนแปลงทางระดับรายได้ (Income-elasticity of demand) นั้นเป็นพลังประการสำคัญในการวิเคราะห์แบบการลำดับขั้นจำเรียมของเรา แต่ในข้อสรุปอันมีอิทธิพลอย่างมหาดศาลของมาร์กซ์นั้นกลับละเลยหลักการนี้ไปโดยสิ้นเชิง

ตอนนี้เราลองมาพิจารณาคำถามของเลนินที่ว่า เนื่องจากลัทธินายทุนมีแนวโน้มอยู่ในตัวเองในอันที่จะลดกำไรส่วนตัวลง จะช่วยสร้างการผูกขาดในกิจกรรมแต่ละด้านหรือไม่ และจะช่วยทวีความรุนแรงของวิกฤติการณ์มากยิ่งขึ้นหรือไม่ และจะทำให้มีการต่อสู้แข่งขันแย่งชิงตลาดโลกอย่างดุเดือดหรือไม่ และจะทำให้เกิดสงครามระหว่างชาติมหาอำนาจหรือไม่

ประการแรก คำถามเกี่ยวกับการรวมกำลังการผลิตอุตสาหกรรม ในที่นี้เราขอกล่าวว่า จากประสพการณ์ของสหรัฐอเมริกา ยังไม่มีข้อเท็จจริงใดที่ชี้ลงไปทางที่สื่อให้เห็นว่า มีการเพิ่มระดับของการรวมกำลังผลิตอย่างมากมาในรอบ ๕๐ ปีที่ผ่านมา และสำหรับกรณีที่มีการเพิ่มระดับการรวมกำลังการผลิตก็เป็นผลสืบเนื่องมาจากผลประโยชน์ทางด้านการผลิต ต้นทุนการผลิตอันพึงเกิดขึ้นในระดับการผลิต การค้นคว้า และการขยายงานในระดับหิมาต่างหาก มิใช่เป็นเพราะสิ่งแวดล้อมของตลาดอ่อนแอเกินไปที่จะกำจุนบริษัทขนาดเล็กให้คงอยู่ได้ และข้าพเจ้าก็คิดว่า ประสพการณ์ของสังคมในชั้นเจริญของโลกตะวันตกอื่น ๆ คงจะไม่ผิดแผกไปจากนี้เลย ยิ่งไปกว่านั้นในกรณีที่มีการรวมอำนาจทางเศรษฐกิจ เราจะเห็นได้ว่า กิจกรรมเหล่านี้ยังถูกบีบบังคับให้ดำเนินงานตามเงื่อนไขที่กำหนดขึ้น โดยกรรมวิธีทางการเมือง หาได้ปล่อยให้ดำเนินงานไปในวิถีทางที่สร้างผลกำไรให้สูงสุดเท่าที่ขอบเขตของตลาดจะอำนวยให้ไม่

ประการที่สอง คำถามเกี่ยวกับวิกฤตการณ์ที่จะทวีความรุนแรงยิ่งขึ้น
 ทราบจนถึง ค.ศ. ๑๙๑๔ ก็ไม่มีข้อเท็จจริงใด ๆ ที่จะสนับสนุนว่า คาบเวลา
 และระดับของการว่างงานตามวัฏจักรธุรกิจนั้นจะยาวขึ้นและรุนแรงยิ่งขึ้น
 กลับตรงกันข้าม บรรดาข้อเท็จจริงที่มีอยู่แสดงให้เห็นว่า การว่างงานตาม
 วัฏจักรธุรกิจในศตวรรษที่ ๑๙ นั้นมีความสม่ำเสมออยู่ตลอดเวลา ทั้งนี้ ไม่
 ว่าจะพิจารณาจากสถิติของการว่างงานเท่าที่เรามีก็ดี หรือจากจำนวนปีที่
 มีกิจกรรมทางเศรษฐกิจเพิ่มขึ้นหรือลดลงก็ดี ในที่นี้เราถือว่าภาวะเศรษฐกิจ
 อันฝึกเคื่องที่รุนแรงที่สุด ใน ค.ศ. ๑๙๓๐-๑๙๓๒ นั้นเป็นกรณีพิเศษ และ
 หากเราจะยอมรับว่า ทรรศนะที่ได้อธิบายไว้ในบทที่หกถูกต้องแล้ว เราก็
 สรุปได้ว่า การที่ยุโรปตะวันตกไม่ค่อยจะมีการก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ
 ระหว่าง ค.ศ. ๑๙๑๙-๑๙๓๘ นั้น ไม่ใช่เป็นเพราะข้อเท็จจริงที่ว่า ในระยะ
 ยาวแล้ว ผลตอบแทนจากการลงทุนจะลดลงอยู่เสมอ หากมีการลงทุนเพิ่ม
 ขึ้น แต่เป็นเพราะยุโรปตะวันตกไร้ความสามารถที่จะสร้างสภาพการณ์อัน
 เหมาะสมต่อการผลักดันให้สังคมของตนเคลื่อนไปสู่ยุคอุดมโภคายอย่างรวดเร็ว
 โดยสร้างภาคเศรษฐกิจที่นำหน้าภาคใหม่ ๆ ขึ้น ความล้มเหลวทางนี้
 ก็เป็นมาอีกต่อหนึ่งจากการไร้ความสามารถที่จะสร้างสภาพการณ์ให้แรงงาน
 ทุก ๆ หน่วยมีงานทำอย่างเต็มที่ภายใต้อัตราเปรียบเทียบระหว่างปริมาณ
 และราคาสินค้าในตลาดโลก (Terms of trade) ในขณะนั้น (ค.ศ. ๑๙๒๐
 - ๑๙๓๘) ในทำนองเดียวกันการตกต่ำทางเศรษฐกิจของสหรัฐอเมริกาใน
 ระหว่าง ๑๙๓๐-๑๙๓๔ ก็ไม่ใช่เป็นผลมาจากการที่ผลตอบแทนจากการลง
 ทุนในระยะยาวลดลง แต่เป็นเพราะไร้ความสามารถในอันที่จะฟื้นฟูสภาพ
 การณ์ให้แรงงานทุก ๆ หน่วยมีงานทำอย่างเต็มที่ขึ้นมาใหม่ โดยใช้นโยบาย

ของรัฐเป็นหลัก ซึ่งหากทำได้อย่างจริงจังแล้ว ก็จะเสริมสร้างให้เกิดภาคเศรษฐกิจที่นำหน้าภาคใหม่ ๆ ขึ้น ภาคเศรษฐกิจใหม่ ๆ นี้ได้แก่ อุตสาหกรรมก่อสร้างบ้านตามชนเมือง การกระจายรถยนต์ สินค้าอุปโภค และบริการต่าง ๆ ให้กว้างขวางยิ่งขึ้น ซึ่งจะเป็นจักรกลผลักดันให้ระบบเศรษฐกิจยุคอุดมโภคาก้าวหน้าล่า ค.ศ. ๑๙๒๕ ไป

เมื่อเราคำเนึงถึงการกระทบกระเทือนทางด้านการเมืองในสังคมประชาธิปไตยในยุคปัจจุบันที่มีต่อการว่างงาน แม้กระทั่งการว่างงานในขอบเขตเล็ก ๆ น้อย ๆ เรามีเหตุผลอย่างเต็มที่ที่จะเชื่อว่า สังคมตะวันตกในยุคปัจจุบันคงจะไม่ยอมปล่อยให้รัฐบาลมีโอกาสใช้นโยบายเกี่ยวกับระดับของการว่างงานในลักษณะที่ถือขาดและไม่เข้มแข็ง ดังเช่นที่เคยเป็นมาในสมัย ค.ศ. ๑๙๒๐ - ๑๙๓๔ เป็นแน่ มาบัดนี้วิธีการรักษาระดับว่างงานให้สูงอยู่ตลอดเวลาอันดีเป็นที่รู้จักกันแพร่หลายแล้ว ซึ่งเป็นผลของการปฏิบัติของเคนส์ และเราก็ไม่ควรจะลืมว่าลอร์ด เคนส์ ตั้งใจจะล้มล้างคำพยากรณ์ตามแนวทฤษฎีของมาร์กซ์ที่ว่า ภายใต้ระบบนายทุนจะมีการว่างงานอยู่ตลอดเวลาและนับวันก็จะยังมีจำนวนคนว่างงานมากขึ้น ทฤษฎีของเคนส์เกี่ยวกับการว่างงานนับว่าเป็นคำตอบแก้คำพยากรณ์ของมาร์กซ์ได้เป็นอย่างดี

สำหรับทฤษฎีสำนักรคลาสสิกอันเก่าแก่เกี่ยวกับ “ผลตอบแทนจะลดลงเมื่อมีการลงทุนเพิ่มขึ้น” ซึ่งมาร์กซ์ได้นำมาใช้ในการสร้างสมมุติฐานที่ว่า ระดับกำไรจะลดลงหากมีการลงทุนเพิ่มขึ้น เราไม่อาจจะกำหนดข้อโต้แย้งลงไปได้อย่างแน่นอนในขั้นนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องเกี่ยวกับผลตอบแทนในระยะยาว แต่เมื่อพิจารณาขอบเขตและอัตราของการก้าวหน้า

ของกิจกรรมทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งในฐานะภาคเศรษฐกิจภาคหนึ่งก็กำลังขยายตัวอย่างรวดเร็ว เราก็คงจะสรุปได้ว่า เราคงจะไม่ขาดการงานที่จะทำให้เกิดผลิตผลเป็นแน่ หากประชาชนทั่วไปใครที่จะผลิตสินค้าและบริการมากกว่าใครจะมีเวลาว่างมากขึ้น นอกจากนี้แล้ว หากมนุษย์ยังประสงค์ที่จะมีวิถีชีวิตอย่างเหน็ดเหนื่อยอยู่ต่อไป ทุก ๆ สังคมก็มีทางเลือกที่จะดำเนินการครองชีพแบบสังคมอเมริกันในปัจจุบัน กล่าวคือ เมื่อเกิดเบื่อหน่ายต่อการมีเครื่องจักรกลไว้ใช้หรือคุณเล่นประจำบ้านแล้ว ก็เลือกเอาการเพิ่มประชากรอย่างที่มีลัธสได้เคยอธิบายไว้ในทฤษฎีของตน

ประการสุดท้าย เกี่ยวกับปัญหาที่ว่า สังคมนายทุนที่ดำเนินกิจการมานานพอสมควรจะต้องพึ่งอาณานิคมเป็นตลาดสินค้านี้ เราขอเพียงตั้งข้อสังเกตว่า ในขณะที่ลัทธิล่าอาณานิคมนับว่าหมดสมัยไปแล้ว สังคมนายทุนในซีกโลกตะวันตก ในยุโรปตะวันตก และในญี่ปุ่น ต่างก็กำลังจำเริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็วจนเป็นที่น่าประหลาดใจ เราจะเห็นได้อย่างชัดแจ้งว่า สาเหตุของความยุ่งยากทางเศรษฐกิจของระบบนายทุนจะเกิดขึ้นจากเรื่องใดก็ตามที่ ก็คงจะไม่ใช่เพราะเนื่องมาจากความจำเป็นที่จะต้องพึ่งอาณานิคมเป็นแน่ กลับตรงกันข้าม เราอาจกล่าวได้ว่า ความล่อแหลมต่อระบบนายทุนในปัจจุบันสืบสาเหตุมาจากการไม่ยอมให้ความสนใจและแบ่งทรัพยากรให้แก่ประเทศด้อยพัฒนาต่าง ๆ อย่างพอเพียงกับความจำเป็นของประเทศเหล่านี้ อันที่จริง ความต้องการสินค้าและบริการภายในประเทศมีน้ำหนักพอที่จะระงับความสนใจในตลาดต่างประเทศ และก็มีน้ำหนักมากจนกระทั่งรัฐบาลของประเทศนายทุนเหล่านี้ไม่สามารถจะระดมทรัพยากรให้แก่กิจการต่างประเทศในระดับที่พอเพียงได้ ในปัจจุบันความหวังของ

พรรคคอมมิวนิสต์มิได้ขึ้นอยู่กับโอกาสที่จะถือประโยชน์จากการอดแวงและ
วิกฤตการณ์อันเป็นผลจากการต่อสู้อย่างดุเดือดระหว่างประเทศนายทุนเพื่อ
แย่งหาแหล่งที่จะปล่อยสินค้าของตน กลับตรงกันข้าม ความหวังในขณะ
นี้ขึ้นอยู่กับการที่โลกนายทุนมิได้หมกมุ่นกับความสนใจในผลกำไรอันงาม
ของตลาดภายในประเทศของตนต่างหาก

มาถึงตอนนี้ เราก็มาถึงการเปรียบเทียบระหว่างพรรคนะของมาร์กซ์
เกี่ยวกับลัทธิคอมมิวนิสต์และชั้นระดับที่ล้าหน้ากว่าชั้นอุดมโภกาของเรา
ในเรื่องนี้มาร์กซ์จัดว่าเป็นผู้มีความคิดในแนวผันหวานตามแบบฉบับในยุค
คริสต์ศตวรรษที่ ๑๙ มาร์กซ์คิดว่า เมื่อมนุษย์สามารถจัดการขาดแคลนสินค้า
และบริการได้เรียบร้อยแล้ว มนุษย์ก็คงจะเปิดโอกาสให้ความใฝ่สูง (ซึ่ง
มีประจำตัวมนุษย์) มีหนทางจะเจริญงอกงามขึ้นมาได้ มนุษย์จะทำงานก็
เพราะรู้สึกอึดเอิบในการที่มีโอกาสแสดงความสามารถประจำตัวออกมาเป็น
ประโยชน์แก่เพื่อนมนุษย์ ซึ่งไม่ใช่เพราะมีความจำเป็นจะต้องทำงานเพื่อหา
เลี้ยงชีพ เพราะสังคมมีความมั่งคั่งมากพอจนกระทั่งมนุษย์ไม่มีความจำเป็น
หรือความใคร่ที่จะสะสมทรัพย์สมบัติอีกต่อไป ความคิดเห็นเกี่ยวกับอนาคต
เช่นนี้นับได้ว่า เป็นความมุ่งหวังที่เปี่ยมไปด้วยคุณธรรมและไม่เป็นข้อเสีย
หายประการใด ยิ่งกว่านั้น เป็นความหวังที่อาจจะกระตุ้นให้มนุษย์สำนึก
ในมนุษยธรรมมากขึ้น และก็อาจจะเกิดขึ้นมาได้ในวันหนึ่งข้างหน้า แต่ดัง
ที่ได้เสนอในตอนปลายบทที่ ๖ แล้วว่า แนวทางการก้าวหน้านั้นมีหลายทาง
ด้วยกัน มิใช่ต้องเป็นทางเดียวกับความผันหวานของมาร์กซ์ มนุษย์อาจจะ
เลือกการมีบุตรมากขึ้นหรือการเบียดเบียนต่อชีวิตมากขึ้น หรือการสร้าง
ขอบเขตแนวความคิดของมนุษย์ให้ลึกซึ้งและกว้างขวางขึ้นกว่าเดิม หรือ
การโคจรในอวกาศและความเปลितเปลินจำเริญใจในการเล่นต่าง ๆ หรือ

การทำลายล้างซึ่งกันและกัน หากมนุษย์เมื่อมีเวลาว่างมากขึ้นจนไม่รู้จะทำอะไรต่อไป อย่างไรก็ดี แม้ว่าปัญหาเกี่ยวกับอนาคตนี้เป็นปัญหาทางเศรษฐกิจ ซึ่งสังคมทุกสังคมจะเผชิญในบั้นปลายก็ตาม ในช่วงอายุปัจจุบันเราอาจจะละปัญหานี้ไว้พลางก่อนก็ได้ ทั้งนี้ เพราะเรากำลังเผชิญหน้ากับปัญหาต่าง ๆ อันเป็นผลสืบเนื่องมาจากการมีอาวุธนิวเคลียร์ในโลกมากขึ้น และในขณะที่เดียวกันเราก็ต้องหาทางสร้างสันติภาพให้จรรโลงในโลกซึ่งประกอบด้วยชาติทั้งเก่าและใหม่ที่ต่างก็เรียนรู้ถึงวิธีพัฒนาเศรษฐกิจด้วยกันทั้งสิ้น

มาร์กซ์ในแง่ประวัติศาสตร์

จากแนวความคิดของเราเกี่ยวกับการลำดับชั้นจำเวรียทางเศรษฐกิจ เราจะกล่าวถึงมาร์กซ์ในแง่ใดดี หรืออีกนัยหนึ่ง มาร์กซ์เข้ากับระบบของเราได้ที่ไหนบ้าง

ในแง่การสร้างแนวความคิด มาร์กซ์ได้รวมเครื่องมือวิเคราะห์ ๒ ชุดเข้าด้วยกัน ซึ่งได้แก่ทฤษฎีของเฮเกิลเกี่ยวกับการไม่หยุดนิ่งของประวัติศาสตร์ และทฤษฎีของบรรดานักเศรษฐศาสตร์สำนักคลาสสิกเกี่ยวกับการสร้างกำไรให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ พร้อมทั้งหลักการอันสำคัญ ๆ อีกหลายประการจากสำนักคลาสสิกนี้

มาร์กซ์ได้ใช้เครื่องมือวิเคราะห์เหล่านี้กับกรณีประวัติศาสตร์ที่มาร์กซ์เห็นว่า เป็นกรณีชี้ช่องทางถึงอนาคตได้เป็นอย่างดี นั่นคือ กรณีชั้นทะยานขึ้นทางเศรษฐกิจและการมุ่งไปสู่ชั้นเจริญของประเทศอังกฤษ มาร์กซ์ได้สรุปหลักการต่าง ๆ จากกรณีนี้แล้วนำข้อสรุปเหล่านี้เป็นหลักวินิจฉัยหนทางก้าวหน้าในอนาคตของสังคมต่าง ๆ ทั้งหมดในโลก ระบบแนวความคิด

ของมาร์กซ์ได้เป็นรูปร่างแน่นอนเมื่อ ค.ศ. ๑๘๔๘ ซึ่งเป็นสมัยที่มาร์กซ์และเฮเกิลร่วมกันเขียน “Communist Manifests” และนี่ย่อมหมาความว่า มาร์กซ์ได้วางระบบแนวความคิดก่อนที่สังคมนั้นๆ นอกจากประเทศอังกฤษจะได้ผ่านเข้าสู่ขั้นทะยานขึ้น แม้ว่ามาร์กซ์จะได้เคยวิจารณ์กรณีประเทศฝรั่งเศส เยอรมัน และสหรัฐอเมริกาอยู่บ้างก็ตาม แต่เป็นการวิจารณ์ในแง่แคบๆ และพิจารณาแต่เฉพาะลักษณะในระยะสั้นๆ เท่านั้น การปฏิวัติทางอุตสาหกรรมของประเทศอังกฤษและเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในขั้นทะยานขึ้นของประเทศอังกฤษเท่านั้นที่มาร์กซ์ได้นำมาวิเคราะห์ เพื่อวางทฤษฎี และกำหนดขั้นลำดับของมาร์กซ์ หลังจาก ค.ศ. ๑๘๔๘ ไปแล้ว มาร์กซ์ไม่เคยมีความคิดที่สำคัญๆ อีกเลย

ดังเช่นที่เราได้พิจารณาามาแต่ต้น กรณีประเทศอังกฤษนั้นจัดได้ว่าเป็นกรณีพิเศษ เพราะว่า การเปลี่ยนแปลงคุณสมบัติเหมือนหนึ่งว่า จะเกิดขึ้นมาเนื่องด้วยพลังพลวัตภายในของสังคมเพียงแห่งเดียว โดยปราศจากการกดดันจากภายนอก กล่าวได้อีกนัยหนึ่ง ก็คือ ภายในสังคมที่ประชาชนประกอบการกิจกรรมและการค้าขายเป็นประการสำคัญ เกิดมีชนชั้นกลาง ผู้ประกอบกิจการทางด้านอุตสาหกรรมเป็นจำนวนที่มากขึ้นเป็นลำดับ และเป็นผู้ซึ่งมีอิทธิพลต่อการแปรเปลี่ยนวิถีทางการเมืองและลักษณะโครงร่างของสังคม ตลอดจนทำให้ความรู้สึกนึกคิดก็เปลี่ยนแปลงไปด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระยะ ๓๐ ปีหลังจากการรบที่วอเตอร์ลู (ค.ศ. ๑๘๑๕) ในระยะที่มาร์กซ์ยังคงมีชีวิตอยู่นั้น กรณีประเทศฝรั่งเศส เยอรมัน และสหรัฐอเมริกา ยังไม่วิวัฒนามากพอจนเป็นรูปร่างที่พึงจะสังเกตได้ ประกอบกับมาร์กซ์เองก็ไม่เข้าใจในเรื่องการจำเริญของกรณีทั้งสามนี้ จึงไม่ได้ก่อให้เกิดมาร์กซ์ดัดแปลง

แนวความคิดของตนแม้แต่ประการใด มาร์กซ์ไม่ได้คำนึงถึงกรณีประเทศ
ญี่ปุ่นและก็ไม่ได้นำข้อเท็จจริงเกี่ยวกับญี่ปุ่นมาประกอบการวิเคราะห์ตาม
ระบบแนวความคิดของตน ยิ่งในกรณีรัสเซียยิ่งไปกันใหญ่ มาร์กซ์แทบ
ไม่เหลียวมองเลย เพราะรัสเซียรุ่งเรืองเอามาก ๆ ครอบงำกระทั่งในยาม
ชรามาร์กซ์ถึงได้เริ่มสนใจรัสเซีย ทั้งนี้เพราะเหตุว่า ชนชั้นปัญญาชนใน
รัสเซียได้เริ่มศึกษาระบบแนวความคิดของมาร์กซ์อย่างจริงจัง เนื่องจาก
มาร์กซ์เองก็มีความคิดความอ่านเยี่ยงชนชั้นปัญญาชนของยุโรปตะวันตก ซึ่ง
ในขณะนั้นสนใจแต่ในเรื่องภายในยุโรป หรือมิฉะนั้นก็พิจารณาเรื่องราวชาติ
อื่น ๆ ในทวีปอื่น ๆ จากทรรศนะของยุโรปตะวันตกเท่านั้น ดังนั้น อนาคต
หรือหนทางที่จะก้าวหน้าของชาติต่าง ๆ ในทวีปเอเชียและแอฟริกาจึงอยู่
นอกเหนือความสนใจหรือความเข้าใจของมาร์กซ์ และเท่าที่มาร์กซ์ได้เคย
พิจารณาถึงชาติต่าง ๆ เหล่านี้ ก็พิจารณาจากทรรศนะของนโยบายประเทศ
อังกฤษที่มีต่อชาติเหล่านั้นเท่านั้น หาได้พิจารณาในแง่ปัญหาต่าง ๆ ของ
ประเทศเหล่านั้นเองในการปรับปรุงประเทศให้ทันสมัยไม่*

การที่มุ่งสนใจแต่เฉพาะกรณีประเทศอังกฤษเพียงกรณีเดียวย่อมจะ
สร้างแนวความคิดที่ง่ายและสะดวกสำหรับความเข้าใจในขั้นเตรียมการและ
ขั้นทะยานขึ้น และเป็นแนวความคิดที่ไร้ความยุ่งยากกว่าแนวความคิดของ
เราในปัจจุบัน ซึ่งวิเคราะห์จากข้อเท็จจริงจากประวัติศาสตร์ในยุคปัจจุบัน
อันกินแดนกว้างขวางกว่ากรณีประเทศอังกฤษอย่างมากมาย โดยอาศัยข้อ

* I. Berlin, Karl Marx (London, 1956 edition) p.p. 254—258

แต่มาร์กซ์ได้เคยแสดงความคิดเห็นที่น่าสนใจเกี่ยวกับอินเดียและจีน เมื่อมาร์กซ์เขียนบทความ
เกี่ยวกับนโยบายของประเทศอังกฤษในการกระทำสงครามกับจีนเรื่องการบังคับขายฝิ่น และใน
การจลาจลที่อินเดีย

เท็จจริงและความเข้าใจในการก้าวหน้าของประเทศอังกฤษ มาร์กซจึงยึดถือเอาชนชั้นกลางและการพยายามแสวงหากำไรเป็นหลักการวิเคราะห์ ดังนั้นมาร์กซจึงมิได้คำนึงถึงบทบาทของพลังชาตินิยมที่ถูกกระตุ้นมาจากแรงดันภายนอก และซึ่งมีความสำคัญอย่างมหาศาลต่อการจัดแปลงสังคมโบราณให้กลายเป็นสังคมที่ทันสมัยขึ้นมาได้ ในทำนองเดียวกัน มาร์กซก็ได้มองข้ามปัญหาของการเลือกหนทางก้าวหน้า ซึ่งเผชิญหน้าชาติที่ได้ปรับปรุงจนเป็นรัฐที่ทันสมัยและมีเอกราชเรียบร้อยแล้ว

กล่าวได้อย่างสั้น ๆ ว่า มาร์กซอยู่ในกลุ่มบุคคลของโลกตะวันตก ผู้ซึ่งแสดงปฏิกริยาต่อต้านในวิถีทางที่แตกต่างกัน เนื่องจากไม่สามารถจะทนต่อการสูญเสียยาวนานาประการทั้งทางค้ำสังคมและทางค้ำส่วนตัวของประชาชน เนื่องมาจากการที่ระบบเศรษฐกิจพยายามมุ่งหน้า ไปสู่ขั้นเจริญโดยไม่คำนึงถึงสิ่งอื่นใด กลุ่มบุคคลเหล่านี้พยายามหาความสมมูลของสังคมในลักษณะที่ตึกว่าและเต็มไปด้วยมนุษยธรรมมากกว่าการมุ่งแต่จะผลักดันระบบเศรษฐกิจให้ก้าวหน้าแต่เพียงอย่างเดียว เนื่องด้วยมาร์กซถูกผลักดันด้วยอำนาจภายในตนเอง ซึ่งบิดาของมาร์กซได้เคยเรียกว่า “*ความอยากยกตัวอย่างรุนแรง*” * และเนื่องด้วยมาร์กซนับตัวเองเข้าอยู่ในพวกถูกกดขี่ข่มเหงและมีความเกลียดชังผู้ที่เป็นหัวหน้าหรือนายงานอย่างรุนแรง แต่ในขณะเดียวกันมาร์กซมีความต้องการอย่างรุนแรงเช่นกันที่จะเป็น “นักวิชาการ” มากกว่าจะเป็นนักฝันหวานอย่างเพ้อเจ้อ มาร์กซจึงได้วางระบบแนวความคิดที่น่าสนใจมากขึ้นเช่นนี้มาได้ ระบบนี้เต็มไปด้วยข้อผิดพลาดอยู่หลายประการ แต่ก็แสดงแนวความคิดที่ถูกต้องอยู่บ้างเป็นบางส่วน และก็

* C.J.S. Sprigge, Karl Marx (London, 1938) p. 27

นับได้ว่าเป็นการเพิ่มพูนทฤษฎีให้แก่วิทยาการทางท้านสังคมอย่างสำคัญ
ที่เดียว แต่ทว่าระบบความคิดของมาร์กซ์เป็นแนวทางที่ใช้ไม่ได้เลยในการ
วางนโยบายของรัฐ

ก่อนหน้ามาร์กซ์จะใกล้ถึงแก่กรรม ข้อผิดพลาดในระบบความคิดของ
มาร์กซ์ได้ปรากฏขึ้นอย่างเห็นได้ชัดอยู่ประการหนึ่ง และมาร์กซ์เองก็ไม่รู้จะ
จัดการกับข้อผิดพลาดนี้ได้อย่างไร นักเศรษฐศาสตร์บางคนเชื่อว่า การที่
หนังสือเรื่อง “*Das Kapital*” (Das Kapital) ของมาร์กซ์ไม่จบได้
อย่างสมบูรณ์ ก็เพราะภายในใจของมาร์กซ์ยอมรับข้อผิดพลาดประการนี้
เรื่องนี้ได้แก่การที่อัตราค่าจ้างอันแท้จริงของกรรมกรอุตสาหกรรมในยุโรป-
ตะวันตกถีบตัวสูงขึ้นอยู่เรื่อย ๆ พร้อมทั้งยังมีข้อเท็จจริงที่เห็นได้แจ่มชัด
อีกด้วยว่า ชนชั้นกรรมกรในอังกฤษและยุโรปตะวันตกต่างพร้อมที่จะรับ
การปรับปรุงสถานการณของตนให้ดีขึ้นเท่าที่สังคมตนจะเปิดโอกาส และ
ในขณะเดียวกันก็ยอมรับระบบนายทุนภายใต้ระบอบประชาธิปไตย แทนที่
จะรวบรวมกำลังเพื่อประทัดประหารอย่างแบบนองเลือด รวมทั้งเข้ายึด
ครองทรัพย์สินสมบัติของพวกนายทุน แล้วจึงจะมอบทรัพย์สินสมบัติเหล่านี้ให้แก่
รัฐโดยที่ชนชั้นกรรมกรจะเป็นผู้ควบคุมรัฐโดยตรง ซึ่งในทรรศนะของ
มาร์กซ์ คงจะคุมได้โดยวิธีทางใดทางหนึ่ง (แต่ก็ไม่ได้อธิบายเอาไว้) มาร์กซ์
ได้สร้างและกำกับดูแลขบวนการกรรมกรระหว่างชาติขบวนการแรก (The First
International) และต่อมาในระหว่าง ค.ศ. ๑๘๗๑ — ๑๘๗๓ ขบวนการนี้ก็
ประสบความล้มเหลว บรรดาผู้นำสหภาพกรรมกรได้หันหลังให้แก่มาร์กซ์
และพยายามหาทางปรับปรุงสภาพการณแบบที่ละเล็กที่ละน้อยในวิธีทาง
ที่เหมาะสมกับสังคมของตน

ดังนั้น ในบั้นปลายชีวิต มาร์กซ์และเฮเกลจึงได้กลับมีความคิดเห็นไม่ลงรอยกับพวกกรรมกรอุตสาหกรรม ผู้ซึ่งทั้งสองเคยหวังเป็นอย่างมากว่า จะเป็นจักรกลอันสำคัญในการทำให้แนวความคิดและทฤษฎีของตนกลายเป็นความจริงขึ้นมา การณ์กลับปรากฏว่า กรรมกรพอใจในการเจริญก้าวหน้าของสภาพการณ์ของตน ซึ่งค่อย ๆ ตีขึ้นเป็นลำดับ พร้อมทั้งยังพอใจในความรู้สึกที่ว่าทุกสิ่งทุกอย่างดีขึ้นเรื่อย ๆ สำหรับตนและลูกหลานของตน ประกอบกับมีความรู้สึกว่า โดยทั่วไปแล้วตนก็ได้รับผลประโยชน์เท่าที่ควรจากสินค้าและบริการทั้งหมดที่ผลิตขึ้นภายในสังคมของตน เมื่อเป็นดังนี้แล้ว กรรมกรจึงพร้อมใจที่จะต่อสู้เพื่อสิ่งที่ตนต้องการ ทั้งนี้เป็นการต่อสู้ภายในขอบเขตประชาธิปไตยและในระบอบที่เอกราชมีสิทธิครอบครองทรัพย์สินส่วนตัวโดยเอกราช นอกจากนี้ก็ยังใคร่ที่จะถือว่าตนนั้นเป็นคนของสังคมของตนมากกว่าที่จะถือว่าเป็นคนของชนชั้นกรรมกรอุตสาหกรรมนานาชาติของโลก (ซึ่งเป็นโลกที่มาร์กซ์กล่าวหาว่าเต็มไปด้วยกรรมกรอุตสาหกรรมที่ถูกข่มเหงโดยนายทุน) และก็ยังยินดีจะร่วมชีวิตกับพี่น้องร่วมชาติอยู่ต่อไป ทั้ง ๆ ที่จะยังคงมีการขัดแย้งและความไม่เสมอภาคอยู่ก็ตาม แทนที่จะร่วมหัวกันประท้วงประหารบรรดาภคินายทุนดังที่มาร์กซ์ได้พยากรณ์เอาไว้ เมื่อเราพิจารณามาถึงขั้นนี้แล้ว เราก็มาถึงจุดเริ่มต้นของเรื่องราวเกี่ยวกับเลนินและลัทธิคอมมิวนิสต์ในแบบปัจจุบัน

วิวัฒนาการของคอมมิวนิสต์แบบปัจจุบัน

เหตุที่เราจำต้องพิจารณาเรื่องคอมมิวนิสต์แบบปัจจุบันติดต่อกับความล้มเหลวของมาร์กซ์ก็เพราะเหตุว่า ขบวนการคอมมิวนิสต์แบบปัจจุบันจัดตั้งขึ้นมากี่เพื่อเป็นเครื่องมือสำหรับการจัดการกับปัญหาต่าง ๆ ที่มาร์กซ์ใน

ฐานะเป็นนักทฤษฎีและนักปฏิบัติสังคมไม่สามารถจะแก้ไขได้ หรือมิฉะนั้นก็แก้ไขไปอย่างผิดๆ พลาดๆ รูปร่างและลักษณะของขบวนการคอมมิวนิสต์แบบปัจจุบันนั้นสืบรากฐานมาโดยตรงจากข้อผิดพลาดรวมทั้งความล้มเหลวของมาร์กซ์ เลนินจำต้องดำเนินงานร่วมกับชนชั้นกรรมากรตั้งที่เป็นจริง (ไม่ใช่ชนชั้นกรรมากรในลักษณะที่มาร์กซ์ได้วาดภาพไว้) และก็ต้องร่วมมือกับพวกชาวนา ซึ่งมาร์กซ์เห็นว่าไม่ได้ความเลยและมีได้นำมาพิจารณาในระบบแนวความคิดของตน นอกเหนือไปจากคำอธิบายอย่างสั้น ๆ เพียง ๒ - ๓ ประโยค เลนินเผชิญหน้ากับโลกที่มีลัทธิชาตินิยมแข่งขันซึ่งกันและกันและซึ่งเป็นพลังที่มีอำนาจมาก ประการสุดท้ายโลกที่เลนินคิดจะดำเนินงานนั้นก็กำลังกระทำสงครามอยู่ มาร์กซ์ล้มเลิกขบวนการกรรมากรระหว่างประเทศ แทนที่จะปลุกปล้ำอยู่ต่อไปกับข้อเท็จจริงเกี่ยวกับกรรมากร แต่เลนินยังคงยืนยันหยัดที่จะดำเนินงานทางด้านการเมืองและการชิงอำนาจภายใต้ข้อเท็จจริงที่เผชิญหน้าอยู่

✓ ก็แล้วเลนินดำเนินงานอย่างไรเล่า การตัดสินใจประการแรกและที่สำคัญที่สุดของเลนินได้แก่ การตั้งใจที่จะแสวงหาอำนาจทางการเมืองให้ได้ทั้ง ๆ ที่กรรมากรอุตสาหกรรมในรัสเซียส่วนใหญ่ยังไม่สมควรที่จะสนับสนุนความพยายามในการแย่งอำนาจทางการเมืองโดยวิธีทางปฏิวัติก็ตาม เอกสารของเลนิน ชื่อ "What is to be Done" ซึ่งพิมพ์ขึ้นเมื่อ ค.ศ. ๑๙๒๐ จัดได้เป็นต้นตอของขบวนการคอมมิวนิสต์แบบปัจจุบัน เลนินประกาศว่าแม้ว่ากรรมากรชาวรัสเซียจะยังไม่พร้อมที่จะปฏิบัติงานตามอนาคตอันยิ่งใหญ่ซึ่งมาร์กซ์ได้กำหนดไว้ (ซึ่งก็ดูเหมือนว่าจะเป็นอย่างนั้น) พรรคคอมมิวนิสต์ก็จะบังคับกรรมากรให้ปฏิบัติตามแนวทางของคำพยากรณ์

ของมาร์กซ์ จนกระทั่งอนาคตอันยิ่งใหญ่กลายเป็นความจริงขึ้นมาจนได้ พรรคคอมมิวนิสต์จะไม่ดำเนินงานในฐานะเป็นองค์การประกอบส่วนย่อยของขบวนการสังคมนิยม (ดังที่มาร์กซ์ได้แนะนำไว้ในหนังสือเรื่อง คอมมิวนิสต์ แมนนิเฟสโต) แต่จะปฏิบัติงานเป็นพรรคการเมืองพรรคหนึ่งอย่างเอกเทศ และจะประกอบด้วยชนชั้นผู้นำร่วมกันดำเนินงาน และจะแสวงหาอำนาจทางการเมืองโดยอาศัยเสียงและความเห็นชอบของประชาชนกลุ่มน้อย (แทนที่จะอาศัยเสียงข้างมากของประชาชน) ทั้งนี้ จะเป็นการทำงานในนามของชนชั้นกรรมกร และจะ “ว่ายนกกระแสนของประวัติศาสตร์”

กล่าวได้อย่างสั้น ๆ ว่า เลนินตัดสินใจจะทำให้คำพยากรณ์ของมาร์กซ์เป็นจริงขึ้นมา ทั้ง ๆ ที่จะมีข้อผิดพลาดในการพยากรณ์นั้นหลายประการก็ตาม ดังนั้น นับตั้งแต่จุดเริ่มต้นมาจนถึงปัจจุบัน คือ นับตั้งแต่พรรคคอมมิวนิสต์แยกออกจากขบวนการสังคมนิยมในรัสเซีย ซึ่งเกิดขึ้นก่อน ค.ศ. ๑๙๑๔ จนกระทั่งถึงการยื่นหยัดของกรรมกรต่อต้านทหารรัสเซียที่นครบูดาเปสต์ ประเทศฮังการีใน ค.ศ. ๑๙๕๖ ตลอดจนการที่มอสโคว์ยังคงไม่ยอมเปิดโอกาสให้มีการออกเสียงเลือกตั้งในสังคมนิยมมิวนิสต์ ทั้ง ๆ ที่นายทุนและเศรษฐกิจที่ดินก็ได้ถูกขจัดไปจนหมดสิ้นแล้ว ทั้งหมดนี้แสดงถึงในแนวความคิดและการปฏิบัติของลัทธิคอมมิวนิสต์ นั่นคือ กรรมกรอุตสาหกรรมไม่มีความรู้สึกนึกคิดและปฏิกริยาอย่างที่ทฤษฎีของมาร์กซ์กำหนดเอาไว้

การตัดสินใจประการที่สองของเลนินสืบเนื่องโดยตรงมาจากการตัดสินใจประการแรก นั่นคือ หาทางชิงอำนาจในขณะที่กำลังมีการจลาจลวุ่นวายอันเป็นผลของการปฏิวัติในเดือนมีนาคม ค.ศ. ๑๙๑๗ ทั้ง ๆ ที่พิจารณาตามมาตรฐานของมาร์กซ์แล้ว ประเทศรัสเซียซึ่งยังล้าหลังอยู่ยัง “ไม่เจริญ”

พอที่รับลัทธิสังคมนิยม (ซึ่งเป็นขั้นที่สาม สำหรับคอมมิวนิสต์นั้นต้องเป็นสังคมนิยมขั้นที่สี่สูงขึ้นไปอีกขั้นหนึ่ง) ในขั้นแรกๆ พวกมาร์กซิสต์ที่ซื่อสัตย์ต่อการจัดอันดับของมาร์กซ์ปลอบใจตนเองด้วยความหวังว่า ประเทศเยอรมันซึ่งในแง่ประวัติศาสตร์แล้ว “เจริญ” พอจะเหยียบย่างเข้าสู่ขั้นที่สี่ คงจะกลายเป็นประเทศคอมมิวนิสต์เมื่อสงครามโลกครั้งที่หนึ่งยุติลง และหากเป็นเช่นนั้นจริงแล้วก็จะรวมกับรัสเซียเป็นดินแดนภายใต้ระบอบคอมมิวนิสต์อันกว้างใหญ่ไพศาล และรัสเซียอันล้าหลังนั้นก็จะถูกกลืนหายไปเป็นดินแดนอันมืมนี่แน่แท้ แต่ความหวังนี้ก็ไม่เป็นจริง ดังนั้น เลนินจึงมุ่งดำเนินงานสร้างระบอบคอมมิวนิสต์ภายในประเทศเดี่ยวก่อน และได้ประสบความสำเร็จมานานก่อนหน้าที่สตาลินจะเพ็งกิดสร้างวลีที่ว่า “คอมมิวนิสต์แต่เพียงประเทศเดียว”

ประการที่สาม ในการปฏิวัติที่เมืองกรอนสตัท (ฐานทัพเรือใกล้เมืองเลนินกราด) ในเดือนมีนาคม ค.ศ. ๑๙๒๑ เลนินแสดงว่า ยังคงยึดแบบฉบับของพรรคคอมมิวนิสต์ตามที่ตนได้วางรูปไว้ตั้งแต่ ค.ศ. ๑๙๐๒ และซึ่งชาวโลกเห็นได้ชัดในการปฏิวัติเมื่อเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. ๑๙๑๗ กล่าวคือ เลนินใช้อำนาจระงับการกบฏของสมาชิกส่วนใหญ่ของพรรคคอมมิวนิสต์ผู้ซึ่งไม่เห็นด้วยกับการสร้างเครื่องมือที่จะช่วยเร่งให้รัฐบาลตำรวจอำนาจระบอบเผด็จการได้เร็วขึ้น หลังจากที่เลนินได้ครุ่นคิดอย่างเคร่งเครียดเป็นเวลานาน เลนินก็ตัดสินใจที่จะปกครองประเทศอยู่ต่อไปในลักษณะเผด็จการโดยใช้อำนาจทางตำรวจและทหารเป็นหลัก

ประการที่สี่ ในระหว่าง ค.ศ. ๑๙๓๑—๑๙๓๘ สตาลินรับการปกครองแบบเผด็จการด้วยความยินดียิ่ง และเริ่มเปลี่ยนลักษณะของสังคมนิยมด้วยการจัดให้มีการล่อใจด้วยเงินหรือสินค้ำให้แก่บุคคลที่ยินดีจะทำงานเป็นประโยชน์

ภายใต้กรอบของ รัฐคอมมิวนิสต์ และก็ได้ผนวกลัทธิชาตินิยมรัสเซียอันยิ่งใหญ่มาร่วมกันกับอุดมการณ์ของลัทธิคอมมิวนิสต์ จนทำให้เกิดมีการเปลี่ยนแปลงอย่างมากมาย ตั้งแต่เรื่องแบบทหารและข้อความในหนังสือสอนประวัติศาสตร์ ไปจนกระทั่งถึงการศึกษาชั้นประถมและวิธีการครองชีพในครอบครัวที่รัฐเห็นชอบด้วย

ประการที่ห้า ในวาระการประชุมสภาคณะพรรคครั้งที่ ๑๙ ในเดือนตุลาคม ค.ศ. ๑๙๕๒ ทิศทางของการขยายขอบเขตอำนาจของลัทธิคอมมิวนิสต์ หันเหไปจากประเทศที่เจริญแล้วไปสู่ประเทศด้อยพัฒนา ซึ่งอันที่จริงก็เป็นไปตามข้อเสนอแนะและแนวทางปฏิบัติของเลนิน การเปลี่ยนทิศทางเช่นนี้เห็นได้อย่างแจ่มชัดมากขึ้นตั้งแต่มรดกกรรมของสตาลิน ทั้งหมดนี้เป็นการแสดงว่า การพยากรณ์เกี่ยวกับชั้นลำดับการก้าวหน้าของประวัติศาสตร์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพยากรณ์ที่ว่า สังคมนายทุนเมื่อเจริญสุดขีดแล้วจะย่างเข้าสู่สังคมนายทุนภายใต้ระบอบสังคมนิยมซึ่งจะหลีกเลี่ยงไม่ได้นั้นเป็นอันว่าถูกยกเลิกโดยสิ้นเชิง และพรรคคอมมิวนิสต์หันมาใช้สูตรของเลนินแทน ซึ่งครุสชอฟก็ได้นำมาเป็นหลักปฏิบัติในระยะเวลาต่อมา

ลักษณะของลัทธิคอมมิวนิสต์ที่ปรากฏร่างอยู่ในปัจจุบันจึงเป็นในระบบการปกครองแบบทันสมัย และเป็นระบบที่มีรากฐานมาจากการกำหนดทางอำนาจหรือทางการเมือง แทนที่จะมาจากการกำหนดทางพลังเศรษฐกิจ (ดังที่มาร์กซ์ได้พยากรณ์) อำนาจในการบงการใดๆ ในสังคมนิยมได้ขึ้นอยู่กับ การเป็นเจ้าของปัจจัยในการผลิตสินค้าและบริการ แต่ขึ้นอยู่กับ การควบคุมกำลังทหาร ตำรวจ ศาล และอุปกรณ์ในการคมนาคมต่างหาก เลนินและผู้นำยุคหลัง ได้เปลี่ยนอุดมการณ์ของเฮเกิลโดยสิ้นเชิง และได้นำอุดมการณ์

ของมาร์กซ์มาใช้อย่างกลับตาลปัตร พลันทางเศรษฐกิจมิได้กำหนดลักษณะของสังคมให้เป็นไปตามที่พรรคคอมมิวนิสต์ต้องการ แต่การใช้พลังกำลังก็ทดแทนกันได้ ดังนั้น พรรคคอมมิวนิสต์จึงดำเนินงานโดยอาศัยหลักการที่ว่า ภายใต้สภาพการณ์ประเภทหนึ่ง ชนกลุ่มน้อยมีระเบียบวินัยดีและมีความตั้งใจไปในทางเดียวกันอย่างแน่วแน่ อาจสามารถช่วงชิงอำนาจทางการเมืองได้ในสังคมที่กำลังเต็มไปด้วยความสับสนอลหม่าน และเมื่อยึดอำนาจได้แล้ว หากชนชั้นผู้นำของพรรคคอมมิวนิสต์ยังคงมีความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันอยู่ ก็จะปกป้องรักษาอำนาจที่ยึดมาได้ด้วยการใช้พลังกำลังเพียงพอประมาณ และหลังจากที่ยึดครองอำนาจได้เรียบร้อยแล้ว ย่อมจะสามารถจัดการแบ่งสันปันส่วนทรัพยากรในวิถีทางที่จะเพิ่มพูนและสร้างความเป็นปึกแผ่นให้แก่อำนาจของคณะผู้นำพรรคคอมมิวนิสต์ยิ่งขึ้นต่อไป

เรื่องที่ชวนให้เข้าใจในการกลับหลังหันให้แก่คำพยากรณ์ของมาร์กซ์ยังกินแดนไปจนกระทั่งถึงลักษณะของระบบเศรษฐกิจการเมือง ภายใต้ลัทธิคอมมิวนิสต์ในประวัติศาสตร์ของรัสเซียปัจจุบันและยุโรปตะวันออกในระยะหลัง ค.ศ. ๑๙๔๕ ตลอดจนในประวัติศาสตร์ของจีนแดง เราจะเห็นลักษณะที่คล้ายคลึงกับคำอธิบายที่ผิด ๆ พลาด ๆ ของมาร์กซ์เกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรมภายในระบอบสังคมนายทุน มาร์กซ์ได้เคยอธิบายว่า ภายในสังคมนายทุนอัตราค่าจ้างแรงงานย่อมถูกต้องจริงให้อยู่ในระดับที่ต่ำจนกระทั่งหากตกลงให้ต่ำไปกว่าระดับนี้แล้ว คนงานอาจจะไม่สนใจที่จะทำงาน นอกจากนี้ พวกนายทุนก็จะใช้กำไรส่วนใหญ่ไปในการลงทุน และกิจกรรมทหารในระดับมหึมา และโครงสร้างของสังคมมีลักษณะในรูปที่จะพังทลายลงหากพวกนายทุนปล่อยให้กำลังการผลิตอันมหาศาลนี้ถูกใช้ไปอย่างเต็มที่

ในการเพิ่มอัตราค่าจ้างที่แท้จริงของแรงงานให้สูงยิ่งขึ้นไป ทั้งหมดนี้เป็นภาพที่มาร์กซ์ได้วาดเอาไว้เมื่ออธิบายถึงสังคมในระบบนายทุน ซึ่งก็ไม่ได้แตกต่างจากสังคมคอมมิวนิสต์ปัจจุบันเท่าใดเลย ความแตกต่างระหว่างภาพวาดของมาร์กซ์เกี่ยวกับระบบนายทุนและระบบคอมมิวนิสต์ปัจจุบันมีอยู่ประการเดียว กล่าวคือ ในกรณีสังคมนายทุนของมาร์กซ์ มูลเหตุในการแสวงหากำไรส่วนตัวเป็นพลังอันยิ่งใหญ่ผลักดันระบบเศรษฐกิจให้ก้าวหน้ายิ่งขึ้น ส่วนในกรณีระบบคอมมิวนิสต์ยุคปัจจุบันนั้นได้แก่การรักษาและการขยายขอบเขตอำนาจของกลุ่มผู้นำพรรคคอมมิวนิสต์

ในทำนองเดียวกัน การเผด็จการทางการเมืองของคณะผู้นำคณะเล็ก ๆ บงการประชาชนส่วนใหญ่ และมุ่งแต่เฉพาะจะแสวงหาผลประโยชน์เข้าตัวนี้ ก็มีความละม้ายคล้ายคลึงกับลักษณะที่มาร์กซ์เชื่อว่าเป็นลักษณะการปกครองประเทศภายใต้ระบบนายทุนซึ่งพวกมีทรัพย์สินสมบัติมากที่สุดมีอำนาจปกครองประเทศโดยเด็ดขาด แต่ในการที่มาร์กซ์เชื่อมโยงการเป็นเจ้าของทรัพย์สินกับอำนาจการเมืองโดยตรงนั้น ทำให้เกิดช่องโหว่ขึ้นมาในกลไกการบริหารอำนาจการเมืองนั้น ลัทธิคอมมิวนิสต์ในระบบปัจจุบันจำต้องอุดช่องโหว่นี้ด้วยตำรวจลับและระบบการบังคับและการล่อใจต่าง ๆ ที่ทำให้คณะพรรคยังคงมีอำนาจปกครองประเทศอยู่ต่อไปได้พร้อมทั้งได้รับการทำงานจากประชากรส่วนใหญ่ที่คณะพรรคปกครองในวิถีทางที่คณะพรรคต้องการ

อย่างไรก็ดี การหันหลังให้แก่อุดมการณ์ของมาร์กซ์แต่ทว่าใช้ชื่อของมาร์กซ์เป็นข้ออ้างอยู่เช่นนี้ ย่อมก่อปัญหาและความยุ่งยากในการตัดสินใจเป็นอย่างมาก จริงอยู่ อำนาจการเมืองนั้นอาจจะกุมไว้ได้โดยใช้อำนาจบังคับ

เพียงเล็กน้อย แต่ลัทธิชาตินิยมในกลุ่มประเทศคอมมิวนิสต์ในภูมิภาคยุโรปตะวันออกยังไม่สามารถจะขจัดออกไปโดยเด็ดขาด และแม้กระทั่งในรัสเซียเอง การที่สตาลินเข้าใจให้รู้สึกถึงชาตินิยม (ถึงแม้ได้ใช้นโยบายนี้ในระหว่าง ค.ศ. ๑๙๓๑ - ๑๙๔๕) ก็กระตุ้นให้เกิดลัทธิชาตินิยมที่รุนแรงมากขึ้น ซึ่งไปสร้างแรงกดดันที่ขัดแย้งกับนโยบายของลัทธิคอมมิวนิสต์ยุคปัจจุบัน

ในทำนองเดียวกัน ในขณะที่ผลิตรกรรมของชาติอาจจะขยายตัวได้มากขึ้นโดยใช้วิธีปฏิบัติงานของระบอบคอมมิวนิสต์ การที่สังคมอย่างเข้าใจถึงความเจริญทางด้านความรู้ในทางเทคนิค การผลิตย่อมจะสร้างความมั่งหวังในชีวิตและกระตุ้นให้มีความคิดอ่านในระดับที่สูงขึ้น ซึ่งขัดแย้งกับแนวทางของลัทธิคอมมิวนิสต์ในปัจจุบัน

การเปลี่ยนแปลงแบบบรูคเด็นบรูคซ์ยังคงก้าวหน้าต่อไป ระหว่างชั่วอายุหนึ่งไปยังชั่วอายุหนึ่ง บรรดาบุคคลที่ยึดอำนาจการเมืองและสร้างรากฐานอุตสาหกรรมอันมหึมาอาจมีกลุ่มบุคคลอื่นรับช่วงอำนาจต่อ ผู้ซึ่งอาจจะตัดสินใจว่ายังคงมีเป้าหมายอื่น ๆ ที่ดีกว่าสำหรับภายในและภายนอกประเทศ ทั้งนี้ ในกรณีที่อำนาจอุตสาหกรรมทั้งหมดนี้ไม่สามารถจะช่วยสร้างความสำเร็จในเหตุการณ์ต่างประเทศตามแนวทางคอมมิวนิสต์ให้เด็ดขาดขึ้นมาได้

เราอาจจะกล่าวได้อย่างสั้น ๆ ว่า ถึงแม้ว่าเลนิน สตาลิน และเมานเซตุง จะสามารถแก้ไขช่องโหว่ต่าง ๆ ในระบบวิเคราะห์ของมาร์กซ์ที่เกี่ยวข้องกับการวิวัฒนาการของสังคมในประวัติศาสตร์ แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าหลักการและวิธีปฏิบัติของบุคคลทั้งสามจะใช้อยู่ได้ตลอดไปในระยะอันยาวนาน

ทั้งลัทธิมาร์กซิสต์และคอมมิวนิสต์ในปัจจุบันเป็นอุดมการณ์ที่ตั้งเป้าหมายอันสำคัญเหนือสิ่งอื่นใดไว้หลายประการด้วยกัน โดยไม่คำนึงถึงวิธีปฏิบัติที่จะบรรลุสู่เป้าหมายเหล่านี้ แต่บทเรียนจากประวัติศาสตร์มีอยู่ว่า ผลลัพธ์ที่ได้รับ ในบั้นปลายนั้นส่วนใหญ่แล้วขึ้นอยู่กับวิธีดำเนินงานเพื่อบรรลุสู่ผลลัพธ์เหล่านั้น

ลัทธิคอมมิวนิสต์ ในฐานะโรคของสังคมที่กำลังเปลี่ยนแปลง

เราย่อมไม่สามารถทำลายล้างลัทธิคอมมิวนิสต์ดังที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน (ซึ่งก็เป็นข้อเท็จจริงในประวัติศาสตร์ประการสำคัญ) ด้วยการอธิบายถึงลักษณะความหลอกลวง และความยุ่งยากในการตัดสินใจ การที่จะชี้ข้อผิดพลาดของระบบทฤษฎีของมาร์กซ์และการแสดงว่าลักษณะของลัทธิคอมมิวนิสต์ในปัจจุบันนั้นไม่เหมือนกับระบบของมาร์กซ์นั้น ก็ไม่เป็นเรื่องที่มีความสำคัญเท่าใดนัก ความจริงที่เราควรจะระลึกอยู่เสมอว่าลัทธิคอมมิวนิสต์เป็นในแง่วิธีเถลิงอำนาจแล้ว จัดได้ว่าเป็นพลังอันมหาศาลที่เดียวแม้ว่าจะเป็นการเข้าใจเหตุการณ์แบบตรงกันข้ามกับมาร์กซ์ก็ตาม แต่ก็นับว่าเป็นการเข้าใจที่ถูกเมื่อเลนินเห็นว่าภายใต้เหตุการณ์ประเภทหนึ่ง อำนาจการเมืองอาจจะแย่งชิงมาได้และอาจรักษาไว้ได้ในกำมือบุคคลชั้นนำกลุ่มน้อยกลุ่มหนึ่งที่มีความตั้งใจแน่วแน่และพร้อมที่จะใช้อำนาจตำรวจลับเป็นเครื่องมือ และแม้ว่าจะเป็นการเข้าใจที่ไม่ตรงกับมาร์กซ์ก็ตาม แต่ก็เป็นการเข้าใจที่ถูกต่องที่ว่าสังคมในภาวะเริ่มเปลี่ยนแปลงจากภาวะสังคมโบราณมาเป็นสังคมทันสมัยนั้น จัดได้ว่ามีลักษณะล่อแหลมอย่างเอกอุต่อการแย่งอำนาจการเมืองในแบบของเลนิน

ในแง่ข้อเท็จจริงแล้ว การเข้าใจประการหลังนี้เองที่จะกำหนดตำแหน่งและฐานะของลัทธิคอมมิวนิสต์ในทางประวัติศาสตร์ ในบทที่ ๓ ซึ่งเราได้พิจารณาขั้นเตรียมการ เราได้อธิบายแล้วว่า เป็นสภาพการณ์ของสังคมที่ได้สร้างสรรค์สินค้าประเภททุนสังคมและความรู้ทางด้านเทคนิคไว้มากพอๆ แต่ยังมีเผชิญกับความยุ่งยากในการชดเชยระหว่างบุคคลที่ยังฝังแน่นอยู่กับสังคมโบราณและบุคคลที่ต้องการจะพัฒนาประเทศให้ทันสมัยยิ่งขึ้นไป นอกจากนี้แล้วยังเผชิญกับความยุ่งยากในกลุ่มบุคคลที่ต้องการพัฒนาประเทศเอง เพราะไม่รู้จักตัดสินใจเลือกทางก้าวหน้าทางใดดีในบรรดาทิศทางทั้งสาม และเพราะขาดการรวบรวมคณะให้เป็นปึกแผ่นเพื่อที่จะก้าวหน้าไปในทิศทางที่ตัดสินใจเลือกโดยเด็ดขาด

ภายในสภาพการณ์ที่อ้างถึงข้างบนนี้ ก่อนที่ชั้นทะยานขึ้นจะบรรลุเป็นผลสำเร็จและสามารถรวบรวมอำนาจให้เป็นปึกแผ่นไม่ว่าจะเป็นทางสังคม ทางการเมือง หรือทางเศรษฐกิจก็ตาม การแย่งอำนาจโดยพรรคคอมมิวนิสต์ย่อมจะเป็นได้อย่างง่ายดาย และในสภาพการณ์ดังกล่าวนี้ อำนาจเผด็จการจากส่วนกลางอาจจะช่วยสร้างกลไกอันจำเป็นในการบังคับดาลให้เกิดชั้นทะยานขึ้นและให้เกิดการก้าวหน้าทางเศรษฐกิจอย่างไม่หยุดยั้ง ซึ่งก็จะเป็นการจัดระบบปกครองประเทศแบบทันสมัยอันมีอำนาจทั่วไปตลอดประเทศ

ตัวอย่างทางด้านนี้ ได้แก่ มูลเหตุที่ทำให้ปัญญาชนของจีนภายหลังสงครามโลกครั้งที่หนึ่งหันมาสนใจกับทัศนะของลัทธิคอมมิวนิสต์ สิ่งที่ชักจูงใจปัญญาชนเหล่านี้ มิใช่คำพยากรณ์หรือระบบทฤษฎีของมาร์กซ์ ในเมื่อจีนคอมมิวนิสต์นั้นไม่เคยเชื่อฟังมาร์กซ์เลย และก็ไม่ใช้การดำเนินงานเศรษฐกิจภายใต้ลัทธิคอมมิวนิสต์ ในเมื่อระบบเศรษฐกิจของรัสเซียนั้นก็

ยังอยู่ในสภาพที่ใช้การไม่ได้เลยในระหว่าง ค.ศ. ๑๙๒๐ — ๑๙๒๙ แต่สิ่งที่
 ก่อความเลื่อมใสในนั้นได้แก่ วัตถุประสงค์ระบบงานของเลนินซึ่งเป็นเครื่องมือที่
 สำคัญที่สุดในการรวบรวมและควบคุมประเทศที่กว้างใหญ่ไพศาลและแบ่ง
 แยกออกเป็นก๊กเป็นเหล่า ทั้งคณะพรรคก๊กมินตั๋งและคณะพรรคจีนคอม-
 มิวนิสต์ต่างก็จัดคณะพรรคตามแบบฉบับของเลนิน และการกระทำเช่นนั้น
 พอลจะมีเหตุผลอยู่บ้าง สำหรับชาติที่กำลังเริ่มเปลี่ยนแปลงจากภาวะสังคม
 โบราณ และชาติอำนาจรัฐบาลกลางที่จะปกคลุมไปทั่วประเทศ และยิ่งแถม
 เป็นประเทศที่ส่วนใหญ่แล้วมีนายพลหลายคนปกครองอำนาจสิทธิขาดอยู่
 ในแคว้นใหญ่ ๆ (อันที่จริงแล้วหากไม่มีสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง หรือสงคราม
 โลกครั้งที่หนึ่งเกิดขึ้น ๑๐ ปีให้หลัง รัสเซียคงจะปรับปรุงสังคมโบราณ
 ของตนให้เป็นสังคมทันสมัยเป็นแน่ จนกระทั่งไม่เปิดช่องให้ลัทธิ
 คอมมิวนิสต์เข้ามาแย่งอำนาจไปได้ ลัทธิคอมมิวนิสต์เข้ามาแย่งชิงอำนาจ
 ควบคุมสังคมรัสเซียในตอนท้ายของช่วงเวลาที่รัสเซียมีความล่อแหลมเป็น
 พิเศษต่อการชิงอำนาจแบบเลนินจากวิกฤตการณ์ใน ค.ศ. ๑๙๑๗)

ลัทธิคอมมิวนิสต์นั้นมิใช่เป็นระบบงานในสังคมระบบเดียวเท่านั้น
 ที่สามารถรวบรวมสภาพการณ์ต่าง ๆ ในชั้นเตรียมการให้สอดคล้องต้อกัน
 จนกระทั่งกระตุ้นให้สังคมอย่างชั้นสู่ชั้นทะยานขึ้น และผลักดันให้สังคม
 ก้าวหน้าไปสู่ชั้นเจริญในอันคับต้อไป อันที่จริงก็เป็นเพียงวิถีทางหนึ่งใน
 บรรดาวิถีทางทั้งหลายที่สัมฤทธิ์งานอันยากลำบากนี้ หากระบอบ
 คอมมิวนิสต์สามารถแก้ไขปัญหาทางด้านการขาดแคลนผลิตผลทางเกษตรใน
 ระหว่างช่วงเวลาของชั้นทะยานขึ้น (ซึ่งก็ยังคงรออยู่ต้อไป) ระบอบ
 คอมมิวนิสต์จึงจะจัดได้ว่าเป็นวิธีปฏิบัติงานวิธีหนึ่งในบรรดาวิธีต่าง ๆ อาทิ
 เช่นระบอบการปกครองประเทศญี่ปุ่น เมื่อมีการถวายอำนาจคืนต่อสมเด็จพระ

พระเจ้าจักรพรรดิเมจิ ระบอบการปกครองประเทศศุกีภายใต้การนำของ
 เคมาล ปาชา อตาเตอร์ก เป็นต้น และระบอบคอมมิวนิสต์นั้นจัดได้ว่าเป็น
 ระบอบการปกครองทางการเมืองที่โรมันุชยธรรมเป็นอย่างมาก แต่มีความ
 สามารถพอที่จะเพิ่มพูนการก้าวหน้าทางเศรษฐกิจของสังคมที่ในขั้นเตรียม
 การ ที่ยังขาดชนชั้นกลางที่ประกอบการค้าในจำนวนมากพอและกล้าได้กล้า
 เสียพอ พร้อมทั้งยังขาดความร่วมมือทางด้านการเมืองอย่างเต็มที่ในกลุ่ม
 ชนชั้นนำประเทศ ลัทธิคอมมิวนิสต์จึงเป็นโรคชนิดหนึ่งซึ่งจะเกิดขึ้นใน
 สังคมที่กำลังเปลี่ยนแปลงภาวะเศรษฐกิจ หากสังคมนี้ไม่สามารถจะรวบรวม
 บุคคลต่าง ๆ ภายในสังคม ผู้ซึ่งที่จะมุ่งดำเนินงานปรับปรุงประเทศให้เป็น
 ปึกแผ่น จนกระทั่งสามารถทำงานร่วมกันได้เป็นอย่างดี

สำหรับบุคคลผู้ไม่ประสงค์จะเห็นสังคมที่มุ่งหน้าจะพัฒนาหันไป
 เลือกลงเดินตามทิศทางของแบบฉบับเลนิน ไม่ว่าจะเป็สังคมนิยมเอเชีย
 ตะวันออกกลาง อาฟริกา หรืออเมริกาใต้ก็ตาม ควรจะถือว่าการปฏิบัติงาน
 ของลัทธิคอมมิวนิสต์ในการระดมอำนาจและทรัพยากรนั้นเป็นปัญหาที่
 ยากมากที่จะแก้ไข และปัญหานี้นับได้ว่า เป็นการท้าทายอันยิ่งใหญ่ที่สุด
 ในปัจจุบันในสายตาของนักประวัติศาสตร์ การท้าทายนี้ทำให้เกิดการช่วย
 สร้างความร่วมมือระหว่างบรรดาประเทศที่เจริญก้าวหน้าทั้งหลายและนัก
 การเมืองและประชากรของประเทศที่กำลังอยู่ในขั้นเตรียมการและขั้นทะยาน
 ขึ้นอยู่ให้ดำเนินงานต่อไป จนกระทั่งประเทศล้าหลังเหล่านี้ก้าวหน้า
 ทางเศรษฐกิจไปเรื่อย ๆ อย่างไม่รู้จักจบ บนครากฐานทางการเมืองและการสังคม
 ซึ่งปล่อยให้ประชากรทั้งหลายมีโอกาสเลือกการก้าวหน้าภายใต้ระบอบ
 ประชาธิปไตยอย่างแท้จริง

ข้อความแสดงความรู้สึกนึกคิด

เหตุใดเล่าเราจึงใคร่จะได้เห็นการก้าวหน้าภายใต้ระบอบประชาธิปไตย เรามีทรรศนะเกี่ยวกับมนุษย์และชีวิตทางใดจึงเป็นปฏิบัติต่อการกำหนดอำนาจด้วยพลังเศรษฐกิจแบบมาร์กซ์นำมาใช้อยู่ในปัจจุบัน โดยยืนยันว่า ผลของการพิจารณาทางประวัติศาสตร์ (ที่ผู้นำคอมมิวนิสต์ว่าถูกต้อง) ย่อมทำให้การใช้อำนาจโดยกลุ่มผู้นำคอมมิวนิสต์นั้นเป็นการสมควรอย่างยิ่ง และจะใช้อำนาจรุนแรงเท่าใดก็ได้ตามที่กลุ่มผู้นำคอมมิวนิสต์คิดว่าจำเป็น ในการทำให้เป็นไปตามกฎแห่งประวัติศาสตร์หรือผลประโยชน์ของพรรคคอมมิวนิสต์

คำตอบสำหรับความรู้สึกนึกคิดของเรานั้นขึ้นอยู่กับวิธีที่เรานิยาม ความดีและความเลว ศาสตราจารย์เอลดีง มอริสัน แห่งมหาวิทยาลัย เอ็ม. ไอ. ที. ที่ได้กล่าวไว้ว่า*

“ทรรศนะของข้าพเจ้าเกี่ยวกับความเลวมีดังนี้ : ความเลวหมายถึง ความพยายามที่จะยับยัดในวัตถุประสงค์ประการใดประการหนึ่ง (เพราะ เพื่อจะรักษาระเบียบหรือให้เป็นไปตามตรรกวิทยา หรือเพื่อเกี่ยวกับ ความงาม หรือเพื่อศีลธรรม หรือเพื่อเหตุผลใดก็ตามแต่) ทั้งนี้โดยวิธี ที่ไม่ยอมให้มนุษย์อื่น ๆ มีโอกาสพิจารณาวัตถุประสงค์อื่น ๆ หรือหนทาง อื่น ๆ อันยอมจะมีอยู่เสมอ เนื่องจากความแตกต่างและความรู้สึกนึกคิด ที่ตรงกันข้ามยอมมีอยู่ในอุปนิสัยใจคอของมนุษย์ตลอดเวลา วัตถุประสงค์ อาจจะไม่เลวทราม เช่น แย่งอำนาจชาติอื่น ๆ เพื่อให้ชาติตนมีอำนาจ แต่ผู้เดียวในโลก วัตถุประสงค์นั้นอาจดีงาม เช่น จะทำให้มนุษย์ดีขึ้น วิธีกระทำอาจจะเลวทรามเช่นใช้เครื่องตอกเล็บ เครื่องทรมานกายและ

* E.E. Morison (ed.), The American Style, New York, 1958, p. 321

การใช้น้ำมันละหุ่ง หรือวิธีกระทำอาจจะดั่งามเช่น ไม่ยอมเล่าเรื่องให้เด็กฟังว่าเทพเจ้านั้นกินเหล้ามาได้เหมือนกันและยังแถมเล่าเรื่องสกปรกในขณะที่พวกเทพเจ้าเหล่านั้นอยู่ในวิมานบนยอดเขาโอลิมปัส ในสายตาข้าพเจ้าแล้วไม่ได้มีความแตกต่างแต่ประการใด

ทรรศนะของข้าพเจ้านั้นมิใช่เพียงคิดขึ้นมาเอง ทรรศนะนี้มีอยู่ในคัมภีร์เล่มใหม่ของศาสนาคริสต์ียน (ซึ่งเราย่อมจะรับว่าได้สรุปอารยธรรมของเราไว้ดียิ่ง) ดังจะเห็นได้จากการเป็นห่วงเป็นใยทางด้านความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับตัวเอง ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ จากการไม่ไว้วางใจในระบบตรรกวิทยาและในวิธีแก้ไขที่เหมือนกันไปหมด จากนิยายเปรียบเทียบซึ่งมีความหมายแปลไว้หลายทาง จากคำตักเตือนซึ่งขัดแย้งกัน และจากการเห็นว่าความสุขุมคัมภีร์ภาพนั้นจะยังดำรงความสุขุมอยู่ได้หากในขณะที่เหตุการณ์เปลี่ยนแปลงไป สิ่งใดที่ถือว่าเป็นความคิดที่สุขุมก็เปลี่ยนแปลงไปด้วย ทรรศนะเช่นนี้ดูเหมือนจะอยู่ในสมองของบุคคลต่าง ๆ ที่สร้างประชาธิปไตยขึ้นมา วิธีทำงานในระบอบประชาธิปไตยนี้เปิดโอกาสให้ความรู้สึกที่เป็นปฏิปักษ์ต่อกันเปลี่ยนความคิดเห็นจนกระทั่งการเป็นปฏิปักษ์นั้นหายไป และผลของการแลกเปลี่ยนความรู้สึกที่ขัดแย้งกันนี้มีโอกาสใช้บังคับได้นานพอสมควร และเมื่อจำเป็นก็อาจจะเปลี่ยนแปลงไปได้บ้าง ทั้งนี้แต่ก็ไม่ได้กำหนดผลลัพธ์หรือเป้าหมายล่วงหน้าลงไปทีเดียว ลักษณะของระบบประชาธิปไตยนี้รอคอยเหตุการณ์จนกระทั่งเป็นรูปร่างเห็นได้แจ่มชัด แล้วจึงคิดหาทางกำหนดหน้าที่ขึ้นใหม่ให้สอดคล้องกับเหตุการณ์อีกทีหนึ่ง ”

อันที่จริง คำอธิบายของศาสตราจารย์มอริสันเกี่ยวกับความเชื่อมั่นในระบบสังคมของตน ก็คงจะเป็นคำอธิบายถึงลักษณะทั่ว ๆ ไปของสังคมต่าง ๆ ในยุโรปตะวันตกทั้งหมด ยิ่งไปกว่านั้นวัฒนธรรมใหญ่ ๆ ของทุกชาติ (ซึ่งรวมทั้งของรัสเซียและจีน) ในวิถีทางที่แตกต่างกันก็มีลักษณะซึ่งเปิดโอกาสให้ความเป็นเอกเทศและความแตกต่างของมนุษย์แสดงตัวออกมาได้ และในขณะที่เดียวกันก็สร้างสภาพการณ์ให้มีความสมดุลในความแตกต่างทั้งหลายนี้พร้อมทั้งยังเปิดโอกาสให้มีทางเก็บงำความรู้สึก หรือแสดงความรู้สึกขัดแย้งได้อย่างเต็มที่ โดยอาศัยโครงร่างทางสังคมหรือชนบประเพณีประจำสังคมเป็นเครื่องมืออีกต่อหนึ่ง

คำอรรถาธิบายของศาสตราจารย์มอริสัน เกี่ยวกับลัทธิประชาธิปไตยนี้อาจเปลี่ยนแปลงไปใช้ได้ในกรณีวัฒนธรรมอื่น ๆ ได้โดยง่าย เพราะหากมีโอกาสเลือกได้ มนุษย์แทบทุกคนก็คงอยากจะได้สังคมตนมีลักษณะเช่นนี้เป็นแน่

แต่สังคมต้องมีอะไรมากกว่าลัทธิ สังคมต้องสามารถแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้ด้วย ประชาธิปไตยเองเมื่อดำเนินงานไปได้ดีก็นับว่า เป็นการกำหนดความสมดุลได้อย่างมหัศจรรย์ระหว่างระเบียบวินัยและวินัยประจำใจทางด้านหนึ่ง และการแสดงความคิดเห็นส่วนตัวอีกทางด้านหนึ่ง ถ้าเราและลูกหลานของเราต้องการดำรงชีวิตภายในสภาพการณ์ของโลกที่มีลักษณะทั่ว ๆ ไปคล้ายคลึงกับระบบประชาธิปไตยเป็นรากฐานของโครงร่างของสังคมแทบทุก ๆ สังคมในโลกแล้ว เราจำต้องช่วยกันหาทางแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ซึ่งเกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงอย่างลึกซึ้งในเอเชีย ตะวันออกกลาง และแอฟริกา ซึ่งต่างก็กำลังปรับปรุงสังคมให้เปลี่ยนจากสังคมโบราณเป็นสังคมที่ทันสมัย และวิธีแก้ไขก็ควรจะเป็นวิธีที่ทำให้เกิดวิวัฒนาการทางสังคมในรูปลักษณะที่มีความสมดุลและเต็มไปด้วยมนุษยธรรมอย่างแท้จริง

บัดนี้มาถึงจุดจบของหนังสือเกี่ยวกับการวิเคราะห์ชั้นลำดับของการ
 จำريงทางเศรษฐกิจของสังคมต่าง ๆ ซึ่งเขียนขึ้นใน ค.ศ. ๑๙๕๙ ในสังคม
 ประชาธิปไตยทางภูมิภาคเขตเหนือของโลก การวิเคราะห์ของเรามีใช้จบลง
 ด้วยยุคมั่งคั่ง หรือด้วยยุคที่มีการเข้าซื้อรถยนต์และเครื่องอุปโภคต่าง ๆ
 และก็มีใช้ยุติลงที่ปัญหาของการหยุดอยู่กับที่ทางด้านจิตใจและแนวความคิด
 ในโลกธรรม และก็มีใช้มาจบลงด้วยประสพการณ์ของสหรัฐอเมริกาในการ
 ที่มีบุตรธิดากันเป็นการใหญ่ การวิเคราะห์ของเรามาสิ้นสุดลงตรงที่การไม่
 สามารถตัดสินใจเลือกทิศทางก้าวหน้าและความกังวลใจนานาประการของ
 บุคคลต่าง ๆ ในนครจาร์กาตา ย่างกุ้ง นิวเดลี การาจี เตชะราน แบกแดด
 และกรุงไคโร และมวลมนุษย์ที่ดำรงชีพในภูมิภาคแถบใต้ทะเลทรายซาฮารา
 ในนครแอกครา ลาโกส และซอลซ์เบอรี ทั้งนี้ก็เพราะว่าอนาคตของ
 ประชากรผู้อยู่ในยุคอุดมโภคาจะเป็นอย่างไรต่อไปนั้น ส่วนใหญ่จะขึ้นอยู่กับ
 ลักษณะและผลของกรรมวิธีของขั้นเตรียมการและขั้นทะยานขึ้นของสังคม
 ค่อยพัฒนาเหล่านี้ กรรมวิธีเหล่านี้มีลักษณะคล้ายคลึงกับกรรมวิธีที่ประเทศ
 ที่เจริญอยู่ในปัจจุบันได้เคยประสบมาในอดีต แต่ทว่าในลักษณะที่ไม่
 เครื่องเคียดและยุ่งยากเท่ากับในยุคปัจจุบัน

เราจำต้องมีความรอบรู้และจินตนาการเป็นอย่างมาก หากเราต้องการ
 จะเข้าใจถึงสิ่งต่าง ๆ ที่กำลังเกิดขึ้นในภูมิภาคอันสำคัญยิ่งของในยุคปัจจุบัน
 และในยุคอนาคต และหากเราต้องการตัดสินใจว่า เราสามารถและควรจะ
 ช่วยเหลือในบทบาทใดก็จึงจะเป็นประโยชน์ในกรรมวิธีของการเปลี่ยนแปลง
 ของสังคมอันห่างไกล เราหวังว่า การวิเคราะห์แบบของเรา ซึ่งรวบรวม
 และจัดอันดับของประสพการณ์ของสังคมต่าง ๆ ในประวัติศาสตร์ยุคปัจจุบัน
 คงจะให้แสงสว่างแก่เรื่องราวต่าง ๆ ซึ่งโดยลักษณะของการวิวัฒนาการใน

เรื่องราวต่าง ๆ เหล่านี้จะก่อความไม่แน่นอนให้แก่อนาคตของพวกเขาทั้งหมด และเรายังหวังต่อไปอีกด้วยว่า หลังจากที่ได้เข้าใจว่าสังคมต่าง ๆ (ซึ่งมีลักษณะแตกต่างกัน) ได้เคยสามารถรวบรวมสรรพกำลังในวิถีทางเฉพาะตัว จนกระทั่งทำให้เกิดความจำเริญทางเศรษฐกิจภายในสังคมขึ้นมาได้โดยไม่จำเป็นต้องตัดสิทธิและเสรีภาพของประชาชนแต่ละคน พวกเราก็น่าจะมีกำลังใจที่จะช่วยเหลือสังคมด้อยพัฒนาต่อไปโดยไม่ย่อท้อเสียกลางคัน ทั้งนี้เพราะเหตุว่า ในบั้นปลายเราจะเห็นว่าเทคนิคการจำเริญเศรษฐกิจไม่ใช่เป็นของยากเย็นอะไรนัก จริงอยู่ในบางขณะจะดูว่าเป็นเรื่องที่ลำบากยากเข็ญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในขณะที่ยังรู้สึกฉุนเฉียวเพราะเหตุการณ์ไม่เป็นไปตามที่คาดหวัง หรือในขณะที่มีความสับสนอลหม่านในระหว่างการเปลี่ยนแปลงของสังคม และก็เหมือนว่าจะเป็นเรื่องที่ยากเย็นในขณะที่ยังมองตัวเองตกหล่นอยู่ในระหว่างขั้นเจริญและขั้นอุดมโภคาในช่วงเวลาระหว่างสงครามโลกทั้งสอง

✽ อย่างไรก็ตาม มาร์กซ์มีทรรศนะที่ถูกตั้งอยู่ประการหนึ่ง และเราก็เห็นพ้องด้วยในทรรศนะนี้ กล่าวคือ ในบั้นปลายแล้ว สิ่งที่เราควรจะสนใจมิใช่เรื่องการจำเริญแบบดอกเบี๋ยทับต้นตลอดกาล แต่ควรจะสนใจพิจารณาว่า มนุษย์สามารถทำและจะทำอะไรต่อไปในเมื่อความขาดแคลนสินค้าและบริการได้หายไปจากโลกแล้ว

เราควรจะศึกษาเศรษฐศาสตร์อย่างจริงจัง แต่ก็ไม่ควรจะยึดถือว่าเป็นพระคัมภีร์ เราควรจะระลึกถึงคำขวัญของ ลอร์ด เคนส์ ในตอนประชุมราชเศรษฐศาสตร์สมาคม เมื่อปี ค.ศ. ๑๙๔๕ คำขวัญนั้นมีว่า “ข้าพเจ้าขออำนวยการให้แก่ราชเศรษฐศาสตร์สมาคม และนักเศรษฐศาสตร์

ผู้ไม่ใช่แต่เพียงทำหน้าที่เป็นผู้ดูแลอารยธรรมเท่านั้น แต่ยังเป็นผู้ดูแลโอกาสที่จะให้อารยธรรมอุบัติขึ้นอีกด้วย” เราควรจะระลึกถึงคำขวัญนี้ ไม่ใช่แค่เพียงเป็นคำเตือนใจให้พวกเราช่วยให้มวลมนุษย์ทุกคนมีโอกาสได้รับผลประโยชน์ของยุคอุดมโภคาและยุคที่ไหลออกไป ยังควรจะต้องถือว่าเป็นคำเตือนใจให้พวกเราช่วยในกรรมวิธีการเปลี่ยนแปลงให้ดำเนินไปอย่างสะดวกและรวดเร็วอีกโสดหนึ่งด้วย หากเราประสงค์จะดำรงชีพอยู่ในโลกมนุษย์ต่อไป เราจำต้องช่วยให้มวลมนุษย์นับเป็นพันล้านคนดำรงชีพอยู่ในโลกในวิถีทางที่จะบรรลุสู่ยุคอุดมโภคาสำหรับทุก ๆ คน

ภายในระยะเวลา ๑๐๐ ปีข้างหน้า มวลมนุษย์ทุกรูปทุกนามย่อมมีสิทธิ์ที่จะใช้ชีวิตของตนในสิ่งแวดล้อมที่เจริญก้าวหน้า โดยมีการเคารพในความแตกต่างของทุก ๆ คน และในเกียรติภูมิของแต่ละคน รวมทั้งมีการกำหนดน้ำหนักความสมดุลในสังคมตน ซึ่งมีใช้จะหมกมุ่นอยู่กับสถิติทางผลิตรกรรมและมิวแต่คำหนึ่งถึงเป้าหมายของสังคมที่วางไว้โดยกลุ่มผู้นำประเทศ เราต้องไม่ลืมว่ามนุษย์เป็นสัตว์สังคม มีความรู้สึกนึกคิดและหน้าที่ปฏิบัติกลับซับซ้อน ไม่ใช่เป็นเครื่องจักรหนึ่งหน่วยซึ่งมุ่งแต่จะผลิตสินค้าหรือบริการให้มากที่สุด ฉะนั้น มนุษย์จึงมีสิทธิ์ที่จะใช้ชีวิตภายในสังคมที่ยอมรับความรู้สึกนึกคิดของตน ถึงแม้จะไม่เห็นด้วยอย่างเต็มที่ก็ตาม

ในแง่สังคมศาสตร์และในแง่การแสดงความเชื่อมั่นในอนาคตแล้ว เป้าหมายที่เราได้สัมฤทธิ์ในประวัติศาสตร์นั้นย่อมไม่สามารถจะแยกออกจากวิธีหรือเครื่องมือที่เราใช้ในการบรรลุสู่เป้าหมายดังกล่าวได้เลย ในอนาคต โลกอาจจะไม่มีอารยธรรมเหลือให้เราปกป้องรักษาเป็นแน่ หากประเทศประชาธิปไตยในโลกตะวันตกไม่ยอมเผชิญหน้าและจัดการกับการ

ทำทนายอันซ่อนรูปอยู่ในภาวะการจำเวรเป็นชั้นลำดับ ดังที่เราแสดงมาตอน
ต้นและดังที่มีอยู่ในปัจจุบัน ประเทศประชาธิปไตยในโลกตะวันตกจำจะต้อง
ทุ่มเทกำลังสมอง พลังงาน พลังทรัพย์ากร พร้อมทั้งยอมรับว่าการช่วยเหลือ
ประเทศที่กำลังหาทางก้าวหน้าไปสู่ยุคอุดมโภคาสำหรับปวงชนนั้น เป็นสิทธิ
และหน้าที่ของตนอย่างเต็มที่

พิมพ์ที่โรงพิมพ์สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี
สี่แยกจรัลธิ ถนนสามเสน ทรนคร
นายเฉลียว จันทารักษ์ ผู้พิมพ์, ผู้โฆษณา
พ.ศ. ๒๕๐๘

งานแปลที่จะเสนออันดับต่อไป □ □ □

อัลเบิร์ต ไอน์สไตน์

แปลจาก

The Story of Albert Einstein

by

Miss Gillian Freeman

และ

การประยุกต์วิทยาศาสตร์ปรมาณู

ในการเกษตรและอาหาร

แปลจาก

Application of Atomic Science in Agriculture and Food

ของ

European Productivity Agency of OEEC

Paris